

PROCESSING COPY

O C R

INFORMATION REPORT INFORMATION REPORT

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

This material contains information affecting the National Defense of the United States within the meaning of the Espionage Laws, Title 18, U.S.C. Secs. 793 and 794, the transmission or revelation of which in any manner to an unauthorized person is prohibited by law.

C-O-N-F-I-D-E-N-T-I-A-L

25X1

COUNTRY Bulgaria

REPORT

SUBJECT Bulgarian Military Publication Bulgarian
Army

DATE DISTR. 15 April 1957

NO. PAGES 1

REQUIREMENT
NO. RDDATE OF
INFO.PLACE &
DATE ACQ.

REFERENCES

Reel #138

25X1

SOURCE EVALUATIONS ARE DEFINITIVE APPRAISAL OF CONTENT IS TENTATIVE

25X1

Attached are two issues of the Bulgarian military publication, Bulgarian
Army: Issue number one dated January 1957, and Issue number two dated
February 1957.

When detached from this report, attachments are UNCLASSIFIED.

25X1

C-O-N-F-I-D-E-N-T-I-A-L

25X1

STATE	X	ARMY		X	NAVY	X	AIR	X	FBI		AEC						
(Note: Washington distribution indicated by "X"; Field distribution by "#".)																	

INFORMATION REPORT INFORMATION REPORT

БЪЛГАРСКИ ВОИН

„Пехотата на Българската Нарозна Армия . . . притежава висока подвижност и голяма маневреност. Тя е способна да води упорит и продължителен бой във всякакви условия на местността и времето и през всяко време на годината и денонощието“

Планината, дълбокият сняг, бурите, студът, нощта — това са само сложни метеорологически условия за действие. Нима пречки за българската пехота в нейния устрем към победата
(Из т. 1 от Б. У. на пехотата)

ЗА НАШАТА СОЦИАЛИСТИЧЕСКА РОДИНА!

КН. I.
ЯНУАРИ
1957

БЪЛГАРСКИ ВОИН

ГОДИНА
ШЕСТА

МЕСЕЧНО ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕНО СПИСАНИЕ
НА ПОЛИТИЧЕСКОТО УПРАВЛЕНИЕ ПРИ МИНИСТЕРСТВОТО НА НАРОДНАТА ОТБРАНА

Де е България?

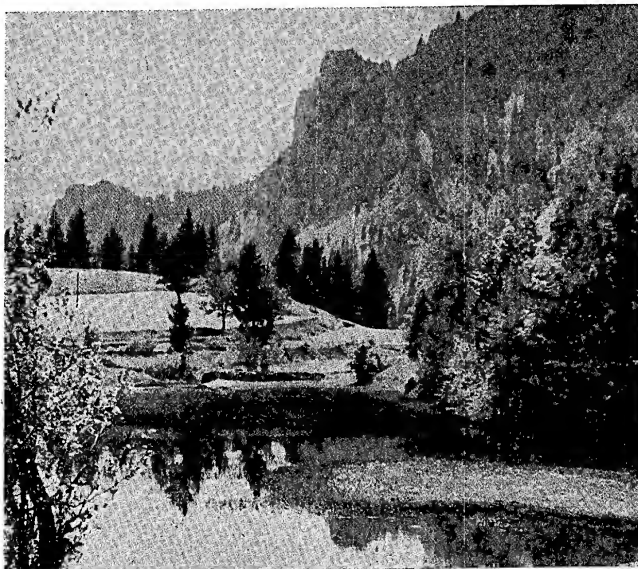
ИВАН ВАЗОВ

Питат ли ме, де зората
Ме ѝ огряла първи път,
Питат ли ме, де ѝ земята,
Що най-любя на светът!

Тамо, аз иж-отговоря,
Де се бели Дунав лей,
Де от Изток Черно море
Се бутува и светлей;

Тамо, де се възвишава
Горда Стара планина,
Де Марица тихо шава
Из Тракийска равнина.

Там роден съм! Там деди ми
Днес почиват под земя,
Там гърмяло тяхно име
В мир и в брачните поля.

Българю драга, мила,
Земя пълна с добрини,
Земя, що си ме кърмила,
Моят поклон приеми!

Дето ази и да трая —
За теб мисля и горя,
В теб родих се и желал
В теб свободен да умра.

СЪС СКИ ПРЕЗ ПЛАНИНАТА

Репортаж от БОРИС ГЕОРГИЕВ

В ротата на старши лейтенант Врингов най-ревностни в обучението със ски бяха бойците от отделението на младши сержант Узунов. Узунов е от родопското село Чепеларе, а знае се, че там, падне ли сняг, мало и голямо туря ски на крака...

И Узунов още като ученик мечтаеше да стане майстор на скиите, да се изкачи един ден на Караманджа и оттам да полети с шеметна бързина по просеките и поляните на родопския връх.

Когато ротният командир постави зада-

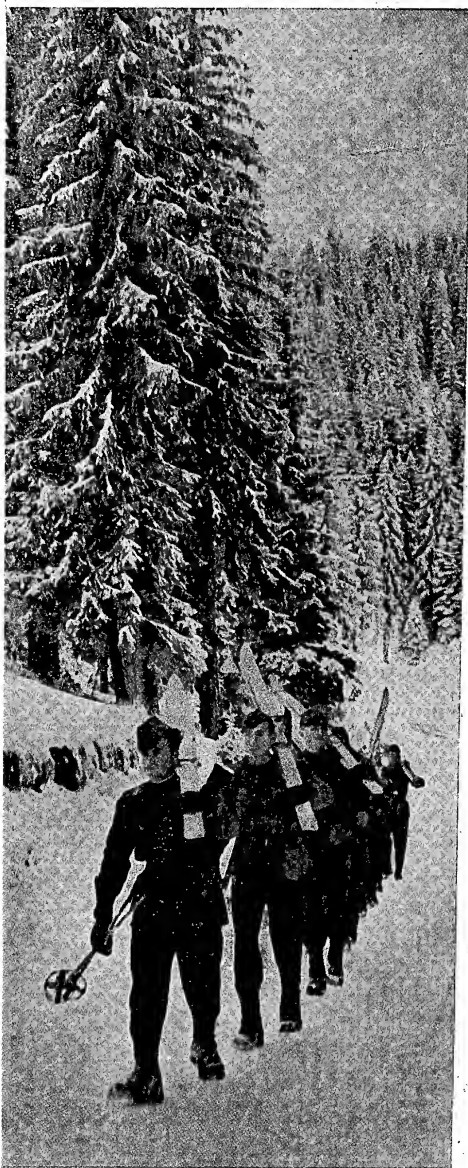
чата всеки боец да стане скиор, Узунов реши да подготви отделението си за първо място.

Започна обучението. Но учебните часове бяха толкова малко, че само раздразниха желанието на бойците. Тогава Узунов използва свободното време от занятия. Отделението излизаше следобед, привечер, дори и на тъмно. Обучаваха се в движение, спускане, стрелба на ски, в приежки и залягания. Та нади скиите за боеца не са само средство за удоволствие, а преди всичко средство за бой! А дойде ли празник, с раз-

тръгваше на походи до съседните села, а после и в планината. Младши сержант Узунов заедно със своите бойци опитваха силите си, гонеха майсторството. Преодоляваха стръмнини, наклони, гористи терени, изкачваха върхове. Постепенно отделението повишаваше боеспособността си, а това не остана незабелязано в ротата: Скоро примерът му беше последван от целия батальон. Но да ги настигне — никой не успя. Узунов и бойците му бяха взели преднина и вече мечтаеха не за обикновен поход на ски, а за изпълнение на бойна задача.

Зимата беше затрупала земята със сняг. Планината стана непроходима. Виелиците изравниха овразите, снеговалежите образуваха лавини. По ръбовете и ребрата на билата надвиснаха опасни козирки. Планината всяваше страх у хората, особено когато задимяваха върховете. Но за бойците бурите и пресипите, лавините и козирките бяха само сложна обстановка, с която трябва да се справят. И ето че един ден, към края на януари, Узунов получи заповед да се прехвърли със своето отделение през планината и да заеме за отбрана прохода.

Бурята бучеше с хиляди стонове. Някаква хала бесуваше по върховете и проломите и

Тук снегът е отъпкан. Ските могат да се вземат на рамо, така придвижването ще стане по-бързо.

С най-голямо старание бойците потягат скиите си. След малко те ще бъдат готови и ще се спуснат и полетят по стръмните писти.

сякаш искаше да отмести скалите и да изравни планината. Младши сержант Узунов поведе отделинито си с известен страх, но и с увереност, че ще се справят. Отделинито се заповира между дърветата с надежда да се скрие от вятъра, но той се промъкваше навсякъде, набиваше снежен прах в дрехите и сковаваше тялото в ледени тръпки. Бойците вървяха един след друг. Водеше ги Узунов, последен беше редник Петров — най-добрият скиор. Още в началото на похода отляво на колоната се изсипа лавина. Затрещи планината, като че ли скалите се рушиха. После утихна. Само облаци от снежен прах се стичаха към дола. Бойците се спряха, втрещени от страшната гледка. Там беше смъртта. Нищо не можеше да спаси човека, ако попаднеше под снежната лавина. Тя събаряше скали, камъни, дървета и ги преметаше като песъчинки, помиташе всичко по пътя си, а в дола пресоваха снежната маса и я правеше твърда като лед.

Узунов погледна бойците и леко потрепера. Предстоеше да минат през такива места, а той знаеше, че лавина може да се срине не само от бурята, но и от лоша стъпка със скиите, от случаен удар или дори от обикновен вик. Младши сержантът отново дигна глава и закричи с отмерени стъпки. Той вървеше в бойците си и те в него. Колоната отново потегли бавно напред, стъпка след стъпка.

— Редник Петров да мине след мен! — разпореди Узунов.

Ставаше тежко. Най-опитните вървяха първи, те правеха партини, вземаха мерки против опасностите.

Следобед бурята отведнаж стихна. Небето се проясни. Откриха се бездънни несбеси дълбини. Гората се стан, като че ли почиваше от бесния вятър. Каква красота! Отгрените от слънцето върхове изглеждаха като кристалини. В деретата шумяха пенливи рекички, скачаха припряно по скалите, а след това бързо се скриваха под снежните преспи. Планината е издържала много бури, а след всяка от тях тя е още по-величествена, красива и горда.

Вятърът е заледил наклоните и увеличава напрежението и умората. Узунов бавно напредваше. „Ше издържим!“ — мислеше той и напръгаше сили. Ровеше снега, драчеше заледения ъклон и даваше пример на издръжливост.

— Още малко... Още малко! — ободряваше бойците си той.

Последните запаси от енергия бяха изчерпани, но колоната стигна последните метри от върха.

Отделинито се изкачи на билото и спря без команда. Слънчевите лъчи плиснаха светлина в уморените лица на бойците. Грейнаха усмивки на довольство и почуда.

Пред бойците извиваше гръбнак билото и се спускаше към прохода. Вляво и дясно до безкрая се открояваха блеснали върхове, тъмносини долини, нарязани хребети. Бойците гледаха захласнати величието на природата, сякаш забравили задачата. Но това само изглеждаше така. Погледите все по-често се насочваха надолу към прохода, измерваха наклона, пресмятаха силите си. След малко последва заповедта на командира:

— След Петров спускане по билото!

Колоната се спусна отначало несигурно, но после все по-бързо и вихрено по стръмнината. Телата се свиха, умалиха се. Само разперените ръце от време на време се размахваха за равновесие.

Отлетява умората. Времето започва да тече по-бавно. Бързината на спускането се надпреварва с часа, определен в задачата. Една сета бойците разбират, че ски — това значи бързина, маневреност. Ето те са на върха, а след минута-две отлетяват на няколко километра. Те са вече в тила на „противника“, в неговия фланг. Снасялени от вятъра очи бойците се спускат към заповяданото място. Узунов остава последен. Все пак той се боеше, че не всички ще се справят. Опитният командир премрежда очи и полетява надолу. Така ще лети той един ден по Караманджа и пистите на Пампорово. Той настига последния боец, профучава силно, приведен напред, надминава и други и стига определеното място.

Узунов е горд от изпълнението на бойната задача. Той чака последните бойци и оглежда местността. Тихо е. Ни звук, ни птица сред тази снежна пустиня. Само загорели бойци, буйни младежки сърца, които пърхат, обхванати от страст да се борят с трудностите, да победят.

Сега вече могат спокойно да дочакат ротата, която би трябвало да пристигне след няколко часа.

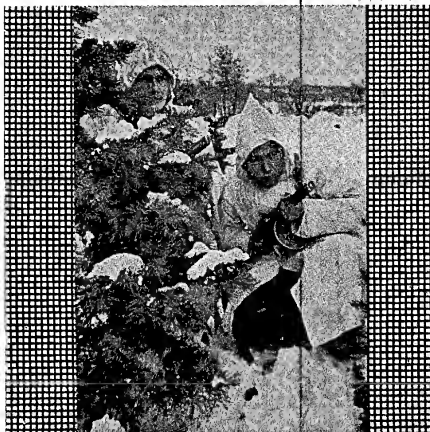
След буря планината е още по-величествена.

След победа — боецът е по-уверен, посилен и опитен.

... Но пътеки в планината през зимата са рядко. Само със ските можеш да преодолееш бялата сурова планина, само за скора няма снежни препятствия

Нищо не ще убегне от изострения поглед на подготовения боец. Той знае да дебне, да наблюдава, да различава и най-малките промени на местността

*

Българска ВОЕННА ХРОНИКА

В началото по нищо не личеше, че под сивия шинел с двете нашивки на Панчо Стоянов Стойков се таи смело сърце. Стойков не блестяше над другите, а и самият той не подозираше своите възможности. Той често мечтаеше да извърши големи дела, но кой младеж не с мечтал за това?

Първият подвиг Панчо Стойков извърши, като премина в тила на противника и доведе пленник, по-точно пренесе го завързан на гърба си като гергьовско агне. Панчо направи това така просто, като че ли е извършил най-обикновена работа.

Втория пленник Панчо доведе след няколко дни. Той едва сега разбира, че войната дава безгранични възможности за проявление на смелите. От този ден разузнаването за Панчо стана страст, а да лови пленници — нещо като спорт. И дяволски му вървеше, както казваха бойците.

Единадесет пъти Панчо преминава линията на смъртта, вмъква се в противниковото разположение, единадесет пъти Панчо не се върна с празни ръце. Ту картечници, ту автомати и пушки ще домъкне и винаги — ценни разузнавателни сведения. Седем пъти залавя и доведе пленници. Едни той караше пред себе си завързани, други пренасяше на гръб, трети — с лодката през Драва. Но и това не можа да удовлетвори смелия разузнавач. Той мечтаеше да плени старши офицер. Какви ли не планове крои Панчо, все не му се удаваше.

Тая вечер беше лъждовна. Като винаги, щом се стъмни, Панчо стана нетърпелив; той знаеше, той беше сигурен, че отатък брега има хитлери, които може да хване.

Беше в разгара на боевете. Немците държаха единия бряг на Драва, нашите — другия. Водеше се артилерийски двубой. Панчо понесе гужената лодка и се спусна в мътните води на Драва. На брега слезе тихо, привърза лодката и навлезе във вражеските позиции. Скоро до него достигнаха гласове, после той видя мътни светлини на електрически фенерчета, насочени над картни листове и гърбовете на група военни.

„Офицери!“ — едва не извика Панчо и се промъкна още по-близо. „Може би този път ще успее“. Той не изпускаше нито едно движение на групата. В ръката си държеше бомба, автоматът му беше също готов. Замах или откос на автомата и групата ще бъде унищожена. Но Панчо беше решил да залови жив офицер. Не минаха и десетина минути, групата се раздвижи и се пръсна. Само един остана, засуети се и затърси нещо в тревата. Панчо бързо припъзля от другата страна, после смело се изправи и тръгна към немския офицер. Пред него се откри широк гръб, мирнаха се лампази и под наведената глава — екселбанти. Немецът не подозираше нищо. Той мислеше, че се е върнал някой от неговите хора и полуизправен забърбри нещо. В тоя момент Панчо замахна. Офицерът се заклати и политна, търсейки инстинктивно оръжието си, но вторият удар го просна на земята. Панчо бързо се нахвърли върху немца. Трйбваше да се бърза, всеки момент можеше някой да се върне, да ги зърне, вляво се чуваха весели гласове...

Офицерът беше тежък, охранен, но и силата и упоритостта на Панчо не бяха по-малки. Той го довлече до лодката, натовари го и загреба с някаква „дива страст“. Едва сега, изплашен да не го открият и му отнемат „езика“, Панчо огледа жертвата. На рамената на офицера стояха полковнички нагони.

— Ето това е „език“ — продума някой и с истинска завист погледна Панчо, а той, доволен и щастлив, направи на ум последната си сметка — седем пленници, един полковник!

Полковникът посочваше отделно.

На другия ден, определяйки ордена за Панчо, в шаба направиха също сметка: седем ордена за лична храброст — I, II, III и IV степен, и един съветски „Красная звезда“.

Синовете на дядо Неделко

Разказ от ПЕТЪР СТЫПОВ

Рисунки от Микчо Никифоров

Цялото дядо Неделко тъжи за сина си. Сух, немощен, с мътни очи и невчесана бяла коса, той седеше часове под асмата пред кафенето на Дяко Черния. Подпираше брадата си с чепата тояжка и замислен гледаше по белия път, който идеше от широката Тракийска равнина. По него минаваха търговците, натоварили тежки кервани; монаси от Света гора и Рилската обител, когато наобикаляха метостите си; по него мина и турската войска, която отиваше да се бие с бунтовниците от Дряновския манастир.

Веднаж пристигна пътник. Той беше едър, с големи ръце и дебели крака. Дълги коси закриваха врата му. Очите му светеха като живи въгленни, а мустациите скриваха устните му. Той потърси прашните си навуша, поприбра гайтандите потури и седна на пейката. Дисагите наместа до себе си. Тогава извади от пояса си шарен кош и дълго бърса лицето си — черно и изгоряло от слънцето.

Дядо Неделко се измъкна от сянката на своя въгъл и приближи човека.

— Добре дошел — рече той глухо.

Черните очи се впили в угасналото, набраздено от годините лице.

— Пух, че жегла, дядо... Седни де, седни!

— Ба, бива си я жегата...

И дядо Неделко прегъна колелене. Под него дървената пейка скрична, сякаш въздъхна. Сложки костеливи ръце една връз друга върху токмачето на тояжката си и попита:

— Ти, ваша милост, накъде?

— По света скитам, дядо. Търговийка... туй-онуй...

— Аха! Старецът примина и продължи:

— Тогаз да те попитам нещо.

В тъмните очи на пътника като че ли пламна тревога и пак угасна.

— Питай, де! — рече той.

Дядо Неделко си пое въздух. В гърдите му нещо изхърка, сякаш птице изпърна.

— Абе... такова — поде той загрижен. — Не си ли чувал нещо за мой син?

— Чо кой беше твоят син?

— Мой син е Петко... Петко, на дядо Неделко момчето. Ти може да ме знаеш, а?

Пътникът измъкна от пояса си кожена кесия тютюн, огледа грохналия си събеседник и вдигна широките си рамене.

— Не, дядо, не те познавам.

— Тъй, тъй... Де ще ме знаеш! То на младини беше...

Той се замисли, втренчи очи в белия път, сякаш задрема.

Пътникът сви цигара, зашрака с огнилото. Прахната запуши и той запали цигарата. Като смукна дватри пъти, попита:

— А какво стана с твоя син?

Дядо Неделко се размърда, погледна към вратата на кафенето,

където едно магаре хрускаше динена кора, и извика с прегракнал глас:

— Дяко, донес две каймаклини кафета да почерпя чиляка!

И като въздъхна, заклати бялата си глава.

— Тежко е без него, синко, тежко се гледа добитъкът. Нивичките ми запустяха. Женската челяд не смогва да завърти работата, както трябва. А мойт Петко рано тази пролет взе, че замина. Запиля се като търговец... уж добитък да купува къде! Средногорieto. Ама знам го аз с какъв добитък търговия въртеше. И той се бе метнал на мен. На младини и аз помагах на народни хора. Какво да го правиш? Кръв... Лошото е, че се загуби. Чувал ли си нещо за него, а?

Пътникът съчувствено поклати едрата си глава:

— Не съм, дядо...

Старецът въздъхна.

— Казват, че големият бунт заварил моя Петко къде Панагюрище. Той беше един такъв едър, с засукани мустаци — на тебе мязаше. Само че ей тук на вездата си имаше белег от нож... Като малък натуна едно турско копиле. Оттогава му е белега. Не си ли го виждал?

— Чо защо, бе?

Непознатият се наведе над ухото му.

— Ти чул ли си за московец? Старецът вдигна глава. В очите му светнаха пламъчета.

— Как да не съм чул! Помня, дядо ми го чакаше да доде. Сетне баща ми думаше: „Московецът си знае работата. Той няма да ни остави, няма да ни забрави. Той ще ни ослободи от мъките неземи.“ И аз цял живот го чакам, ама...

— Шшт; не думай тъй! — усмихна се човекът. — Чува се, че той вече е взел мярката на султана!

— Хайде де!

— Аха! Ти само си трай. Големите работи ще има да стават!

Пътникът остави чашата на пейката, стана, метна дисагите си на рамо и рече:

— Трябва да вървя. Довечера ме чакат в едно село. Време е да тръгна, че сетне ще ходя чак на Дунав, а оттам... ще видим! Хайде, сбогом!

— Сбогом! — рече дядо Неделко и се изправи на треперещите си крака. — Сбогом, пък ако видиш нейде моя Петко, речи му да си доде. Баща ти поръча, тъй му кажи. Хабер да ми прати му кажи.

— Ако го видя — може. Но де ли ще го видя?

Тогава дядо Неделко хитро се усмихна, огледа пустата улица и успокоен прошепна:

— Може там да заминеш, а? Може да идеш във Влашко, а оттам в Русията, а? Тогаз, ако го срещнеш, кажи му...

Пътникът потупа засмян стареца по гърба и по с тежки стъпки по прашния бял път.

* * *

Минаха месеци. Из цялата окръжавена земя заглъхваха писъците на младежите, воят на жените и стенанията на девойките. Потребата обесените; угаснаха пожарите; башибозуците, дето кляха народа и горяха селата, се спотаиха, сякаш се умориха да газят човешка кръв.

Превали есента, после се спусна студена зима, а от сина на дядо Неделко не дойде нито вест, нито кост...

През пролетта старецът легна на легло от мисъл за Петко, снаха му шеташе из къщи мълчалива и скръбна, наглеждаше двете невръстни деца и въздишаше.

— За него ли жалиш, булка? — попита я веднаж старецът. — И мене ми е мъчно. Тука, ей тука ме души. Ама какво да правиш? Такъв ни е късметя. Ех, да бяха ме притрепали мене в онуй време, когато насам пътуваше Панайот Хитов! Чувала ли си за него? Тогаз, снахо, той всяко лъго ми гостуваше. Ще доде някоя нощ в нашия балкански край, ще потропа на прозорчето и ще викне: „Спиш ли, бай Неделко? Хайде, ставай, гости са ти дошли!“ И хляб ни давах тогаз на момчетата, и сирене се напираше за тях — туй-онуй... Пък ще ида и по градината да поразбера кое-как е, сетне ще разправя на войводата за хавата. Тогаз да бяха ме пречукали чистаците, че сега да не мисля за Петка.

Снахата изтърва дървения та-
лер пред вратата на долапа и
заплака. Дядо Неделко дълго
гледа в опушения таван. Той
забрави да избърше сълзите от
измъчените си очи.

Един априлски ден в старата
грохнала балканска къща на-
мина поп Танас. Шом го видя, дядо
Неделко се сви на дървения
одър и усети как ръцете му отново
затрепераха.

— Ох, то се е видяло, ама...
— въздъхна той. — Дойло е вре-
ме да се мре, шом и ти, дядо попе,
си рекъл да не наобиколиш...

Продълговатото белобрадолице
на поп Танас се зала в тиха усмив-
ка. Очите му блестяха влажни и
весели, сякаш беше пил люта
ракия.

— Не думай тъй, дядо Не-
делко! — рече той. — Отсега на-
татък ще се живее!

— Ами, ами... Свърши се тя
моята, дядо попе!

Попът привлече трикрако стол-
че до леглото на болния. Седна
и със спотан възторг попита:

— Знаеш ли новината?

— Каква новина?

— Московецът... братушките

тръгнали да ни освобождават.

Дядо Неделко изведнаж вдигна
глава като опарен, после пак се
отпусна върху сламената възглав-
ница. И си спомни за оня непо-
знат пътник, с когото беше раз-
говарял през лятото.

— Какво думаш, дядо попе? —
потрепера той от радост. — Мос-
ковецът ли?

— Московецът отворил война
на падишаха...

— Бре! Че тогаз... че тогаз
тя ще стане една... Ох, ще съм
жив ли да видя дядо Ивана...

— Стискай зъби, ще го видиш!

— Аз, дядо попе, още като бях
момче, още оттогаз си тук на
сърцето ми е легнал московецът.
Помня го. Пак имаше мораве.
Генерал Дибич тогаз мина Бал-
кана. А казниците, възседнали ей
такава коне, като къщи, дой-
доха и тук. Мъждраците им...
леле-мале! Да не те набучат с
тях! Страшна работа!

Дядо Неделко преглътна, по-
се си дъх и продължи с тиха тъга:

— Ех, не можаме в онуй време
да се освободим. Ама мене тук,
в сърцето, нещо все ми думаше:
„Един ден, дядо Неделко, мос-
ковецът пак ще яхне коня и ще
го напои на Дунав. Да му мисли
тогаз султана, да му мислят и
неговите разбойници, от които
пропича светът!“

Той помълча, загледал в све-
тлото лице на попа, и с дълбока
нежност повтори:

— Значи, думаш, московецът
отворил война да мре за нас, а?

Поп Танас му разказа, каквото
беше чул. Събрали се европей-
ските държави на конференция в
Цариград. Поискали от султана
правдини за поробените християн-
ски народи. Но султанът на-
кривил феса си — не искал и
да чуе. Че как ще чуе, когато
зад гърба му е Англия, Германия,
Австро-Унгария? Тогаз руският
цар рекъл: „Шом не щеш да
освободиш българите, тогаз ми-
сли му!“ И ето — полковете му
маршируват към България...

От този ден дядо Неделко
заживя с надежда да види бра-

тушките. Той питаше всеки ден
снаха си за новини; молеше я да
вика съседите, за да научи нещо
от тях за московците; пращаше
за даскал Тодор и за поп Танас.
Те идеха весели и разказваха,
че дядо Иван вече струнал без-
брой полкове и топове във Влашко.

— Ами откъде ще минат? При
Тулча ли? — питаще старецът.

— Може и при Тулча. Там
им е най на пътя.

В утисания поглед на стареца
се разгаряха възлещета. Той мър-
мореше замечтан:

— Ох, ще ли съм жив да ги
видя! Пропадна моя Петко, кой
знай де му се белеят костите!
Барем московеца да видя, че да
не умра с отворени очи.

* * *

Към средата на юни се разнесе
слух, че руснаците минали Дунав
при Свищов. Сега развяват бай-
раци към Балкана. В тези дни
дядо Неделко лежеше на миндера
до собата и кашляше час по час.
Но новината сякаш угаси кашли-
щата му.

— Значи идат? — трепереше
гласът му.

Внучетата му, загорели от жар-
кото слънце, боси, с окърпени
конопени гащи се трупаха около
дядо си и крещяха звънливо:

— Дядо Иван ще ни освободи!
Дядо Иван иде!

Старецът ги гледаше с влажни
очи, погълваше по косите най-
малката Недялка и говореше от
сърце:

— Пряво е, дядовото... Ще
ни ослободи...

И се усмихваше замечтан с
беззъбата си уста. Той не чув-
ствуваше тежестта на прогилите
си гърди. Притяляха и болките
в ставите. През отворения про-
зорец нахлуваше топлина. Вън
пееха птички, небето беше синьо
и светло. Светеше и в душата му.
Мисълта му летеше към братските
войски на московеца, към дядо
Иван, към братушките... Как ли
изглеждаят те? Какви им са пуш-
ките, топове, сабите? Той иска-
ше да яде, за да се възврънат
силите му. Понякога с големи
усилия се доличаваше до прозорца
и с насила гълташе чистия въздух,
като подлагаше изсъхналото си
лице на слънчевите лъчи. По
улицата минаваха весели и раз-
говорливи мъже и жени. Те
вдигаха глава към него и викаха:

— Дръж се, дядо Неделко!
Скоро ще ги видиш! Дръж се!

— Ох, дано ги видя, синко...
Дано, пък тогава нека умра.

Дано чуя гласа на братушките...
Веднаж даскал Тодор му съобщи,
че при Плевен голяма руска
войска се „ударил“ с Осман-
паша.

— Тъй ли? — трепна старе-
цът. — Ами бягат ли аскерите?

Даскалът се замисли, дръпна
нервно засукания си мустак и
въздъхна:

— Този път май работата се

запика.

— Че как тъй?

— Турците здраво държат. Бая

зор вижда руснаците!

Сърцето на стареца се сви.

— Бре, даскале! Не думай!

Той не можеше да спи. Очите
му горяха. Опитваше се да ста-
не, но краката му не държаха.
Конееше да излезе към кафенето
на Дяко, да поприказва с пътни-
ците и да се взира с надежда към
белия път, който се губеше в
синкавата мъгла между хълмо-
вете. Оттам сякаш да дойдат
братушките. Но ще дойдат, ако
превземат Плевен.

Наскоро съседът му бай Марин
Арабаджията намина да го наве-
сти. Той влезе в ниската стая с
кожена престилка и запретнати
ръкави на ръцете си — очер-
нен, поспан с тресичи. Седна на
столчето и рече:

— Имам много работа на до-
гения, ама не ми се стои. Додох
да ти река, че при Плевен големи
битки се водят. Много войски па-
днал, тою!

Дядо Неделко попита: — пре-
съзнало гърло:

— Какъв свят? От нашите ли?

— И от нашите, и от турците!
Като кокопки се колят един
друг! Ама там има един генерал,
Скобелев му думат. Се на бял
кон язди, загуй още го казват,
„Белият генерал“...

— Бре!

— Той не дава на турците гък
да кажат! Гони ги, не им дава ни
да спят, ни за ядат...

— Значи се пак ние ще побе-
дим, а?

— Че как мислиш? То се знае.
Тя, работата, е опечена, ама мал-
ко ще се позабави.

— Вярно, знае се...

И старецът, успокоен, притвори
уморените си очи.

Скоро пристигна новина, че
генерал Гурко преминал Балкана
при Шипка и слязъл в равната
Тракия. Чиста радост напълни
сърцето на дядо Неделко.

— Ох, да видите сега какво ще
стане! — думаше той на снаха
си и на внучетата. — Само да
видите!

Ала дойдоха страшни новини.
Сюлейман паша нахлул от Черна
гора с много войска. При Стара
Загора се завързал лют бой.
Генерал Гурко отстъпил. Тур-
ците попълнили града. И сега
руските солдати и българските
опълченци се бият на Шипка...

Няколко седмици през това
жарко лято дядо Неделко почти
не спа. Въртеше се из леглото,
лъшкаше и трепереше. Сърцето
му беше притиснато сякаш с
клещи. Как? Нима никога няма
да види руски войник? Нима
дядо Иван ще махне с ръка и ще
прибере войските си в своите
далечни земи? И народът пак
ще остане като сетия сиротинка
да пъшка и да скубе косите си?

Една светла заран, когато пе-
лтиче още будеха селото, в къщи
се втурна даскал Тодор. Още от
прага той се развика:

— Дядо Неделко! Ще черпиш!

Старецът почувствува в жилите
си нови сили. И сам не разбра
как седна на леглото. По бле-
дото му хлътнало лице цъфна
усмивка.

— Какво има, даскале? — по-
пита той обнадяден. — Думай де,
защо ме мъчиш?

— Турците са спреени на Шипка.

— Не думай!
— Вярно ти казвам! Нито крачка не могат мръдна вече!
— Амн Плевен?
— И Плевен ще падне. Ще падне, като му дойде времето!
— Ох, даскале, дано, дано...

На другия ден в селото нахълтаха като гарвани турски войници. С тях пристигнаха черни, опушени, озверени башибозуци. Очите им гледаха кръвнишки. Два дни те ядяха и пиха богато, два дни жените пицяха от тях, два дни разбиваха сандъци и грабежа каквото им падне. На третия ден подбраха всичкия добитък и заминаха на юг. Крайните къщи запушиха, червени пламъци лизаха небето. Половин ден селяните хвърляха бакъри с вода върху огъня и успяха да го потушат. Измъчени мъже и жени казваха от сърце:

— Аман! По-скоро да дойде Русия! По-скоро, че да се свърши туй тегло!

Беше топъл септемврийски ден. Дремека прапните дървета в широките дворове, дремека птиците, дремеше в леглото дядо Неделко. Ненадейно въз се чува викове. Тичаха хора, деца крещяха, топураха коне. Снаха му се втурна в стаята и извика като луда:

— Татко! Ох, татко! Ида! — Кой иде? — ококори той очи.
— Братушките...
— Братушките ли? Не думай!
— Идат, татко... Ей сега ще минат през село. Ходиха мощи с коне да ги посрещнат, сега пристигнаха и казваха, че идат. Голяма пепел се дига по посето...

Старецът отвори уста да каже нещо. Но възлението го задви, сякаш гърлото му се сквана. Той само мърдаше треперещата си брада. Най-после си пое дъх, опита се да стане, но като не можа, прошепна:

— Идат, а? Ще ги види, тъй ли? Значи, ще ги види...

От очите му бликаха слези. Снаха му затаршува из сандъка, извади няколко кърпи, грабна от долапа хляб, наденици, бъклича

с вино и изскочи на двора да набере претя. Дядо Неделко притан дъх. Той ясно чуваше радостното оживление. Крещяха деца, свиреха гайди, весело скрибуцаше гъдулка. Някои викаха „ура!“! Вто чу се конски тропот, сякаш хергеле препускаше. Но какво е това! Звън на саби? Дядо Неделко стисна челюсти и направи необикновено усилие да стане. Понадигна се, но безпомощен пак отпусна глава на коравата възглавница. И като разбра, че не ще може да отиде до прозореца, притаи дъх и заслуша... Да, топураха коне. Дрънкаха саби, народът крещеше като луд от радост. И тези опияняващи шумове нахълтвяха в стаята, звъняха в ушите на стареца, сякаш ожигваха и столчетата, и съдините по рафтовете, и жълтият кован сандък. Понякога се чуваха гласове:

— Далек ли ещѐ Константинопол?

— Надолу, надолу... право надолу! Хее — там зад балканите! — отвърщаха други гласове.

Старецът си пое дъх и се развика:

— Булка! Недко! Стефке! Къде сте? ... Къде ме оставите!

Диапаше тежко и се заслушваше. Дано дойде някой, дано му помогнат да се довлече до прозореца... По улищата минаваха освободителите. А той лежи тук... Той не може да ги види, не може да се порада на техните оръжия, до които копнееше да долепи устни... И виеше от мъка.

Неочаквано някой блъсна вратата. Втурна се червендалестото му внуче Недко. Той беше облецил очи, те горяха като възлени, лицето му сияеше от щастие.

— Дядо! — закрещя момчето. — Минават, дядо! Минават братушките! Ела да ги видиш, дядо!

И го задърпа към прозореца. Но възлението съвсем омаломило стареца. Той не можеше да се мръдне, само хлипахе и плачеше:

— Не мога, синко... Ох, не мога... Ще умра, без да ги види...

Недко застана пред него неподвижен, объркан от тези изобилни съзвизии, които квасеха хълмталите бузи на дядо му. Изведнаж подскокна и изхвърля навян. Дядо Неделко притвори очи в пълно отчаяние. Непоносима мъка задлуши гърлото му... И Недко го остави. И той...

Звъннаха шпори. Стълбите заскърцаха под тежестта на подковани ботуши. Вратата се хлопна. Недко долетя като вятър, задърпа стареца за ръката и закрещя:

— Дядо! Аз ти го водя!

Дядо Неделко отвори очи. В стаята влизаше руски войник. Ме снува ли? Не! Той беше млад, мустакат, в синя стегната куртка с жълти копчета, червена яка, червени пагони. На главата му — фуражка. През рамото — пушка с натъснат щик. На корема — паласка с патрони. Беше обут във високи над коленете ботуши, с раница на гърба, прапшен и потен. Тенекиена манерка висеше на колана му. Гостът се усмихваше и гледаше стареца с добрите си сини очи.

— Дядо! — чуруликаше малкият щастлив и скачаше край боеца. — Дядо! Бяха спрели там... пред кафенето... Мама и другите ги черпяха. Тогава аз дръпнах братушката за ръката. Казах му, че ти си болен и искаш да го видиш... Той всичко ме разбира, дядо, всяка думица!

— Панимаю, панимаю! — усмихна се войникът.

— Видя ли? Всичко! Ей, дядо! Да ги видиш братушките! Пък какви коне имат! И топове! Дядо, ти не си виждал такива топове! Странни топове, ей!

Старецът не чуваше този изблик на радост и възторг. Той гледаше войника с широко отворени очи. Протегна костеливата си ръка, попила жълтите копчета по гърдите му, погали пушката и с дълбока любов прошепна:

— Братушка!... Гледай ти... братушка!

Поиска още да говори, но нещо го задуши. И син му беше такъв строен, с открити ясни очи и завити мустачки. Озари го щастие.

Нима това не беше неговият син? Син му Петко е тук... при него... Дядо Неделко го гледаше усмихнат и целият трепереше, като събра последни сили, той прошепна:

— Синко... Ти се върна... да освободиш България...

Вън загълча снаха му. Пак заскърцаха стълбите, този път по-тежко, сякаш топ минаваше по тях. На вратата се показа снаха му — с алени устни и вити вежди, пламнала като божур, натъкнала китка под кафявата си забрадка. Тя се пообърна и извика:

— Тука е, тука! Влез!

Вмъкна се друг войник в зелена униформа, с огромни мустаци и калпак на главата, на челото — жълто кръстче, в ръката му — пушка. Очите му — черни и лъскави — се впиха в стареца.

— Ей те и тебе! — простря той грамадната си лапа към него. — Бе що народ разпитвах, но те найдох най-сетне. Познаваш ли ме?

Дядо Неделко го гледаше и мигаеше. Къде беше то виждал? Май му е познато това червендалесто лице, тези мустаци...

— Чакай бе — потрепера той. — Ти не беше ли онзи... онова лято дето мина край кафенето на Дяко и дето пихме кафе, а?

— Аз съм, аз съм! Тогаз отивах във Влашко. Оттам заминах за Русия и сега ето ме тук!

Той вдигна пушката и гръмко се засмя. После се понаведе над стареца, от чийто очи съзвизии извираха като поточе и добави натъжен:

— Но сина ти не можах да видя...

Дядо Неделко трепна и радостно възкликна:

— Че той е тук!

— Къде?

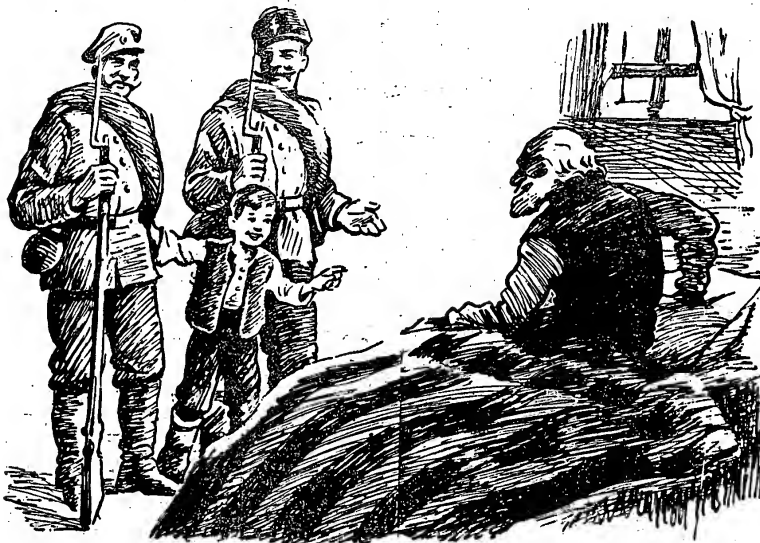
Старецът погледна стройния руски войник и вдигна немоощната си ръка.

— Този ми е като роден син. Той дойде да ме види и аз го видях... Той... мой син! И ти, синко! И ти си мой син... И ти...

Ръката му трепереше като обрulen от есенния вятър лист, гласът му бавно гаснеше... Руснакът се наведе и с дълбока почит долепи прапни устни до тази изтъняла ръка, набраздена със сини жили. Тогава дядо Неделко направи свързочвешко усилие. Понадигна натезжалата си глава и целуна госта по челото. После се отпусна. Главата му падна върху възглавницата. Лицето му засия от щастие. Стори му се, че лети над бойното поле, където свирят музика, тропат коне, гърмят ордия... И му е леко, радостно и светло на душата... И пак тишина, необикновена тишина и тъмнина покри цялата земя...

Лицето на стареца се усмихваше блажено, но очите гледаха безжизнено братските солдати...

Той беше мъртъв.

Най Старият боец от 4 рота

О черк

от майор ДОНЧО ДОНЧЕВ

Един неделен ден край село Търговище на голямата селска мера „Герена“ неочаквано като ято гълъби накачиха войнишки палатки. Тук се настаняха на бивак бойците от Н-ското поделение.

Секретарят на комитета на ДСНМ лейтенант Неделин още в първите дни се заинтересува от живота и миналото на селяните в тоя край. Той с изненада откри, че най-старият човек в селото 94-годишният дядо Колю Богданов като войник е служил в четвърта рота на тяхното поделение. И още в същия миг у него се породиха идеята да устрои среща на бойците от ротата със стария ветеран.

Беше неделя. Широкият двор на дядо Колю се изпълни от необичайни гости — бойците от четвърта рота на лейтенант Цончев. Като видя младите момчета в зелени гимназюрки в своя дом, старецът се развълнува, зарадва се. Искаше му се да ги прегърне всичките.

Едър, снажен и някак си младежки изправен, той се запъти към гостите. Многого години не бяха успели да прекръшат стройната му снага.

— Че какво... добре сте направили, че дойдохте... Старецът се ръкува с войниците, покани ги да седнат и без да чака, подхвана разговор с тях.

— Някога и аз бях като вас, момчета — млад, силен. Преди Балканската война, когато служех в четвърта рота на 29 пехотен полк...

И дядо Колю неусетно се увлече от любимата му тема — да разказва за турското робство, за миналите войни.

Насядали в двора пред украсената със старовремска резба къща, бойците не пропускаха нито дума от разказа на стария ветеран. А той, седнал сред тях, разказваше бавно, умно, развълнувано. Издокаран бе с шасечни потури и аба, конопена риза и червен пояс, свински цървули и кожен калпак. Изпод полупуснатите му клепки от време на време, ту строго, ту присмехулно весело поглеждаха две весели сини и почти винаги влажни очи.

Бръчките на лицето му изглеждаха някак измережи, запомнящи се.

А с какво внимание, с какъв интерес бойците слушаха онова, което той им разказва за бойното минало на поделението, за тяхната рота!

И младите войни в надпревара питат: за турското робство, за Априлското въстание, за живота на четвърта рота, за Балканската война...

Старецът не можеше отбеднаж на всички да отговори и затова реши да започне отначало — още от турското робство.

— Тя е вехта работа, момчета — започна бавно той. — Видял съм и хубаво, и лошо. — Беше 17 юни 1877 година. В къра край село Градец се бе насобрал народ, народ... Млади и стари с коля и добитък бяха надолзи на пазара. Там беше и онбаният Джафер с 10—12 запиги, за да пазят реда. По обед дойде вест — русният минал Дунава и иде на насам. Каква радост беше!...

А турците тоз час се разтичаха — с коля и добитък хунаха към Одрин. Едва на четвъртия ден се умири положението, когато Сюлейман тръгна с войските си на север.

Дядо Колю позагледа белите си мустаци, посбърчи чело, за да си спомни нещо, и отново продължи:

— Помня и песента, която пееше войската на Сюлейман, като отиваше на север. — И заради дядо Колю песента на турски — пее, а след това превежда:

... Някога преди Балканската война, когато служех в 4 рота на 29 пехотен полк...

„Ти като ходи на Дунава, видя ли сто хиляди казака...“

— Когато войските на Сюлейман минаха през нашия край, колко майки разплакаха, колко къщи зачерниха!... В близкото село Маца обесиха 15 души. Баба ми и чичо ми ги заклаха в къщи. Пък в Старо Гюялци, както се бе събрал народа от три села в черквата, с топове ги избиха. Золумите на поганците нямаха чет...

Може би от годините, а може би и при спомена за миналото от време на време от сините очи на стареца се отронваше съзла и леко се стичаше по набръчканото старческо лице.

Дядо Колю дълго разказва, декламира „Тих бял Дунав...“, пя на руски песента, която са пели руските войски при напускането на България, припомни епизоди от Руско-турската война... Някой запита:

— Знаеш ли да четеш, дядо Колю?

— Как да не знам! — отвърна сякаш засегнат старецът.

— Ами къде си учил?

— Навремето нямаше училище както сега. Тогава ходехме при поп Иван и поп Пенко в съседното село Градец. Намираха се тогава българци, които се гърчеха, забравяха своята вяра и език. За тях учителите ни учеха да пеем песента:

„Вяра и клетва струвам,
гръдки не хортувам —
толкова го мразя,
в двора му не влизам...“

Дядо Колю спира от време на време, за да си поеме дъх, отново, по навик, поглажда белите си мустаци и почва нов разказ как през Сръбско-българската война стигнали пеша от Нова Загора до Сливница и Драгоман, как през Балканската война е атакувал с нощна атака Одринската крепост.

— Знаете ли песента за Сръбско-българската война? — пита дядо Колю и започва:

„Ой, Милане, тиране,
защо така постъпи —
брат с брата да се бие,
а врагът ни да се смей?...
Ой, Милане, тиране,
защо вадиш братски нож...“

При обсадата на Одрин ние се бяхме разположили на Оташа. Там беше и синът ми Пеню като подофицер. Като взехме града, аз влязох в джамията Султан Селим и чак на минарето се качих. В средата на джамията има една ей такава свещ, колкото дърво дебела — и дядо Колю протяга ръце, за да покаже на бойците. — Тя се пали само в празници и при особени случаи.

Дядо Колю е запазил особена любов и уважение към военната служба. Той помни наизуст точните наименования на всички полкове от времето, когато е бил войник, познава всички чинове във войската. За да докаже своите военни познания пред войниците, той изброи подред наименованията на всички 24 полка от онова време.

— Първи Софийски, втори Искренски, трети Бдински, четвърти Плевенски, пети Дунавски, шести Търновски, седми Преславски...

Най-трайни спомени в мисълта му са оставили дните от войнишката служба. Където той много градове е обиколил, много е виждал и на много неща го е научил животът.

Като гледа младите момчета около себе си, сърцето му прелива от радост и възторг, сякаш се подмладява. Та това са войници от неговата рота! Сега двама правнучи на дядо Колю също са войници. И те като тия момчета „служат на майка България“, както обича да казва той.

— Такава младост да я има човек! Тя с пари се не купува! — произнася той любиями си израз, с който обича да се обръща към младите. Едва завършил разговора и в двора се разнесе кръшна мелодия на акордеон. Като видя, че никой не подхваща хорото, баба Стояна, съпругата на дядо Колю, подкани:

— Хайде, дядо!...

Сърцето на стареца не изтрая. Повече хората, Хванаха се всички.

Като се позамори от играта, той седна да си почине. Бойците отново го наобиколиха.

— Младост, младост! — въздъхна старецът. — То е весела работа. Където вървиш, всеки е драго! Не мога аз с вас да се меря. Годините натежаха.

— То сладкия живот, хубавия живот, момчета, бива до 40 години. Тук дядо Колю се отклони за малко и разказа на войниците следната хумористична приказка:

„Едно време дядо господ, след като сътворил света, повикал при себе си животните и решил да даде на всички по еднакво години да живеят.

Отишъл при него най-напред човекът.

— Давам ти да живееш на земята 40 години човешки живот и да бъдеш най-умен от всички животни — се обърнал към него той.

— Добре — съгласил се човекът.

Отишло след него магарето.

— Давам ти да живееш 40 години, но през всичкото време да бъдеш под човека и да му служиш.

— Много ми са, господи! Нека бъдат поне 20 — отвърнало магарето.

Човекът гледал отстрани, не се стърпял и извикал:

— Дай на мене половината, господи.

— Добре — съгласил се господ.

Дошъл редът на кучето.

— Давам ти 40 години да живееш, но през всичкото време да служиш на човека.

— Много ми са — приплакало кучето. — Нека бъдат поне на половина.

— Останалата половина дай на мене — обади се отново човекът.

След кучето дошла маймуната.

— Давам ти 40 години да живееш, но през всичкото време да служиш за смях и подигравка на хората.

— Много ми са — отвърнала маймуната. — Нека бъдат поне двадесет.

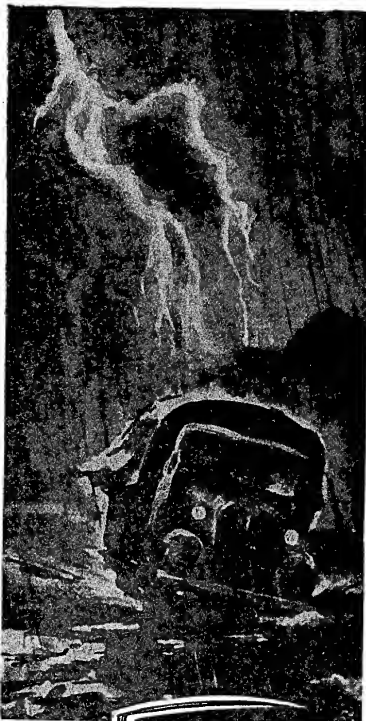
— Дай половината на мене — извикал човекът.

— Добре — съгласил се дядо господ.

И тъй човекът сега живее 100 години. Четирисет той живее човешки живот, от 40 до 60 години — телга като магаре, от 60 до 80 години — слуга като куче, а от 80 години нагоре — живее маймунишки живот, подиграват му се всички.

— Та и аз съм сега вече на последния етап — завърши весело бай Колю. — Кажете-речи за какво не ме бива.

Ние, разбира се, не се съгласихме с него и го уверихме, че той и сега трябва да се чувства като войник от 4 рота. А за хубавата приказка му благодарихме от сърце.

В бурята

О черк

От капитан

НИКОЛАЙ МАНОЛОВ

Привечер повикаха двамата радисти сержант Димитър Ангелов и редник Петър Баев при командира на полка.

— Тази нощ трябва да отидете на командния пункт на дивизията. До паралисчето, над стария мост, ще пътувате с камион, а оттам е близо. . .

Шофьортът, нисичък, набит ефрейтор, ги изгледа и кeso каза:

— Да тръгваме ли? Хайде. . .

След това избърса с парцал омаслените си ръце и скочи в колата. Даде газ, натисна амбразура и моторът запя тихо, равномерно. Камионът запълни по каменистия планински път.

Не бяха изминали и половината от пътя, времето се влоши. Небето слезе ниско. Откъм Балкана се повлякоха тежки оловосиви облаци. Притъмня. Силен вятър връхлетя върху колата, а в далечината се изви вихрушка. Отдалеч се чу продължителен тътен. А след малко, като че пред самата кола, ослепително бяла мъглява с трясък прониза небето. Камионът затрепери. По кабината забарабаниха едри дъждовни капки. Стиснал волана, шофьортът приближи лицето си до стъклото и намали скоростта. Завалия като из ведро. Водната завеса беше толкова гъста, че едва се виждаше на два-три метра. Пътят потна във вода.

— Кучешко време! — измърмори шофьортът и гласно изсува.

След малко, кой знае защо, прибави:

— В такова време на село се събираме на киселичко и сливона. . .

Машината ревеше по стръмния път заедно с бурята. Често пъти рязко се наклоняваше и на Ангелов, седнал в кабината до шофьора, му се струваше, че си сега ще полетят в бездната. От склоновете на планината потеккоха пенливи буйни потоци. Фаровете осветиха някаква локва. Почти в същото време каросерията на колата изтропа, а моторът заглъхна. После заработи отново, изхриптя и пак мъхна. Шофьортът наметна платнището си и излезе от кабината.

— Какво стана? — попита го Ангелов.

— Стана тя, каквато стана — троснато отговори шофьортът. — Аз си знаех. . . Шайбата се е сгъсала.

— Не може ли да се поправи?

— Засега не. Ще почакаме. Вярвам все някоя кола ще мине.

— По това време?

Ангелов се замисли. Какво да правят? Наоколо е тъмно като в тунел. Дъждът намалява. От низината ясно долиташе шумът на придошлата река. Вляво, изправен над самия път, се извисяваше връх, целият обрасъл с ниски, бодливи храсти.

— Да тръгнем направо, другарю сержант — подхвърли Петър.

— Трябва. . .

— Вие луди ли сте? — прекъсна го шофьортът. — Да не мислите, че КП-то е близо. . . Пък и в това време. . . Работата не е заек, няма да избяга. . .

Свил вежди, Ангелов мрачно го изгледа. Какво говори той? Та сега всяка минута е ценна. Какво е командирът без връзка. . . С рязко движение той пое радиостанцията и я постави на гърба си.

— Подай ми автомата — подвикна Петър на шофьора. — Пък друг път тръгнеш ли на път, вземай и запасни части, а нас не учи. . .

Дъждът редеше. Още с първите стъпки радиостанцията дръпна назад тялото на радиста. Ангелов се приведе към земята и бавно запълни по склона. По обувките му полепна гъста кал. След него Баев внимателно се провираще през храстите, притиснал до тялото си банята с принадлежностите на радиостанцията и автомата. Той се хвана за едно дръвче и почувствува върху главата си неприятните студени капки. Наблизо хвъркна подплашена птичка. Постепенно мокрите дрехи прилепнаха на гърба и раменете. Премръзналите ръце мъчно се подчиняваха на волята. Дишането стана тежко, затруднено. Нагоре те не искаха да гледат. Знаеха — стръмно е! Тежко ще бъде, но. . . трябва!

Струваше им се, че са изминали голямо разстояние, а когато се обърнаха, видяха съвсем наблизо пътя и камiono. Пред тях се изпречи като великан по-висок връх, леко покрит със сива мъгла. Двамата радисти се погледнаха мълчаливо и продължаваха да кретат. Ремъците на радиостанцията преминаха раменете, а оръжието им се струваше толкова тежко. . .

По средата на върха пред тях се изпречи висока, покрита с мъх, почти отвесна скала. Потърсиха друг път, но нямаше. Ангелов се опита да стъпи с десния крак, но се подхлъзна и политна назад. След това внимателно свали радиостанцията от гърба си, постави я на скалата и бавно запълни нагоре. Бе хлъзгаво, затова той още веднаж се опита да се изкачи, но не успя. Задъхвайки се, той предупреди своя другар, който също искаше да се опита и мине по пътеката.

— Внимавай по тази пързалка!

Петър погледна разкаляната пътека и си каза: „Колко е стръмно и какви камънаци!“ Тръпки преминаха по тялото му и той взе автомата и принадлежностите за радиостанцията и пак запълзя по скалата. Към край ъ, когато оставаша още няколко крачки, радистът се хвана със свободната си ръка за един корен, но коренът се сгъса. Петър се подхлъзна и падна по очи. Коляното на десния му крак се удари в една издатина. Остра болка така го сряза, та чак свят му се заци. Той се отпусна на влажната скала и изръмжа:

— Пешо! Баев, какво стана? — извика сержантът.

— Нищо. . . малко. . .

С големи усилия Петър се опита да стане, но, политна и спря. Болката беше непоносима.

— Провалихме се — тихо промълви той. — Не остава нищо друго освен вие сами да продължите. . .

— Какво говориш! — прекъсна го сержант Димитър Ангелов. — Заседно ще стигнем!

Може би в тоя момент и той не вярваше в това, но го каза така. . . Превърза своя другар, взе част от багажа му и го подкани:

— Хвани се за мен! — и сам прехвърли дясната му ръка през рамото си. Двамата закрачиха бавно. От време на време Петър издаваше глухи стонове.

— Боли ли?

— Адски боли, да го вземат дяволите! — каза той и прехапа устни, за да не извика. Виждайки с какви непоносими усилия Ангелов носи и себе си, и него, заговори:

— Стига, другарю сержант! Така не ще изтраем, а командирът чака! По-добре тръгнете сам, пък аз, колкото мога, полека. . .

— Още малко, още съвсем мъничко — успокояваше го сержантът, като се задъхваше. — Та ние вече стигнахме, ей го нă. . .

И той показа в далечината нататък, където само контурите на нови хълмове се очертаваха на небосклона. Всеки метър изминаваша с голяма мъка. Всяка крачка бе съпроводена със стонове на редник Петър Баев, с ободрителните и утешителните думи на сержант Димитър Ангелов.

— Потрай, брат, още малко остана. . .

*

Бурята, както внезапно налетя, така изведнаж и затихна. Дъждът престана. Небето се избистри. Грейнаха и звезди. От дърветата около палатката на командира монотонно падаха едри капки вода. Дочуваха се шум на петромакс. През полутворената палатка струеше млечнобяла светлина.

Командирът, млад полковник, със светли къдрави коси — равномерно се разхождаше в голямата палатка. Оставаша още няколко часа до започване на динамиката, а радистите все още ги нямаше. Той току-що беше говорил с командира на полка. Казаха му, че са изпратили иай-добрите радисти. Но защо още ги няма?! . . .

Полковникът запаля цигара и излезе навън. На изток бавно просветнаха далечни мъглини. Кой знае защо командирът вярваше, че те ще дойдат навреме. Но стрелците на часовника бързо се движиха. Ами ако са загубили пътя? Или пък някакво нещастие? . . . Какво ли не може да стане в тези чукари! . . .

Размишленията му бяха прекъснати от лек шум. Командирът рязко се обърна. Някаква тъмна, неоформена сянка излезе от храстите. Когато приближиха до командира, единият с мъка опря десния си крак на земята, опитвайки се да застане мирно. С пресипнал, прекъсващ глас другият рапортува. По дясната му ръка, леко осветена от петромакса, полковникът забеляза незасяхнала кал.

— Другарят ми — обясни сержантът — по пътя се нарани. . . падна на една скала. . .

Командирът изслуша доклада на сержанта и явно развълнувано каза:

— Юнаци! . . .

Крачка по крачка двамата радисти изкачиха върха и в започващото време престагнаха при старшия командир

ТАКТИЧЕСКА НОВОСТ

Разказ
от Н. НАЗАРЕНКО

Рисунки от Ю. Ребров

Трябва ли да се доказва, че решителността е неизменна черта на истинския мъжки, войнски характер? Та кой, ако не войникът, трябва понякога да взема важни решения между две смуквания от цигарата, когато друг човек, с извинение, няма да успее дори да кихне.

Интересно е да се знае откъде се взема това качество? Нашият командир лейтенант Белов счита, че от увереността в собствените сили. А командирът не говори на вятря...

Впрочем всичко това е само въведение, или по-научно казано, предговор. А работата е там, че войниците от нашето отделение са отлични физкултурници. Орли! Това вече отдавна е традиция. При нас има даже шампиони и разрядници. Ето например моят приятел ефрейтор Василий Редкин е шампион на поделението по гимнастика. Някой сигурно сега високомерно се усмихва: мацабът, тоест, на вашия Редкин не е такъв... не е републикански. Но ако ще говорим за мацабите, нека си припомним откъде започна най-добрият скиор на света и носител на „Голямата крапска купа“ Владимир Кузин. От първенец на рота! Така, де...

Изобщо на безприщния спортен фон на отделението изпъква само не дотам героичната фигура на редника Семьон Блиничков. Той, с извинение, обща физкултурата както котка — горчица. Блиничков е не особено плещест, рус, с кръгло лице, което природата гъсто е осеяла с малки лунички. Ние с Блиничков сме приятели. Даже на пета са ни нарекли: двамата мускетари и третият в повече.

Мускетарите — това сме ние с Редкин.

Неговата удивителна нерешителност отдавна е станала прицелна точка на ротните шегобийци. Веднаж, когато беше в отпуск, Блиничков поиска да покани на танц една позната девойка. Аз пожертвах следващия валс и ние, прикрити в хралалака, подробно изрепетирахме сцената с поканването на танц. Напразни грижи! Само щом очарователната Зиночка се приближеше, Блиничков изведнаж онемяваше и почваше да се задъхва като човек, болен от астма.

Неочаквано Зина прояви инициатива и сама покани Блиничков. Той победно като смъртник и започна дотегливо да изброява навяхванията, натъртванията и прочие повреди, получени от него още от ранно детство.

Ние с Редкин студено се усмихвахме и едвам удържахме юмруците в джобовете си... А сега ни е дадена оперативна задача — да запалим у Блиничков любов към физкултурата.

— Вие сте му приятели — напъствуваха ни лейтенант Белов — и трябва да му помогнете. Очевидно от него шампион няма да направите, но виж, насен той е длъжен да покрие нормите на ГТО. Действайте! Главното е правилен психологически подход.

По всяка вероятност ние с Редкин сме лоши психолози, защото измина месец, а нашият възпитаник, както и по-рано, се свлича като чувал от лоста и храни органическа омраза към утринната гимнастика.

... В спортната зала боядисват. Във връзка с това събитие в нашия коридор временно се приюти конят. Разбира се, не онзи разкошен красавец с театрална грива, който се присъвня на кавалеристите, а един скромен гимнастически кон с почернял трудов гръб и излъскани страни.

Вечерта ние уж случайно заведохме Блиничков при коня.

— Ето на този апарат всеки мъж може да провери своето лично мъжество — каза Редкин, потупвайки покровителствено коня по кожения гръб.

— Аз бих на дванадесет години, когато за малко не си строших врата, опитвайки се да форсирам подобно съоръжение — забелязах аз.

— Това е абсолютно просто — продължаваше Редкин да развива операцията. Той се отдръпна, примижа, сякаш се прицелва, засили се и... хоп!

— Великолепен скок, Кости! — възкликнах аз. — Осем точки по строга олимпийска оценка.

След това скочих аз. После ние безуспешно се опитахме да склоним Блиничков. Отново скочи Редкин, пак аз и така нататък, все в тази последователност.

И накрая, когато и двамата, наскочали се до насита, бяхме вече готови да капитулираме, Блиничков се реши.

Той се изкачлия като човек, който се кани да пее, след това се затича, вдигайки шум, какъвто може да се чуе само по време на противопожарни учения. Ефектното засилване завърши с авария — конят печално изкривя и се отмести настрана, а Блиничков полетя право върху предвидливо послания тепих.

— Художествено осакатяване — процеди Редкин.

— Нищо! Всяко начало е трудно — каза аз неестествено бодро.

— Я да опитаме още веднаж.

Но Блиничков категорично отказа повторно да излага на опасност себе си и държавното имущество.

— Нищо няма да направите вие, братлета, с тази работа. — каза той унило, опипвайки огромната краставица, която светкавично украси челото му.

„Вие!“ Тази възмутителна декларация ни лиши и от последните остатъци на педагогическо самообладание. Особено си изпати Блиничков от Редкин, който никак не е лишен от дар слово.

А скоро ние имаме съвсем безрадостна беседа с лейтенант Белов по повод на нашия неуспех.

— Измъчихме се с Блиничков, другарю лейтенант. Знаете ли, че на мен на тази почва дори кошмари започнаха да ми се явяват — тъжно заключи Редкин.

— Да-а, вие сега сте само за болнина — съчувствено каза командирът, гледайки червеноластото лице на моя приятел. — Виждате ли, другари, аз мисля, че цялата работа е в... тактиката. Защо се чудите? Тактиката ви е много първобитна: ами че вие просто в надпревара демонстрирате пред нещастния Блиничков вашата сила, грация и красота. Подтисните го, така да се каже. Тук трябва тактическа новост. Изобретение!...

... Хубаво е полето, когато априлското слънце стопи и последните купчинки кален, стар сняг. Врабците пеят фалшиво, подражавайки до забравна на славеите. Земята още не е изсъхнала и мирише на далечен дим и токущо издоено мляко. Така тя мирише само на пролет.

Но на нас сега съвсем не ни беше до тази чудесна красота. Скъпа ни е всяка минута. Ние имаме бойна задача — да достигнем до воденицата — до нея има още цял километър, да намерим повреда и да възстановим телефонната връзка с наблюдателния пункт.

Чувам зад гърба си дишането на Блиничков. До мен е Редкин — той е старши.

— Еврика! — изведнаж се изтръгва от Редкин и потното му лице светва. — Никойда, струва ми се, че открих! — Нещо гениалноли?...

— Нищо гениалноли? — отзовавам се аз, за да поддържам играта. — Как да се провери посредством детектор сърцето на любимата девойка или нещо по линията на жигичната свързка?

— И ти пък! — махва с ръка Редкин. — Просто малка тактическа новост.

Блиничков се изравнява с нас. По обисланото му с лунички лице се стича на вадички пот.

— Ето какво, братлета! — загрижено казва Редкин, — времето е малко, а воденицата е още далече. Предлагам да преминаем на бяг.

И ние тичаме. Това съвсем не е така леко както на стадиона, когато цялото ви снаряжение се състои от гащета, фланелка и шпайкове.

— А какво ще стане с Блиничков? — шепна аз тревожно. — Ами че той ще изостане...

— Все някой ще изостане. Може би ние, например... — изсянява се

неопределено Редкин. — Знаеш ли, Коля, освен съображения трябва да имаш и въображение.

И представете си, Блинчиков стигна пръв. Второто и третото място ние братски разделихме с Редкин, изоставяйки на петдесетина метра от победителя.

Този неочакван триумф дълбоко потресе Блинчиков. Всяка лунинка по кръглото му лице изразяваше изумление от най-високо качество. Той изпитателно се вгледаше в нашите прашни физиономии, но те бяха непроницаеми като на някак дипломати.

След половин час ние отстранихме повредата и връзката заработи като часовник. Нас с Редкин ни оставиха на наблюдателния пункт, а Блинчиков, като най-добър бързоходец, беше изпратен при лейтенант Белов с донесение.

На другия ден ние узнахме, че той е получил благодарност от взводния командир. Това беше първата му благодарност.

Ала най-удивителното беше, че оттогава нашият „победител“ започна да се счита за бегач на дълги разстояния. Вечер, в свободното от занятия време, той замислено прелистваше дебелите течения на „Съветски спорт“. Сутрин — невероятно, но факт — старателно правеше никакви специални упражнения, вършеше свръхуморелни пробитвания. Изобщо момчето „се запали“ не на шегата.

През май цялата ни рота участвуваше в пролетния крос. Блинчиков се показа толкова неадекватен, че изпревари и мен, и Редкин. Трябваше ли да се обяснява, че този път ние не си жалехме подметките?

Победителят ни посрещна на финала. Лицето му сияеше като меден чайник на слънце. И неочаквано още тук, на финала, Блинчиков започна да ни се обяснява в любов.

— Да, вие сте истински другари — завърши той патетично. — Но тогава... при воденицата много ме озадачихте.

— Каква воденица? Коля, за какво намеква този субект? — със скупачиц тон запита Редкин.

Аз свих рамене и започнах да примитвам, старайки се да избягам пълно недоумение.

— Стига сте се престрували, братлета — смеешки се продължаваше Блинчиков. — А знаете ли как се досетих за всичко?

— Добре де, говори, че иначе ще се задавиш от щастие — изхърмори Редкин.

— Право казват, че лицето е огледало на душата. Днес например на финала вие имате достатъчно скупчен вид. А Редкин дори още опинва обувката си, мръщи се — тоест, ако не бяха обувките...

— Хайде, да не миграве на лична почва — засегна се Редкин.

— Затова пък при воденицата физиономията ми бяха така надути — ехе! Както на шафери — Блинчиков се усмихна и добави: — Но всичко това, братлета, мистана съвсем ясно едновременно, при съпоставянето на фактите, така да се каже...

За постигнатия резултат в кроса Блинчиков получи втора благодарност. Сета той е отличник, шампион на частта в бягане на три и пет хиляди метра.

Не е изключено в близко бъдеще да видим Блинчиков на столичния стадион, измежду най-силните. Той е много решителен и настойчив човек, какъвто и трябва да бъде воинът от Съветската армия, а за такива хора няма нищо невъзможно.

(Из сп. „Советский воин“, кн. 8/1955 г.)

СВЪРЗОЧНИЦИ...

Фоторепортаж от КЪНЧО ОСЪМСКИ

Зимният ден си отиваше, когато бойците-линейчици от взвода на лейтенант Георгиев пристигнаха на заповяданото място. Те наскачаха от камюна, стовариха свързочно имущество и набързо опънаха над него походната палатка. После се прибраха вътре, залялиха панцировния фенер и насядаха кой къде на намери. Докато изпушиха по цигара и размениха някоя и друга дума, двамата командири — взводният и отделният — младши сержант Генов, използвайки последните светлини на гаснещия ден, направиха рекогносцировката.

„Да се устрои връзка до командния пункт на отметка 983!“ — гласеше заповедта на лейтенанта.

От оврага отделението тръгна към неизвестния връх. Далеч беше той. Заповедта — категорична.

Стъпни се. Откъм долищата плъзна мъгла, бяла, на дълги кадели. Стана още по-студено. Студът пронизваше през вълнените ръкавици, пръстите изтръпнаха и проводникът се изплъзваше от ръцете. Но отделението продължаваше да върви и след него се източваше червеният проводник. Пред първия стръмен дол редник Купенов се покатери на голямо дъбово дърво, направи колов възел и развиването продължи все със същата бързина.

В оврази се спускаше отделението, байри изкачваха войниците, снежни преспа гасеха те, докато стигнат в подножието на върха.

Пред скалите, изчистени от снега, свърши пътеката. Младши сержант Генов огледа местността и реши: „Само отгук! Да заобикаляме няма време!“ И гласно каза:

— Таблинов, да тръгваме, а?

Редникът повдигна глава, опина с поглед силите и отговори:

— Слушам!

Той разкърши рамене, понамести макарата и се прилепи към студения камък. После сви ръце, повдигна десния крак, след това левия и така бавно, стъпка по стъпка започна да пъзи. След него тръгнаха и останалите бойци от отделението.

Горе войниците излязоха плуващи в пот. И от това място нагоре към върха път нямаше, но изкачването беше по-леко, пък и ниските храсти помагаша.

Колкото по-високо се изкачваха бойците, толкова мъглата оставаше по-далеч от тях. И когато се видяха на билото, стори им се, че се намират на някакъв остров.

Преди полунощ връзката беше установена. От другия край на проводника се обади познатият глас на взводния командир. Той ги поздравяваше.

„Всяка работа си търси майстора“ — казва кацният народ. Майстор в своята специалност е и редник Кулеков. На снимката: Редник Кулеков прави колов възел

Отличният специалист-линейчик редник Табликов по време на занятие.

Телефонният пост е установен! Първата телефонограма е предадена!

По ПАРТИЗАНСКИТЕ ПЪТЕКИ

ОТРЯДИ „АНГЕЛ КЪНЧЕВ“ И „ПАНАЙОТ ВОЛОВ“

Пазарджишкият край е известен с революционните си традиции: 27 Чепински полк се разбукува против империалистическата война (1918 г.); тружените се в Пазарджишко взеха масово участие във въстанието срещу дветоюнския фашистки преврат и в героичното Септемврийско въстание (1923 г.); по време на хитлеристката окупация (1941—1944 г.) в тоя край се създаде активно партизанско движение.

Първите нелегални в Пазарджишко — Любен Йончев, Лука Навуцанов и Никола Згуров, излизат през август 1941 г. В началото на септември същата година минават в нелегалност другари от Батак, които през зимата на 1941—1942 г. се укриват в Карабунарския партизански сектор, а през пролетта на 1942 г. заедно с групата от Сарановския район заминават за Баташкия балкан, където се присъединяват нелегалите от Чепинско (Семерджиев, Згуров и Божанов). За известно време те действуват съвместно с партизаните от Баташката чета.

През лятото на 1942 г. по нареждане на военния център при ЦК на БП групата се разделя, като батачаните остават на място, а останалите се завръщат в Пазарджишко и действуват предимно в районите на с. Варвара, Поморие и Мечка.

В началото на следващото лято се създават две чети — „Кочо Честеменски“ в Родопите, в района на с. Варвара, и „Стефан Караджа“ към в. „Елджик“, в района на с. Черово, Пазарджишко, които съвместно с бойните групи от Карабунарския партизански сектор, провеждат ак-

ция в с. Виноградец (Караулска). През декември 1943 г. четата „Кочо Честеменски“ провежда акция по ж. п. линия Септември—Чепино, където славят съпротивата на охраната на една влакова композиция, превозваща дървен материал за бараки на хитлеристите, и опожаряват всички материал.

На 15. II. 1944 г. част от партизаните в Пазарджишко водят неравен бой срещу многоброен противник на в. „Елджик“ и дават много скъпи жертви, между които и командирът на чета „Стефан Караджа“ — Костадин Старевски.

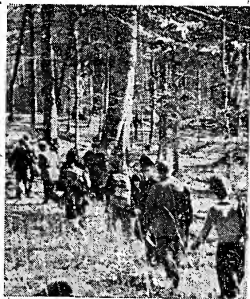
През юли чета „Стефан Караджа“, а през август „Кочо Честеменски“ се преустройват в отряди „Панайот Волов“ и „Ангел Кънчев“.

Шотогава партизаните бяха провели вече акции в селата Мухово, Голямо Вършило, Боримечково (2 пъти), Малко Вършило, Габровница; нападат еврейския трудов лагер между селата Голямо и Малко Белово, мандра в землището на с. Дорково; следват акции във воденицата при с. Лозен и две в един ден (на 5 август) в селата Голямо Белово и Акаджикено. Партизаните спикват събрания и митинги със селяните, накарват народни търгове и предатели, унищожават дачичката и наредна архива, изземват оръжие и бойни припаси. В акциите и срещите с врага те добиват опит и умение и се подготвят за по-смели действия.

По решение на щаба на III ВОЗ обединените сили на зоната, в това число отрядите „Ангел Кънчев“ и „Панайот Волов“ и една чета от

СХЕМА ЗА ДЕЙСТВИЯТА НА ПАРТИЗАНСКАТА БРИГАДА „БЕЛИНЕЦ“, ОТРЯД „АНГЕЛ КЪНЧЕВ“ И ОТРЯД „П. ВОЛОВ“

Партизани от 3 въстаническа оперативна зона в поход

бригада „Чепинец“ на 18.VIII. 1944 г. извършват четворна акция. Едновременно нападат с. Варвара, с. Семеново, с. Симеоново и гара Варвара. В акцията се отличава особено едно отделение от бивши войници, поставили като доброволци при партизаните. Със смелост, решителност и съобразителност биват пленени и обезоръжени войнски команди и е завзето училището в с. Симеоново, което било превърнато в огромен, вешев склад на хитлеристите. Една част от облеклото бива раздадено на населението, друга част — откарана с коне и мулета за нуждите на партизаните, а всичко останало изгорено. Последва акция по изтеглящите се хитлеристки колонии на международното шосе под Белово и в село Мещенково. От тази акция отрядът се възражават с 1 картечна, над 20 пушки, няколко пистолета и 14 бомби.

Голямата акция на 18 август беше строго предупреждение към фашистите за близката народна разправа с тях. Военните власти се опитаха да разгрозят партизанското движение в този край. Те успяха да обградят в местността „Милев скали“ над Чепино (Велинград)

част от бригадата „Чепинец“ и две чети от отряд „Ангел Кънчев“ (общо около 200 партизани). На 4. IX. 1944 г. към 9 часа започна неравен бой. Врагът обстрелва партизаните с леки и тежки картечни, автоматични пистолети, и пушки от всички страни. Към 15 часа партизаните разкъсват първия кордон и в боен ред отстъпват към Беловския балкан. По пътя си те се натъкват на седем картечни засади. До вечерта балканът ехти от стрелбата и трясците на бомбите. Врагът, който е блокирал плътно голям район, не успява да нанесе на партизаните унищожителен удар въпреки голямото си превъзходство. На това погречва несподявания героизъм на народните бойци.

В паметния бой на 4 септември бяха паднали 14 скъпи жертви, между които и героичният командир на зоната Методи Шатаров (Панафот, Шарло).

Партизаните от Пазарджишко отговориха на удара на врага с противудар. На 5 септември вечерта отряд „Панафот“ воюва с врага, една ловна рота в с. Церново; акцията имаше голям морално-поли-

тически ефект: убиването на народен враг в с. Калугерово, Пазарджишко. На 7 септември отряд „Ангел Кънчев“ завзе с. Малко Белово и проведе многолюден митинг. На 8 септември партизаните от отряд „П. Волон“ участваха в установяването на властта на Отечествения фронт в с. Боримсково, а на 9 с. м. — в с. Лесичово, Церново, Виноградец, Карабунар, Бошуля, Величково, гр. Пазарджик. Отрядът „Ангел Кънчев“ съвместно с войнски взвод, който преследва към въстаниците, освободи важния ж. п. възел Сараново (Септември), като го прочисти от фашистите.

Голяма част от славните партизани в Пазарджишко се включиха в Народната армия и редица до рамс съветските брата-освободители воюваха за доразгромяване на омерзавия хитлерофашизъм.

Справката е написана от др. Николфор Горенски по данни от Музея на революционното движение в България и другарите-полковник Тодор Тодоров и подполковник Любен Йовчев.

Заря над „Дрянов дол“

С помен
от подполк. ЛЮБЕН ЙОВЧЕВ

Тиха декемврийска нощ. По горския път, който се вие по хребета като змия, подгребени от тежкия товар, с пистолети в ръце, едва-едва крачехме. Звездите потрепяха, сякаш прêmързнали от нощния хлад.

— Ех, че есен, Лало, по поръчка! — подхвърли Клим, обръщайки се към мен, и спря.

— Погледни, брат, надолу! Каква красота!

Обърнах се. Пазарджишкото поле ми се стори като море, сред което като огнени островчета бяха заселили селищата.

Спомени бързо ме завладяха и може би с часове пяха да се нижат, ако Червенко не беше ме стреснал със своя гърлен глас:

— А бе, Лало, остави брашното да си почине, докато изпуша една цигара — каза той и се отпусна върху земята.

Без да се бави, по-навик, Червенко, наметна подплатената с кожи шуба над главата си, наведе се, драсна клечка кибрит и запали цигара. След това обледе, пробута, легна по гръб, опрял главата на раницата, кръстоса десния върху левия си крак и се загледа в звездното небе.

В това време Клим, който лежеше с лице към нас, проговори:

— Другари, не е ли престъпление, че все още позволяваме на врага да унищожава нашите гори? Дървеният строителен материал се изпраща на Източния фронт, а ние пасуваме... И ще продължават да го изпращат — продължи командирът, — ако оставим тази линия здрава. Снощи на изпращане командирът на зоната ми напомни, че трябва да обрнем внимание на тази железница и след някой ден да ѝ видим сметката.

— Другари — обади се Червенко, — предлагам да отидем над гара Долене, да извадим една релса на големия и стръмен завой и... по дяволите и влак, и материал.

Неделно предложи друг вариант — да срутим един от тунелите.

И двата варианта ми се видяха нецелесъобразни, затова предложих трети, който предвиждаше освен унищожаване на влака и разсянатиелна работа сред железопътния персонал.

— Това е възможно и ще го направим — с увереност каза Клим. — А сега вземайте раниците и след мен!

След няколко дни ние бяхме готови да изпълним нашия план. Когато тръгнахме, веше силен вятър — предвестник на приближаващата зима. Другарите крачеха уверено, но предпазливо. Неочаквано силен взрив изтрещи откъм дефилето. Спряхме. Какво е това? — Може би работниците от каменната кариера, които подготвят работата си за следващия ден, взривяват скали? Или някой друг, които не са от нашия район, а вече са ни изпреварили?

Решихме да спрем. Избрахме удобно място за лагеруване. Накладихме набързо огньовете и вечеряхме със сух хляб и чубрица.

Нощта беше хладна, но буиният огън се бореше с родопския хлад, с тъмнината. Умората тегнеше, топлината ни унасяше в дрямка. Някои от другарите въпреки че бяха капнали от похода, още си шупнукаха. Най-после умората надви и приказките и шегите неустойно замряха.

След ден почивка командирът, аз, Червенко, Лозан, Марин, Виктор, бай Владо и Графа се спрехме до самия кантон, между линията и шосето в гъстия дъбак. Целия ден прекарахме в наблюдение. На мъркване уточнихме задачите, командите, сборния пункт (в случай на разпръск-

ване) и нетърпеливо зачакахме свирката на влака. Към 20 ч. командирът и Марин отидоха до кантона и започнаха да тропат на вратата. На въпроса на кантонера: „Кой е?“ командирът отговори, че надзирателят от близката гара му изпраща една белеска. Кантонерът се хвана на тая вдица и отвори вратата. В същия миг той бе арестуван и ние го изразяхме. В кантона имаше и един работник от село Варвара. Възразахме и него. След малко чужде свирка на локомотив и излязохме при останалите другари. Влакът идваше от Сараново и бавно се придвижваше към нас. Пред самия кантон той едва не спря. А такава опасност съществуваше, защото кантонерът бе длъжен да даде път. Целият влак бе със затворени вагони и превозваше войска, която вероятно отиваше да преследва партизаните от „Антон Иванов“, които предната вечер, както научихме от кантонера, бяха вдигнали мотрисата.

Влакът отмина.

Към 21.15 часа от гара Костандово се обади, че пускат един товарен влак. Командирът отвърза кантонера, за да го посрещне. Когато влакът влезе в района на кантона, червеният флаг бе вдигнат и локомотивът, след един-два предупредителни сигнала спря.

Другарите Марин и Лозан задържаха веднага локомотивните персонал и го отведоха в кантона. За наша изненада с този товарен влак пристигна и една пътническа каруца. Командирът незабавно нареди четирима души да застанат на четирите стъпала на каруцата и да помолят пътниците да слезат. Но пътниците, изплашени, не се решаваха на това и само строгият предупредителен глас на командира можа да ги застави. Аз бях между кантона и локомотива. Другарят Виктор отиде към края на влака с цел, ако някой от спирачите се опита да избяга, да го хване.

От вагона започнаха да слизат и войници, идващи от Беломорието.

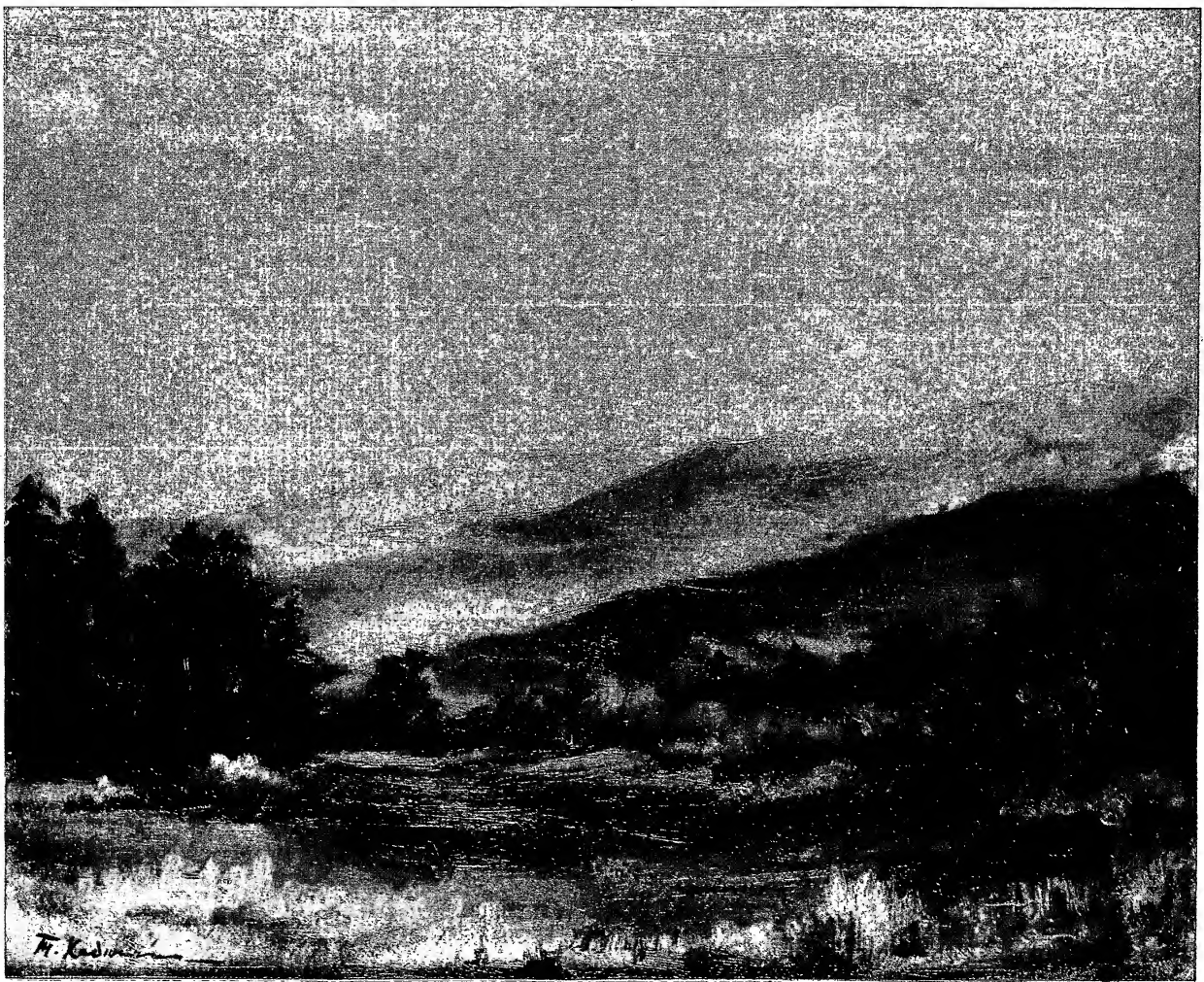
Като ги видя, командирът подаде команда на несъществуващите три картечни отделения. След командите всички пътници тръгнаха към кантона. Свалихме целия персонал и пътниците, които наброяваха към 70 души, от тях 25 души — войници с оръжието си, един фелдфебел, един подполковник, завързващи се интернирани граждани и др. Прибрахме оръжието на всички. После свалихме личния багаж на персонала. Лозан остана да поговори с хората, а другарите Червенко, Виктор, Владо и Графа полыха вагоните с бензин и ги подпалиха с борица. Когато проверяхме дали не е останал някакъв багаж, намерихме във фуруна двама войници, скрили се под масата на началник-влака. Предупредихме ги, че след малко влакът ще хвъркне в пропастта. Те излязоха и ни благодариха за предупреждението. Когато всичко беше готово, аз се качих на машината, дадох сигнал и дръгнах ръчката. Машината обаче забоксува. Наредих да дойде огнярът и нашите хора да освободят всички спирачи. Излязайки от кантона, огнярът, като видя, че влакът гори, се заудя по целото и викна: „Олеле, мале.“ Аз го помолих, ако обича, да дойде с нас, обаче той с плач отказа. Възнахме го в кантона. Когато пламъците обхванаха всички вагони, пуснах машината в ход и скочих. Горещият влак мина покрай мен, а на завоя изскочи от релсите и... край! Чу се силен трясък. Лумна огромен огън.

След това, като предупредихме затворените в кантона пътници да не излизат до сутринта, поехме пак в колона по един — към връх „Милев скали“.

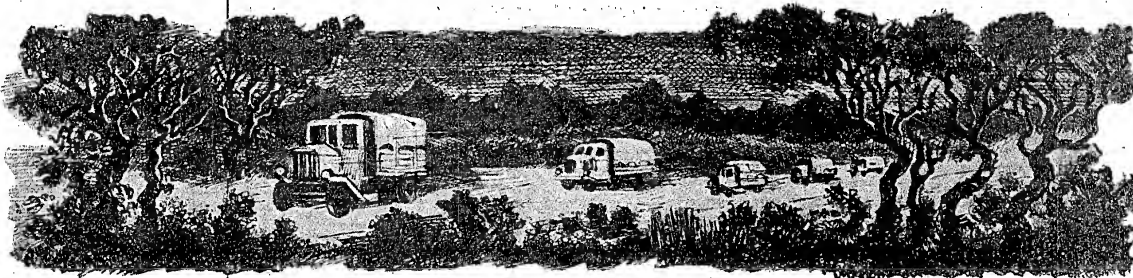
„ЗИМНО УТРО В ПАРКА НА СВОБОДАТА — СОФИЯ“ — масляни бои

Художник ИВАН ТРИЧКОВ

„ИЗ РОДОПИТЕ“ — маслени бок

Художник ТОДОР ХАДЖИНИКОЛОВ

На пращия път

Разказ от ЛИУ ПАЙ-Ю

Рисунки от Симеон Халачев

Щом падне здрач, близкото до фронта шосе оживява изведнаж. От него на таласи се вдига прах, сред който гръмолят тежки транспортни коли, маскирани с клоно. Като пламтяща златночервена точка на далечния хоризонт изскача първата звезда. И тогава всички фарове светват и виждаш как безброй камиони бягат по трудния криволинейн път. От тяхната светлина опрашените клоно на крайпътните дървета изглеждат поспани с пепел.

Светлините превръщат пътя в шумна паразарска улица. Когато нашата кола достига регулировчика, той ни дава път със сръчен замах на своето бяло флагче и ние продължаваме. Всякога, когато минаваме край регулировчик, шофьорът вдига лявата си ръка в тържествен поздрав. Но изведнаж отлясъде край пътя изтрещяват изстрели. Светлините изчезват в миг, цялата околност потъва в мрак и в това време над нас бръмчат неприятелски самолети. Когато те отминат, светлините блясват отново, сякаш изникват изпод земята. Нашият шофьор продължава да тананика корейска песен както преди и ние пак набираме скорост.

Пътувайки така, на разсъмване спираме за почивка в някое село, скитано в подножието на хълм от червена глина.

Когато се събудих, беше почти обед. Денят беше много горещ. Пристигнах към сайванта, където на купчина сламени чували седеше нашият шофьор, за да си побърбим.

Мислейки за нашето светкавично пътуване през миналата нощ, аз бях изпълнен с уважение към уменията му и към неговото бодро държание. Той сякаш притежаваше много от качествата на нашите бойци и аз почувствах, че трябва да му поговоря за това. Но той каза: „Защо ще говорим за мен? ... Какво съм аз? Почакайте да видите нашия Янг Тсунг-фанг.“

И шофьорът започна да ми разказва за Янг Тсунг-фанг — неговия боец другар.

Това се случи миналата година, през петата офанзива. ... Другарите от бойната линия задържаха врага на една височина. В най-критичния момент идваха свързочници и искаха боеприпаси — много боеприпаси. Положението наистина бе станало много опасно. Беше полунощ, когато командирът извика група шофьори в шаба си. Когато стигнахме там, беше тихо и той крачеше бавно със свити ведки напред-назад. При нашия влизане спря и ни погледна.

— На фронта става трудно — каза той, — липсват боеприпаси, сега ... нашите вече хвърлят камъни.

Зачервените му от безсъние очи ни гледаха изпитателно. Послед продължи:

— Ако тази позиция бъде загубена, цялата армия е в опасност. ... Вие трябва да откарате материалите там, преди да разсъмне. — Командирът ни обходи и се ръкува с всеки от нас. — Добре. Сега вървете. Аз искам да чуя за вашия успех.

Съвсем кратко време ни бе необходимо, за да потеглим за фронта с около тридесет камиона, натоварени с боеприпаси. Какво съм изпитвал

тогава? Знаех, че ако ние извършим това пътуване навреме, ще се реши не само задържането на височината, но и това, дали нашите бойци на тази позиция ще се завърнат живи.

Спомням си — беше април. Ние все още носехме памуклийки. В ранните утринни часове пред прозорците духах леден вятър.

След известно време първата кола спря. ... Някой мина край колоната и викна:

— Хей, дали това място не е удобно да заредим колите и да проверим водата?

Ние наредихме колите в редица край пътя. Шосето тук се виеше в полукръг в подножието на един хълм и нашите коли бяха добре прикрити в здрачевината. Събрахме се и разсъдихме, че нататък трудно може да се намери място като това, защото започнаше равнина. Спирайки тук, ние можехме да почнем и с влезане на бег наведнаж да стигнем до самата бойна линия.

— Това е правилно — каза един от другарите, който седеше на калника, — ако стигнем там и не можем да се върнем преди разсъмване, ще скрием колите и на ръце ще отнесем сандъците с боеприпасите на самата позиция.

Командирът на групата кимна с глава и реши да спрем. Небето бе спокойно и всеки беше зает с нещо. Шум смени пълната тишина. Някой отиваха до реката с празни бензинови туби за вода, други — стъпиха на бронята — пълнеха радиаторите. Някъде тракаше ключ по завинтения капак на резервоара, а под колите с фенерчета в ръка лезаха шофьорите за проверка на механизмите. Встрани от пътя блещукаха цигари.

И точно в този момент към нас приближи с ревящи мотори самолет. Противовъздушният наблюдател на малката височина наблизко изстреля предупредителен сигнал. Само миг — и всички светлини угаснаха. Даже пушачите бързо бяха смачали цигарите с токовете си.

Кой можеше да предположи, че от гъстата гора на другия край на хълма ще излезе поток червени сигнали? Другарю, вие бяхте тук, в Корея, миналата година и знаете, че врагът често хвърляше с парашут тайни агенти, чези агенти се скриваха в отдалечени от пътя места, за да сигнализират на своите самолети. Естествено, ние тогава изпознахме в голяма опасност. Някои от най-смелите другари хукаха с пушките си към другата страна на хълма да хванат диверсантите. ... но какво да правим с нашите тридесет коли, пълни с боеприпаси?

Самолетът веднага се насочи към нас, откъдето бяха блеснали червените сигнали. И сега започна да стреля насилу, куршумите святаха — та, ... та, ... та — и самолетът започна да връхлита. Куршумите съскаха като струйки студен въздух, но за щастие падаха в дълбоката канавка край пътя и причиняваха само силно шумолесне на листата по дърветата. А най-много ни безпокоеше това, че самолетът може да забобиколи и да пусне осветител. Ако летците откриха нашата колона от транспортни коли, никога нямаше да ни оставят, докато не хвърлят всичките си бомби, а можеше дори да повикат още самолети по радиото.

Наистина бяхме на тясно. Самолетът се връщаше и кръжеше. Аз скочих в колата си и седнах зад волана. Чувствах, че просто не бива да напускам поста си. Сърцето ми беше до пръсване от възление.

Изведнаж чух бръмченето на мотора на колата зад мене, който по някаква неизвестна причина бе запален.

Аз подадох главата си навън. ... и извиках. ... Страхувах се, че шофьорът ще кара слепешком в тъмнината, без да пали светлините, и ако колата се обърне, щеше да стане още по-лошо.

Но докато размисля, колата потегли. С един обрат на волана тя едва избягна моята кола и тръгна напред. Когато мина край мен, аз видях шофьора — беше Янг Тсунг-фанг. Само след секунда той бе отминал. ...

Моят млад приятел спря разказа си и въздъхна.

Това беше точно тъй — продължи момъкът, — аз никога не ще го забравя. Видях как този младеж Янг Тсунг-фанг седеше изправен на шофьорското място, здраво държейки волана. Дори в този кратък миг, макар че беше още тъмно, аз видях неговото лице — той мина близо. Хвърли бърз поглед към мен, после обърна глава и се вгледа. Изглеждаше напрегнат до крайност.

Никой не разбра какво иска да направи Янг Тсунг-фанг. Аз помислих, че се опитва да се измъкне от това опасно положение. А разбира се, самолетът се въртеше пак наоколо. Какво да направя? Да го последвам ли напред? Но вече беше късно. В такъв момент човек няма време да мисли, а самолетът пак се спускаше с грехот.

В този критичен миг пред нас се появи сноп бляскава светлина. Отначало помислих, че е прожектор. Но не. Светлината не идваше от небето, тя беше на земята — Янг Тсунг-фанг бе запалил своите фарове, когато бе отминал няколко десетки метри от нас. ...

Тук аз не се стърях и го прекъснах:

— Това не беше ли много опасно?

Шофьорът бе разпънван и ми отговори с глас, по-глух от преди:

— Разбира се, опасно беше. Аз едва се задържах на мястото си от ужас. Вие знаете, когато самолетите са над главата ти, търсят те, опитват се да те разкъсат на парчета и ти с лека ръка палиш светлините, за да им помогнеш да намерят своята цел. ... Какво ли може да каже човек за това?

Аз видях съвсем ясно всичко — светлините на неговата самотна кола подскачаха нагоре-надолу по пътя към равнината, която се простираше пред нас. Току зад колата святаха от гонения я самолет и тази гонитба представляваше ужасна гледка. Колата на Янг Тсунг-фанг отблясваше надалече самолета със своите блестящи светлини и така за малко отстраня опасността, която бе надвиснала над нас.

Ние всички бяхме станали от местата си и се втрещихме със замрели сърца в светлините, които пълзяха в далечината. Самолетът буцеше и пръскаше червени дъги насам-натагък в черното небе, но там — напред — фаровете на колата на Янг Тсунг-фанг продължаваха да светят.

Понякога светлините като че се люшваха нагорс — това беше, когато коминът изкачваше някоя стръмина, — после изчезаха от погледа, когато колата слизаше надолу. И сетне отново се показваха някъде още по-надалеч. Самолетът пикираше, изстрелваше залп, бръмчеше във въздуха, сетне обикаляше и пак връхлиташе.

Но сега светлините бяха изчезнали и изведнаж всичко бе потънало в тъмнина и нищо не можеше да се види. Самолетът бе загубил своята цел и нападнае спяно, но щом полетеше наоколо да разузнае, светлините блясваха отново. Каминът все още блягаше по шосето. Това продължи отново и отново, докато американският пилот бе докаран до ярост и започна да пикира все по-ниско и по-ниско, така че ние видяхме в потока светлина как черните крила на самолета почти докосват покрива на колата. Веднага след това блеснаха куршуми и искри. Тогава светлините угаснаха изведнаж, а ние не знаехме дали каминът е отишъл твърде далеч, или е завил зад хълмовете, или куршумите го бяха уллучили. Аз чаках светлините пак да се покажат. Ние всички чакахме, но там не се появи повече светлина.

Тъмнина ни обгръщаше и човек не можеше да разбере какво е станало. Мухме само две глухи експлозии, после блесна червено сияние, което освети лицата ни. Сърцето ми замираше... Свършено с, сега той е загинал. Ние чухме как самолетът обиколи още два пъти отгоре и после отлетя в далечината. Минг след това в небето настъпи безмълвна тишина. И около нас също беше съвсем тихо. Само вятърът шумолеше едва в борчетата на хълма. Аз се успокоих малко, но на сърцето ми беше много тежко.

Другарите се насъбраха около командира; всички гледаха в далечината, но никой не отронваше дума. Знаехме добре, че ако Янг не бе така смел и всеотдаен, рискувайки своя собствен живот, неприятелският самолет щеше да спусне осветител и да ни открие. И ние нямаше да стоим тук сега. Нашите тридесет натоварени с мунции камioni бяха като барутен погреб. Само един сандък от товара да бе експлодирал, всички коли щяха да се пръснат на парчета, даже хълмът, който бе зад нас, би изчезнал и борчетата биха изгорели. На разсъмване щеше да има само един огромен кратер. Като мислехме за всичко това, ние пак се възряхме в далечината и се питахме какво се бе случило с Янг и с неговия камion. Минаха няколко минути. Другарите от края на колоната попитаха в тъмното:

— Кой беше?

Аз им казах, че това бе Янг, Тсунг-фанг. А те всички стояха около мен, умислени за него.

Но, другарю, аз още не съм ви казал какъв беше Янг. Двадесет и четири годишен, здравеняк, не обичаше много да приказва. Съвсем се различаваше от мен и никак не обичаше да пее. Когато шофираше, той първо поглед напред и набираще скорост. Бързото каране повече или по-малко аз научих от него. Никой не можеше да го надмине в каране на кола. Той обичаше да казва: „Куршумите не стигат онези, които са достатъчно напред.“ И ако го запитах защо, отговаряше: „Причината е в бързината. Ако спечелиш един процент в скорост, ти си спечелил още един процент в безопасност. Нами си съгласен с това?“

По това време, другарю, Янг Тсунг-фанг като че стоеше пред мен. Спомних си как неговият камion се плъзна покрив нас и бързият поглед, който той ми хвърли, като че искаше да ми каже какво ще направя. Никога не бих могъл да забравя човек като него. Аз си спомних особено времето на четвъртата офанзива, когато бях негов помощник в едно пътуване. Нашите войски се изтегляха от фронтната линия покрай река Ханг-ганг и каминът ни — патоварен с боеприпаси — тръгна с последната

група. Неприятелската дългобойна артилерия се опитваше да прегради пред нас пътя през реката. Когато пристигнахме в Уижонгбу, заварилиме цялата улица в пламъци — като горяща факла. Пушкест и игришните пламъци ни заляпаха и ние едва видяхме пътя. Когато излязохме зад един хълм, видяхме обрнатото с гръб към нас корейско дете, което стоеше неподвижно пред една горяща къща.

— Мислиш ли, че неприятелските танкове скоро ще бъдат тук? — ме попита Янг.

— Сигурно не са много далеч — му отговорих.

— Това момче сигурно е сираче — каза той, — няма кой да се грижи за него.

Янг бе спрял колата, докато говореше, после отвори вратата и скочи долу. Той изтича към детето и се върна след мин, носейки го на ръце.

Детето беше около десетгодишно, с изпокъсани и изгорели дрехи, босите му крака бяха обвити в големи корейски обувки. Аз го взех от Янг и го сложих на седналката между нас. Янг скочи в колата и продължи с най-голяма бързина. Отначало детето плачеше и обръщаше поглед назад, сетне облегна главата си на мен и заспа. Янг ме накара да го

Самолетът пикираше, изстрелваше залп, бръмчеше, връхлиташе...

държа на коленете си, за да спи удобно. По-късно водеше малкото сираче със себе си навсякъде, където отиваше. Делеше с него даже бите си, обеклото. Обикновено, когато спираше за нощуване, детето беше заспало до него и Янг пренасяше малкия приятел от колата. Той се грижеше за него като истински брат. Това продължи така до миналата година, когато условията в корейския тил се подобриха и командирите решиха, че детето не бива повече да остане с нас. Едва тогава Янг се раздели със сирачето. Водейки го за ръка, той повери момчето на учителите от детския дом, където то трябва да остане. Те и досега си пишат редовно.

Младият шофьор почувствува, че се бе отклонил от разказа си и усмихвайки се, продължи да разказва:

— През нощта на въздушната атака истинската опасност трая само десетина минути. Ние пак продължихме нашето пътуване, малко време след като самолетът бе отлетял.

Аз бях начело на колоната и натисках газта, за да стигна бързо напред и да открия какво бе станало с Янг.

Като изкачихме един хълм, забелязах няколко борчета край пътя и под тях камiona — наклонен, почернял и неподвижен. Уплаших се да не се е случило нещо ужасно. Ударих спирачките, блъснах вратата и се спуснах към дървостата. Тичайки, аз виках: „Янг Тсунг-фанг, Янг Тсунг-фанг!“ Но отговор не се чу. Колкото по наближавах, толкова повече се стягаше сърцето ми. Когато дойдох съвсем близо, аз го видях — една на ръка още беше на волана, другата — отпусната на отворената врата на автомобила. Главата му, обрната назад, бе паднала върху ръката. Той сигурно бе загубил съзнание така, гледайки през прозорчето назад. Кепето бе изчезнало и вятърът развяваше косата му. Колите след мен също спряха. Всички другари се струпяха наоколо. Аз леко вдигнах Янг и когато лицето ми докосна лявото му рамо, усетих, че то бе мокро. Той бе ранен и кръвта още течеше. Раздвижването го доведе в съзнание. Попитах:

— Как си, Янг Тсунг-фанг?

Той не отговори, само повдигна глава и хвърли поглед към мен и другарите. Сетне попита:

— Стигнаха ли всички другари дотук?

Нашият командир излезе напред. Стъпал с единия крак на калника, той каза развълнуван:

— Всички сме тук, другарю Янг, никой не липсва, всички сме тук!

— Ние не загубихме боеприпасите, нали?

— Не. Не се безпокой повече за това!

В този момент всичкото ни внимание бе съсредоточено върху Янг Тсунг-фанг и само неговите думи ни върнаха към работа. Малко време оставаше, а нашата задача още не бе изпълнена. Обърнахме поглед към фронтната линия, която все още беше доста далеч. Артилерийски попадения избухваха като капки роса в лятна утрин и вятърът носеше глухия тътен на оръдията. Като слушахме всичко това, ние разбрахме колко нетърпеливо чакат другарите на бойната линия боеприпасите, които ние возехме.

Командирът се обърна, поклати глава и каза:

— Да вървим, другари, на фронта ни чакат!

Той отвори вратата на колата и седна до Янг.

Аз запалях моята кола и се обърнах да ги погледна. Фаровете бяха запалени и се виждаше как командирът превързва рамото на Янг със снежнобял бинт. Той бе седнал зад кормилото. После изгаси светлините и техният мотор заработи шумно. И тръгнаха за бойната линия начело на колоната.

Шофьорът замълча за момент, извади цигара от джоба си и запали. Аз не се въздържах и го попитах:

— А после какво стана? Откарахте ли боеприпасите навреме?

— Вие искате да чуете края, нали? Разбира се, успяхме... и в най-критичния момент. Ние докарахме тридесетте камiona, пълни с боеприпаси, точно навреме. На изток небето беше тъмночервено — току пред разсъмване. Другарите ни казаха: „Ако бяхте пристигнали само един час по-късно, всичко щеше да бъде загубено.“ Те стояха всред пушека и огъня и хвърляха ръчни гранати.

Вие си спомняте какво ви казах, че се случи миналата година, когато положението беше наистина трудно — но даже тези трудности не спряха никого. Вие видяхте миналата нощ колко оживено бе движението по шосето. Врагът бомбардираше десетки градове, но ние превърнахме цяла Северна Корея в един голям град. Вие видяхте как коли и камioni се движат с пълна скорост, ние даже имаме пътепоказатели по кръстовищата... Но ето аз пак се отклоних от темата. Да, по-късно посетих Янг в болницата.

Седейки до него, попитах:

— Янг, какво те накара да тръгнеш напред?

— Отначало — отговори той — аз просто натиснах силно газта... умът ми като че бе спрял да работи — всичко, което можех да мисля, бе да отклоня самолета надалеч. Но когато куршумите заудряха като камъчета по камiona, аз разбрах опасността. Не се страхувах от смъртта, но знаех, че боеприпасите трябва да бъдат далеч от огъня. Какво би станало, ако бяха засегнали резервоара... Помислих, че съм отклонил самолета, загасих фаровете и куршумите не ме засягаха, а биеха по шосето. Но като чух, че самолетът отново се насочва към колоната, рекох си: о, не, след всичките ми усилия да те накарам да ме гониш, ти не бива да избягаш. Затова запалих отново фаровете.

— Кажи ми, Янг, стари приятелю, никак ли не те беше страх в този момент? — попитах аз.

— Кой казва това? Разбира се, изпитвах страх, аз не съм от дърво — отговори той. — Знаех, че куршумите могат да надучат главата на човека, но...

Той замълча. Лявата му ръка беше цяла превързана и той не можеше да си служи с нея: С една ръка драскаше кибрита, за да си запали цигарата. Въпреки че му зададох още въпроси, той не каза нищо повече. Накрая просто махна с ръка и продума:

— Мисли за бойците от бойната линия. Голяма работа ли е това, което аз направих?

Аз не откъсвах поглед от младия шофьор до мен; тъй смел и тъй весел. Когато свърши разказа за Янг Тсунг-фанг, той стана, взе празната туба, която стоеше до него, и ниската му набита фигура се отдалечи към извора. Върху него струеше слънчева светлина през тъмнозеления листак на един огромен кестен. Такива кестени, разперили нашироко листатите си клоно, има много в Корея. Младият шофьор стоеше край извора, заобиколен от група корейски деца, облечени в розови, бели и шарени ризи и роклички. Той, изглежда, им се нравеше — за няколко минути се бяха сприятелели. Пълнейки тубата с вода, той говореше с тях на развален корейски език. После пак запя прекрасната корейска песен.

„Мисли за бойците от фронта, какво толкова съм извършил аз“ — мислех върху тези думи, които Янг Тсунг-фанг бе казал в болницата. Погледът ми не се откъсваше от другия смел и радостен младеж, който бе показал толкова решителност в изпълнение на своя дълг, когато неприятелските самолети бяха отгоре, и който беше все пак тъй много привързан към живота. Тогава започнах да разбирам защо нашата народна армия е непобедима.

ВОИНСКО ТВОРЧЕСТВО

Вахтено

От САВА ПЕЕВ

В този тих и светъл ден
много слънце в погледа играе...
Бдя на вахта; вятърът зад мен
съв корделите ми си играе.

Аз обичам родното море,
както любя русото момиче.
Затова съм горд и съм добре
и значката ми гърдите кичи.

Бият се вълните о брега.
В пана е потънал вълнолома.
Аз си спомням с мъничко тъга
родното си село, татко, мама...

Може аз да бъркам в този миг
и за нежност място тука няма,
но няма оставих моя щик
и по устав върша аз измяна?

Не, аз двама по-зорко още бдя,
в мене зрее обич и омраза.
И на вахта твоята свобода,
аз, Родино, винаги ще пазя.

Вредиците на взвода

От АЛЕКСАНДЪР МИЛАНОВ

1.

Като долетели отдалече
ято лебеди в край познат
нашите палатки тая вечер
кацнаха край твоя малък град.

Трети ден ний крачим посвиели,
дето нивя и гори шумят.
Кротко под войнишките шинели
моите другари вече спят.

Мен не ми се спя. Крадат съня ми
и ме викат властно все навън
светляците на градеца тъмен
и полето с тихия си звън.

Само миг. И с нежност спотаена
ще се спира пред родния ти дом.
Но като на пост стои пред мене
на дълга суровият закон.

2.

На върха след дълъг поход взвода
за почивка нощна се спрял.
А върхът високо в небосвода
рамене скалисти е опрял.

Ният се догде синей небето,
синкави кордои — върхове.
Но няма това са върховете,
по които лазиш с часове?

Плували в червената позлата
на угасващия летен ден
като ниски хълмове сега те
се редят в просторите пред мен.

Роден край, на себе си ти нямаш
равен никде по красотата,
но дори за тая гледка само
цял живот от гордост ще пламта!

МИХАИЛ ТОШКОВ

Стомен

Съв колко трепет стисках във ръката
студената и стара карабина,
а ето поздравя ме старшината
и всичко някак простичко премина.

Пет топли гилзи стисках във дланта си —
съв тях получих първата победа.
Тях в ранциата винаги си нося
и често ги изваждам и ги гледам.

Куртиерска

До стаената горска пътека,
дето спят от копитца следи,
сякаш свилена нишка провякъл,
своият песен чучура реди.

Слиза привечер с бели бакъри
тук девойка за бистра вода.
И сега спряла поглед по къра
гледа прашния път от града.

Конски тропот се чу в тишината
и долитна на момък гласа.
Хвърли китка божур във водата
и девойката скри се в леса.

Край чучура боецът поспря се,
пусна повод, длан потопи.
А божура със капки наръсен
неуспешно сърцето опи.

Пълни с обич се гушат в торбето
куп писма най-различни на цвят,
но кога вместо в дъхаво цвете
куртиера с любов ще дарят?!...

Огасване

Последен бод оставен е така,
до него спуснат край от бяла прежда.
С тъга очите й навън поглеждат.
Иглата трепка в нейната ръка.

До везаните ръкавици две —
моминският подарък за войника,
лежи портрет на рамката с иглика —
през свидни дни набрани цветовете!

Снегът превил е старата асма,
не трепкат даже сухите тополи,
а стубела край къщата ромоли.
Проскръзва вратник... идат ли писма?...

Трудещите се получаваат:

1. НАМАЛЯВАНЕ НА РАБОТНОТО ВРЕМЕ. От 29 април 1956 година работното време на служителите и работниците в предприятията и учрежденията в съботните и предпразничните дни се намалява с два часа.

От 1 август 1956 година се увеличиха малките пенсии, като най-ниската лична пен-

3. ПОСВЕТНЯВАНЕ И ПОДОБРЯВАНЕ НА ХРАНАТА В СТОЛОВЕТЕ. От 1 август 1956 година държавата заплаща всички

4. УВЕЛИЧАВАНЕ МЕСЕЧНИТЕ ДО-

дина се увеличиха значително месечните добавки за деца. По този начин многодет-

От 1 януари 1957 година всички кооператори, навършили 60 години, и кооператор

сечна пенсия от 60 до 150 лева.

Минимална заплата — 400 лева.

ДЪРЖАВНИ ДОСТАВКИ. От 1957 година се освобождават от задължителни зърноповоротни режими площите, от които се

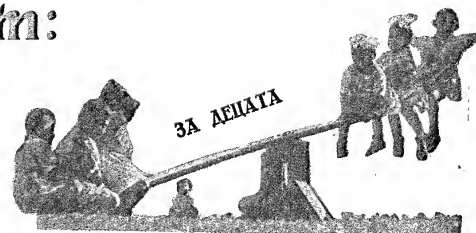
Премахнат се за цялата страна задължителните държавни доставки на грозде,

8. НАМАЛЯВАНЕ ЦЕНИТЕ: на изкуствените торове, пощипкованата тел пре...

лести, лекарствата и др.

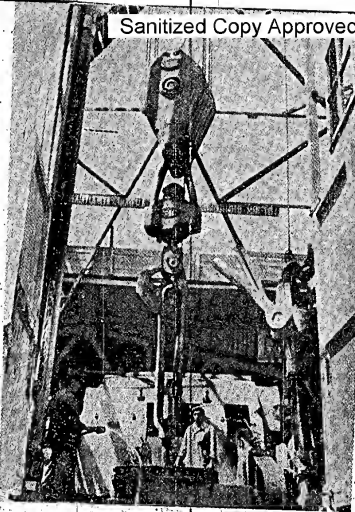
150,000,000 ЛЕ
ЗА РАБОТНИЧЕСКИТЕ СТОЛОВЕ

350,000,000

1,000,000

РАБОТНИЦИ И СЛУЖИТЕЛИ ПЕЧЕЛЯТ ГОДИШНО 14.000.000 РАБОТНИ ДНИ ОТ НАМАЛЯВАНЕ НА РАБОТНОТО ВРЕМЕ В СЪБОТНИТЕ И ПРЕДПРАЗНИЧНИТЕ ДНИ

ПЕТРОЛОТЪРСАЧИТЕ В ЛОНГОЗА

ОТ ГЕНЧО П. ЦВЕТКОВ

От незапомени времена Камчия всяка пролет и всяка есен, е заливала приморските низини около устието си на Черното море. Виещи се растения се преливат с клоните на ясените и заедно с гъстата блатна растителност превръщат в непроходима джунгла вековните гори, затънали в калните води. Над спокойните зеленикави води на азматите цъфтят бели лилии. Из гъстия камъш тежко пляскаят едри сомови и щуки.

За човека — ни твърда почва, ни здрав въздух. Само братците и дългокоси липовани, подгонени от „диара и бога“ на стара Русия и заселили се още в турско време по черноморското крайбрежие, през сухите дни на лятото идват тук с дългите си тесни лодки на риболов. Тишината на Лонгоза се с нарушавала само от проточените им викове. А сета из горите кроят глухите удари на брадвата, чуват се подвикванията на секачите и копарите; бумът по изпърхналата тиня на доверчащите блатна моторите на тежки камюни, копаят дълбоки канали и издигат насипни стени булдозери, скрепери и багери, а малко по-надалеко от заливаната низина пъхти локотин, повлякъл дълга върволица вагонов.

Напоследък към тези шумове се прибави и едно особено металично бръмчене като от самолетни мотори, летящи високо в небето. Това е бръмчещето на петролните сонди. Те изпращат променлива пейзажа на Лонгоза. Погледнеш ли и поемеш ярък светещите съзвездия от електрически лампи по високите сондажни кули, изпитвай чувството, че си навлязъл в един особен свят. Това е светът на петролотърсачите в Камчийския район.

Чудни хора са петролотърсачите. С диетата и свръдели от иай-твърда стомана те пробиват земните пластове на хиляди метра дълбочина и търсят черното течено злато.

Сондърството у нас е сравнително нова професия. Сондирите вървят след геолозите, издигат своите сондажни кули и почват да провърят земята. Те трябва не само да познават основно сондърската техника. При тях не може без съсредоточено внимание, точност и въриост на движенията, издръжливост, съзидателна дисциплина. И това, което е най-важното — въриост в другарството. Едно пай-малко отклонение на вниманието, откъсване на погледа, ненавременно и неточно движение, омекване на волята и отслабване на мускулите, едно трепване от страх или уплаха и... злото, малко или голямо зло, може да се струпа върху главите на цялата смяна; могат да се причинят непоправими пакости.

Затова и сондирите, както миньорите-тунелджии, казват, че всяка майка, сондир не ражда. Те се подбират в процеса на работата, а не по сведенията на съответните служби, спояват се и петорката от една смяна дей-

ствува дружно като пете пръста на ръката, свита в юмрук. В сондажния колектив от четирисмени, които осигуряват непрекъсната дежурна работа на сондата, един не на място човек разваля цялата работа, внася разстройство и бързо става нетърпим. Премине ли изпитанията — а те не са малко, — присеме ли те бригадата, чака те славен път с верни другари. Така в краткото време на петролотърсене записваха завинаги имената си в историята на българския петрол мнозина наши сондори.

Между тях е и ръководителят на сондажен колектив на сонда ВУ—40 в Камчийската низина Тодор Ризов. Неговата бригада е изпълнила плана си за първото шестмесечие на тази година 161%, като е постигнала най-ниска стойност на лишен метър сондаж и с това е заслужила званието „Национален първенец“.

Сонда ВУ—40 работи над село Старо Оряхово. От сондажната кула се открива красива и интересна гледка: Старо Оряхово е проточило вехтите си склупени къщици по посока към морето. Пак там, зад отогнените хълмове се стеле синкав дим от комините на село Ново Оряхово, а още по-наизток, зад бодливите храсти по песъчния бряг се синее Черно море. Покрай гарата на Старо Оряхово е изникнал през последните няколко години цял квартал от полуселски-полуградски къщи. Наблизо грамади от трупи на вековни дървета чакат реда си да бъдат извозени или преработени в местния дървообработателен завод. Край завода зеленчукова градина, а от нея започват оризищата, прорязани от канали. Оттам нататък, додето погледът стига, се простират камчийските гори. Камчия не се вижда. Тя влочи и след толкова сухи дни мътни води към морето. В синевата на слънчевия лъч сондажните кули се очертават като великански скелети.

Сонда ВУ—40 е в действие. Целното дълбае вече на 1,200 метра дълбочина. Достигната е дълбочината, дадена по геолого-технически наряд. Но сондата не спира. На смяна е петорката на Атанас Команов. Момчетата удължават сондажния лост, като поставят нова тръба и сондата продължава да дълбае на четвърта скорост. Всичко става само в няколко минути, без да се чуват команди. Майсторът ръководи смяната си само с поглед.

Спокоен момент на сондиране, без никакви изненади. Така е протекло сондирането до 1,200 метра. Но така ли е винаги?

Тодор Ризов е млад ръководител на сондаж, но може вече да разкаже доста интересни случаи на практиката си. Той е работил като сондажник в Добруджа, в село Тюленово, при Шабла и на други места. Изброява ги по номера. Шест сондирания завършили с избликването на петрол. Случвало се е да изгубят циркуляцию, да попаднат дълето в каверна и глиненият разтвор да потъва като в бездна, участвувал е в запущването на избликнал газ метан, в укротяването на петролна струя.

Нито дума за страшно напрежение, за опасности, за лишения, за безсънни нощи, за студа, дъжда, вятъра, за слънчевия лек на сондажната площадка или на кулата.

Тодор Ризов завършва гимназия, изкарва военната си служба и се завръща в родното си село Драганово, Горноорховско. Там го назначават изпълнител на бюджета при селската. „След войничката — разказва Тодор — тази служба ми се виждаше съвсем не за мене. Още в първите дни намислих да тръгна да дира работа по строителството, по мините, някъде, където да оставя следа, че съм живял. Прочетох, че в Добруджа търсят петрол. Отидох, решен да работя каквото ми дадат. Знаех какво е петролът, но и в най-смелите си мечти не съм очаквал, че ще бъде толкова интересно... Работих при Иван Неделчев, при Стоян Добрев, при съветски геолози и със съветски сондори. Изпращаха ме на курс, доставяха ми книги за търсенето на петрол, сам видях как тече петролът в резервоара. Имаме петрол, много петрол има в нашата земя. Ще го търсим навсякъде. И ще го намерим...“

Ето една увереност, която се споделя от целия български народ.

Храсти и бурени, разсеени с късове тухли и камъци, застигат Трапезица и Царевец, заспали мъртъв със между ните си порти, развенчани от кулите си.

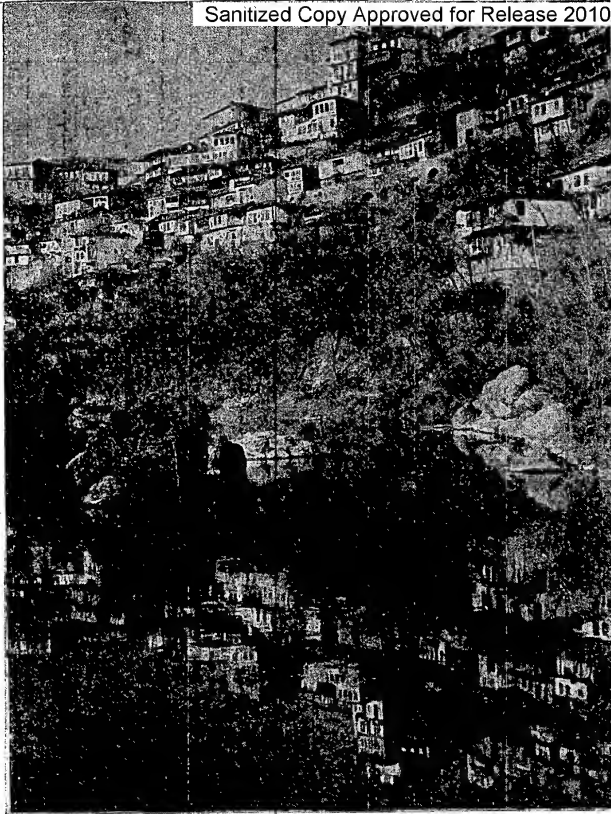
При всичко това тия царствени пущини за душата ми; те ме приковаха с нещо умряло, което е било голямо и което ти е близко. Пред мене се разтваряше цялата история на Търновското царство, с изненади, неслухотни, поразителни дъни, цю прекирах самият там, аз се бях всецело унесъл в миналите векове, в спомените за трагичните и съдбоносни събития, ставали там, и призраците на миналото възкръсваха пред мене с всички мистически настроения, заживяваха с онова, което е изчезвало, но е тъй мило и скъпо за моята българска душа, аз мислено влязах в други кръгове, далеч от шума на действителността, самият е честит в чаровния свят на спомените и виденията. А тия видения изскачаха на велика стъпка на пред мене преданията, паселющия тия средни пущини, зимаха живи образи, трагизъм, и настрояваха за нови възможности, и настрояваха ми тук душа. И до десетилетия бряг на Янтра, останките от легенда, свързана с Асеня I и противника на неговата независимост на Второто българско царство, ето заклетият от Шипчански бряст на Царевец, след неговото съжжение, внезапно разлята се, за да обиди настъпното освобождение от турското иго; ето първеният Св. Четирдесет маченици с постоянно надвисващото минало и великата я тайна през нощта срещу 9 март. Там, на северния край на Царевец, скланих отгдето един патриарх е фърлен в пропастта, а на южния край останките от кулата, която ми посочват за затвор на Капоновиц ипселик, императора Багдун. А Жидол гроб на Янтра, Карлсбад, дето обезглавенят турски изданик-саван отива да легне в трапа си. А, стоката, дето секарата на джелятава унеса във въздуха, отсвирява да падне във навеселения врат на патриарха Евтимий. И рея още тайствени, предавания, завети и наметта на народа, укрива сея с дивните цветове на една мрачна, но богата фантазия.

(Из предговора към „Легенди при Царевец“ от Ив. Вазов)

ОТ ВЕСЕЛИНА ГЕНОВСКА

Няма у нас друг град тъй красив и живописен, като Търново. Влезте в него през Девента или по селския път, откъм гарата или по някоя пътека през Орловец — ще ви посрещнат романтични хълмове, с накарани до върха къщици. Накъдето и да се обърнете, ще видите как Янтра влиза в градината, ласкаво мише брговете, сякаш не и се напуска този чуден кът!

Няма българско сърце, на което да не е близък тоя стар град, скрил в пазите си толкова спомени за нашето историческо минало, за копнежите и борбите на народа ни за свобода. По пътеките; на Царевец и Трапезица, в сред развалини и разкопки, по тесните калдъръмени улици, в заливите на музеи, пред паметниците навсякъде възкръсва пред вътрешния поглед на пътника едно

Търново! Град на красотата! Столица на българското минало

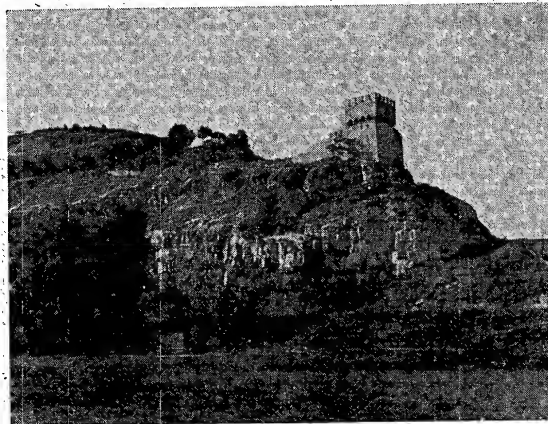
величаво минало, пълно с устреми и бунтове, с дни на тъмно робство и дни на възторжено опиянение от млада свобода.

Из тъмния мрак на гръцкото робство Търново се издига като столица след победата на народното въстание начело с братята Асенюци. На Царевец стрелват зъбери към небето български крепости, развиват се български припорици и се разнася звън на българско оръжие. Скоро летописецът бележи първите победи от Странджа през Тракия до Струма, та дори до Серската област. Българските войски начело с цар Калоян достигат до Одрин и там, в решителна битка, нанасят смъртоносен удар на Латинската империя.

През Тракия и проходите на Хемус минава победоносната българска войска и се връща в Търново. По стръмния път към Царевец крачи с наведена глава един пленен император. Протраква тежката железна врата на самотната кула на брега на Янтра и Балдуин Фландърски прекрива нейния праг. Вратата се затваря и нейният тежък звук сякаш отеква из цяла Европа, за да извести на други алични владетели, че един свободен народ знае да пази границите си...

През същото тринадесето столетие подвижният мост на Царевец се спуска пред стъпките на един необикновен победител — овчаря Ивайло. Той е минал по цялата българска земя да гони татарските нашественици, да гори болярски кули и да освобождава крепостни селани. Със своята селска войска Ивайло влиза в търновските дворци, без да подозира, че царският престол коварно ще отнеме силата му на народен водител и ще донесе ранната му гибел.

Десетилетия след това Търново е свидетел на царски вражди, на позор и падение, на убийства и измени. Отоманските нашественици стигат до стените му, разтърсени от вътрешни безредици. Начело на съпротивляващия се народ застава Евтимий, търновски патриарх, известен учей и писател

Балдуиновата кула. Тук през 1295 година е бил затворен плененият от цар Калоян император на Цариградската латинска империя — Балдуин Фландърски

на своето време. Цели три месеца устояват търновци на обсадата. А когато през юли 1393 г. в града успява да влезе, улеснен от предател Сулейман Челеби, синът на Баязида, старецът Евтимий без страх се изправя пред него и

иска българският народ да не бъде подлаган на сеч и огън. После Евтимий поема пътя на изгнанието, напомняйки на народа да пази езика и вярата си, да не се поддава на влиянието на завоевателите.

Турските орди жестоко разрушават дворци и крепости по Царевец и Трапезица, църквите превръщат в джамии. Но те не успяват да задушат силата на българския дух.

Първите въстания угасват като самотни пламъчета — ияма ръка, която да ги събере в буен огън. Ала народът не губи надежда. Срещу Турция вече се е надигнала Русия, която е прогонила от своите предели Наполеона.

Победите на руското оръжие разпалват още повече надеждата на българите за освобождение. Расте и се шири по цялата земя легендата, че „дядо Иван“ ще помогне. След Руско-турската война в 1829 г. група будни търновци начело с Велча Джаджията приличат капитана от руската войска котленеца Георги Мамарчев и подготвят въстание за освобождението на България.

Но черна предателска душа подпушнала за готвеното въстание на гръцкия владика Иларион, а той не закъснял да обади на турската власт в града.

Днес на малък площад в Търново се белее паметник на мястото, където са се издигали бесилките на съзакляниците от тъй наречената Велчова завера.

След Кримската война друг търновец, дядо Никола, вдига бун и хваща с четата си Балкана. Героичните въстаници храбро се сражават срещу турците и падат до един в Габровския балкан. Тежък урок научили всички бунтовници, разкъсано и поотделно не ще могат да победят врага.

Пак тъй самотно угасва и въстанието в 1862 година, вдигнато в Търново от млади и буйни последователи на Раковски.

волюционен комитет още в 1870 г. Шена чорбаджии в града богатеят и хкоат „хайманите“, но занаятчици, еснафи и учители явяно служат на революционното дело.

Рано през пролетта на 1876 г. по търновските улици трескаво се движат посветените бунтовници, довършвайки последните приготовления. Поп Харитон, захвърлил расото, препасва сабя над хайдушката си униформа и от близкото село Мусина повежда четата си от 200 души белочерковчани, михалчани, мусинчани и други към Балкана. Епопеята в Дряновския манастир сплериичи по своя героизъм на Батак и Панатюрище.

Напразно влиза Фазла паша със зурли и тъпани в Търново, след като срива до основи Дряновския манастир, напразно разнася из града побити на кол юнашки глави, напразно издига бесилки. Не знак на позор, а символ на преданост към народа и родината са тия бесилки. От поколение на поколение ще се предава героичното държане на Бачо Киро, Цанко Дюстабанов, Ивачо Панов, чето и други бунтовници, уви-снади на бесилките...

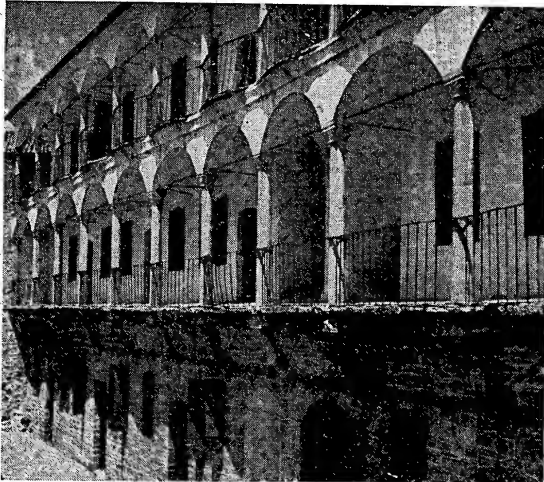
Тия бесилки стават първите неми свидетели на шурма на освободителите. Само след една годиня от хълма над лобното място екват първите изстрели на руската артилерия. Казашка конница прегазва Янтра и потга турците по османпазарския път, а по севлиевското шосе тържествено навлизат освободителите руски войски начело с генерал Гурко. Над града ексти победен камбанен звън, цвятия застилат улиците, по които минават освободителите, блести на юнското слънце червеното вино, поднасяно направо с белите мечи...

А само след няколко дни през Дервента, по пътя откъм Преображенския манастир, се задава друга войска, своя, българска. Влизат в Търново българските опълченци под развяното Самарско знаме. Тия бивши градарици, ратаи и гурбетчици, сега стегнати в бойна униформа, прегръщат стари родители, непогалиени от бащината им ръка синове, изгори, останали верни до връщането им...

Исправя плещи градът. Скрива джамии и минарета, подпооява църкви, вдига нови и високи камбанарии, разкрива най-хубавото, създадено от будния български дух.

И днес, когато пътник мине през Търново, с гордост ще види църкви, ханове, обществени сгради и домове, градени от майсторската ръка на Уста Колоко Фичето — недипломирания архитект на нашето Възраждане. Този майстор, който „кроял“ плановете на дюлгерите, правел макетите на своите сгради от восъчни светци и сам ходел по гори и планини да си избира материал за своите градежи, е вложил в работите си много любов, изкуство и неопостигнато за онова време майсторство.

Близко до майсторената от Уста Колоко черква св. Атанас се гуши малката къща на Рача Казанджията. Тук, в приземния етаж, на пръстения под, под оскъпната светлина на малкото прозрачно се родил син му Петко. От тази малка къща Петко Рачов Славейков

Колонадният хан на хаджа Николай, знаменито творение на Уста Колой Фичето

стига до депутатския стол в Учредителното събрание. Тоя път е бил стръмен и тръплив — път на народен будител, лъкарушил по цялата българска земя до Цариград и назад.

Петко Славейков дълго е имал работа с чорбаджии и турски мекерета, та знае какво може да очаква народът от тях и в една освободена България. Затова той заедно с Драган Цанков и Петко Каравелов застава начело на младата партия в Учредителното събрание, защитава народните интереси и се бори за създаването на една прогресивна за онова време конституция. Опитите на консерваторите да създадат сенат, да установят религиозна цензура над научните книги, да поставят имотен ценз на изборителите пропадат...

Но когато Александър Батемберг, без да се съобразява с пожеланията на тая конституция, съставя правителство от малцинството на консерваторите, Петко Славейков се възпява срещу него. Само няколко месеца след Учредителното събрание, през август 1879 г., градът Търново и околната първи вдигат протестния си глас срещу княз Батемберг. На масов митинг в двора на църквата св. Никола дядо Славейков изрича мъдрите и предупредителни думи: „Русите ни отърваха от робството, дадоха ни да си приемем конституция. Но русите си отидоха и сега нам лежи товара да запазим и укрепим свободата си. Ние сме отървани от турски паши и турски заплата, но у нас може да се появят български паши и български заплата, които да не падат подолу от турските и да тъпчат народа не по-малко от предишните господари. Този от властниците, на който и да е той, като си превини властта и започне да тъпче правдините на народа, той ще бъде изхвърлен!“

Дълго време след това Батемберг заобикаля Търново и не смее да влезе там. Не се прекланя Търново и пред новия княз Фердинанд и не му прощава тиранията и жестокостите, с които започва царуването си. В началото на 1893 г.

Когато през февруари Климент тръгва на заточение, в Търново пристига печатарска машина, изпратена от Шумен. Три месеца и половина в Шумен е бил печатан в „Работник“, редактиран от Димитър Благоев, който от няколко години живее в Търново и е превърнал града в център на социалистическото движение. Той наставлява печатницата в едно дюкянче срещу днешното читалище „Надежда“. Тук от февруари до май 1893 г. продължава печатането на в. „Работник“. Печатат се и първите социалистически брошури, между които трудът на Благоев „Що е социализъм и има ли той почва у нас“.

Днес помещението на печатницата е тиха музейна зала. Спряло е голямото колело на печатарската машина, касите с буквите стоят неотваряни. Но някога тук е кипял напрегнат живот. Работници след смяната, ученици след учебните часове, чиновници след работа — идвали са тук да помагат за отпечатването и разпращането на вестник „Работник“. Понякога и сам Благоев хващал дървената ръчка на колелото и въртял машината или сам набирал статите си „по ботевски“ без ръкопис.

Недалеч от печатницата, в малка уличка, в къщата на баба Димитра Димитровица, била основана комунa, в която участвувал и сам Благоев след преместването на жена му Вела в Стара Загора. Редактори, работници, помощници — всички се хранели заедно за икономия. Двете стаички служели не само за спални и за трапезария, но и за работа. Там че-

тели, пишели, водели горещи спорове. Богатите търновци се подигравали с „общия казан“ на „новите богомили“ и насъсквали полицията и безделниците срещу тях.

Тези героични години Търново и днес си спомня. Извън града, в местността Качица, срещу прочутите Мармарлийски лозя, близо до дома на известния социалистически деец Никола Габровски, се издига паметна плоча, на която пътникът може да прочете: „Тук през 1891 г. по инициатива на Димитър Благоев се свиква първата социалистическа сбирка в България, на която се поставя въпросът за социалдемократическа партия. По-късно, на същото това място, на 3 юли 1893 г. се проведе извънредният конгрес на БСДП.“

Още от ония времена въпреки упоритата съпротива на състоителния слой в града живее будният и прогресивен дух на трудолюбивите. Митингите след Първата световна война, разгромът на блокарите, участието в съпротивата...

Всеки ден донася нещо ново за миналото на града. Открита е килията, в която е лежал Левски в Търновския затвор, вещи, с които си е служил.

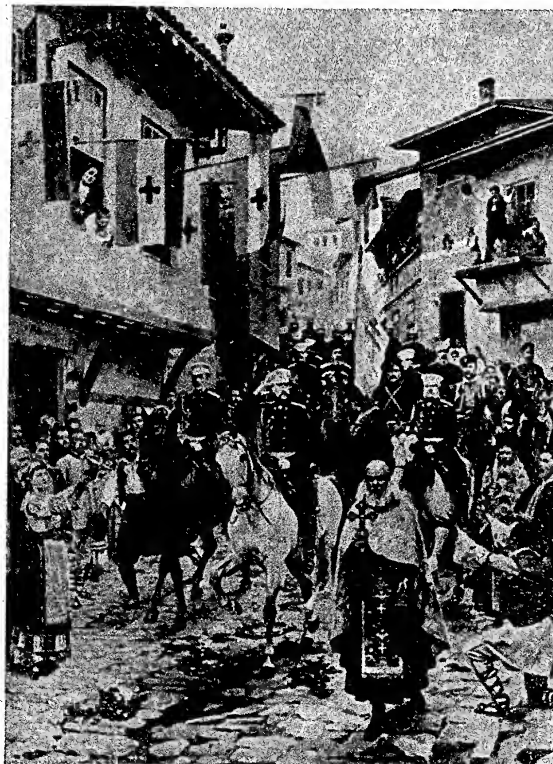
Музеят в Търново е събрал в залите си много исторически находки от Царевец и Трапезица, които отразяват живота и битата на старата столица. Разкопките, започнати в 1946 г., още продължават. Разкрива се цял архитектурен комплекс, който дава нови данни за архитектурния стил от ония времена. Находките говорят за богата външна и вътрешна украса на столицата чрез стенописите, мраморните обелиски и декоративната керамика. Разкриват се материали за вътрешния бит, за домашните помещения — българска трапезна керамика, съдове, украсени с орнаменти и глазура...

Редом с развалините и възкръсващото минало новото Търново живее пълнокръвен живот на социалистически център. Училища и институти са събрали младежи от целия окръг; нови почини за повишаване производителността на труда вълнуват работниците от търновските фабрики; колективът на театъра израства с всяка нова постановка; тесен е салонът в Дома на офицера, когато Окръжната библиотека организира обсъждания на новите романи; от сцената на историческото читалище „Надежда“, на окръжните прегледи на самодейността млади таланти редуват феерията на нашите народни танци с чудните песни, изблизнали от богатата народна душа.

Старите партийни борци начело с дядо Васил Мавриков могат да се гордеят с работата на своите млади възпитаници, които почти винаги осигуряват на Търново и окръга едно от първите места при изпълнението на стопанските и културни задачи.

Това съчетание на миналата слава и новите устреми придава на Търново неповторима привлекателност. Днес улиците на града никога не заглъхват. Групи от цялата страна и посетители от чужбина обикалят всички негови кътчета. Те виждат как върху основите на хилядолетното минало днес израства светлата сграда на свободното бъдеще.

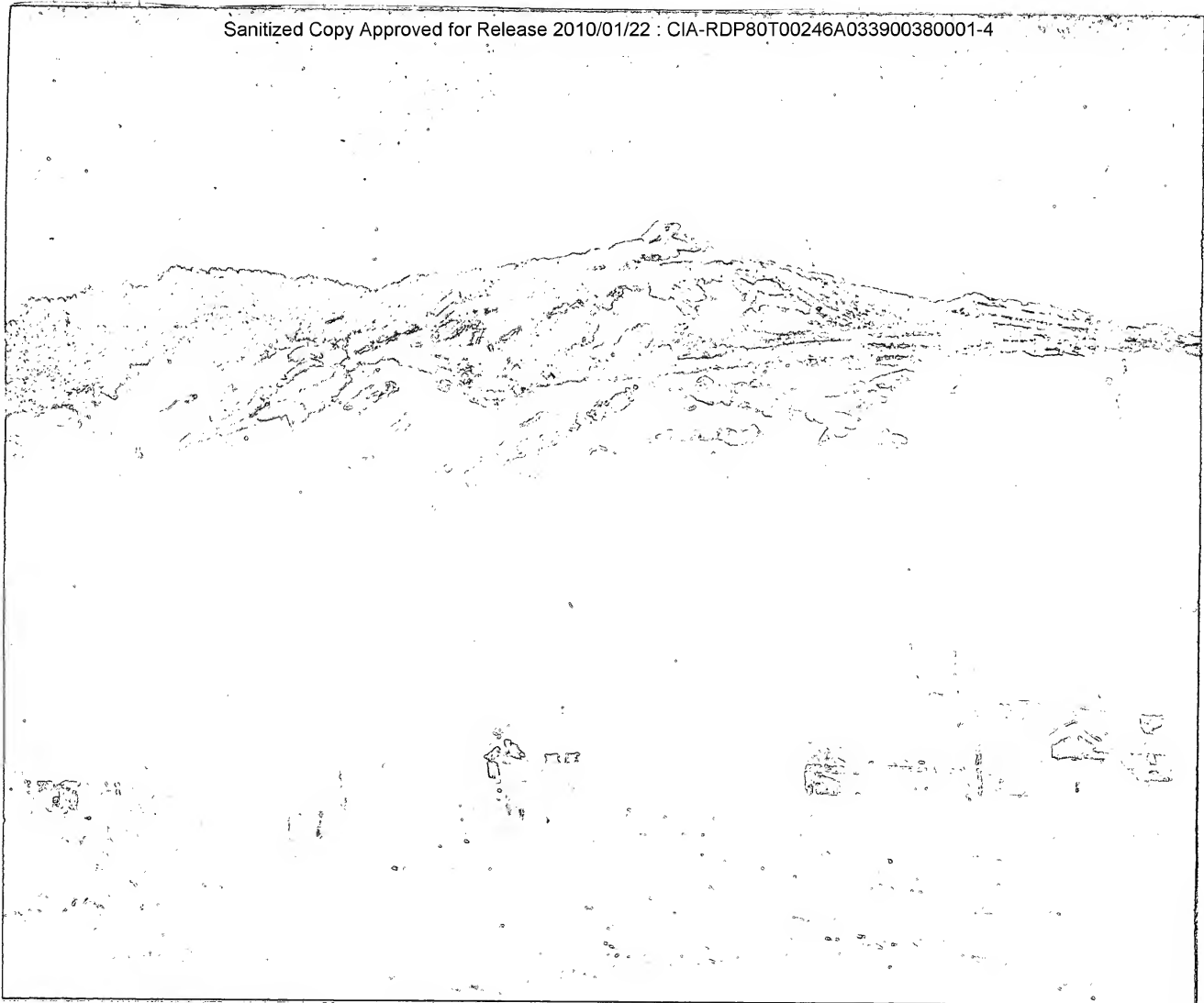
Посрещане на освободителните руски войски в Търново

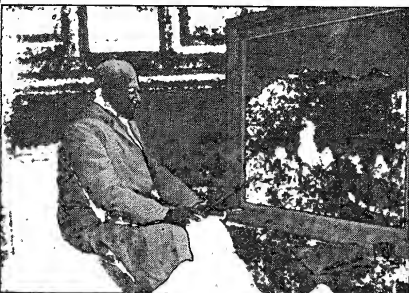
„ТЪРНОВО“ — маслени бои

Художник БОРИС ДЕНЕВ

„ВИТОША“ — мислен бей
Художник АТАНАС МИХОВ

ПРИ НАРОДНИЯ ХУДОЖНИК АТАНАС МИХОВ

Беше преди петнадесет години. Хитлеристите тъпчеха Съветската земя.

В София бе открита една от поредните общи художествени изложби.

Ние се спирахме пред пейзажите на Михов от Витоша,

Черно море, Рила... В тогавашните нерадостни военни дни те сякаш бяха някакво странно откровение, прозорец, който ни разкриваше, че на света въпреки всичко има красота и стремления.

Когато излизаме от изложбата, някой ни посочи един нисичък човек, със светли, живи очи.

Това бе Атанас Михов...

След толкова години ние седим в неговото зимно ателие. Прозорецът, заел почти цялата южна стена, гледа към Витоша. През него сякаш виждаш една от картините на художника.

Михов е седнал в едно от креслата и слуша с усмивка разказа за първата ми среща с него.

— Малцина бяха тогава тези, които се интересуваха от

изобразително изкуство — заговори той. — А и за повечето от тях това бе по-скоро суета, отколкото истинска обич към изкуството — отговаря той на някаква своя мисъл и леко почуква с пръсти по страниците на разтворената върху коленете му книга.

Търся да видя в ателието на Михов познатите картини — „Вечер в Дунавската равнина“, „Край Силистра“, „Дунав при Силистра“, но не ги намирам. Сякаш разбрал неизказания въпрос, той става и тръгва към трикожника.

— Това е последната ми работа. Дори още не съм я завършил... Рила към връх Налбант, откъдето черпи водите си река Места.

... В дъното на картината тъмнеят върховете на планината. Дебел сняг е легнал върху

тях. По-надолу едва блестят водите на езера...

— По тези места съм ходил още през 1904 година — продължава народният художник. — Сега разработвам още тогава нахвърляни скици. Бях млад, силен... Току-що завършил Рисувалното училище, заедно с моя приятел художник Харалампи Илиев предприехме първото излизане в Рила. А каква беше тогава Рила?... Непроходима, девствена. На много места още не беше стъпвал човешки крак. Около 20 незабравими дни прекарахме в дебрите на планината. Та ние бяхме първите алпинисти, които с песен и обич навлизаха в нейните гори!...

Михов спира. Спомените го вълнуват.

— Тази година — отново подема той — бях в Швейцария.

Банада за КАПИТАНА

ОТ ЛИАНА ДАСКАЛОВА

Командирът на белия кораб е болен,
ден и нощ не притваря очи.
— Капитане, легни си! — моряците молят.
Капитанът стои и мълчи.

Леко смръщил широко извитите вежди,
той към техния шепот е глух.
Иде буря, той бързо и точно нарежда
с глас от болки пресипнал и сух.

По палубата тичат моряците млади,
капитанът на моста стои.
А вълните се дигат в зелени грамади
и вода върху борда струи.

И отвсякъде вятърът шибя и блъска...
Страшен рев, тъмнина като в рог.
И светкавици светкат. На фона им лъскава
се черней силуетът висок.

И под вятър и дъжд, и над морските
бездни
пак команда долита една.
В тъмнината се мерне и бързо изчезне
побелялата горда глава...

И моряците все се обръщат нататък.
И дочуват познатия глас,
и дори им се струва, че виждат как в
мрака
светва в миг догорелия фас...

И дори им се струва, че виждат:
разкрячен,
капитанът стои, и дори
под спокойните спуснати леко клепачи
весел пламък младежки искри.

Да, такъв си е той! Как обича морето,
разиграното бурно море!
А след малко ще викне: — Е, как е,
момчета?

Ясно, няма и днес да се мре!

Ще поръча, притворил око, на готвача:
— Шоколад на момчетата дай!
Я да чуем сега резултата от мача —
тая буря попречи ни май.

И кръстосал нозе, във ръка със цигара,
се отпуска на своето кресло.
Пуска бели клъбца и безкрай разговаря
с още мокро, студено чело...

... Но утихват вълните и бавно от мрака
се открива спокойно море.
И познатите думи моряците чакат:
„Ясно, няма и днес да се мре.“

Но мълчи капитанът. И бавно към моста
се отправят моряците в строй,
и отдават на мъртвия, силно и просто,
сетия чест на загинал във бой.

Прекарах там около 3 месеца.
Видях Алпите, глетчерите, вечните
езера. Красиво наистина,
величествено, но студено —
не топли душата. Няма ги тихите
наши вечери, пълни с
аромат и красота, няма го и
нашето слънце.

На подвижна рамка М. Михов
слага един пейзаж — началото
на река Рейн, преди да стигне
Боденското езеро.

Каква удивителна енергия
крие в себе си Михов... Да
предприемаш такава голяма ек-
скурзия на 78 години!

— Аз съм трениран — раз-
казва той, — бил съм из Пи-
рин и Родопите, знам Стара
планина, Средногорieto, а Чер-
но море и Дунав обичам още от
учителските години.

Дунав! Върху платната на
Атанас Михов великата река
сякаш живее някакъв свой,
чужден живот... „Залез на Ду-
нава“, „Дунав при Лом“, „Ду-
нава—Русе“ — редят се те едно
след друго. А с колко настро-
ение и сила е рисувал той своя
„Рибар“!... Ранна привечер.
Рибарят събира заложените въ-
дици. Той е съсредоточен, за-

мислен дори. Малко е рибата...
„Ех, да бе поне двама по тол-
кова...“

В своите пейзажи Атанас
Михов отделя място и за хо-
рата.

— Природата е българска —
казва той, — затова тя е не-
делима от хората, от българите,
които я населяват.

... Малинарки в Рила, жът-
варки и копачки в полето, ов-
чари в планината, коняри в
ТКЗС-то, рибари... Карти-
ните по-ясно и от художника го-
ворят за трепетните му мисли
и за ясната любов към хората,
които той е рисувал.

Не един творец се е вдъхно-
вявал от Витоша, но в карти-
ните на Атанас Михов тя сякаш
диша и пулсира, пълна с на-
строения, красота и мисли.

— Натезаха годините... —
въздиша художникът и се из-
правя до прозореца — цялата
сътворена от природата, а дойдоха дни
да избирам пътищата. За Ви-
тоша сега ходя през Владея. От-
там пътят е по-лек, а аз се уте-
шавам, че уж бил по-красив...

Едва доловим смях изпълва
малкото ателие.

По черния силует на Витоша
тук-там блещукат електри-
чески очи...

По стени на ателието има
няколко портрета, работени с
голямо майсторство и худо-
жествена мярка.

Когато някога професорът от
Рисувалното училище Ярослав
Вешин е очаквал, че талантливият
млад художник Атанас
Михов ще стане портретист,
той е имал всичките основания
за това. Но още с първите си
пейзажи Михов така се увлякъл
от красотата на нашата земя,
на нашите хора, че го пленили.
И ето повече от 50 години
той отдава на България, на
нашата природа всичките си
творчески сили, цялото си вдъх-
новение.

Няма кът — от кристалните
води на рилските езера до
равнините на Дунав, от снеж-
ните върхове на Пирин, та до
нос Калиакра, който той да не
е рисувал със своята вдъхновена
ръка. Сякаш цялата наша съв-
ремена земя се е вместила в сър-
цето на художника...

Това никога не ще се забрави!

М. АРНАУДОВА

10 ГОДИНИ СПИСАНИЕ „ПРОПАГАНДИСТ И АГИТАТОР“

Пред десет години ар-
меевите читатели полу-
чиха едно ново списание —
„Пропагандист и агитатор“.
В 120 книжки нече спи-
санието бешувно и скромно
върши своята ползана и де-
на работа. Като орган на
Политическото управление
при МНО то винаги е счи-
тано за свой пръв дълг да
пропагандира с всички сред-
ства теорията на марксиз-
ма-ленинизма, да разяснява
и популяризира политиката
и решенията на БКП и пра-
вителството, да помага за
възпитанието у офицерите
на десни воински добротел-
ства — патриотизъм, пролетар-
ски интернационализъм, дис-
циплина, непримиримост към
враговете, да изяснява най-
ценното на практиката на
партийно-политическата ра-
бота в Народно-армията. За-
служено място то ангажи-
ра отделно и на въпросите
за политиката и опита на
КПСС. Заедно с това и ру-
бриката „Да се учим от опита
на Съветската армия“ и „Из
опита на братските армии“
редовно са помествали инте-
ресни преводни материали,
които са от особена полза
за нашите командири и по-
работници.

Сериозна помощ „Пропа-
гандист и агитатор“ оказа
особено през последните го-
дини със статии си, тре-
тиращи конкретни въпроси
на партийно-политическата
работа не само изобщо, но и
в равностепенно аспекти — ВВС,
ВМС, артилерийски и танкови
поделини, военно-учебни за-
ведени и др.

Около „Пропагандист и
агитатор“ се групират все
повече хора, които могат и же-
лят да пишат за партийно-
политическата работа и ар-
мията. В отговор на анкетата,
която списанието провече и
края на своята десета годи-
шнина, много офицери по-
сочиха заглавия на теми,
на които би могло да се на-
пишат интересни статии. Та-
кава статия редакцията по-
лучава често. И нито, че
някой от тях не са години
за отпечатване, че някои
са напъни — нали всяко полу-
чено писмо говорих, че чита-
телите обичат списанието,
чувстват го сае и желат да
му помогнат да става
още по-добро!

Десет години не са много
за едно списание. И все пак
за тези десет години офи-
церите смятат да търсят в
неговите страници съвети
по ред въпроси на партийно-
политическата работа, да че-
тат за опита на свои колеги,
да разказват за собствения
си опит.

Нека пожелаем на спи-
санието към неговата 10-
годишнина да се доможат
успехите му, да учат повече
и повече своите читатели.

СЪВРЕМЕННИ БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛИ

Димитър Талев

Красотата се създава от стремежа към съвършенство. Изкуството отразява цялостта на формите и запленява чрез една своеобразна логика, която в края на краищата не е нищо друго освен възпитателна етика.

Красното и доброто винаги имат свой национален израз в литературата. Никога народът нямаше само една цел — да се освободи. Естествено — тоа трябва да бъде и каузата на националния поет. Народът живее още патриархално — такъв морал трябва да приеме и поетът му. Естетиката, етиката и каузата тук вървят ръка за ръка. Ето, откъде идва тази сила на нашите писатели-възрожденци и на дядо Вазова. Същото може да се каже и за Ботев, и за Йовков, и за Захари Стоянов. Но същото, струва ми се, мъчно може да се каже за някои други писатели.

Но ето че изведнъж изникна едно съвсем несъвременно изключение, което бележи един тематичен поворот към нашето минало. Един нов глас отново заговори за мрачното робство и за варошките борби със сила и справедливост, с каквато отдавна не ни е говорено. Тоаа „несъвременно изключение“ са романите на Димитър Талев.

Проследена ли е надлъж и нашир душешината дръм през петвековното робство, борбата между тъмното и сестлото, между необходимото и прагматичното, минали ли сме по всички тъмни лабиринти, през които е торяла мрачната сянка на поробен народ, узнали ли сме всичките му съмнения и горести, за да ни стане ясно как този народ се е завоювал и откъде произтичат силите в него? Няма може да се обясне в един-два романа и няколко тома разкази петаксната трагедия? Разбира се, че не. И ето защо, погледнати от тук, романите на Талев са ново достойно и голям принос в нашата литература. Сутана, Стоян Глаушев, Лизер, Вирдирски, Ния, Поика и други от голямата галерия образи а тези романи стоят наравно с образите, създадени от най-добрите наши писатели, и прибаляват към националната ни характеристика много нови черти.

Писателят Димитър Талев е роден на 14 септември 1898 г. в гр. Прилеп.

ЕМИЛИЯН СТАНЕВ

Разказ
от ДИМИТЪР ТАЛЕВ

Рисуни от П. Цинцарски

Василий втори проби с хитрост двойната преграда при село Ключ и се насочи с голяма сила към Струмица. Самуил излезе да го срещне с цялата си войска и стана голяма битка при село Макриево. Българите бяха разбити. Пленени бяха много хиляди български войници. Дори и цар Самуил едвам се спаси от смърт. После император Василий удари самата Струмица, но вратите на яката крепост останаха затворени пред него. Василий обмисляше как да съкруши напълно Самуилова България и реши да се оттегли временно към Солун. Той изпрати солунския дукс Теофилакт Вотианат с голям отряд войска да разчисти пътя към тоя град на морския бряг.

В една теснина близо до Струмица Вотианат попадна на българска засада, отрядът му бе разбит и сам дукът падна от коня си на сина Самуилов — Гавриил-Радмир.

Императорът тъкмо бе седнал да обядва, когато получи вест за поразението и смъртта на Вотианата. Той седеше сам пред скромна трапеза в шатъра си. Людете му не искаха да пуснат при него притичалия вестител, преди да привърши василевскът обяд си, но Василий доту отчаяния му глас, стесняваща му и заповяда да го въведат. Вестителят се хвърли задъхан на колена още при входа на шатъра, падна и на ръце, дигнал към василевса покорно, отчаяно лице и очи пълни с ужас; той беше войник-десетник, но без оръжие, само ножницата на широкия му меч висеше празна на войничкия ремък. Покрит беше с прах, долният ремък на единия му наколенник беше съсян. Императорът бутна купата със студена зеленчукова супа, която едва-що бяха сложили пред него, лицето му леко побледня:

— Говори!

Виждаше се — вестителят не носеше добри вести. Той притисна ръка на гърдите си, наведе се още по-ниско, та сплъстените му нечисти коси досегнаха трапезната постилка.

— Василевс... поражение... — проплака той. Беше уморен и уплашен, но сега още повече се боеше от гнева на императора и продължи с разтреперан глас: — Българите ни затвориха в една страшна теснина... като в казан... Нахвърлиха се от всички страни. Влязоха между нас. Бият, налитат като диви зверове. Водеше ги сам царският син, видях го с очите си. Той уби дукса... червата му извади с копие. Пръснахме се всички, но колцина и останаха живи...

Мургавото, опърлено лице на императора побледня още повече, стана дори сиво като косите му. Само очите му, големи и черни, горяха с остър блясък под дебелите гъсти вежди. Той скочи и посегна с разтреперана ръка към разгодената си шия. Задъшаваше се от гняв и скръб, но изведнъж се съвзе — да не показва въднението си пред вестителя и пред застаналите край входа приближени. Махна ръко с ръка. Застаналите край входа побързаха да излязат и пръв между тях — уплашеният вестител.

Василий втори остана сам в шатъра си. Той погледна с отвращение трапезата пред него. А малко преди това бе седнал там с охота и жажда — да се насити, но и да се разхлади в тоя непоносимо горещ августовски ден. Наслагани бяха на ниската маса сребърни блюда, пачерчета и кошнички, пълни с изстудени, уханны плодове, каквито раждаше в голямо изобилие тая земя; бистра вода проблясваше в една широка стъклена кана и се виждаше през прозрачното синкаво стъкло как плаваха в нея късчета лед. Василиевът изпиваше само по една чаша вино на обед и на вечеря, но едва след второто ядене. Тая своя привичка той не нарушаваше дори и когато посрещаше свои гости в Константинопол. Той беше въздържан човек, а сега се извърна с отвращение от сложената пред него трапеза. Попридръпна широките поли на дрехата си и тръгна да се разхожда от ъгъл до ъгъл в палатката, с припнатост, несвойствена за неговата възраст. Гневът и скръбта му се разгаряха с все по-голяма сила.

Солунският дукс Теофилакт Вотианат беше негов предпочитан военачалник. Неотдавна Вотианат бе разбил Самуиловия войвода. Несторича, който бе се запътил с няколко полка към Солун в същото време, когато императорът бе потеглил вече към Струмица. Това беше първият удар на ромеите и първата несполука на българите в тая голяма битка. Българите сега бяха си отишли. Но гибелта на Вотианата и на отряда му смути много повече императора — той не смееше сега да мине с войската си през клисурите и долищата край Струмица, между Веласина и Плауш планина, за да се оттегли към Солун, както бе решил след напразния му опит да превземе Струмица. Гавриил-Радомир можеше да причака и него низ тия дивни десеници.

Пред императорския шатър се бе събрала цяла тълпа — тук бяха всички първи военачалници и най-приближените люди на Василия. Бързо се бе разнесла до целия ромейски стан вестта за разбиването на Вотианата. Насъбраните пред шатъра на императора стояха малчугани, със строги лица. Час по час някой-кой се приведе към застаналия до него и ще зашепнат те глава до глава, ще се чуе по-нататък непрекъснато повдигнат глас и бързо ще пресекне. Двамата стражи пред входа на шатъра стояха изпънати и неподвижни, ярко блестяха на слънцето острият на конията им, излъсканите им ризници. Завесите на външния вход на шатъра бяха приподигнати и в сянката на ходника се виждаше неподвижната фигура на личния прислужник на императора. Откъм вътрешността на шатъра не се чуваше никакъв шум. Слънцето вън печеше немилоствено. По лицата на събраните тук се стичаше пот, чуваше се шумно, пресекнало дишане, или някой щед въздъхне, хрипливо, а ста-

рийт севастократор Ангеларий дори посегна и свали силно затопления си шлем, което не беше позволено в такъв час на обща тревога. Някои вече пооглеждаха към сенките на дървешата по широката поляна наоколо, ала още по-често пооглеждаха към входа на императорския шатър.

Всички очакваха императорът да ги повика в шатъра си. Но изведнаж сам Василий излезе пред входа на шатъра със своята бърза походка. Пъстрата тълпа се полюшва и преве пред василевса като подухната от вятъра изкласила нива. Лицето на императора беше застигнато като каменна маска, с лътно стиснати устни. Погледът му премина бързо по тълпата на боярите и полководците и се спря върху катепана* Куцукус, когото наричаха още и главатар на палачите. Василий веднага бе зърнал червената му наметка и като не сваляше поглед от него, каза с ледено спокоен глас, през стиснати зъби:

— Аз ще накажа българите.

С едно движение на ръката си императорът побърза да спре всяко одобрение или каквото и да е възражение, направи знак на катепана да го последва, кимна за поздрав и пак тъй с бързи стъпки се върна в шатъра. Катепанът пристъпи след него и като чувствуваше върху себе си погледите на всички събрани там, усмихваше се под дългите си мустаци самодоволно и надменно. Боярите изпроводиха василевса с поклон, макар той да бе влязъл вече в шатъра, и не се чу никаква дума на одобрение или възражение. Всички знаеха какво се бе случило, а по лицето на императора се виждаше, че той бе взел решение, каза го и с думи, повика при себе си и изпълнителя. Едва когато боярите се пръснаха наоколо по двама или трима, чува се тук-там загългнали ненужни думи.

Още щом се зазори на другия ден, през ромейския стан премина с бърз ход малка група конници. Водеше ги катепан Куцукус; главатарът на палачите започваше работа. Надигнаха се в утринния здрач тръбни звуци и ектяха самотно някое време. Рано беше още и сьнат на войниците беше дълбок в утринна прохладата, но се чува сърдити гласове, команди и станът отведнаж се съживи, зашумя тре-

* Катепан — началник, управител.

вожно — не ще да е напразно това дигане на войската още по-тъмно.

Недалеч от ромейския стан, в една широка впадина по течението на Струменница, беше станът на българските пленници. Тук беше тихо. Не се чуваха ни тръби, ни викове. Сляха върху голата земя хилядите пленници, спяха по ниските шатри, под навеси или също тъй на открито и ромейските войници, които пазеха от всички страни пленнишкия стан. Само стражите стърчаха наоколо или се мяркаха в разреждалия се здрач, дигнали на ramo дългите си копия. Едва когато се развидели добре, екна и тук тръба. Развикаха се стражите от всички страни, а мнозина дори се навърлиха върху пленниците, влязоха между тях, мушкаха ги с дръжките на конията си, риташа ги с озлобление — като не бяха спали те през тая нощ, бързаха да прекъснат съня и на презрените роби. А скоро след като се показа слънцето иззад стръмнините на Огражден, по пътя край реката се зададоха една след друга, сред облаци прах, седем-осем дружини ромейска пехота и още две дружини конници в пълно въоръжение.

Стече се насам до два легиона войска и загради пленнишкия стан от всички страни с пълна жива ограда. Повечето от пленниците седяха по земята на големи или по-малки групи и гледаха ромеите с подозрително любопитство или с презрение, или с досада, или пък с безразличие; други наскачаха и се приближиха към редиците на ромеите, опитваха се да влязат в разговор с тях — от празно любопитство или от несдържано желание да научат нещо за своята по-нататъшна участ, а имаше и такива, които безсрамно се подмилваха и просеяха от враговете си храна. Станаха тук и сования. Мнозина от българите се навърлиха върху просеците, обидени от тяхното унижение, изтласкваха ги навътре в стана, на някой от тях, така угодлив пред ромеите, се извърсваха да се бият със своите с неподозирана ярост. Понесе се сред хилядите пленници, засиди се, зашумя и някаква смътна тревога, чуваха се гласове неспокойни, плахи, дори пълни с прокоба:

— Ще ни водят другде някъде...

— В техни ръце сме... Тая сутрин ето и хляб не ни дават...

— Ще ни избият...

Мнозина се трупаха около своите също тъй пленени началници, питаха, разпитваха. Някой от българите не познаваше катепана Куцукус. Неговата червена наметка се мяркаше по всички посоки около пленнишкия стан. Той препускаше на запенения си кон ту тук, ту по-нататък, на два-три пъти изчезна някъде за някое време и пак се появи, следван от малката си дружина, спираше се за миг и пак се втурваше нататък, пошущаващо нещо или кресваше сърдито главатарят на палачите, както го наричаха на подбив, но не и без страх ромеите, върсеще усърдно своята злокобна работа.

Най-сетне катепан Куцукус се спря с дружината си на горния край на пленнишкия стан и се отпусна уморен на коня си. Въпреки

умората той почти не сваляше бдителен поглед от една височина настреща, която се издигаше доста стръмна отвъд дълбоко, затулено долище. Катепаанът на няколко пъти побутна с върха на пръстите сенищата на шлема си — тежкият шлем се бе напекъл на ранното августовско слънце и притискаше главата му като нагорещен похлупак. Конят му неспокойно клатеше глава, тупаше по твърдата земя ту с една, ту с друга нога и непрестанно шибаше корема си с дългата опашка; тупаха с нозе, махаха опашки и другите коне зад него — али мухи лепнеха по тях и ги хапеха ожесточено. Откъм многолюдния пленнишки стан се дочуваше глуха врява. Пътят край реката нагоре, накъм ромейския стан, беше пуст. От дъното на дълбокото долище бавно се издигаха вълма синкав, пушек, разстилаха се нашироко и чезеха в мътиня блясък на синкавото нажежено небе. Ставаше все по-горещо и по-зудушно, все по-не търпеливо дигаще очи главатарят на палачите към отсрещната височина.

Там се показаха най-напред трима конници и дигнаха към блесналото небе дълги медни тръби. Катепаанът смуща коня и преди да долетят до слуха му първите тръбни звуци, замахна два пъти с ръка, подкарал бързо към дълбокия дол. Последва го и малката му дружина, а в същото време откъм пленнишкия стан потегли голяма група люде — около стотина души пленници, обградени с две редичи войници, пехотници и конници в пълно бойно въоръжение. Когато главатарят на палачите и дружината му слезоха в дола, а зад тях се смъкнаха и пленниците с обградилите ги войници, на отсрещната височина, навдесена над дола, се показа императорът със свои приближени; на яркото слънце отдалеко гъстрееше облеклото на велможите, блестяха ризници, шлемове, отдалеко личеше сред това шаренило скромното тъмно облекло на Василия втори. Катепаанът дръзна юздата на коня си, който веднага се спря, отпнал предните си нозе; спряха се зад него и другите конници, спря се и тълпата с пленниците, затихна всеки шум и глас. Тогава главатарят на палачите видя как императорът махна с ръка: започвайте!

Долището всъщност беше разредено корито на пресъхнала рекичка; тук-там стърчаха купчини изсъхнали тревы, а широко наоколо се белееше на слънцето ситен пясък, настъпан от

водата на дебели пластове. По цялата дължина на дола, по на няколко разтега един от друг горяха големи огньове и около всеки огън стояха по трима или четирима мъже, съблечени до пояс, гологлави и боси по нагорещия бял пясък. Те всички бяха препазани с червени пояси и по това личеше, че са палачи и мъчителы. Край всеки огън бяха изтеглени купища жар, а наблизо стърчаха нахвърлени цели камари дълбови дърва. Нагорещият въздух над жарта, над пламтящите огньове, трептеше и се люлюеше на сребристи, ситно надиплени вълни, по разголените тела на палачите се стичаше пот на надички. В купищата жар бяха наслагани мечове, двурогии шишове с дървени дръжки и други пак тъй разклонени като вилки жезла, но не с остри краища, а сплескани, кръгли като медни парички.

На свой ред главатарят на палачите махна с ръка и викна:

— Започвайте!

Войниците веднага задърпаха пленниците и ги поведоха един след друг към огньовете. Край всеки огън бе изправен по един българин. Нахвърляха се върху неволниците и палачите увисаха по тях, хващаха здраво ръцете им, сграбчаха ги за дългите коси, да не могат да помръднат глави. Други мъчителы, по един край всеки огън, дигаха от жарта нагорещен до червено меч или двурог шиш и го насочваха бързо към очите на пленника.

— Майчице! — разнесе се пронизващ писък сред забързаното оживление около огньовете. Веднага след него, едновременно с него се чу и втор, и трет, чуха се още много викове и писъци от ужас, от болка:

— Очите ми! . . . Ооо . . . Изгорях . . .

Пленниците се дърпаха на всички страни, но не можеха да се изтръгнат от ръцете на сграбчилите ги, увиснали по тях войници и палачи. Нагорещият меч почти не се докосваше до очите, но стиснатите клепки в миг прегаряха от светналото желязо, очите се издуваха на мътни мехури, които се пукваха и по пребледелите, обраснали бузи потичаха обилна влага. На мястото на очите се отваряха кървави дупки. Острият двурог шиш хлътваше бързо в затворените очи на друг неволник, а нагорещите парички оставяха върху очите на трет мъченик два дълбоки, кървави кръга. Така бяха прекарани край огньовете всички доведени тук българи. През трептящи

нагорещен въздух пропъляз миризма на изгоряло месо.

Когато пребройха до сто ослепени вече пленници — сто и първият от тях оставиха само с едно око и палачът му викна:

— Ти ще ги водиш тия! Заведи ги на вашия цар, кучето Самуил!

Всички ослепени пленници бяха изтласкани към долния край на долището. Те се клатушкаха нататък с плахи стъпки, с протегнати ръце, въртяха глави, сякаш да отмахнат пред очите си черната тъмнина, бляскаха се един в друг, притискаха се един до друг, а роменте винаха по тях:

— Махайте се отук! Вървете при своя цар и вие, крастави кучета като него! . . .

Отчаяните болезнени викове и стонове на ослепените заглъхваха все по-надалеч отвъд дълбокото долище. Тогава откъм горния му край навлезе друга голяма група пленници и войници. Поведоха и тая навалца един след друг край огньовете. Чу се надалеко гласът на катепаан Куцукус:

— По-бързо! По-живо! Те са хиляди и хиляди . . .

Разнесоха се нови писъци и вопли. Мирзмата на изгоряло човешко месо увисна и се стъпчи над огньовете. Един от българите, едър млад момък, разблъска с голяма сила войниците и палачите, които се бяха наленили по него, отскубна се от ръцете им, но палачът, който бе посегнал да изгори с меч очите му, подскочи и разцепи главата му с нагорещеното острие.

Край огньовете минаваха тълпа след тълпа пленници и войници. Час по час мъчителите хвърляха в загасващите пламъци цели иаръчи дърва или изтегляха нови купища жар; към небето се издигаха нови стълпове чад, мирзмата на изгоряла човешка плът ставаше все по-гъста и по-тежка. Катепаан Куцукус минаваше с коня си от огън на огън и викаше на палачите, подкайваха ги по-бързо, по-сръчно да работят. Когато някой от българите се противеше повече или дори се изтръгваше от ръцете на мъчителите, войниците го съсячеха и го надупчваха с копията си; встрани, край дългата редица на огньовете, бяха захвърлени телата на мнозина избити българи. Върволицата на ослепените неволници отгатък долина край на долището се клатушкаше и пълнеше по посока на Струмица: водачите, по един еднорук на сто души, водеха слепите към затворената българска крепост. Надалеко из полето между Беласица и Огражден се разнасяха техните стонове. На височината отсреща Василий втори продължаваше да стои със своите приближени. Над главите на ромейските велможы бяха опънати сеници, до нозете на императора беше сложен и стол, но той не го и поглеждаше — дотолкова беше погълнато вниманието му от злокобната работа на палачите по пещеливото дъно на пресъхналата река . . .

Два дълги, пламтящи августовски дни продължи ослепяването на българските пленници. Върволицата на ослепените вече стигаше до стените на Струмица. Император Василий идваше по няколко пъти на ден и стоеше по цели часове на височината, за да следи отблизо работата на мъчителите — толкова голям беше гневът му и омразата му към българите.

На третия ден в пленнишкия стан бяха останали само няколко стотици българи. Те знаеха къде водеха роменте техните другари и бяха успявали досега да се спасяват, но дойде и техният ред. Когато ромейските войници насочиха копията си, за да поведат и тях към мъчилището, те се нахвърляха с голи ръце върху войниците. Битката беше къса. Тия няколко стотици българи бяха избити до един, но не се оставиха да ги отведат в долището. Съобщиха на императора за техния край, а той презрително повдигна рамене и току запита:

— Колко са ослепените?

Катепаанът, главатар на палачите, ниско се поклони:

— Четиринадесет хиляди, василевс.

Пред императора се изстъпи старият севастократор Ангеларий, поклонил се той още по-ниско, после дигна към небето ръце, сякаш за благодарност към бога, и гласът му потрепера от лъстива угодливост:

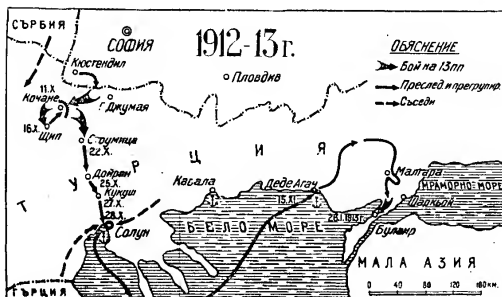
— О, велики василеве, вековете ще те запомнят като унищожител на варварите!

По-късно Василий втори бе наречен българоубиец.

Краи огъни, Галиполи 1913 г.

Бойният път на 13 пех. полк през Балканската война 1912—13 г.

Малко са у нас полковете с толкова интересно бойно минало, колкото 13 Рилски пехотен полк. Той е наследник на славната 2 опълченска дружина, която взе активно участие през Освободителната война 1877—78 год. и боевете при Стара Загора, Шипка, Шейново.

След войната тя остава на гарнизон в град Кюстендил.

В 1884 год. с указ № 41 2 Кюстендилска, 3 Радомирска и 4 Симеоновска дружини формират 2 Струмски полк. Полкът е една от първите части, които водят боеве в 1885 г. за защита съединението на България. Той е и единственият пехотен полк, който начело със свои командири — майор Стоянов! — през август 1886 г. се отправя на София и заедно с Боснийския полк участва в детронирването на Батемберг. Това става причина бойното знаме на полка да бъде изгорено пред строи, а полкът да се разформира, като членовете му биват пренасян до другите полкове.

Макар че името „Струмски полк“ бива премахнато, бойните традиции на струмци се поемат от формираните на негово място с указ 189 от 31 август 1886 г. 13 Рилски полк. Основата на новосформираната част са останалите в Кюстендил от Струмски полк 1 офицер, 2 чиновници и 372 подпоручици и войници.

В Балканската война 1912—13 год. полкът е съставен на 14 ноември от Кюстендил към черната скала. На 6 октомври (ст. ст.) рилци с развито знаме минават граничната линия. Със смети шипки „на молитва“, колоничници, те целуват земята на поробена Македония, след което в ред последователни боеве освобождават Кочани, Шин, Струмица, Дойран, Кукуш и др. На 28 октомври 13 Рилски полк влиза в Солун заедно с гърците, настъпващи от юг.

На 14 ноември полкът, на товарен на гръцките параходи „Тракия“, „София“, „Барбара“, „Елто“, „Ермундос“ и „Стефанос“, впуска Солун и замества за Дедеагач, където се разтоварва на другия ден.

След първото примирие на 23 януари 13 пех. полк участва в настъпването на 4 армия и посочват Урша, Канак, Ексимия, след което заемат за отбрана фронта от Сароския залив до гр. Самар тепе, срещу Булавар.

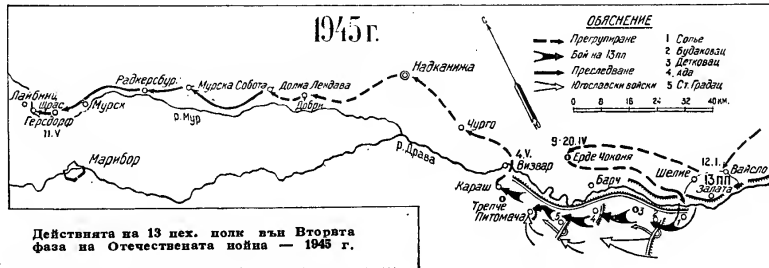
1 Майор Стоянов като поручик е взел участие в Освободителната война и се е бил на Шипка.

На 26 януари над Галиполи пламна кърваво-червена зари! Едновременно с десетата на 10 турски корпус при Шаркой срещу 13 и 22 полкове настъпва и турската Галиполска армия. Рилци се отбавяват уорито срещу презкождащи противник, без да отстъпват и крачка даже в този напрегнат миг, когато десният им фланг е обхванен откъм морето. Напротив, 13 полк минава в смела контраатака, която е така устрежна, че някои войници при тичането през разкопаните ниви зетъват в рилта, дото остават бутните им, а те продължават да тичат „на нож“ — боси. Първа е 11 рота, командувана от поручик Любен Караванов, следвана от другите роти. Завързва се кървопролитен бой. Рилци, които след примиренето са очаквали края на войната, при подновяване на военните действия се бият със страшно настъпление — гуша за гуша, с приклади и ножове.

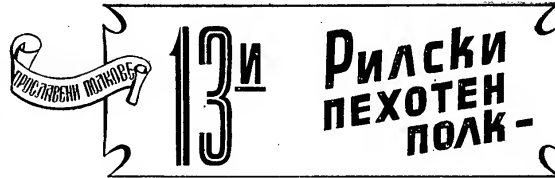
— Нечем да подпиемш мир, а!... — давейки турците, викат те.

Няколко разгрома, противникът побягва, но командуването заповядва да не се преследва, тъй като е било предизвестено за десанта при Шаркой — 20—25 км северозточно. „Ако българите преследваха бягащите в паника турци, то до вечерта на Булаварски Форт АЙ табии би се развляло българско знаме!“ — пише турският офицер Хасви Раде. А генерал Шериф напана нине за тоя бой: „Кюрдските полкове се хвърлят в атака с голяма плътност, и чакат в пълна тишина и ко-

2 Това е намерило отражение в бойния марш на рилци — „Кървава зари нестия страшни боеве за мѣст...“

Действията на 13 пех. полк във Втората фаза на Отечествената война — 1915 г.

гато издават наблазо, буквално ги похосват... В 15.00 ч. българите се хвърлят на нож и отблъскват отомаските войски зад фортовете на Булавар. Последните остават 6,000 убити и три пъти повече ранени.

В полка през 1944 година е имало нееднакво антифашистка група, а която е участвувал фелдфебел-школникът Георги Зининов. За съществувалето А знаел и вменяният командир на дружината — запаса офицер.

През м. май 1944 година групата, която е била във връзка с Кюстендилския партизански отряд, подготвила нападение над затвора и освобождаване на политическите затворници.

Акцията се е провалила поради дислоцирането на нови войскове части в Кюстендил и започване голяма наказателна акция срещу партизаните.

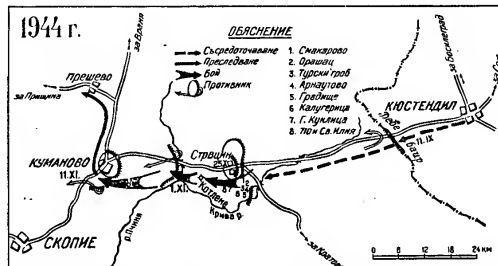
13 пех. е една от малкото български части, които участвуват в двете отдели на Отечествената война 1944—45 г. Още на 11 септември една дружина от полка влиза на Деве баня, където заедно с 9 пех. участва в спирването на хитлеристските войски, настъпващи от Куманово към Кюстендил. По-късно 13 полк взема участие в втката на Страцинската позиция, като настъпва по фронта. Обстоятелствата е много тежка. Противникът изкусно изпознова изгодите, които му дава планинската местност, и се отбавява отчаяно. Рилци прибягват, пълзят, промъкват се, обхождат и в ред ръкопашни боеве на 23 октомври завладяват последователно Градище, Калугерци, Арнаудово, Орашца,

гашите-хитлеристи, казва: „Глътнаха си всичките ти шипки...“

Най-жесток е боит за Котляне, което минава ляколко пъти от ръце в ръце. Ротите остават без офицери. Командирът на 5 рота — подпоручик Васил Ескиджийски, на 26 и 27 октомври бива раняван няколко пъти, но остава да командва своето подразделение.

На 1 ноември рилци форсират р. Ичия. В този бой героически загива помощник-командирът на 2 пехотна дружина Зинков Андона Дойчинов. От 7 до 10 ноември полкът участва в боя за Куманово, след което преследва противника до гр. Прешево. Само в боевете при р. Ичия и Куманово 13 пех. дива 732 души убити и ранени.

През декември 13 пех. се съсредоточава на северонад в областта Срем, откъдето на 31. XII преминава Дунав при Илок, после при Вездан — Ватина и сусветни миршове достига района Залата, Байско, Шелне, където сменя югославските части, отбавяващи левия бряг на р. Драва. От 9 до 20 април 1945 год. 13 пех. в корпусен резерв в Ерде Чококи. През нощта на 21 април рилци преминават р. Драва в района на Соле, сменяват 29 пех. и във взаимодействие с части от 3 югославска армия в ред последователни удари разгромават противника, отбавяващи на 60 км фронт десния бряг на Драва. На 2 май полкът бива смесен от 30 пех. на линията Караши, Треще, прекарва Драва в района на Визвар, съсредоточава се северно от р. Мур, откъдето преследва противника в направлението Долна Лентава,

Действията на 13 пех. полк по време на Първата фаза на Отечествената война — 1944 г.

Турски гроб, Смакарово, Г. Кулища и др. На следния ден рилци завладяват отм. 710 и вр. Св. Илия. Един изплет, изподраскан, тежко диванч от умора кюстендилец, гледайки ба-

Мурска Субота, Радкерсбург, Мурек, Шрас и на 11 май достига Герсдорф — Австрия.

На 15 юни 1945 г. кюстендилското население тържествено посреща победителите — рилци.

Полкът е стрясан. Почет на загиналите!
Командуваният I Българска армия генерал-лейтенант
Владимир Стойчев целува полковата светина — знамето, дошло
до победата през люта битка

Гуша за гуша

Спомен

от ИЛИЯ ХРИСТОВ*

запасен редник от 13 пех. полк

От 1939 до 1944 г. ме мобилизираха четири пъти.

Девети септември ме завари в къщи, в Гюешево. 9 полк се биеше на Деве баир, а ние слушаме гърмежите и чакаме. Някои наши войници се уплашиха и побягнаха. Видях ги в село и ги попитах защо бягат. Те ми отговориха: „Ще ни избият тия германци.“ Усещах ги да се върнат на позицията и да не ни срамят с такива работи, па грабнах два коша и каквото съм нетърпелив — тръгнах из селото да събирам ябълки и круши. Натоварих ги на един кон и ги занесох на позициите — подарък на войниците. Там прекарах доста време при тих и все им давах кураж.

След 2-3 дена ме мобилизираха в 13 полк. Потеглихме за фронта към Крива Паланка. При Чифте хан полкът излезе пред другите части. Имаше задача да атакуваме Страцин. Вдясно настъпваше първа дружина, а вляво — трета. Нашата втора дружина настъпваше в средата, срещу връх Турски гроб. Аз бях в 1 взвод на 6 рота. Отначало бях въоръжен с гранатохвъртачка, но после ми я взеха поради липса на гранати и ме назначиха помощник-мерач на лека картечница „Мадсен“.

Като наближихме Крива река, германците започнаха да ни обстрелват. Момчетата се поуплашиха. Съблякохме се от кръста надолу и преминахме реката, която беше придошла. Достигнахме подножието на върха, където стоиме три денонощия. На четвъртата нощ нашият взвод отиде в помощ на пета рота, която беше ударена зле от германците. Към 16.00 ч. дойде заповед да атакуваме баира. Другите роти вече бяха дали много убити и ранени, поради което атаката не успя.

Хитлеристите много майсторски се бяха окопали и маскирали — обстрелват ни, а ние не можем да ги видим. Тогаваша аз казах на нашия взводен командир подпоручик Милков:

— Ще отида напред да видя къде са тия германци.

— Илия — каза ми той, — няма да бързаш, защото можеш да пропаднеш.

Аз обаче не се стърпях, набелязах си закрит път за промъкване, напуснах взвода и заплях напред. Вече по-ясно различавах по звука местата, откъдето стрелят немците. Надникнах над един синур. На петдесетина метра пред мене видях бункер от дървета, камъни и пръст. Изместих се встрани и отново надникнах. Имаше и други бункери. После се върнах, преведох взвода до това място и се втурнах напред. Достигнахме на двайсетина метра от бункерите и ги обсипахме с бомби. Видях как един германец взе една наша бомба и ни я хвърли обратно. Бомбата избухна във въздуха над нас. Сам не се помня как стана така, че скочих и се втурнах към тоя германец. Докато той се хване за шмайзера си, вкопчихме се гуша за гуша. Успях да стрелям в него и го убих. В този миг от криволичещия окоп изскочи срещу мене друг немски войник. Той стреля в мене, но чудно — аз не паднах. „Не ме улучи“ — помислих си и то бе само за миг.

* Произхожда от бедно семейство. Били са 7 деца: 5 момчета и 2 момичета. Баща му също е служил в 13 п. п. и е взел участие във войните от 1912 до 1918 г. Раняван е. Още 7-годишен, Илия тръгва ратай по чужди къщи. Сега е член на БКП и ТКЗС.

Немецът хвана ръкохватката на своята пушка, за да я зареди отново, а аз, без да зная какво правя, грабнах един голям камък — и право въз него. Той се наведе и в тоя миг се хвърлих отгоре му. Усетих в дланите си сукното на синкавата му куртка. Подхлъзнах се на края на бруствера и паднах в окопа въз знак. Раницата, която се бе откопчала, падна върху гърдите ми. Докато стана, германецът се хвърли върху мене, притисна раницата и грабна пушката ми, за да я изтръгне. Успях да го хвана за гушата. Мъчейки се да се освободя, той хващаше с двете си ръце един от пръстите ми, разтваряше го, а след това се залавяше със следващия пръст.

Ръцете ми са здрави, жилави. От 7-годишно момче съм тръгнал ратай и мускулите ми са запечени от труд, та немецът не можа да се освободи. В това време пристигна и втори фашист. Той не ме уби, а също се вкопчи в мене. Сигурно искаха да ме хванат жив. Тесният окоп пречееше на фризове, а на мене помагаше, въпреки че бях отдолу.

Като видяха, че не могат да разтворят пръстите ми, единият започна да ме рита в ръцете, а другият — да гризе ставите на пръстите ми. Страшни болки бяха. Ударих го в зъбите. Лицето му се покори с кръв, но негова ли бе тя, или моя — не знаех.

Тука стана най-неочакваното: германецът, който дотича втори по окопа, скочи и хукна. След него другият, дърпайки се с голяма сила, успя да се откопчи и също побягна.

Когато се надигнах, видях, че другарите ми атакуват. Взводният командир — подпоручик Милков — настигна един от бигащите германци и го повали с изстрел. В същото време обаче той падна ранен и в двата крака. Затичах след другия германец, но взводният командир ме извика да му помогна. Издърпах го в окопа на закрито. Чак сега почувствувах силни болки в лакътя на дясната ръка и по ставите на пръстите. Те бяха оглозгани и кървави. Нямах сили да нося командира си и се върнах да търся носачи, а то — нито носачи, нито други войници. Край една трънка до горичката кандидат подофицерът Велев от радомирските села беше се навел и плачеше. „Защо плачеш, да не си ранен?“ — питам го аз. „Не съм ранен — ми отговори той, — избиха ни...“ На трийсетина метра по-нататък намерих трима войника. Питам ги, къде има санитарии, а те — направо:

— Всичко отсъпи, не знаем кой къде е...

Помолих ги да разрежат десния ми ръкав, който беше напоен с кръв, и да ми превържат раната. Единият взе да ме превързва, а другите двама отидоха да приберат взводния командир, за да не го доубият немците. Помня го, беше като днес. Единият — Борис Манов от с. Баракново, а другият, на когото не помня името — от с. Дождевина. След малко войникът от Дождевина се върна. Беше много уплашен. Каза, че като се навели да вземат взводния командир, от един бункер ги обстреляли. Борис Манов бил ранен на много места в корема, но не знае дали е убит. Никой не пожела да се върне за взводния командир. Когато ме превързаха, тръгнах сам. Срещнах един офицерски кандидат от пета рота, мой познат от Соголяно. Посочих му в кой бункер има германци. Той пригответи две-три бомби, заобиколи бункера, запляга към него и хвърли бомбите. Когато влязохме вътре, видяхме убити двама немски войници и един капитан. В това време от другата страна на бункера, без да знаят, че ние сме вътре, наши войници хвърлиха бомба, която едва не ни изби.

Подпоручик Милков бе спасен.

Към смрачаване връх Турски гроб бе в наши ръце, а мене пратиха в болница. Когато се върнах, полкът се товареше в Ляскован на влак, за да потегли за Унгария.

Бяха дошли нови мобилизирани, без боен опит. Като научиха за моята борба с германците, те ме молеха да им разказвам и аз правех това.

На войниците трябваше да се разказва, да се престапават, защото занаярден ни чакаха нови боеве, може би по-страшни от тези, които преживяхме.

Дръвце

От ГАНКО СЛАВЧЕВ

Нямам аз синове,
нямам булка любима,
а тоя булка довел,
после син вече имал.

Тежко вино не пил,
ни ракия парлива,
а дръвче посадил
сред крайпътната нива.

За стопанина нов
и за негово здраве
тук бащата с любов
знак — дръвче е оставил.

С тежка каска лежа
на земята студена,
а куршуми жужат
и просирват край мене.

Тук е бой.
Труден час.
На прибежки прилази
посред нивата аз
туй дръвче да запазя.

И си мисля така:
В мирен дом ще живея
и с грижовна ръка
туй дръвче ще посеем...

Колониалната война на Англия и Франция в Египет завърши с позорен провал. Ето и ялков самопризнания на буржоазния печат:

сп. „ИКОНОМИСТ“

ше поставила за цел да постигне. Както се оказва сега, тя не е постигнала дори местен, временен привиден успех. Каналът не е завзет. (Из известното английско реакционно списание „Икономист“ от 24. XI. 1956 г.)

TRIBUNE

„Позорът на английското и френското правителства сега е пълен. Колкото и да се опитват техните платата да прикрият това, не може да се отрече изводът, че главната цел на суецката авантюра не е постигната. Ние сме пак там, където бяхме, преди да започнем тази мъчителна, скъпа и опасна авантюра.“

(Из статията на Анюрин Бебан в английския лейбъристически вестник „Трибюн“ от 7. XII. 1956 г.)

Колониалната война в Египет разголи и още повече изостри коренните противоречия между двата съперника: стария англо-френски колониализъм и модерния доллар империализъм. Ето и ялков дословен извадки от английския и френския печат, които илюстрират тях отношения:

The Daily Telegraph

„Г-н Селуин Лойд вече разкри, че по всички главни точки неговата мисия в Съединените щати се е провалила.“

При тези обстоятелства става все по-трудно и все по-трудно да се държи надиращата се вълна на антиамериканизъм както във Великобритания, така и във Франция. Размерите на тази вълна за нещастие са извън всякакво съмнение. Една резолюция, внесена от повече от 100 консервативни депутати, изразява това чувство и го свързва с неговата причина.

Ние разбираме добре възмущението на американците, че не сме се консултирали с тях — макар и да може да се запита какво щеше да стане, ако се бяхме консултирали. Но защо не могат да разберат те нашето възмущение от завоите и противоречията на техните действия и поведение в Средния Изток?

Ако американците наистина възнамеряват да основават своята политика на схващането, че всички наши интереси и отговорности трябва да бъдат пожертвувани, за да могат самите те да почнат да олицетворяват западното влияние в африкано-азиатския блок, „разногласието“, споменато от г-н Селуин Лойд, не може да бъде временно. При това и страдана на американската политика ще лежи на пясъчни основи.“

(Из уводната статия на английския консервативен ежедневник „Дейли Телеграф“ от 29. IX. 1956 г.)

DAILY EXPRESS

„Сътресението, смаяването и гневът, изпитани от английския народ в резултат на предаването на Америка спрямо нас в ООН, сега трябва да отстъпят на спокойна преценка за нашата бъдеща политика. Когато г-н Дълес го-

вори за колониализма, всъщност той подразбира по-големи възможности за американска стопанска експанзия. Той гледа на стерлинговия блок като на главно препятствие по този път. Ролята, която ни определя г-н Дълес, не е нищо повече от роля на сателит. Безполезно е да влизате в спор за етически принципи с американските петролни магнати — аз се опитам да извърша това — те просто не разбират за какво им говорите. Съединените щати имат необикновената способност да тъкуват принципите в светлината на своите егистични интереси. Главната спойка на стерлинговия блок и Британската общност не е общият език или кръвните връзки — а ПЕТРОЛЪТ. Историята на Средния Изток е история на петрола. Държавният департамент е непревземаема крепост на американските петролни компании. Докато покойният лорд Кързон не даде на американците дял от средноизточния петрол в 1923 година, те нямаша такъв петрол дори за миньорска лампа. Сега те виждат как английското производство нараства до такава степен, че ние можем да предложим петрол на конкурентни цени — а производствените разходи за средноизточния петрол са най-малко с една трета по-ниски от тях на американските производители. След войната американците постоянно са заангажирани в борба на два главни фронта: срещу комунизма и срещу стерлинговата зона. Ние не се опираме вече на златния еталон. Той е мъртъв. Днес еталонът е ПЕТРОЛЪТ. И американците са си поставили за цел на всяка цена да го завладеят. При критично положение една напреднала индустриална нация като Великобритания може да изтрае без злато. Но ако бъде лишена от петрол, значи да гледаме как нашите индустрии замират и нашият народ е застрашен от гладна смърт. Великобритания все повече играе роля на жандармерия, която пази американския капитал.“

(Из английския консервативен вестник „Дейли Експрес“ от 27. XI. 1956 г. — „Искам да говоря откровено“, статия от Станли Бейнс — депутат.)

Le Monde

„Един факт определя днес развитието на Западния съюз: САЩ постепенно изместват Франция и Великобритания от слабо развитите страни в Азия и Африка. От гледна точка на националните интереси на Франция и Англия това явление е катастрофално. В Атлантическия пакт се създава процеп и никакъв нов план „Маршал“ не ще може да го запълни. Можем да протестираме пред САЩ срещу усиления, които те сега полагат, за да ни заместят в Рабат и Тунис. Понастоящем Вашингтон предлага на Азия и Африка стопанско колонизиране, а ние се държим с двете ръце за политическото колонизиране. Дали Вашингтон оценява правилно колко много огорчение и отъстътелност се трипат днес във Франция?“

(Из статия „Съюзници или съперници“ от 5. XII. 1956 г. във влиятелния френски независим в-к „Монд“.)

„Много са смели тези, които смятат, че гарантират Атлантическия съюз, като продължават лицемерно да подчиняват различни нации от нашия свят единствено на интересите на Америка срещу някаква военна гаранция и помощ в долари.“

(Из френския буржоазен в-к „Комба“ от 11. XII. 1956 г.)

„Френският реакционен ежедневник „Експрес“, който отразява интересите на промишлено-финансовите кръгове, на свой ред смята, че „за да наложи своето становище, „чичото от Америка“ не ще има нужда от много приказки. Неговите френски и английски събеседници знаят, че ще бъде достатъчно той да произнесе две думи, за да ги убеди: петрол и долари.“

Американският печат, който ежедневно отправя гнусни клевети към Съветския Съюз, че уж бил подчинил страните с народна демокрация, не крие своето надменно великодържавно и фюрерско отношение към своите собствени съюзници, на които гледа като на обикновени сляпо подчинени и зависими пionsки.

NEW YORK Herald Tribune European Edition

„Какво е естеството на отговорността на Америка в качеството ѝ на предопределен от историята ръководител на Западния съюз?“

Струва ни се, че правилният път за определяне отговорностите в света е да си спомним какви са отговорностите на един ротен командир. Той трябва да познава състоянието и качествата на всички свои подчинени. Той трябва да знае дали този редник има набити крака, или онзи сержант е склонен да проявява мания за големство. Когато изготвя планове си, капитанът трябва да има предвид набитите крака на редника и манията на сержанта. Ако ротата не успее в боя, капитанът не може да се извинява с това, че един от взводните му командири е действувал като тъпак.

Макар че се присъединиха към израелците в една отчаяна акция, англичаните и французите постъпиха глупаво. Но тук трябва да повторим — първата задача на ръководителя не е да се вайка, да обвинява или да наказва. Подобно на един ротен командир, който взводен лейтенант е направил сериозна грешка в боя, първата задача на всеки ръководител е да се опита да извлече колкото е възможно по-голяма полза от създадената веднаж неблагоприятна обстановка.“

(Из статията „Отговорността на командира — САЩ“ от известните американски журналисти Джозеф и Стюарт Олсон, публикувана в американския в-к „Ню Йорк Хералд Трибюн“ от 20. XI. 1956 г. Вестникът е полуофициален орган на националната асоциация на индустриалците в Америка.)

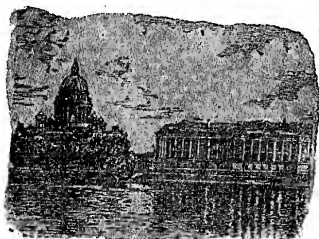
Тактическата манера на САЩ в ООН по време на войната в Египет е вече разкрита от новата брутално колониална политика на САЩ в Близкия и Среден Изток, изразена в „Поктрнатата Айзенхауер“ и новите му пълюмоции, които му позволяват да използва войски в Средния Изток, без да се допитва до Конгреса и ООН, а така също да отпусне военна помощ на страните в тоя район.

Английският лейбъристски водач Анюрин Бебан дава следната оценка на новата американска политика в Средния Изток: „Когато Англия си отива, идва Америка. Американската помощ, предоставена по този начин, ще се разглежда в Средния Изток само като нов стадий в студената война. Освен това тя ще бъде сметната като замяна на империализма на Англия и Франция с американския империализъм.“

(Из английския в-к „Трибюн“ от 4. I. 1957 г.)

Советска ВОЕННА ХРОНИКА

Преди 13 ГОДИНИ

На 27 януари 1944 година Ленинград салютираше в чест на пълното освобождение на града от блокадата на фашистките поробители. Това беше първият от десетте мощни удари, нанесени от Съветската армия върху немските окупатори, осъществени от войските на Ленинградския и Волховския фронтове във взаимодействие с червения Балтийски флот.

Хитлеристите държаха Ленинград в обсадно положение 2 години и 6 месеца, но да сломят оолта на ленинградци — не успяха. Работниците по заводите произвеждаха оръжия и бойни припаси при постоянни въздушни бомбардировки. Хората излизаша да строят укрепления под артилерийски огън на противника. Повече от 32 хиляди ленинградски жени и девойки се явиха в редовете на армията като санитарки, медицински сестри, свързочнички, снайперистки и др. Стойни хиляди ленинградци обслужваха болниците, грижейки се за ранените бойци. Волята на ленинградци бе по-силна от хитлеристките военни машини. Жителите застанаха като един слотен колектив, готови да загинат или да победят. Ленинградската партийна организация изпрати две трети от състава си на фронта. Хитлеристите атакуваха непрекъснато. Само а боевете — от 12 до 25 септември 1941 година — те дадоха 20,000 убити и минаха към отбрана. Ленинградските войски приковаха силите на атаката, очаквайки благоприятния момент, за да преминат а настъпление.

И той момент не изкъсна. На 12 януари 1943 година войските на Ленинградския и Волховския фронтове под командването на генералите, сета маршали, Говорова и Мерецкова преминаха а настъпление и след седемдневни ожесточени боеве се съединиха, пробивайки блокадата около Ленинград. Немците удвоиха числото на частите, оръжията и техниката и на 5 юли 1943 година започнаха ново настъпление, но резултатите бяха в полза на ленинградците.

В шестдневни упорити боеве съветските войски завладяха 400 ДОТ-ове на противника и разбиха четри нови немски дивизии.

На 12 януари 1944 година Волховският и Ленинградският фронтове продължиха настъплението и отново пробиха отбраната на немците. Бяха освободени 700 населени пункта и противникът бе отхвърлен на 65—100 километра до целия фронт. За един месец даата фронта се придвижи напред на 150—200 километра, голейки врага. В резултат на това настъпление беше нанесено тежко поражение на 18 германска армия, състоища се от 25 дивизии, бе разгромена артилерийска група от 320 оръдия с калибър от 150 до 408 милиметра. Противникът загуби 90,000 убити, 7,200 пленници. Уничжени бяха кръгло 100 самолета, 280 танка, 1,600 оръдия, 2,200 миномети, 3,600 картечници, 4,300 автомата и др. Бе взета грамидна плячка от танкове—200, оръдия—1,900, миномети—2,800, картечници—4,700, пушки и автомати—42,000, автомобили—2,700, железопътни вагони—600 и др. Бе освободена цялата Ленинградска област. Създадоха се условия за настъпателни операции в Карелия и за освобождението на Прибалтика. Първият съкрушителен удар през януари 1944 година бе сериозно предупреждение за немскофашисткото командване. Героичният пример на ленинградци зовеше съветските бойци към безпощадна борба до победния край.

Смолочков — родоначалникът на снайперското движение а СССР
**ПРИМЕРЪТ НА СМЕЛИЯ СНАЙПЕРИСТ
ФЕОДОСИ АРТЕМИЕВИЧ СМОЛОЧКОВ**

През есента на 1941 година на Ленинградския фронт започна забележителното движение на стрелци-изтребители, което малко по-късно обхваща цялата страна. Негов първи инициатор беше 18-годишният комсомолец Смолочков.

Когато немските пълчища се втурнаха в съветската земя, Феодос както хиляди други ленинградски младежи отиде доброволец на фронта. Гореща непава кърм арагоните беше изпълниа сърцето му. И цялата тая непава младост ленинградци аложи а оладането на точното и безпощадно оръжие — снайперистката винтовка.

Смолочков беше упорит и пемуморин в постигането на поставената цел и скоро мечтата му беше

осъществена. На 19 октомври 1941 г. на 150 метра от немската отбрана Феодоси избра огнена позиция, замаскира се и зачака търпеливо понаата на противника. Вължият и студен вятър го пропизвахе до кости. След дълги часове на очакване над бруствера на немския окоп се показа противников войник. Смолочков стреля и хитлеристът падна мъртъв а окоп. Този ден за Смолочкова бе началото. Оттогава той ежедневно излизаше на огневата позиция и прекрираваше много часове на предния а край. Всеки от изстрелите му беше точен и унищожаваш.

Примерът на Смолочкова подхвана и други млади бойци. Той учеше другарите си на тактически похвати, военна хитрост и търпение и се стараше така, че всяка свобода минаута те да използват в тесноронка. Бойният оит на Феодоси Смолочков стана достойнство на хиляди, а славата му протърся по целия фронт. На 15 януари 1942 година безстрашният боец падна убит а поста си. През този ден той унищожил четирима немци и приключи сметката си със 125 убити хитлеристи, за които бе употребил 126 куршума.

Дълбока скръб обхвана частта, а която служеше Смолочков. Хиляди снайперисти се захлеха да отидат за смъртта на героя. С чест те изпълниха своята клятва за по-малко от месец след неговата смърт, на 23 февруари, в деня на 25-годишнината от Червената армия, бе направен равнометра честване бойната дейност на снайперистите от Ленинградския фронт. Отмъдвайки за страданията и мъките на жителите на града на Ленин, за жаката деня на крайната победа на Съветския съюз.

ПО АДРИАТИКА

Пътепис
От КРЪСТЮ БЕЛЕВ

Крайбрежният кораб „Охрид“ бавно, като бял лебед зацепва синята равнина на Адриатика, на път от Опатия за Риека. Вълшебното слънце на тази страна се е изкачило високо над планинския хребет, изяснило е образа на крайбрежието с пътищата и вилите-дворци, блика с белия си огън над морето.

Струва ми се, че тези брегове не са действителни. Струва ми се, че те са декори на голям амфитеатър, от който милиони хора гледат драмата на историята.

В галерията на завоевателите на Далматинските брегове има много образи и между тях един твърде печален. . . Спомням си шумния поход на италианските чернокози, воден от д'Ануцио към Фуме. Това бе наскоро след Първата световна война, когато борбите на южните славяни за свободен и независим живот се увенчаха с успех и бреговете на Северна Далмация заедно с прочутото пристанище бе присъединено към голямата родина на югославянските народи. По това време Риека се наричаше Фуме и италианските фашисти, незадоволени от Триест, проявиха своята алчност и към най-голямото пристанище на южните славяни. Това бе първият пристъп на фашизма към чужди земи. Колко истерични кръсци, колко възхвали на налудничавия поет, продал перото и съвестта си на Мусолини! Италианските фашисти загребиха Риека. Апетитът им се увеличи: отидоха в Абисиния, после в Албания, Гърция, Македония. . . за да се върнат и беззлавно доминат своето поражение, разгром и позор. . .

Такива мисли ме вълнуват, когато корабът навлиза в залива на Риека. Риека, това е вратата на Югославия към света. Най-широката, най-голямата врата.

Вляво и дясно на пристана са местата за товарните параходи. Освен многобройните чуждестранни кораби тук акустират и югославските товарни параходи „Ужине“, „Сараево“, „Войводина“, „Загреб“. Те носят зърнени храни от Америка и Африка, захар от Куба, машини от Съветския Съюз и Западна Европа, памук от Египет. Те натоварват дървен материал за корабостроителниците на Лондон и Хамбург, кабел и желязо, руди. През пристанището на Риека минават стоки, стоварени от параходите за Чехословация, Австрия, Унгария.

Ние слизае от борда на „Охрид“, като бавно се спускаме по подвижния мост и стъпваме върху широките каменни плочи на кея. От двете страни на стълбичката редом с посрещачите стоят носачи и шофьори на таксита. Скромно и прилично облечени, носачите се познават само по металическия номер, пришит на каската или фуражката им. Със скромно достойнство те ви показват номера си и вне им поверявате куфарите си, без да се безпокоите повече за нещо. Само да преминеш по кея и ще се обърках от глъчката на многоезичното. Тук човек среща французи и немци, англичани и руси, индийци, китайци, араби, американци, шведи, норвежци, гърци, евреи, турци, смесени сред хървати, сърби, словенци, македонци. На който и език да заговорим, ще намерим събеседник. Мнозина от тях са дошли тук, за да летуват в Опатия, Раб, Сплит, Дубровник, Будва. . . Югославските пътнически параходи „Партизанка“, „Марибор“, „Бакор“, „Югославия“ превозват летовници и други пасажери по целия адриатически бряг.

Кеят на Риека представлява обширен площад, постлан с едри каменни плочи. Той е толкова чист, че човек остава с впечатление, че по него не минават пътищи и коли или че го мият всеки час. Тежки, масивни, многоетажни сгради обграждат площада пред пристанището. Тук са представителствата на безброй параходни линии, тук са банките и другите портвени учреж-

Изглед от Дубровник

дения. И непосредствено до тях са улиците с кафенета, сладкарници, ресторанти, магазини. След като си гледал витрините на Белград, Скопие, Загреб, Люблина и Блед, мислиш си, че нищо по-интересно не ще видиш тук. Но витрините на Риека имат нещо свое, свой стил, своя наредба.

Бързам да разгледам града, историческите забележителности, корабостроителните заводи. По високи каменни стълбища се изкачвам в двореца, дето някога се бс настанил печалният д'Ануцио след похода му към Фиуме. . . Сега тази белокаменна красива сграда е превърната в Дворец на културата.

Към 15 часа и 30 минути се качваме на кораба „Партизанка“, голям, луксозен параход за крайбрежно плаване по Адриатика.

Откъсването от кея на един параход е най-тържественният и като че ли най-важен миг на едно пътуване по море. Този миг е неусетен. Пътникът не го забелязва отначало, но мигът на тръгването се удължава в минути и тогава пътникът успява заедно с огромното тяло на кораба онази дълбока тръпка, която е и тържествена, и никак си драматично тъжна. Изведнаж се чуват звуците на „Синият Дунав“, Штраусовият валс прозвучава така неочаквано и така тържествено от борда на „Партизанка“, че за мигута човек мисли, че не тръгва от пристанището на Риека по Адриатика, а от някое голямо пристанище на Дунава. . .

Като съвсем втрило над тъмносините води на Риека се разстилал светлите звуци на валса. Бавно се отделяме от брега; бавно се отделят от нас и пристанищните сгради. Тук целият град като че ли е пристан и всички улици водят към пристана. Все повече градът израства като огромен амфитеатър и сградите изглеждат отпреди една на друга. Над най-горните сгради като разперени крила на птица е разгъната линията на хоризонта, напушена от планини, гълъбовосива. В гълъбите на ръбестите стръмнини се спускат водопади от зеленина сиво-зеленикавостия — навярно гори от маслини, от дафинови дръвчета, кедрови или борове. Ала голите чукари на хоризонта напомнят, че отвъд, на север, на северозток е суровото царство на планините, където животът е съвсем друг. На тези високи каменни зидове се мъчи да съперничат огромната готическа църква, чиято каменна стрела е устремена към безоблачното небе.

Когато корабът се издига и отдалечава, от борда му в страни още веднаж виждаме огромните корабостроителни заводи на Риека. Като на преглед се изредят параходи със знамена от най-различни страни по света.

Колко изпращачи на брега и между тях никога не познаваш! Ала в неизброимите размахани ръце и кърпички струва ти се има благопожелания и за тебе. Може би две очи те търсят в навалцата с израз на мъка, с израз на съжаление и на надежда, че пак ще те видят. Уви!

Златните мигове на симпатията, непреврънати в любов, мигове, които сме преживели през едно пътешествие на чужда страна никога не се връщат!

Повечето от пътниците от първа класа са чужденци — шведи, немци, англичани, американци.

На борда на „Партизанка“ отново срещам две случайно видени шведки. Чудно ти става, че виждаш отново хора, за които си мислил, че не ще срещнеш никога вече в живота си. . . Към едната, синесоката, аз изпитвам оная чиста и хубава симпатия, която не причинява на никого мъка.

Седим на палубата и говорим за всичко, което може да направи интересен разговора за двама събеседници.

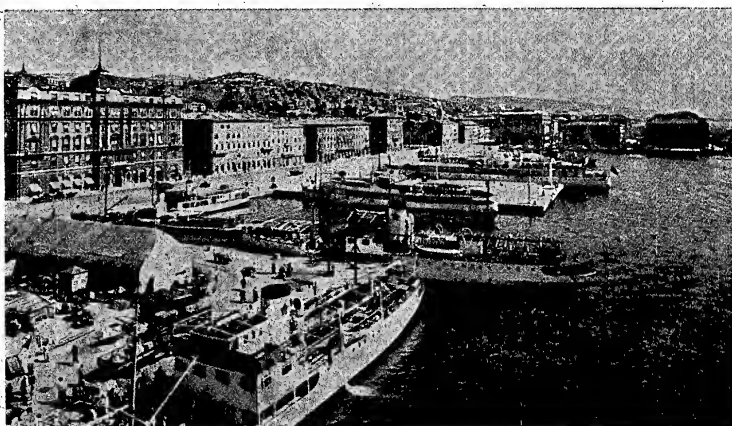
— Навярно идущото лято ще посетим с мъжа ми вашата страна. Мъжът ми е капитан на кораб, сега е някъде из Индийския океан. . .

— А вие пътувате из Адриатика сама. . .

— Не можах да откажа на сестрата на моя мъж, пък и подмамиха ни чудесата на Адриатика. . .

— Елате и у нас. Елате да видите колко е хубаво и българското черноморие — жена ми повтаря поканата на български език и макар шедката да не знае български, тя я разбира и с едно горещо ръкоостискане е свързано хубаво приятелство.

Пристанището на гр. Риека

— Какви сте вие славяните! — говори жената от скандинавския север. — Особено южните славяни. С вас човек бързо може да се обличи.

Без да пита за убежденията й, аз разбирам, че нашата позната е напредничавя жена. Ние говорим за разрушенията и страданията, които хитлеристка Германия причини на европейските народи и особено на съветските и югославски народи.

След кораба се появила акули. Морските хищници вървят почти успоредно с нас, на значително разстояние, не откъм брега, а от другата страна и се надяват на плячка.

Денят угасва зад зелените облаци на хоризонта, някъде по посока на Италия. Морето става по-гъсто. Неусетно като че ли припада вечер и брегът и островите, които се движат в страни от парахода, потъмняват.

Вечерята на парахода е обилна и след нея едва ли човек може да заспи. Мнозина са вече изпълнили корабния бар. Като всички мъже на корабните барове и нашият барман е изискано внимателен. Зад кристалните стъкла на красивите му витрини са наредени бутилки с най-различни форми, цветовете и етикети. Тези югославски и чуждестранни напитки създават весела глътка около високите масички на бара.

Адриатическата нощ приижда тиха и прохладна. Леко подухва вятър и плочи с бризентите над борда и с тесните платна на шезлонгите. Звездите трепчат ниско върху тъмната ламарина на небето. Обягаме се на дългите столове, загърнати в шлиферите си, гледаме морето и се вслушваме в ритмичния удар на машините. Като исполински призраци в нощта израстват и отминават островите. Толкова острови има по крайбрежието тук, че ми се струва още не сме излезли в открито море, а плаваме връз някакво катранено тъмно езеро между чудновати допотопни животни.

Все пак е хладно и неудобно е да се стои толкова дълго на палубата. Прибираме се с жена ми в кабината. Ала в луксозния карцер, дето всичко е в бяло и блести от чистота, не може да се заспи. Не че са неудобни леглата, не че нещо друго ни смущава, но е много топло. Вентилаторът влива хладен въздух през фунийката си, но топлината е нетърпима. Най-сетне се измъкваме от тази луксозна килия и избягваме навън. Еднотонното бие на параходните машини, на витлата, които неспирно депят вълните, усилва нетърпението ни по-скоро да съмне.

Малко след полунощ стигаме в Задар. Тъмно е. От кораба не може да се види историческият град с толкова стари паметници и църкви от XII и XIII век. Човек съжалява, че не може да се наслаждава на монументалната архитектура на църквата св. Донат, строена в IX век. С късо подсирикване параходната сирена предупреждава за тръгване. Бързо прибират стълбичката. Параходът се отцепва от брега.

Става студено на разсъмване. Задухва вятър. Прибираме се на топло.

Утрото ни възнагради със свежест заради задухата и нестодите на нощта. Над кобалтовосинята шир изплава като исполинска жарптица слънцето.

В големия залив на пристанището Сплит навлизаме точно в шест часа сутринта. Свидетели сме на интересна гледка. В пристанището на Сплит са акустирали съветски военни кораби, гостували на Югославияския военен флот. Върху палубата на ескадрения миноносец „Михаил Кутузов“ и върху другите са застанали в стройни редици съветските моряци и играят утринната си гимнастика. Свири музика. Под нейния такт в красиви фигури се извиват полуголите тела на моряците. Всички пътници от „Партизанка“ и ранобудните посрещачи от кея прехласнати гледат невиджаната досега картина на живата и красива младост, която броди из моретата.

„Партизанка“ радостно приближава кея на пътническите кораби. Спускат стълбичката, пътниците се втурват на площада, постлан с каменни плочи. Градът ме грабва с вътрешна мощ и външна красота на неповторимите неща. Тези сгради от бял камък датират от много векове. Сплит е основан в VII век от нашата ера около един дворец на Диоклециан от IV век. Този дворец е едно от чудесата на света и със своя стил, и със своите укрепления, и със своя мавзолей, църква, четирите градски порти. И колко още паметници, църкви и дворци има тук! Не случайно може би великият югославиянски скулптор Иван Местрович тук е построил своето ателие, което също заслужава да се види. Колко малко време имаме да видим всичко това! Ходим из улиците, колкото да се раздразни любопитството ни от лъха на историята, която в този най-важен център на Далмация е имала свое място...

На палубата отново става оживено.

Жените в утринни тоалети, а след тях и мъжете седят пред снежнобелите маси за закуска. По отношение закуската, обед и вечерята на кораба винаги има някаква дисциплина: пътникът е длъжен да се храни, когато го призове гонгът. На такава закуска, обед и вечеря винаги има нещо тържествено, може би защото хората се хранят заедно и не им се пропуска хубавото ядене.

Ние спираме на пристана на остров Хвар. В този старинен град, наричан „Мадейра на Адриатика“, се намира най-старият театър на Балканите, има много стари дворци и църкви, които датират още от XIV в. Колко чуждестранни туристи насочват объективите на фотоапаратите си в този пейзаж и в още по-чудната

архитектура на острова! Въдшебието, слънце на това южно море пече силно, облива с ярка светлина острова, ала като че ли не изяснява образа на този град, а го прави по-фантастичен, изплавал от сънищата ни. Всичко тук ми се вижда празнично, може би защото съм избягал от делничността на нашия живот или защото тук всичко е толкова оригинално и аз за пръв път го виждам. Бели птици кацват върху каменните балкони на сградите. Дори в радостните викове на тези птици има нещо фантастично.

Кратко е съприкосновението с историята и с хората на този град-остров. Възквям се в една кръчма между каменни стени без покрив, засечена в широки палиови клони. Тук са насядали край маси мъже от острова. Струва ти се, че ще видиш други хора и ще пиеш друго вино. Същите далматинци, синеоки славяни (учуваш се само защо на тези южаници очите са сини!), същото далматинско вино, малко възкисело, но пивко.

И на остров Корчула човек изпитва странното чувство, че е излязъл вън от действителния свят. Тук стигаме в 1 часа без 15 минути, точно когато сме седнали на обед. Но да вкусиш от скалпиката на този остров със старинен град и старинни крепости е много по-хубаво, отколкото да ядеш най-вкусната гозба в корабния ресторант. Слизам и се затичвам край пристана. Какво ли биха ни разказали тези белокаменни сгради край брега, започнени от векове в синия Ядран. Струва ми се, че ако повдигнеш тези камъни, ще откриеш костите на миналото...

Продължително бие корабната камбана, късо и дрезгаво подсъвирва и „Партизанка“ отново се отделя от скалистия къс земя на острова и зацепа на юг към Дубровник.

Недалече от Дубровник, като се провира през скалисти острови, паракодът е посрещнат от бури. Това не е истинска буря, но огромното гуловине на „Партизанка“ се полюлюва силно ту на едната, ту на другата страна. Пасажерите от туристическата класа — повечето учачи се младежи, които са тръгнали на екскурзии, се измъкват от вълните, които връхлитат на палубата. Това не плаши никого, дори е забавно, младежите и девойките се припичкат един-други под платнищата и одеялата, които са изкарани, смеят се гръмко и весело под радостните очи на пътниците от първа класа, които ги гледат отгоре от застъпената тераса на ресторанта. На някои от пътниците тук става лошо. Нищо. Обикновени работи. Само повечко грижи на младите мъже в бяло, които треперят за чистотата на кораба...

Бурята скоро спира. Сякаш на палубата се е излял силен дъжд. Синият Ядран изве, наж изпъхва просторите и сърцето.

Из красивите улици на Опатна

Писмо

От МАХМУД СААДАТ

„Драги приятели, в последното писмо ви описах положението на Иран. Сега ще се посгаря да ви разкажа за това, което навярно ви интересува.

Територията на Иран обхваща 1,645,000 кв. км и има население повече от 20 милиона души. 70% от тях са селяни. Обработваемата площ възлиза на 10 милиона хектара, а горите — 3 милиона хектара. Почти 3 милиона от населението са чергарски племена, които пътуват от област на област според годишните времена. Едни от най-големите племена са: кашай, което наброява 50,000 семейства, кюрдите достигат милион и половина, а след тях следват тюрмените, населяващи областта, южно от Съветски Туркестан, бактирите и балучите. Главният поминък на тези племена е скотовъдството и килимарството, но те водят един полуdiv живот. Всички тези племена имат своя независима войска, която се използва или от чужди сили против централното правителство, или от последното срещу народа. Повечето от тези племена са патриотични по природа, но те са крайно невежни и се оставят да бъдат водени от техните главатари, чиято власт е абсолютна и деспотична.

Климатът в Иран е разнообразен, в зависимост от областта. Така, докато в Южен Иран през лятото температурата достига 55° C над нулата, в областта на град Хамдан тя е умерена и не надвишава 20° C. Това позволява да се отглеждат всички сортове южни и северни зеленчуци, плодове и зърнени храни. Главните земеделски култури са житото, оризът, памукът и много сортове плодове, като фурми, портокали, лимони, от които има и цели диви лесовете. Плодородието на земята и обилното слънце позволяват да се отглеждат повече от 70 сорта грозде.

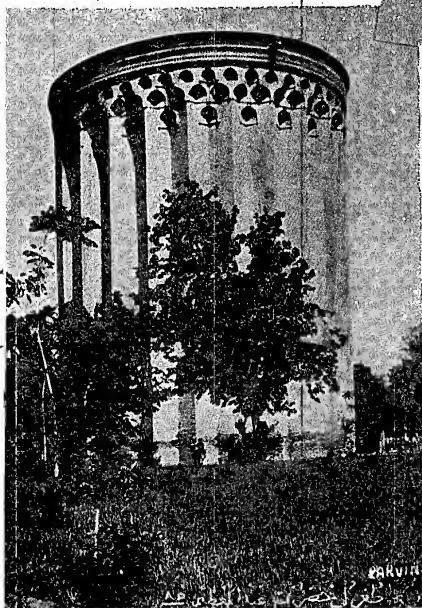
Въпреки това изобилие на храни и плодове поради икономическия анархизъм, който царува в страната, народът не може да се добере до тях. Едрите земевладелци изнасят и продават храните и плодовете на страната, тъй като те получават за тях много по-големи цени в чужбина, отколкото ако ги продават на народа.

Всяка година Иран закупува хиляди тонове храни отвън на високи цени и при много неизгодни условия, които подчиняват икономически страната. Това положение кара народа да живее в голяма нищета и мизерия.

В един от най-богатите градове на югоизточен Иран, град Керман, голяма част от населението е принудено да се реди на безкрайни опашки пред големите кланици, които приготвят месо за износ, за да получат малко кръв от закланите животни, които варят и ядат.

Ето и една случка, която може би ще ви се види невероятна. Преди няколко години братът на иран-

от Иран

ския шах, принц Шапур Колан-резол Пехлеви, отишъл на лов в провинцията Балухстан, близо до пакистанската граница. В гората той срещнал едно малко голо момче, което пасело трева. Принцът го повикал и попитал как се казва и от къде е, но детето не умее да говори и издавало диващи звуци, които никой не разбрал. После се узнало, че детето живеело само в една пещера, без майка и баща.

Кулата на Тогрол в Техеран

И това не е единичен случай у нас. В много области на Иран населението живее съвсем първобитно и мизерно. За това говори фактът, че повече от 90% от населението са неграмотни и фанатично религиозни. Около 60% от новородените деца умират още в първата си година. В страната има само около 2,000 лекари, по-голямата част от които живеят в Техеран.

Въпреки грамадните природни надземни и подземни богатства бюджетът на страната само през настоящата година е в дефицит с 8 милиарда риали*, което прави повече от 100 милиона долара. Това положение се дължи на факта, че 60% от държавния бюджет е определен за войската, полицията и жандармерията, докато само 30% се отдели за здравеопазване, просвета, земеделие и др.

Драги приятели, вие познавате добре от вестниците кървавата

* Една риала — 10 стотинки.

история на нашия народ. След военния преврат, който свали правителството на д-р Мосадък, международният капитал наложи на страната, с върха на байонетите, така наречения „Международен консорциум“. Днес фактическият господар на иранския петрол и на страната са шест чужди петролни компании. Така в тоя момент 40% от акциите са в ръцете на британската компания „Бритиш петрол“, 6% са притежание на компанията „Шел“, 6% на френски компании

и останалата част — на четири американски петролни монопола. Съгласно „консорциума“ Иран има право на 12.5% от добития петрол, който може да продава свободно. Но фактически досега чуждите петролни компании не са позволили на страната да разполага дори с тази част. С това ново „спорузмение“ положението с нищо не се е променило в сравнение с това преди национализацията. Петролът си остава изцяло в ръцете на чуждия капитал.

Бедственото положение на народа с всеки изминал ден се влошава. Официалната правителствена статистика признава, че днес животът в страната в сравнение с този преди 15 години е много по-лош. Покупателната способност на народа е няколко пъти по-малка.

С една дума, нашият народ спи дълбок сън на черното злато — петрола — вечно гладен и обезправен.

Вие, мои приятели, не сте пътували из нашата страна, но Вие познавате малко по-друг Иран от пресата. И това е най-важната причина, която накара да ви пише вашият приятел.

Техеран

Октомври 1956 г.

Бездомни ирански селяни

ИВАН ПЕЙЧЕВ

Изгнание

Ти не отплува по море, не взе вино, маслини, риба и лимони.
Ти не измоли с кръв от бял козел
попътен вятър, мир и благосклонност.

Ти, сине на морето, прекоси
с войнишките си скъсани обуца
долините и всеки див масив
на своята гора, бедна суша.

Ти, сине на морето, опозна
скали и пепел, пясъци и глина.
Опушените гилзи бяха знак
в просоките, които ти премина.

И по-далеч, все по-далеч, далеч
остават и морето, и просторът му
и се смалява южното небе
като далечното платно на кораб.

И ти стоиш последен караул,
последен пост в последните окопи,
сам срещу она варварин, нахлул
да осквернява древния Акропол.

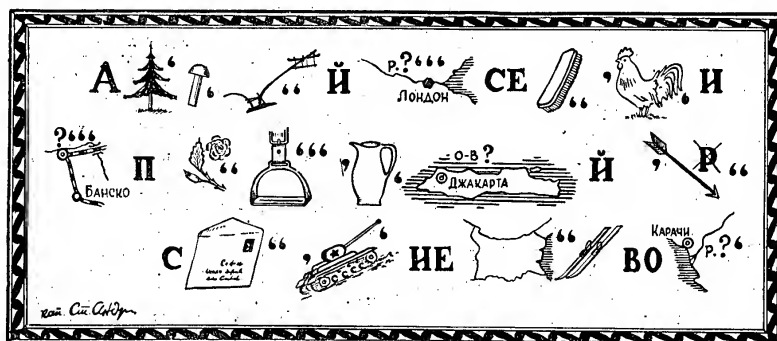
И вече няма пътища зад теб,
и вече няма пачка в пистолета,
и вече няма дом, жена, дете,
и вече слиза мрака в дефилето

и само кръв, тече от твоите рани,
и само през планинските била
родината отива във изгнание.

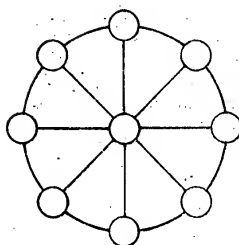
Сега под други, чужди планини,
под чужди небеса са твоите крачки,
върви със теб под лаврови венци
покрушената слънчева Елада.

И тя е твоя, с топлите ръце,
с надеждата, с гневът, със песента,
с древните си камъни
и ти я носиш и притискаш като знаме
до своето обляно в кръв сърце.

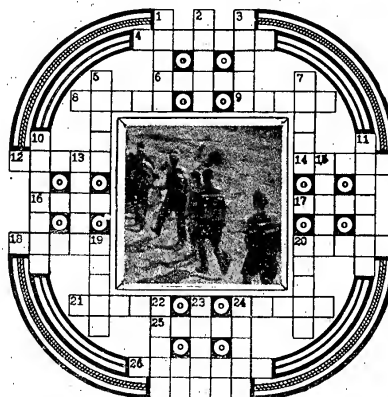
СЪДЪРЖАНИЕ

Съставил кап. Ст. Андреев

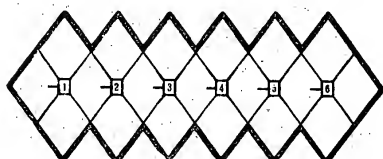
В малките кръгчета поставете цифрите от 1 до 9 така, че сумата от трите цифри по всеки диагонал да бъде 15.

Отвесо: 1. Дежурство на параход. 2. Отделно помещение на параход. 3. Област в Югославия. 5. Единича-мярка за сила на електрически ток. 7. Пристанищен работник. 10. Самолетни гаражи. 11. Отделни приложения от дадено събитие. 13. Необходимост за киното. 15. Морска трева, употребявана за тапициране на мебели. 19. Присъщ, шурм. 20. Външна формула от „Хиляда и една нощ“. 22. Химически елемент. 23. Театрално представление. 24. Умерен конски хол.

Водоравно: 4. Езеро в Унгария. 6. Гигант, човек с мощен дух. 8. Последната буква на гръцката азбука. 9. Моторно масло. 12. Малък кораб. 14. Железопътно съоръжение. 16. Ж. п. спирка. 17. Периодичен вятър. 18. Приток на р. Сава (ФНЮ). 20. Италианска сребърна монета. 21. Наименованието на Миланската опера. 24. Уред за насочване на самолети и кораби. 25. Гранична река между Югославия и Унгария. приток на Дунав. 26. Известен родопски партизански латек. Съставил А. Филипов

Седмина приятели са вълчари. Първият отива на риба всеки ден, вторият — всеки втори ден, третият — всеки трети ден, и т. н. Те ходят на риболов винаги по едно и също време на деня. След колко дни всички ще се срещнат на реката?

I. Само малко търпение... „Тарас Булба“

III. КРЪСТОСЛОВИЦА

бина. 2. Удар. 3. Ба

1. Карабина. 2. Удар. 3. Барикади.
4. Борд. 5. Кота. 6. Рикшет. 7. Парк.
8. Топограф.

IV. ВОДОРАВНО И ОТВЕСНО:

3	1	2
1	4	5
2	5	

☆

Главен редактор: АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН
Редколегия: БОРИС ТАШЕВ (зам.-главен редактор), МЛАДЕН ИСАЕВ, ЛАМАР,
СТАНИСЛАВ СИВРИЕВ, ЛЮБОМИР РОБЕРТОВ, ИОСИФ ПАРЕВ

Художественно оформление: И в. Х р и с т о в

Черни и цветни снимки: В.л. Кръстевич, Ив. Камбаров

Технически уредник: И. В. Цоцов

★ Коректор: Н. Рангелова

Адрес: София — бул. "Молотов" № 1
Секретариат телеф.: 7-40-02, чрез МНО — 553

ГОДИШЕН АБОНАМЕНТ

25 лева
КН. 1 = 2.50 лева

ДЕ Е БЪЛГАРИЯ? — стихотворение —	1
ВАЗОВ Иван	1
СЪС СКИ ПРЕЗ ПЛАНИНАТА,	1
репортаж — ГЕОРГИЕВ Борис .	1
КАНДИДАТ-ПОДОФИЦЕР ПАНЧО	
СТОЯНОВ СТОЙКОВ — Българска по-	
етна хроника	3
СИНОВЕТЕ НА ДЯДО НЕДЕЛКО,	
разказ — СТЬОПОВ Петър, рис.	
НИКИФОРОВ М.	4
НАЙ-СТАРИЯТ ВОЕЦ ОТ 4 РОТА,	
очерк — ДОНЧЕВ Дончо, майор	
В БУРЯТА, очерк — МАНОЛОВ	
Николай, капитан	8
ТАКТИЧЕСКА НОВОСТ, разказ —	
НАЗАРЕНКО Н., рис. Ю. Ребров	
СВЪРЗОЦНИЦИ, фотопортрет —	
ОСТЪМСКИ Къчво	10
ОТЯРДЯ „АНГЕЛ КЪЧЕВ“ и „ПА-	
НАЙОТ ВОЛОН“ — истор. справка	
ОТ ГОРНЕСКИ Никифор, ма-	
йор	11
ЗАРЯ НАД ДРЯНОВ ДОЛ, спомен —	
ЙОВЧЕВ Любен, подполковник	
НА ПРАШНИЯ ПЪТ, разказ — ЛИУ-	
ПАЙ-Ю, рис. ХАЛАЧЕВ Симеон	
ВОИНСКО ТВОРЧЕСТВО, стихотво-	
рение: 1. ВАХТЕНО — ПЕВЕВ	
Сава, 2. В РЕДИЦИТЕ НА ВЗВОДА	
— МИЛАНОВ Ал., 3. СПОМЕН,	
КУРИЕРСКА И ОЧАКВАНЕ —	
ТОШКОВ Михаил	15
СЛЕД АПРИЛСКИ ПЛЕНУМ —	
ГРИГОРОВ Милко	16
ПЕТРОЛЮТСАЧИТЕ В ЛЮНГОЗА	
— п. ЦВЕТКОВ Генчо	18
ТЪРНОВО, очерк — ГЕНОВСКА	
Веселина	18
БАЛАДА ЗА КАПИТАНА, сти-	
хотворение — ДАСКАЛОВА Лияна	
10 ГОДИНИ СПИСАНИЯ, ПРОПАГАН-	
ДИСТ И АГИТАТОР	21
ДИМИТЪР ТАЛЕВ — белесина от	
В СТАНЕВ Емiliaн	22
В СУХАТА РЕКА, разказ — ТАЛЕВ	
Димитър, рис. ЦИЦАРСКИ П.	
ПРОСЛАВЕНИ ПОЛКОВЕ — 13 РИЛ-	
СКИ ПЕХОТЕН ПОЛК	25
ГУША ЗА ГУША, спомен — ХРИСТОВ	
Илия, запазен редник от 13 пех.	
нолк	26
ДРЪВЧЕ, стихотворение — СЛАВЧЕВ	
Ганко	26
С ТЕХНИТЕ КАМЪНИ — ПО ТЕХ-	
НИТЕ ГЛАВИ	27
ПРЕДИ 13 ГОДИНИ — Светска	
военна хроника	28
ПО АДРИАТИКА, пътепис — БЕЛЕВ	
Кръсто	28
ПИСМО ОТ ИРАН — СААДАТ	
Махмуд	30
ИЗГНАНИЕ, стихотворение — ПЕЙЧЕВ	
Иван	31
ЗАБАВНА МИНУТА	32

КОРИЦИ:

Стр. I — „СРЕЩА В ПЛАНИНАТА“ —
цв. фото. Ив. Камбуров
Стр. II — ЗИМЕН ПОХОД — снимка
Стр. III — Добре
Стр. IV — В ЧЕЛНАТА ТАНКОВА
РОТА — фотосреща
Стр. V — Цветна рисунка от художника
В. Орлов, изпратена специално на
„Български воин“ от сп. „Съветский
воин“

ЦВЕТНО ПРИЛОЖЕНИЕ:

Стр. I — "ЗИМНО УТРО В ПАРКА НА СВОБОДАТА — СОФИЯ", худ. Ив. Тричков
Стр. II — "ИЗ РОДОПИТЕ" — маслени бон, худ. Тодор Хаджиницков
Стр. III — "ТЪРНОВО" — маслени бон, худ. Борис Денев
Стр. IV — "ВИТОША" — маслени бон, худ. Ат. Михов
ПРИ НАРОДНИ ХУДОЖНИК АТАНАС МИХОВ — репортаж

ПОПРАВКА

В няколко стотин екземпляра от тиража на кн. 12/1956 г. в черка "В студното за воейна живопис" — стр. 18, осмото дъворедие — е отпечатан погрешен текст: „Преди година до последния си ден Ярослав Вешни и Борис Денев...“ Да се четат: „Преди година с всичките си сили Ярослав Вешни и Борис Денев...“

Въздушната танкова рота

Снимки В. Куняев
Текст Ф. Бараберски

↑ Командирът на ротата П. Егоров сред най-добрите воители от ротата; отляво надясно — сержант П. Метелкин, младши сержант В. Олейник, капитан П. Егоров, редиците Н. Колесников и В. Иконников

Танковата рота, командувана от комуниста капитан П. Егоров, през изтеклата година завоюва високи показатели в бойната и политическата подготовка и сега с право се смята за челно подразделение в частта. В резултат на доброто поставяне на въз-

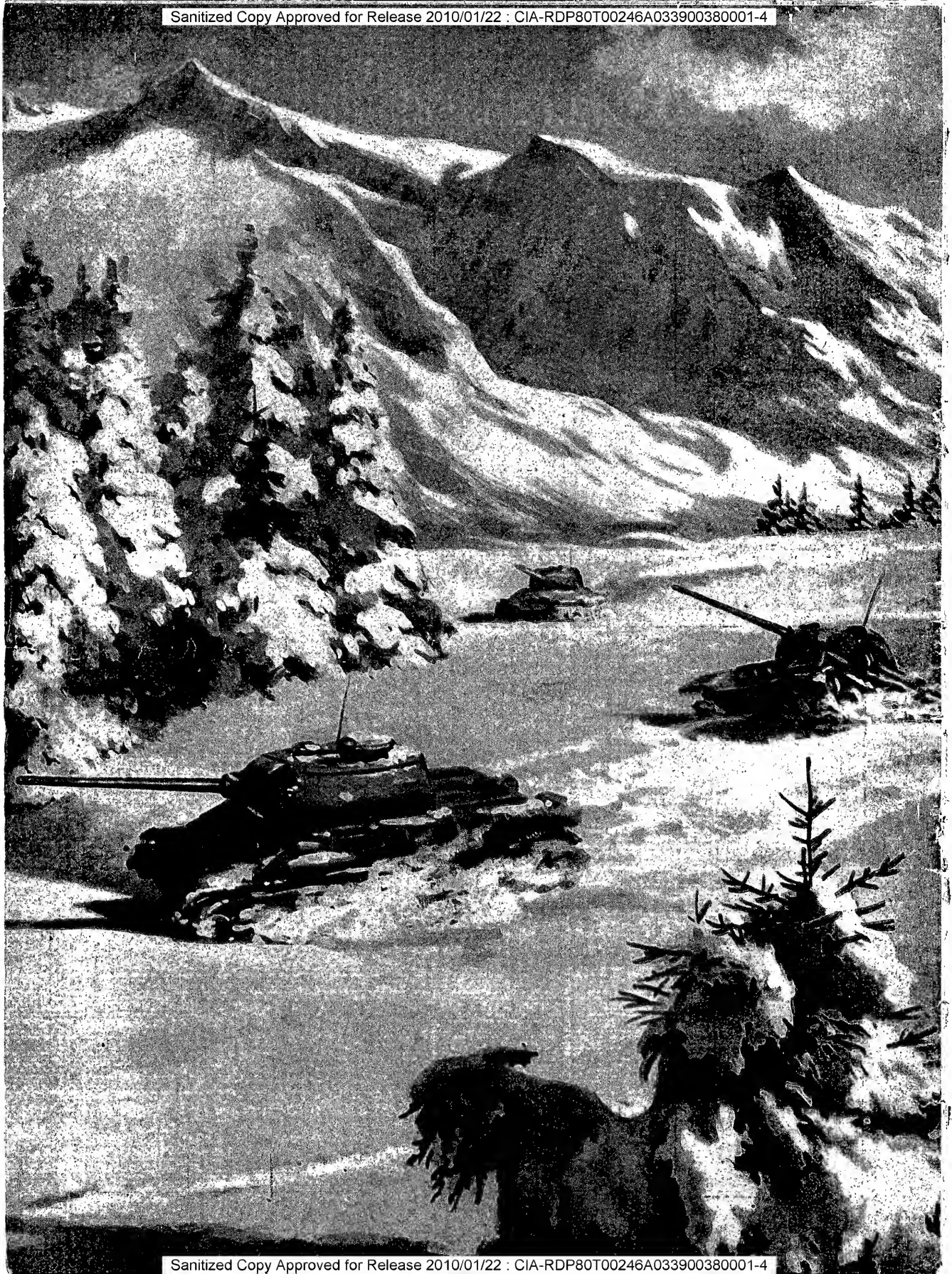
питателната работа, правилното организиране обучението на личния състав в ротата израснаха много отличници по бойната и политическата подготовка — четири отлични екипажи и един отличен взвод. Из „Илюстрированная газета“

↑ Командирът на танк, комсомолецът сержант П. Демидов, проверява нивото на маслото по време на марша

← Капитан П. Егоров ръководи по радиото тактико-строевото занятие на танкистите

Sanitized Copy Approved for Release 2010/01/22 : CIA-RDP80T00246A033900380001-4

Sanitized Copy Approved for Release 2010/01/22 : CIA-RDP80T00246A033900380001-4

БЪЛГАРСКИ ВОИН

На българския бряг

† Генерал Скобелев
завзема редутите
„Иса-ага“ и „Ку-
нанлък“ — Плевен

Схватка между две-
те кавалерии — рус-
ката и турската

ЗА НАШАТА СОЦИАЛИСТИЧЕСКА РОДИНА!

КН. 2
ФЕВРУАРИ
1957**БЪЛГАРСКИ ВОИН**ГОДИНА
ШЕСТАМЕСЕЧНО ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕНО СПИСАНИЕ
НА ПОЛИТИЧЕСКОТО УПРАВЛЕНИЕ ПРИ МИНИСТЕРСТВОТО НА НАРОДНАТА ОТБРАНА**ОСВОБОЖДЕНИЕТО**

От МЛАДЕН ИСАЕВ

Минават годините... Все по-далече остава в миналото великото събитие в историята на народа ни — националното освобождение в 1878 година. А колко близко, колко родно е то за сърцата на признателните български поколения!

Народът ни добре знае какво значи дълго национално робство. Близко пет столетия върху свидната българска земя лежеше грубата лапа на феодална Турция. Но настъпи средата на 19 столетие и в дебрите на родните ни планини и долини отекна признатата бойна песен:

Стани, стани, юнак балкански
от сын дълбок се събуди!

И после — дълъг низ от героични битки за свободата: Копришница, Панагюрище, Батак, Перущица, орловите скали на Врчанския балкан... Скъпа народна кръв опръска земята ни. Пожари озариха небето над родния край... Ала нямаше сила, която можеше да спре пристигането на свободата.

И ето от север през белия Дунав идеше тя. Носеше я нашият по-стар брат — руският народ. През дългата тягостна нощ на робството българите пазеха в душите си образа на руския народ като легендарен „Дядо Иван“, който неминуемо ще донесе свободата.

... Плевен, Шейново, Шипка — светли имена, етапи във великата освободителна епопея. Пръстта край Плевен и острите балкански канари бяха опръскани с кръвта на много хиляди доблестни синове на братския руски народ. Заедно с тях за нашата свобода се сражаваха десетки хиляди храбри синове на румънския народ. Чувствен героизъм проявиха в боевете нашите родни опълченци, командувани от прославени руски пълководци.

Дълго и упорито се отряняваше и правеше отчаяни опити за контрастъпление многочислената турска армия. Но нито модерното турско оръжие, нито суровата балканска зима можеше да спрат приказния устрем на освободителите.

И дойде краят на тежката робска нощ. Над изтерзаната българска земя зазори зората на националното ни освобождение.

Неизразимо трогателно посрещаше народът ни по села и паланки братската освободителна армия на Русия. „Вечна признателност вам, братя-освободители!“ — тия прости и искрени думи идеха дълбоко от чистото народно сърце.

Много драматични събития преживя родината ни след Освобождението. Следвайки хода на историята, нашата страна преживя и капиталистически строй, и войни, и национални катастрофи, и революционни народни устреми, и десетилетия на суров фашистки гнет. И в най-трудните моменти от своите величави освободителни битки особено през времето на фашизма нашият народ винаги чувствуваше близко до сърцето си великия руски народ и народите на Съветската страна. Те му бяха одора и надежда в трудния път към свободата.

В забележителната 1944 година бойците от Съветската армия — внуците на някогашните наши освободители, отново преминаха Дунава и за втори път освободиха отечеството ни.

Сега, когато ние празнуваме 3 март — деня на нашето велико национално освобождение — с еднакво чувство на любов и признателност си мислим и за славните братя-освободители от 1877—1878 година, и за доблестните съветски бойци от 1944 година.

В сърцата на признателните български поколения вечно ще живее братската любов към освободителите!

ИВАН ВАЗОВ

Русия! Колко ни плени
туй име свято, родно, мило!
То в мрака бива нам светило,
надежда — в нашите злини!

То спомни ни, че ний кога сме
забравени от целия свят,
любов, що никога не гасне,
за пазн бди с най-сладък свят.

Русия! Таз земя велика
по шир, по брой, по сила! Ти
с небето има си прилика
и само с руската душа!

Там, там молбите ни се чуват
и в днешния печален час
сърца сѐ братски се вълнуват
осемдесет милиона с нас!

Затуй си ти прочута, славна
и друга нямаш с тебе равна!
Затуй обфащаш полусвет —
царства, народи, океани,
и нямаш изглед, край и чет;
затуй те бог до днес отбрани
от толкова беди, душмани;
затуй можа да съкрушиш
Мамая-хан и Бонапарт,
затуй врага си ти страпниш,
кога те гледа и на карта,

затуй зовеш се ти света,
затуй те любим кат баща
и чакаме като Месия:
Затуй си ти Русия!

22 ноември 1876
(Из „Русия!“)

„В България клане и сеч!
Вставят ляхови газети,
но аз ви давам честна реч,
че туй са клевети, навети:
отдавна ние знаем веч
журналите какво са цвете.

Лъжа е чиста, уж че там
секат народа без пощада,
че от три месеца насам
май много святот пожапада!...“

Тъй нагло лордът с хладен вид
министерската реч си каза —
и тих, циничен, зверовит
блъвна си страпната омраза
към нас и лъжейки без стид,
очите на света замаза.

1876, август
(Из „Дизраели“)

**ИЗ „ПИСМА ОТ БЪЛГАРИЯ“
НА ВСЕВОЛОД ГАРШИН**

писани до майна му през време на
Освободителната Руско-турска война

... Поизпитаните са ужасни. Непонятно е как е било възможно да се превземат... Участниците в боя казват, че само нашето „ура“ е помогнало. Турците открили такъв огън, че отделни нострели не се чували. Само атаката на цих спасила нашите от избиране...

Българите се радват много. В Силичов те посрещали нашите пластун с възторг и сълзи... Когато минаваме през някое село, всички се стичат да ни поздравяват, да ни стискат ръцете...

Казват, че няма човек, който да не се страхува през време на сражението: всички, който не обича да се хваля и да лъже, на въпроса, дали го е страх, ще отговори: страх ме е. Но имаме още физически страх, който овладява човека ноще, в глуха уличка, при среща с разбойник; съществуване пълно и ясно съзнание за нежбежността и бли

зостта на смъртта. И — колкото и дие и страшно да звучат тия думи — това съзнание не спираше хората, не ги заставаше да мислят за бягство, а ги водеше и напред. . . . Ей сега се върнах от с. Обща мотина, наречено така а намет на избитите българи през 1832 година. В това село имало около 70 черкезки и татарски семейства. Преди да избягат, те разорили домовете на българите. Това, което българите разказаат, е повече от ужасно (половината от думите им се разбират). Аз съм видял един българин, ранен на три места. . . .

Почти всяка вечер се виждат далечни пожари. Турците палат българските села. При това безпоощадно убиват и населинството. Нещастен народ. Скъпо ще заплати той самота саобода.

Безкрайните ниви, които се простират от хълм до хълм, стоят неосезаеми и асво са погнати. . . . Какава страва, какава приора! Грозде, зарзали, праскова, бадеми, орехи. . . . От асичко по много, тук би могло да се устрои земният рай. . . .

ПОСРЕЩАНЕТО НА РУСКИТЕ ВОЙСКИ В СТАРА ЗАГОРА

Когато приближихме Стара Загора, разредът, направен напред, донесе, че а града турски войски изобщо няма. Тази новина, естествено, ни беше много приятна. При посрещането на нашите разведи по улиците на Стара Загора българите се спинаха на цели гълъби по улиците да посрещат идващия отряд. Турските войски се струнаха да бягат от града, който по такъв начин се оказа а рълна наша аласт.

При ализането а града нашата сотия, която беше а авангарда, се спря и се построи за средна на началника на отряда. Около 6 часа асчерта се показа колоната на глаавните сили, пред която яздеше генерал Столетов със същата си.

Како приде денгачицата от града, която го посрещна с хляб и сол, Столетова любезно отговори на радостните приваствания на духовенството и жителите. След това войските алазоха и гредя; улиците бяха буквално задръстени от жителите и празнични обекта, които с гръмни апкове „а жаква“ а с зарпние цисти наразнаваха радостта си. Безкраен беше възторгът им, когато аиздаха саон еднокръпани братя да крачат а редовете на българското оръжие, дошли тук на аизначаване а саободата, честта и живота на своите бащи, майки, братя и сестри. Младите български аонии, доскоро само мирни граждани, които не умеа да държат пушките а ръцете си, сега гордо и стройно маршируаха рамо до рамо със своите постари братя — русите, опитни войници, и с асело, сърдечно „ура“ отговаряа на приваствания на своите роднини, познати и съотечественици. Военната дисциплина не им позволяваше да излизат от строя и да се хвалят на шията на тези близки хора, за спасението на които те бяха решили да жертваат живота си.

Нещо аенко, мотущо, някакава таърда аяра а бъдещето, а саюта сила се чуваше и тоа оглушително руско „ура“, изтръгващо се от младите, екзалтирани български гърди! Нещо трепна и а монте гърди; очите ми се насълзиха и изпитах хубаво, сладостно чувство и аз — странникът при аяра на тази трогателна, пластвина сцена. . . . Тоаи народ, който цели столетия не смееше дори да мисли за гражданска саобода, цели аекове, се намираше а положение на нещастен, забравен роб и приаан ада сега към нов, пластвина и саободен живот от своите могати сесерни братя, аия своя сабствена, стройна армия, аизчата на своя живот, имущество, саобода. . . . Да, за българския патриот това беше аенка, тържествена минута! . . .

Когато войските минаха през града, разпокоиха се и аз. Него на бинак, аека предохранителни мерки и на аонниците беше разрешено да се отпичат, как тогава младите български аонии се хваляха в обятията на своите скъпи, близки хора и съази на радост и пластвие течача от очите на старци и деца, мъже и жени.

(Из „Воспоминания о руско-турской войне 1877-1878 г.г. о М. Д. Скобелев“ от П. Пухмаса, ординарец на Скобелев)

ИВАН РУДНИКОВ

В почивка

Видял ли си като войник, обзет от походна умора, в далечно село, спрял за миг сред друга, непознати хора, при теб на пращното шосе да дойде мила и смутена девойка — да ти поднесе в почивката вода студена, да те отрупа с плодове, с очи да те помирва даже. Макар и за минута-две, две топли думи да ти каже. В очите нейни погледни как греи и мами те простора на близките и ясни дни и обичта на много хора. За тях си тръгнал на война. Не ще те мъчи глад, ни жажда, щом в огън дружбата една от нашите сърца се ражда

Сила

По пращното шосе изви към полка кола военна. Слезе генерал. Сред нас догъл бе той на обиколка с очи не спали, в слънце обгорял. . . .

Затрополяха фронтовашките ботуши. Край него седнахме, подвиги крак. От нас взе огън, прямичка, залуши. И заразитва всеки фронтоваш.

По бащиянски говореше с момците за майка, за любима, за деца — в една мечта той сливаше мечтите, в едно сърце — войничките сърца.

За него бяхме свои всички ние с негодите и болките дори и някой нищо не можа да скрие, и всеки своето сърце откри.

А той отде намери толкова сили да разбере кому какво тежи и с думи непринудени и мили да ни постои, да ни утеши.

Когато съмна, за секунда само сигнал за бой бе взвода ни събра и всички чувствахме до своето рамо заминалия вече генерал. . . .

Първа пролет

Тук, дете остра зима е била, извика итици на ята предвестни. Те — слъздето на своите крила донесоха с най-звънките си песни.

Дойдоха от далечните места, очи в родната си устремил, че те от бащините си гиззда не найдоха по-топли и по-мили.

Изчезна сетната сълзница-сняг. Деят започна пак да насдрява. Под полъха на волния южняк на буйни приливи заплиска Драва.

На пролетта зелените вълни покриха съживените поляни. Тук, дете смърт бе, пак живот кълни, тук, дете мраз бе, топлина обля ви.

Как близък е деят — да понесем на птиците с пленителния полет към родния и жаден чернозем лъха на първата, свободна пролет.

Минно поле

Врагът с атаки не сломи ни. Разрови черноземна твърд и ся и дни, и ноци смърт в полето, заредено с минни.

Смъртта — в съблата на живота. Погрешна стъпка и. . . за миг: един цвстец — един войник, един букет — и цяла рота.

А колко са цветята скъпи за тръгналата на война, щом избузн зеленина. Но кой би смаял до тях да стъпи?

Поле, поле, с цветя, с тревички — на смърт ли ще те обречат, теб, ярък и примамлив кът, създаден, за да радваш всички?

Ще дойде ден и пак настирки ще се зареят в твой знак, деца ще бродят на роая, засвирили с върбови свирки.

Ще срещнем влюбената двойка. Цветя и сенки ще дадем на вдъхновения младеж, на закопялата девойка.

В очите й възторг ще има, в косите — твой аромат, в сърцето — порива ти млад, като у моята любима.

Посрещане

От три дни почнала е канонада, свистят над нас снаряж подир снаряж, а ние — ден и ноц на шурми, и надат палапки и села, и град след град.

Навлезем ли — един и същи гледки навсякъде — площад обезлюден, врата под ключ и спуснати рулетки и ни душа сред бял и слънчев ден.

Не мине час и някой там отлоти вратата си, след него друг и друг, и ни посрещат като свидни гости, отдавна чакащи, желани тук.

И от душа ни каият у дома си, в уютно-топъл кръг, под мирен свод, и в тези вечери край гълъби маси остават спомени за цял живот.

В боеца наш почувствах другарят, унгарците от градове, села пред нас широко, радостно разтварят затворените за врага сърца. . . .

Това е същата рота, която сме свикнали да виждаме по снимки и прегледи, стросна да посрещне някой виден гост или чужд посланик. И кой от нас, ако случат го завари в такава минута пред Народното събрание, не би спрял, изкушен от възможността да се порадва на ботевските ширитли униформи и белите калпаци със соколовите пера, да насити окото си с това великолепие от багри и блясък, от младост, сила и красота, та колкото и да са го потънали делничните грижи, все пак да трепне някъде в гърдите му пламъчето на националната гордост, да усети, че е българин.

Ще кажете — каква рота си изbral! В нея сигурно всичко е така нагласено, че ако започнеш да разказваш за старшината, както си личи от заглавието, кой знае какъв необикновен очерк ще се получи. По-добре напиши нещо чуждо за онези, другите старшини, дето хранят и обличат армията, дето не са виждали нито соколови пера, нито блестящи униформи, нито чужди посланици, ама влезеш ли в помещението на ротата им, същото онова чувство ще те хване, като на церемонията пред Народното събрание.

Точно за такъв старшина искам да разкажа.

Няма да го срещнете нито по снимките, нито по прегледите. Ако искате да се запознаете с него, заповядайте с мен в тази навъсна зимна утрин, да се поблскаме из трамваните и автобусите, че да го намерим накрай града, дето се е пирило бялото настръхнало поле. Ако успеем да минем навреме през пропуски и излезем на плаца, където взводовете се строят за занятия, кънтат тежки стъпки и напевно ечат команди по всички направления, може би ще забележим и него. Невисок човек, с едри черти на лицето, спретнат, с войнишка стойка — говори с никакъв ефрейтор.

Вятърът мете снега по плаца. Няма ги парадните униформи. Има маршируващи войници в сиви шинели, с лица, почервенели от студ. И един старшина, който бавно се отправя към помещението, за да премине сред мъдчаливия шпалир на леглата и шкафчетата. Но ако го повикаме, той ще спре за минутка и при нас, ще одладе чест и ще ни се представи скромно — старшина на рота Кацарски Петър Ноев.

Но да се върнем малко назад — по времето, когато босоножият Петърчо Ноев припал по пращните улички на село Делян, а пък баша му дядо Ноев не успял да го изучи по-нагоре от четвърто отделение, нито да го слобие с иране, та трябвало Петърчо да тръгне едва петнайсетгодишен към града да търси по-хубав живот. Било в началото на Втората световна война. В България все още се живее мирно. София го замяла с блясъка на витрините си, с феерията на неоновите реклами. И Петър видял какво значи добър живот. Цели пет години под нося му ухаели апетитно шинели и съчета, край ушите му гърмели татите на скъпи бутлики, а пред очите му дъвели и се уривали охранени Господа и му давали с пръсти знак за следващото блюдо. А животът бил подготвил за самия Петър следващото блюдо, от което Господата никога не опитваха — Казармата.

Старшина

Очерк от ДИМИТЪР КРЪСТЕВ

В лоши години служил Петър Ноев. Водела се война, нямало продоволствие. По три месеца войниците прекарвали само със сухар и трополели по плаца с дървени обувки. Дошъл Девети септември, но дружината на Петър останала в Кюстендил. Там дочакали края на войната.

И за тях имало изпитания през онези бурни години. Фашистки бандити хвърлили в един ремсов клуб бомба и осакатили много младежи. Войската била вдигната по тревога. Две денонощия в дъжд и кал търсили бандитите, додето ги открият. По това време редникът Петър Кацарски бил вече член на РМС.

Върнал се след уволнението Петър на село, но не изтраял там. По цялата страна кипяло строителство и строежите мамели. Три години живял напрегнатия и труден живот на строител. Завирал се под земята, катерел се по високи скели. Бил на язовир „Сталин“, на „Росица“, пробивал тунела „Козница“. Направили го бригадир. Взимал хубави пари — до 45 хиляди месечно. Но имало друго — армейската тръба го зовяла и не му давала мира. В 1949 година молбата му за постъпване на свръхсрочна служба била удовлетворена и казармата отново отворила вратите си за него.

Сета дядо Ноев въпреки своите 70 години е председател на стопанството в село Делян. А за Петър Ноев, неговия син, ви разказвам аз.

Меско есенно слънце огрява плаца на една софийска казарма, а плацът гъмжи от цивил народ — говорят, пеят, смеят се, закачат се, стоят намръщени току-що остригани, уморени, недоумяващи, тъжни.

— По четирима, строй се-е!...

Масата се размърдва, понася на някъде дървените куфарчета, възбудено се избутва с лапти. Пред младежите е застанал мирно стегнат старшина, спокоен и властен — чака.

— Ротача — мирно!...

Те за първи път чуват тази команда. Но те не знаят, че могат да подозират, че той за пръв път я отдава като старшина на рота. Те му завиждат за неговото спокойствие, опитност и увереност. Но те не знаят, че той никак не е наясно как ще се справи с обличателно на стотиците новобранци.

Кой е могъл да разбере какво става в душата на току-що назначения старшина, когато започва стокилометровия поход на дивизионното учение? Когато непокорните коне, недобре подобрани „по ешове“ в каруците, още в двора на казармата започват да цвилат и

да се ритат, когато още на Орлов мост колелото на първата натоварена с багаж и продукти каруца изхвърква, след това се поврежда втора и трета и капналите новобранци едва не остават без храна в полето. И кой би узнал впоследствие тревогите на този спокоен, стартелен мъж, който с неимоверно усилие и съобразителност успява да събере обозната си колона още преди средата на похода, да издържи сам всички изпитания докрай и да вдъхне кураж на новобранците, та учението да не се провали.

Едно дивизионно учение съвсем малко прилича на война. А на война хората търпят и по-лошо. Трудностите отминават, негодите се забравят, а над плаца пак се разнася спокойната, властна команда на старшината:

— Рота, строй се-е!...

Барутната миризма остро дразни ноздрите. Стрелбата е към края си. Последните войници се изправят от окопчетата и рапортуват. Недалеч от огневата линия са налягали останалите и коментират оживено неуспехите и постиженията си. Някой казва закачливо:

— Другарю старшина, вас, вас искаме да видим. Има още патрони, покажете ни как се стреля, нали сте картечар?

— Хайде, хайде, другарю старшина.

Старшина Кацарски се засмива.

— Тия мишени — казва полека той — са много близо за мене.

— Е, другарю старшина, недей така, бе!

— Нищо, ще ги сложим на триста метра, другарю старшина.

— Дадено! Дайте пушката. Къде искате да събере куршумите?

— В главата.

— Не се занасяй, Димо, не носим далекомера.

— Ха, ха, ха — няма значение къде. Вие само ударете.

Старшината се мери. Всички затавят дъх. Изстрел, втори, трети...

Донасят мишената. Четирите куршума са преминали през главата...

Старшина Кацарски е спокоен и както винаги сякаш малко замислен.

— Нали ви казах — обяснява той, — че вашите мишени са много близо за мене.

Ротата е на Драгоманското поле. Копае силажни ями. Денят е превършил, войниците са нахранени и чакат вечерна проверка. Пристига заповед утре сутринта ротата да бъде готова за посре-

щане на монголския пълномощен министър. Забърмчават камииони, натоварват уморените, изцапани, брадясали войници и ги понасят към София. В кабината на един от камиионите седи старшината и мисли. Заповедта трябва да се изпълни, но как? Може би войниците не бива да спят една нощ. Не — тази нощ няма да спят само трима души: старшината, полковият шивач и един войник, който умеє да стриже с машинка. Войниците се прибират в помещението, избръсват се, измиват се и лягат. Така заповядва старшината. Войникът с машинката тръгва от легло на легло, вдига спящите за по пет-шест минути и ги остригва. През това време старшината е при шивача, където се гледат парадните униформи. Сутринта ротата е готова за преглед и заминава към града. Може би някъде-там вече звънят саби и с красиви, отсечени движения бойците вземат „за почест“, за да представят моцта и младостта на България. През плаца, към къщи, бавно крачи един уморен мъж — старшината.

За старшина Кацарски днес офицерите казват:

— Добър старшина, но ако пишете очерк и търсите особени случки, няма да намерите такива при него.

Войниците казват:

— Взяква той, дори е малко строг.

Самият той се усмива с меката си усмивка и казва:

— Извинявайте, че се забавих, но трябваше да пратя одеяла и други вещи на моите войници в полето. Войникът изпълнява най-добре задачите си, когато почувствува, че има ръка, която се грижи за него...

Мисля за тази голяма ръка. Не е ли това ръката на нашата армия, която всички помним от дните, прекарани в казармата. Скъпа, родна, груба и грижлива ръка, която еднакво добре може да върти каменарския чук и да стиска ръчките на тежката картечница. Ръката на ротния старшина, който войниците откриват време сравняват с ръката на майката.

В казармата дните си приличат. Който е очаквал необикновен очерк, е останал излъган, защото аз разказах за една рота, каквато има много в нашата армия. Всяка от тях би могла да представлява България. Облечете я в парадна униформа, дайте ѝ заповед да се построи на определено място и някой друг старшина няма да спи цяла нощ, а на сутринта прегледът ще се състои. Но вие, минувачи, които ще спирате да погледате напетите момци в ботевски дрехи, помислете за миг за ръката на оня човек, която е докоснала всеки шев, всяко легло, всяка обувка, за да бъдат момчетата днес и здрави, и силни, и красиви.

Сега е нощ. Старшина Кацарски се е приbral може би в къщи. Децата са вече заспали, не са могли да го дочакат. Много жалко! Пак ще трябва да буди десетгодишната Павлинка, за да провери дали е решила задачите си, а може и да не я буди — дано утре се прибере по-рано. Стига толкова работа за днес.

Лека-нощ, другарю старшина!

ПРЕЗ БАЛКАНА

Фоторепортаж от ВЛАДИМИР ИОСИФОВ

Заповедта, каквито са всички заповеди, бе кратка и ясна: „Втора танкова рота се предава на втори стрелков батальон...“ Знае ли читателят какво се крие зад тези думи?...

Зимният ден угасна и начупената линия на билото, сякаш начертана с тебешир, отначало посивя, а после потъна в синкава мъгла. Времето на заход слънце изстива, но в тази зимна вечер откъм морето духна топъл вятър. „На сняг е...“ — казаха войниците и продължиха да шетат около танковете.

Когато всичко беше готово, от куполата на първата бойна машина се показа ротният командир. Той вдигна жълтото флагче. В същия миг моторите изръмжаха, изскърцаха веригите и танковете прекосиха изчистения от сняг казармен двор. Последен от частта излезе ЗИС-ът с подходяща кухня.

Скоро градът с трепкащите светлини остана зад колоната. Вятърът, който на тръгване постополи въздуха, затихна и откъм потъналите в сняг върхове повя мраз. Колкото по-близо идваше планината, толкова ставаше по-студено. Люковете се затвориха. Светлините на фаровете угаснаха. Танковата колона напусна широкото твърдо шосе и отби по изровен с дълбоки колдовоз междуселски път.

Равномерно боботежа моторите. Виеше като възък тритонният ЗИС. Все така димеше походната кухня с чай в казаните. Само люковете на механик-водачите бяха още отворени и през тях нахлуваше студеният въздух, който миришеше на сняг и шума. Повече от два часа бяха изминали, когато колоната пое по първия гърбав хребет, от който започваше изкачването към онзи далечен рубеж, където пехотата беше се окопала и водеше бой...

Отначало пътят на танковете минаваше по голи места с туйчици от ниски шубраци и млади дъбови издънки, затрупани със сняг, които ставаха все по-гъсти и по-високи, докато пред колоната се очерта тъмната стена на гората. Първият танк навлезе в дъбака, след него и останалите. Горският път, който се провираше между дърветата, ставаше все по-тесен и по-тесен, докато се изгуби. За танковете все още не беше трудно да пълят по върлото, но камионът изоставаше, докато предните колела удариха в някакво положено дърво. Тогава опря и колоната. От ЗИС-а и куполите на последните бойни машини изскочиха войници

с кирки и лостове. За няколко минути препятствието беше отместено встрани и командирът разреши почивка. Дойдоха и останалите. Запушиха. Старши лейтенантът дръпна от цигарата и започна:

— Такава зима беше и тогава. Сняг до пояс, а студ — дърво и камък се пукат. Седим нис край печката, а майка ми плаче и нарежда: „Ще ги избият, като зайци ще ги избият в това време“ и се ослушваше. Но само вятърът бяхте в здраво залостената врата. Баща ми пушеше цигара, псуваше и се заканваше на жандармеристите, които тая вечер бяха се натъкнали на нашите партизани, където беше и моят брат. Лице срещу лице били те — партизаните и жандармеристите, но... докато

и а поход, и в бой войските трябва на бъдат огорчени а противното отношение
На снимката: след атомно нападение на „протанка-ника“, Пропускане и преместване на поделената през заразен участък

се смрачило. После нашите се изтеглили, а след тях и онези. Завалил сняг, суграшница, а накрая — дъжд. После пък го обърнало на сняг, та цяла нощ. А нашите вървели, вървели... Дрехите им замръзнали като мокро пране зиме. Направих крачка, а ризата ти изстърже, направих друга — жъж-ж-ж, —но няма какво. Пътят е един — да прехвърлят балкана. Там е спасението. Една нощ и един ден са се влачили из снега и когато стигнали, кожа не им останала. Разрязали дрехите, съблели се, а отдолу — живо месо. Като одрани били. Мазали се с лой, с някакви лекарства — петнадесет дни не са мръднали от земянката, докато дойдат на себе си. Та това е било поход. А сега — на машините и вперёд...

... Времето напредваше. Стана още по-студено, но танковата рота продължаваше своя труден марш. Към полунощ механик-водачът се обади:

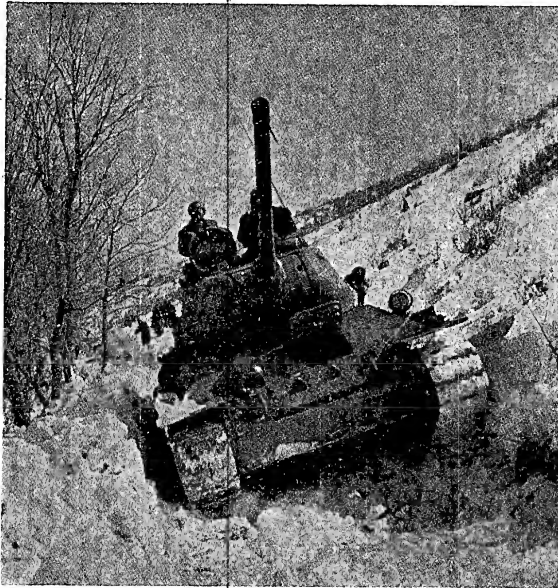
— Другарю старши лейтенант, спускам...

Командирът на танковата рота отвори люка. Долу пред тях от стръмното дере започваше нова гора, който се простираше чак до върха. Танковете слязоха в дерето, оттам поеха през гората. Но тази гора беше стара сечена-недосечена с полетнали трупи. „Откъде?“ — попита командирът и още веднаж потърси място за минаване и като не откри — заповяда: „Направо!“ и посочи към сечището. Водачът сякаш видя дадената му посока и потегли. Скоро през гората започна да се очертава тясна просека. Само камионът с походната кухня остана долу в дерето.

На зазоряване танковата рота на старши лейтенант Иванов се озова в заповядания район и влезе в подчинение на командира на стрелков батальон, който, за да не издаде своето учудване и възхищение от подвига на танкистите, които за една нощ прехвърлиха балкана, излезе от командно-наблюдателния пункт и разпореда да донесат чай.

На сутринта съвместната атака на пехотата, танкистите и артилеристите беше вихрена и успешна.

Ето това се криеше зад заповедта, която гласеше: „Втора танкова рота се предава на втори стрелков батальон...“

Когато танкът е поверен в опитните ръце на добър механик-водител, снегът и планината не са пречка за него

Почивка. Сега и цигарите се пушат с особено [удоволствие, защото зад танкистите останали образи и долове, гори и върхове. . .

Българи

От ИВАН ГОРА

Ако през месец май децата.
потърсят най-прекрасен кът —
ще ги изпратят в долината,
където розите цъфтят.

В тях викнат ли момите песни,
замлъкват близките гори,
там даже песните чудесни
дъхтят с рози призори.

В горещо лято, ако искат
да видят родна красота,
море от изток в зноя плиска
страната ни на младостта.

На хубост да се не нагледат
къде не бих ги пратил аз —
в жита, градини, слънчогледи,
в планински пасбища — атлаз.

През златна есен, ако питат,
за кът по-хубав и от рай,
ще ги изпратят да поскитат
сред ябълките в моя край.

Страна на славните хайдути —
на партизани край красив,
с борци народни си прочути —
горещ ти с пламък вечно жив!

Снегът е дълбок и противотанковото оръдие много трудно би се придвижило. Но поставено върху танка с механик-водител младши сержант Димитров то ще излезе на билото и скоро ще заеме своето място в боя

Разказ от СТАНИСЛАВ СИВРИВ

Рисунки от Коста Кожухаров

Дълго след като времето се затопляше, поручик Стайко Белунчев продължаваше да ходи с шинел и това сякаш бе единственото нещо, което го отделяше от останалите командири. А хвърляше ли и той шинела, сякаш се изгубваше между хората, изчезваше, пак и гласът му бе един — тих, кротък... Лицето му бе слабиичко, с бледа, опъната кожа, а челото му често се оросяваше от ситни капчици пот.

Още когато полкът бе в отбрана, често се отбивах при поручика. Биваха дни сърцето му да се разтвори. Бледа руменина заливаше страните му и той ми разказваше за разни неща.

Нерадостно и тъжно нещо имаше в гласа на Стайко Белунчев. Нерадостни бяха и думите му.

Той бе отгрял в беломорското село Тузлукьой...

Слънцето е спряло на посивялото от жегата небе. Ни полък, ни звук. По пращните пътища скрибуцат волски кола, догоре натоварени с бокчи и сандъци. На гърдите на майките плачат малки деца. Поизкутените момченца вървят до бащите си и мълчат като тух. Стайко също върви до баща си и мълчи.

Бежанци са това. Напушат те бацинията си, земята си, имота си и са се устремили към Маказя, където е България. И Стайко от днес е бежанец. Той няма вече дом. Назад, в пепелката остана всичко. Там е и гробът на братчето му Матю...

Веднаж в игра Матю се сби с едно гръцко момче. Тузлукьоският учител — грък от Мала Азия, повика дръзкото българче, но не стана нужда да го бие. Детето, което знаеше в чии ръце се намира, преследваше като плътен, падна на колената и вече не стана. За три дни умря от страх.

Белунчев само веднаж ми разказа това и повече за него не отвори дума. Замълчана той особено, както правят хората, които са свършили с приказката, а мислите им — мъчителни и неспокойни, не са доизказани.

— Всичко ще понесе човек с една добрина. Всичко ще се поправи...

— Размекнахме се ние, Белунчев... А сй го врагът, на две педи е от нас. Готви ни нещо той, а ще съумеем ли ние с тождок добрина в себе си да го сграбим за гръкляна?

Белунчев, без да повдигне глава, замълча, замълча и отговори глухо:

— Най-страшен е той, който се хвърли в боя със сълзи на очите...

Мина време. Пламнаха лютите мартенски боеве.

Немците с артилерия и танкове. Върхлитата на Солаш, където се отбраняваше 956 стрелкови съветски полк.

Положението на полка бе тежко. След пробива при Киншбайом той изведнаж се оказа откъснат от 57 съветска армия. Изгубил голяма част от личния си състав в няколкодневни кръвопролитни боеве, полкът отново се намираще в главното направление на настъпващия неприятел.

Боят екхеше на север, а от юг железният поток на нашите войски пълпеше към армейската позиция. Там той щеше да се разлее от двете страни на посето, да поспе в натегналата от влага земя, но... няма ли немските полкове да изпреварят?...

Смъртна опасност бе надвиснала. Хората мълчаха и вървяха, а равният тропот на ботушите им болезнено отекваше в мозъка.

Първа рота, на която поручик Белунчев бе командир, получи задача да замине за участъка на сражавания с съветски полк и там с него да задържи настъплението на немците.

Поручикът разбираше какво значи хвърлянето на една рота срещу главния удар на врага, знаеше също и какво би се случило, ако силата на немците се отприщеше на юг, преди нашите части да са засели празната армейска позиция.

Когато поручик Белунчев стигна в Солаш, наоколо бе тихо и мириса на горяло се чувствуваше, че над селото е преминала огнена вихрушка.

Белунчев тръгна към лозята, където трима съветски офицери сочеа нещо на изток към гората Белеш. Той спря пред един майор, който имаше тъмна подутина под дясното око, козирува и докладва за задачата на първа рота.

Майорът се усмихна. Когато поручикът свърши рапорта, той сграби с две ръце десницата му и избоботи с гърлен глас:

— Каква рота... Това е цял батальон!

Останалите офицери — двама старши лейтенанти, стояха малко по-настрана и разглеждаха бел-

гарския поручик. Това някак смутно Белунчев. Смутно го и неочаквания изблик на майора, та в един миг почувствува, че не знае какво да каже.

Майорът разбра това, бутна с два пръста фуражката си напред и каза на единия офицер:

— Асафиев, уяснете на господина поручика обстановката!

После се обърна към Белунчев: — Это мой начальник штаба. Ученный человек. Расскажите все как по учебнику.

Начальник-штабът на 956 стрелкови полк, когото майорът назова Асафиев, козирува и разкопча олющена планшетка, под целулоида на която бе сгъната зеленкава карта.

Майорът дигна бинокъла на очите си и започна внимателно да се взира напред, като че не слушаше думите на своя начальник-штаб. Когато Асафиев свърши, той се извърна към поручик Белунчев и го приближи. Поиска да каже нещо на българския офицер, даже отвори уста, но нищо не изрече. Време ли бе сега за много приказки!

Белунчев се обърна и тръгна към селото, където се окопаваше неговата рота.

На изток от Солаш земята се наклонява и по заобления припек — от посето чак до кота 146 се простират лозя. Гризливите селяни са строили бели колиби, подравняли са плодните храсти и през първите есенни дни с благоговение са дигали срещу изгрева натекнали от захар и слънце гроздове. Тези хора ги нямаше тук и вместо тях нашите войници се зариваха дълбоко в земята, за да попречат удара.

Един възрастен войник, който носеше душоватия прякор Илия Яматя, наместваше върху пръстта на бруствера едри камъни и си говореше:

— Как баш тука се случи... Цял живот на лозе: копай, мий си очите със сълзи от отрязания филиз, та да гледаш по-добре белия свят, и сега... — пак в лозе умирай...

Артилерията удари изведнаж. Земята се олюля и оглуша. Всичко наоколо писна. Стенеха раздробени дървета, глухо рухваха съборени къщи, охкаха ранени и главовете им бяха слаби, безпомощни, като че идеха изпод земята.

— Започна се...

Поручик Белунчев видя през изригващите снопове, пръст как

откъм кота 146, косо към Солаш, тръгнаха немски танкове.

— Един, два, три-и... четири-и... шест... — преброи той в окуляра на бинокъла и се озърна, сякаш да види не е ли останал самичък тук — на склона.

Войниците, с каски на главата, бяха прибрали до себе си дългите мандихери и се вслушваха изтръпнали: няма ли един от тези, дето фиукат отгоре и тресат земята, да тупне до тях и... свърши войната.

Когато достигнаха оврага, танковете сякаш се дръпнаха назад, забучаха още по-силно, разклахтаха огромните си туловища и се понесоха напред. Изхвърляйки зад себе си синкав дим, те се насочиха право към втори взвод, който се отбраняваше на северозточния край на селото.

Минохвъргачната батарея на съветския полк откри огън. Мините изфиукаха нагоре и на склона, по който настъпваха танковете, сухо затрещяха взривове. Някои от немските войници, които следваха танковете, паднаха.

— Значи и те падат... И от тях тече кръв... — видна в ухото на съседа си Илия Яматя. Полека му.

От овразите и иззад сухите храсти пред гората Белеш се надигнаха гъсти редичи пехота. И ето те идеха, тичаха нагоре по възвземащия се склон — право срещу първи взвод.

Артилерията пренесе огъня си назад в селото.

— Кротко, момчета, кротко-о... — говори на двамата картечари командирът на ротата поручик Белунчев.

— Почвам, господина поручик!...

— Кротко, момчета-а... Кротко, казай! Нека дойлат, нека се видим... — повтаря поручикът и уж е спокоен, а пръстите му се впиват в бруствера на окопа.

Кандидат-подофицерът Паун Митрев е нетърпелив. Той посга към ръкохватката на „максима“, а на самия него му се ще, сй така, всичко да не е истина, да не настъпват вражеските войници, а той, уж да слага палец на спуска, да казва, че ще открие огън, а да няма нужда да стреля и да не стреля.

Белунчев е пребледнял. Никако поручикът не е изглеждал така. Изплаши ли се той, или...

— Пауне, запази ми един тютюн!

Войникът драсва клечка кибрит, Ротният поема запалената цигара, без да откъсне очи от блатистата низина пред гората Белеш. Ръката му преиграва. И глътката на поручика преиграва.

— Елате... елате... — като на себе си говори той. — Нека си видим очите. Ние сме се приготвили за гости.

До него е командирът на съветската минометна батарея.

— Ничегоооо — уростим.

Съветският офицер иска само едно — да откъсне атакуващата пехота от танковете, а останалото е работа на противотанковата батарея. Там са разставени минни. Войните коли, ще свият, за да ги заобиколят отляво или отдясно и тогава... Нека само веднаж да си покажат хълбока!

— Пауне, дръпни и ти.

Войникът поема цигарата от ръката на поручика и всмуква.

Немците приближават все повече и повече. Те подтичват громово, препъват се в неравната земя и мълчат, мълчат. Поня един от тях да бе гръмнал! Как е мъчително и непоносимо това! Схотици хора — един до друг, един зад друг, идат и мълчат. Плъските ножове на маузеровите душки побляскват на слободното слънце. Също такъв нож ще хрусне и ще потъне меко в тялото ти. Ти сякаш усещаш мъртвата му хладина...

Изтегляш затвора на манлихера.

— Кюлакк.

— А, Пауне, не ти ли е горещо?

Поручик Белунчев разкопчава яката на куртката си и сякаш да я разхлаби още, прекарва отвътре по ръба й три пръста: веднаж, два.

— Да им поляе ли, господин поручик?

Белунчев мълчи. Паун чака. Докато ще мълчи поручикът така?...

Ротният маха с ръка.

— Ка-ка-ка-ка-а-а... — разнася се равната стрелба на картечницата.

Паун стиска ръчките й. Войникът вижда как на прореза се мяркат и играят зеленикавите фигурки на немците.

Още!... Нека един не остане от тях.

Някои от атакуващите рухvat на земята, други се спират за миг като вцепенени, олюляват се напред и назад. Те сякаш искат да се задържат на нозете си, тялото им се огъва мъчително и рухва.

Поручик Белунчев слага лявата си длан върху ръбестите чутунени ябълки на ръчните гранати, поставени отпред на бруствера, а с дясната попишва бризентената сумка със запасния диск. На място е.

А немците идат, идат. Веригите им са оредели, но вървят. "Все така ли ще вървят?" — пита се Паун. Същият въпрос мъчи и поручика. Струва им се, че това не е истина. Като настъпват войниците стрелат до обезамятване и като настъпват всичко е тягостно, безнадеждно.

— Приготи бомбите-е-е! — ви-ка Белунчев.

— Приготи бомбите-е-е! — повтаря някой в страни.

— При-и-и... — понася се на-татък.

Много ръчни гранати полетяват една след друга. Склонят се люлее от експлозии и стрелба.

Поручик Белунчев не вижда какво става на левия фланг, където настъпват танковете. Той знае само едно — по-право усеща как го изпълва една луда радост. Ти шуми в ушите му, замаява го и го обезсилва. Немците бягат!

— Господин поручик! — вика в ухото му Паун и сочи към горния край на селото, където един танк е клямнал с хобот и се върти на едно място.

Другите завиват наляво.

Командирът на съветската противотанкова батарея тича към оръдията и още отдалеко вика:

— Прямой, наводкой! Огонь!...

Трясва залп. Още един танк започва да пуши и ляга на една страна.

— Ура-а-а!

Три танка свият обратно и обвивайки се в кълба дим, се изгубват към гората Белеш. Само един от тях продължава да пълзи срещу първа рота. Той иде и е вече близо до окопчето, където е залегнал кандидат-подполковник Петко Иванов. Още малко! Той захваща със зъби мекия шпелент

на противотанковата граната, дърпа и замахва с ръка. Блясна експлозия. Върху каските падат пръски земя. Петко отваря очи: истина ли е! Танкът стърже с една верига, наляга сили да се откъсне от земята, но желязното чудовище сякаш е сраснало с нея.

Люкът се отваря. С вдигнати ръце излизат немските танкисти.

— Е, как с? — пита Петко първия от тях и смъква надолу ръцете му.

Немецът гледа с очи, загубили цвета си.

— Добре ти е на тебе, добре — сам си отговаря кандидат-подполковникът, — нали отърва зърното?

Атаката бе отбита.

Много войници паднаха, много бяха ранени. Санитарчето Женко, който бе изпратен за помощник-командир на рота, ги превързваше, даваше им ром и с шпер-платната зеленикава линейка ги отправяше по шосето на юг.

До вечерта ротата отблъсна пет атаки.

Пет пъти в очите на войниците, отслабнали и потъмнели за един ден, блясваха плоските ножове на атакуващите. Пет пъти те грабнаха ръчните гранати и пет пъти зазира водата в картечницата на Паун. Тресеше се земята чак до Котанг, снаряди дъреха гърдите й, смазваха снагата й.

Оредяха хората. Можеха ли да посрещнат те шестия удар?

Щабът на 956 стрелкови полк бе евакуиран. Щаб е това! Всичко може да се случи...

Още след като отбиха третата атака, поручик Белунчев изтича до превързочния пункт в селото. По пътя срещна командира на полка — майора.

— Вие... Тук?... — учудено спря поручикът.

— Тук, с целия щаб — отвърна майорът. — Нещо насмешливо и успокояващо имаше в гласа му.

Беше без фуражка, с разкъсан на гърдите шинел.

— Ето! — посочи той нагоре по улицата.

Пред входа на една сива къща, от която влизаха и излизаха съ-

ветски офицери, с автомат на гърдите стоеше на пост червеноармеец. Поручик Белунчев гледаше към него и се чудеше какво да каже, а майорът едва усмихвайки се, говореше.

— Заповед за отстъпление няма. Моите войници се бият и знаят, че зад гърба им е щабът на полка. Знайте и вие.

Знайте и вие... знайте и вие.

Знаа... шумяха ушите на поручик Белунчев и нещо болезнено, като опъната струнка кълтеше в главата му без начало и без край.

...ини... ни...

Оттогава първа рота отблъсна още две атаки. А шестата? Ше има ли шеста?!

Скрачи се. Пovia хлад. Наokoло изведнаж всичко се смири. Стана тихо.

Поручик Белунчев, ранен в рамото, слушаше как нейде из селото трополяха каруци. Едва стигащият до него тропот на бутуши го унасяше и той се улавяше, че брои на ум:

— Раз-два, раз-два.

Някаква глуха, непозната до-тогава самота го притисна от всички страни. Нямаше го вече и щабът на съветския полк, а как би му се искало да знае, че дребничкият червеноармеец се разхожда там, пред сивата къща с автомат на гърдите.

— Пауне... и ти мълчиш...

— Слушам нещо, господин поручик.

— Слушаш?

— Колко хора приказват! Сега в мене... и какви неща...

Войникът замлъква. Мълчи и поручик Белунчев. Той също се е заслушал. И у него загварят много гласове, та се мъчи да ги разпознае, а опънатата струнка кълти в главата му, кълти:

— Тинни... ни...

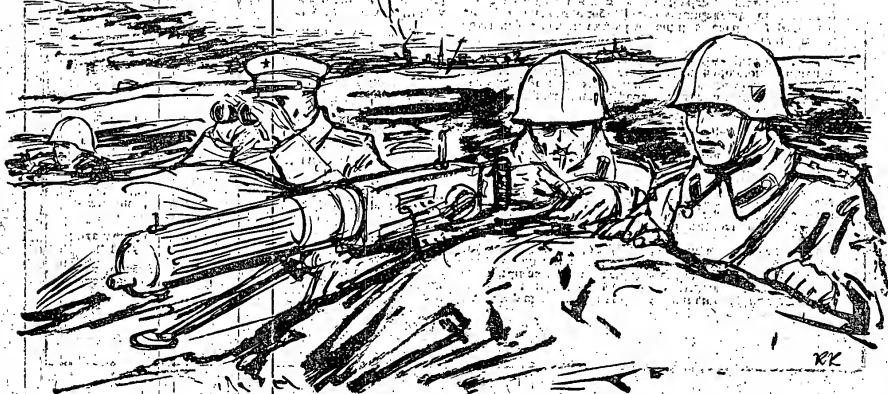
Не мина без шеста атака. Странно тихо и бърза бе тя, но страшна. Тези, които останаха живи, преживяха безаметния и ужас чак след като загългнаха стъпките на оттеглящите се немски войници.

Всичко наokoло се спотна. Земята потъна в мрак и сякаш се осупваше, за да долови гаснещото дишане на смъртно ранените.

От окопите пред Солаш излязоха седем души. Те минаха през пустите дворове и завиха нагоре към малкия площад, където бе църквата на селото. Покривите и върховете на дърветата светлеха от стихващите пламъци на пожарите, а възглите и по-ниските места мракът се плъстеше по-непро-

нишам и плътен.

Най-напред, олюлявайки се, вървеше поручик Белунчев. Зад него — Паун, Илия Язмата и най-

отдире — двама войника, които се крепяха един-други. Сиянието на догарящите пожарища ту трепкаше едва-едва по лицата им, ту ги озаряваше внезапно и ги правеше неузнаваеми, страшни, сякаш ковани от нажежена мед.

Подпоручикът, който донесе заповедта за оттеглянето на ротата, бе спрял на отвъдния край на площадчето. Нещо задавяше сърцето му с кръв и не му даваше да иде при тези хора. Той видя как спряха, как поручик Белунчев се отдели малко настрана и войниците се строиха.

Преоброяваха ли се те?

Седем човека! Какво имаше да броят?

Някъде се срина стена. Запущаха искри и светлината на пламъците мина на талази по островърхата камбанария.

Хората млъчаха. Кой да изгаси техния пожар, който ги изгаряше отвътре, душеше сърцата и пукаше устните им?

Белунчев се обърна и тръгна по шосето. Тръгнаха и войниците... Те вървяха един до друг — на куп, и като тъмна сянка преминаха през малкия площад на село Солата.

Подпоручикът от щаба на полка не можеше да откъсне очите си от войниците гърбове, по които огненото сияние гаснеше и умираше. Той стоя така неподвижен и самичък, после у него сякаш всичко се проясни изведнаж и той хукна нататък в тъмнината, където заглъхнаха стъпките на останалите живи от първа рота.

Советска ВОЕННА ХРОНИКА

ДА НЕ СЕ ЗАБРАВЯ

Преди 14 години, на 2.II. 1943 г. заглъхнаха 20,000 оръдия, които известиха

ха на целия свят за началото на великия прелом и края на „светкавичната“ война, водена от хитлеристкото командване.

След неуспех при Воронеж хитлеристите насочиха главния си удар към Сталинград. Немската ударна група от 6 и 4 танкова армия имаше 30 пехотни, 4 танкови и 3 мотодивизии с голямо количество артилерия, поддържана от въздуха с 1,000 самолета.

На тази грамадна ударна сила бе противопоставена 62 Советска армия под командването на генерал Чуйков. В отбранителни боеве, които продължиха до 13. IX. 1942 г., противникът загуби 24,000 убити, 183 оръдия и 200 танка.

На 14. IX боевете бяха пренесени в града. Немската авиация през това време хвърли върху Сталинград 100,000 тона бомби, а съветската артилерия унищожи още 36,000 противникови бойци и офицери, 420 танка, 1,000 автомобили, свали 330 немски самолета. Борбата се водеше за всяка улица, за всяка къща, за всеки етаж, за всяка стая.

Героничната отбрана завърши. Започна настъплението. Доаякият и югозападния фронтове на 11. XI. 1942 г. преминаха в настъпление, а Сталинградският — на

20. XI. След 80 минути артилерийска подготовка пехотата, поддържана от танкове, артилерийски и минометен огън — още първия ден проби отбраната на противника и в образувания пробив нахлуваха танкове и кавалерийски съединения, които разстроиха резервите на противника.

На 23. XI. 1942 г. подвижните групи на Донския и Сталинградския фронтове се съединиха при с. Калач, а по-късно се свърза и пехотата. Бяха обкръжени 22 дивизии на противника — 330,000 души с многочислена боята тежка артилерия, обози и др.

През този етап бяха разгромени още 11 пехотни, 2 танкови и една кавалерийска дивизии. Немците загубиха 95,000 убити, 72,000 пленени. На летищата бяха заловени 134 самолета, унищожени 1,800 танка, 2,200 оръдия, 7,300 модерни коли и др.

Хитлеристкото командване се опита да освободи обкръжената групировка, но опитът не успя. В тези боеве бяха разгромени 15 пехотни, 2 кавалерийски, 4 танкови и 1 моторизирана дивизии на противника. Бяха заловени в плен 65,000 немски войници и офицери, взети 408 самолета, 270 танка, 2,210 оръдия, 7,700 автомобили. След това започна последният етап от Сталинградската операция — унищожаване на обкръжения противник.

Сталинградската битва завърши на 2. II. 1943 г. Бяха взети в плен 90,000 войници, 2,500 офицери и 24 генерали, а през цялата операция бяха унищожени 147,200 души. Фронтът се придвижи на запад 600—700 км. Немците получиха удар, от който не можаха да се възвемат до края на войната.

НИТО КРАЧКА НАЗАД

В боевете, които се водеха по подстъпите към Сталинград, 16 комсомолци-гвардейци под командването на лейтенант Василий Кочетков бяха атакувани от група немски танкове.

Гвардейците нямаха противотанкови оръдия. Лейтенант Кочетков събра хората си на ратно съвещание.

— Ние, гвардейците и комсомолците, сме длъжни да спрем танковете на противника на всяка цена. Ние няма къде да отстъпим, зад нас е Сталинград. Ще се бием докрай.

Думите на лейтенант Кочетков прозвучаха като клятва.

Двадесет стоманени машини тръгнаха със своите гъсеници и техни мотори, стреляха непрекъснато и вървяха към височията, на които се отбавяваха храбрите съветски воители.

Гвардейците бяха готови. След няколко минути два противникови танка бяха разбити, но останалите десет продължиха движението си напред, обвивайки околите с куршуми и снаряди. Положението ставаше опасно.

Един от комсомолците грабна една противотанкова граната и заедно с нея се хвърля под гъсениците на един от фашистките танкове. Водушенени от подвита на бойния си другар, гвардейците разрушиха и четвъртия танк.

Кочетков беше тежко ранен. Но духът на гвардейците не беше сломен. Срещу трима комсомолци настъпваха осем немски танка. Полетяха гранати. Нест танка се върна назад, но два от тях продължиха да напредват. И тогава тримата гвардейци-комсомолци — Васил Чирков, Михаил Степаненко и Михаил Шкутов, притисвайки към гърдите си гранати, се хвърлиха под гъсениците на танковете и прегрязаха пътя на врага към висотата.

БЕЗСМЪРТНИЯТ ПОДВИГ НА ЯМБОЛЦИ

На 24 декември 29 Ямболски полк образува доброволческа щурмова рота със задача да атакува и овладее село Грабово. Същия ден привечер ротата зае изходно положение.

Денят 25 декември 1944 година започна с тъмна и гъста мъгла. Тя се стелеше на вълна и закриваше от погледа на противника преспоизкопаните тръщици на щурмовците.

Първи нарушиха тишината съветските катюши. Скоро към техния страшен вой се слеха бумажките на българската артилерия. Село Грабово потъна в огън и дим. В 7.45 часа трицветна ракета извести началото на атаката.

— Напред! — властно прозвуча гласът на ротния командир подпоручик Димитър Николов. Щурмовците се втурваха като страшни исполински вълна срещу немците и с вик „ура“ и „на нож“ скочиха във фашистките окопи.

Започна яростен ръкопашен бой. През труповите на противника щурмовците навлязоха в селото. Но тук те бяха посрещани с огън от всяка къща, от всяка изработна стена.

Боят се ожесточаваше. Напрежението растеше. Макар и с числено превъзходство, хитлеристите отстъпваха къща след къща, улица след улица, оставяйки много десетки трупове. Грабово бе овладяно.

Когато боят стихна, разбра се, че телефонната връзка с полка е прекъсната. За успеха на щурмовата рота щабът научи от първите разведи, които се връщаха в медицинския пункт. С цел да разшири пробива, командирът на полка изпрати една дружина да настъпи

вдясно от Грабово. Там обаче тя срещна неочаквано силна съпротива от страна на немците и бе принудена да се оттегли. Врагът беше прегрупирайл силите си и с голямо превъзходство в хора и оръжие обкръжаваше Грабово.

Отново започна кървав бой.

Бойците от ротата се отбавяваха храбро. Отбиха първия натиск. Но хитлеристите напиха с нови сили и все по-ожесточено. Нашите части, извън обрча, се опитваха да подпомогнат щурмовците със странични удари, но не успяха.

Ротата на подпоручик Николов бе силно оредяла. Привършваха се и боеприпасите. За да обхвят пристъпите на врага, щурмовците все по-често прибегнаха до цика.

— Предайте се! — викаха на повален български език фрицове.

Не! Всичко друго, десет пъти смърт, но не и безчестно пленичество! Така бяха решили патриотите-щурмовци и не покръваха от бойните си места. Убити бяха взводните командири и повечето от бойците.

— Дръжте се, момци! — викаше почерял от дима, страшен и величествен ротния командир подпоручик Николов. — Малка е България, но нейните герои не ще свършат!...

Шепата щурмовци отбиха с последните гранати атаката на танковете. След това стрелбата утихна.

И когато нашите части отново заеха Грабово, там лягаха щурмовци. Цялата рота, 140 верни български патриоти, бяха загинали героини.

Българска ВОЕННА ХРОНИКА

НИНО НИКОЛОВ

М а й к а

Колко дни,
колко нощи го чака
под пренятата дворна лоза;
все към пътя поглеждаше в мрака
и една ли изплака сълза...

През оная разкаляна пролет
отшумя и последният бой.
Премениха се двете тополи
да посрещнат сина ѝ герой.

Пак за него
венец край шосето
свиха пъстрите полски цветя
и обистрено светна небето
над свободните родни места.

Но не идваше той...

Колко нощи,
колко дни тя поглежда навън!
Майка.
Слаба.
Прегърбена.
С две очи натежала за съм...

— — —

Тя люлката му нощем е люляла —
шумял дъждът по мокрите стъкла;
за мъката си песен тя е пяла —
вън виели виелицата зла.
Край газената лампа тя е плела
за него топли дренки, а сама
е мръзнала с протритата фанела,
с окървения, избелел сукман.

За него тя е бързала на стана —
години са се изжили така —
тя в тъмното, но той човек да стане,
да вземе хляба в своята ръка.

Тя всичко му е дала:
и сърцето,
и песните,
и сните очи —
полетата,
дъбравите,
небето
и залеза,
и първите лъчи.

*

Израсна той...
Така орлите смели
събират сили в малките гвезда
и после лъгват в сните предели
по пламналата слънчева следа.

Изучи се...
— Отгледаи сина... Отмяна...
Но друга беше нейната съдба —
за мът зовеше вятърът в Балкана,
горите зашумяха за борба...

И тръгна той.
Остана тя самичка
в навъсената есенна тъма:
— Една да бях... а скъпи му са всич-
ки!...

Дано се върне жив и здрав дома!...

— — —

Мътни води Осъм влачи,
бреговете рони.
Вятър стегне, вятър плаче
в оголени клоии.
Сякаш майчини въздишки
вятърът разнася...
И с клетвите вдовишки
Осъмът приглася...

— — —

Люшна се и зангра
старата гора.
Над върхарите изгря
първата зора.

Хей, бурливо време, спри!
Само миг ни дай!
Чакат майки и сестри
в родния ни край.

Четири години как
вечно сме на пост —
родна стриха, бащин праг
чакат сии и гост.

Чака плодната земя
пъргави ръце.
Ден е пътят до дома!...
Потъжи, сърце!...

Но врагът е още тук.
Дебне всеки час.
Хей, боец, стегни юмрук!
Време, тръгвай с нас!

— Родна майко, не плачи,
скоро от Берлин,
майко, ще посрещнеш ти
победител сии.

— — —

Войниците в раздиплени колонии
от фронтите връщат се дома.
Минават полкове.
Прелитат ескадрони.
За песните е тесен небосклона,
за щастието — цялата земя.

Бойците-победители минават.
Един до друг.
Без ред.
Без край.
Без спир.

На своите гърди те носят слава
и носят на родината си мир.

Затуй с венец посрещат ги полята.
Горите свеждат клоии и стъбла.
Приветствуват ги с хляб и сол селата,
девоики качат техните чела.

И те вървят...
До орден и китки —
откъсват от окопа ален мак...
Как леко е след миналите битки
да бързаш тъй към бащиния праг.

Аз знам:

Не всеки от войната се завръща,
обречените похоси смъртта,
не всяка майка
своя сии прегръща,
увяхват незакчени цветя.

И ето: там,
на двора под лозата,
не ще дочака сии една жена.

С трапези радостии
ще зашуми махлата.
А в този дом
ще легне тишина.

Бойци сурови,
в грохота на боя,
кажете:
кой от вас не бе герой?
Кой от вас,
най-смелите във строя,
ще идат да ѝ кажат где е той?!

— — —

Колко дни,
колко нощи го чака
под пренятата дворна лоза;
все към пътя поглеждаше в мрака
и една ли изплака
сълза...

През оная разкаляна пролет
отшумя и последният бой.
Край селото под двете тополи
всяка майка посрещна герой.

Само тя своя сии не прегърна,
само той се не върна дома.
Незакчена китка пострна
над последните жълти писма.

*

Пяла седмица зялък не сложи
в заждияните, сухи уста.
Като сянка, изгнана, тревожна
прекосяваше пътя в нощта
и дочакваше изгрева мрачен,
закъсияния влак-ещелой,
и разптиваше с глас, който плаче:
— Где е той? — от вагон на вагон...

...„Где е той?“ — в миг подема го
вятърът,
за да спре полетелия влак.
„Где е той?“ — прощумява с листата си
покрай пътя разлистен букак.

„Где е той? Где е той?“ — питат релсите,
всеки хълм, всяко село и град.
Вместо отговор бягат траверсите
тъпо, глухо смълчани назад...

— — —

Мина знойното лято в полята
и новя от дъбравите хлад,
жълти листи изплака лозата
с октомврийския тих листопад.

Вече шъният съседките плахо:
— На момчето така ще тежи.
Поне помен стори, че то... грях е...
Тя отвърща им:

— Не, той е жив!

После зима дойде и лозата
побеля от снега. През нощта,
гост неверей, все чукаше вятърът,
сякаш чакан зад тази врата.

И когато лозата отново
се разлсти над мокрия двор
и качукът със весело слово
поздравяваше птничия хор —
тя лежеше на одъра бледна
и преди да отпусне ръка,
пак нататък, към пътя погледна
през мътливите сии стъкла...

1955

Лейтенант Иван Тошев сред младежките секретари в поделинето

Погир полета на мечтите

Очерк от БОРИС КРУМОВ

Из казармения двор се шураше секретарят на младежката организация лейтенант Иван Тошев, чужд на живота в поделинето, където сякаш всичко му беше доскучало. Това не бе познатият на войници и офицери енергичен младеж, желаният във всяка тяхна компания веселяк. Сега той изглеждаше попрегърбен, някак смален и обезсилен — такъв, какъвто много рядко го бяха виждали и най-близките му приятели. Минаващите офицери озадачено го поглеждаха и си казваха:

— Сгазил е нещо лука и са му теглили ушите.

Наистина вчера на съвещанието на младежките секретари в съединението така му „теглиха ушите“, че още не можеше да дойде на себе си.

За това съвещание той се готви старателно, може би по-старателно, отколкото всеки друг път. Три пъти преписа изказването си, уточняваше цифрите, оправяше изразите. Исканше му се, както сам си казваше, „да вземе ума“ на колегите си с дейността на своята организация. Всичко мина, както го предвиди — и одобрителни погледи, и ръкопляскания, и хубаво, тържествуващо чувство, че вече са научили за завоеванията на ръководената от него организация. Изобщо успех!

Но ето че на същата трибуна, от която говори той, излезе капитан Нейков, а после и подполковник Спючков, и дявол знае какво ги прикани, все лейтенант Тошев им беше в устата. Какво ли не го упрекваха! Просветителска организация, просветителски събрания, откъсване от бойната подготовка. Такива силни думи той четеше в някои статии на вестник „Народна армия“, обаче някога не се замисляше върху тях, защото смяташе, че се отнасят за всеки друг, но не и за него. Да мислиш, че ще изненадаш съвещанието с големите завоевания на своята организация, с нейните многобройни събрания, съвещания, стеновещения, листовки и прочие и прочие и изведнаж да се окаже, че си изпуснал най-важното! Да, не е приятна такава участ!

И сега, когато се разхождаше из казармения двор, Тошев с неприязън мислеше:

„Лесно им е да критикуват на ония отгоре, но защо не дойдат на моето място, да ги видя какво ще направят! Остарели ни били формите на работа, не били действени, превърнали сме

се в просветителска организация! След такива обвинения по-хубаво да ме снемат от секретарството...“

— Тошев — стресна го нечий глас, — пак ли събрание сте насрочили довечера?

Тошев се извърна и застана мирно. До него бе спрял един капитан, среден на ръст, с бяло лице и руси мустаци, тридесет и няколко годишен, започнал вече да пълнее.

— Да бяхте оставили хората да си починат по-добре тайковете, не могат да се завъртят около тях от вашите събрания. Пък и стига сте предъквали едни и същи работи. По-хубаво припомнете нещо на момчетата от героичното минало на нашия народ. Посветете читателската конференция на тоя въпрос. Забравихте вие Ремса, Тошев, забравихте го!

Тошев стоеше чинно пред капитана и не намираше в себе си убедителни доводи да му отговори.

„И той недоволен“ — помисли лейтенантът. До вечерта Тошев говори с партийния секретар и заместник-командира по политическата част, разказа им как е минало съвещанието в съединението. Очакваше да чуе съчувствие, но и тук го упрекваха. Няколко пламък у новата младеж, забравила била подвизите на по-старите поколения.

Вечерта младежката организация в поделинето имаше събрание. Обсъждаше се въпросът за подготовката на читателската конференция. Предварително тая конференция израстваше в мислите на Тошев като рядко хубаво начинание. Ще раздадат толкова и толкова книги, бойците ще прочетат толкова и толкова страници, ще спорят по прочетеното, на общото заключително събрание ще се изкажат поне двайсетина души. Изобщо — раздвижване!

Така мислеше той до преди няколко часа, а ето че сега след събранията конференцията му изглеждаше като скучно бреме, от което не може да се очаква нищо, особено.

Тошев бе обещал на един приятел да се срещнат тая вечер в Дома на офицера, но след събранията махна с ръка и влезе в канцеларията си.

До закачалката както в много военни канцеларии имаше стенно огледало в остаряла и вече тук-таме олющена рамка. По навик лейтенантът при влизане и излизане поглеждаше в огледалото и мимоледом оправяше фуражката, яката, връзката, копчетата на дрехата си.

Обикновено от това огледало го поглеждаше едно винаги избързнато младежко лице с гъсти черни вежди и също черни очи, с доверлив, весел и от нищо неогорчен поглед. Сега Тошев забеляза, че веждите му са надвесени над очите и дал от тях, или от друго, блясъкът в погледа му беше погаснал. Фуражката явно не беше на мястото си, а връзката го задъшаваше, стягаше зачервения му врат. Понякога на влизане или излизане от стаята лейтенантът неволно се усмихваше и оня мургав момък от огледалото също му се усмихваше, но сега двамата се поглеждаха един друг навъсени, с раздразнение и едва ли не с неприязън.

Тошев седна на стола, небрежно побутна папките и книгите върху бюрото и се загледа в отсрещната стена. Там бяха закачени малки портретчета на Малчика, Сапо и Ляляна, на Матросов и Зоя. Той дълго задържахше поглед върху всеки портрет, като че разговаряше с него. И мислено всекиму казваше приблизително нещо такова:

— В друго време живяхте вие, в друго... А сега какво е? Скука, брат, скука. Тъй безславно ще си отидем ние... Ех, майка му стара! — почти прошепна той и адно удари юмрук по бюрото.

Той дори понечи да плюе от яд, но някой почука на вратата.

В стаята влезе младши сержант Костадин Филипов, висок и строен младеж, със слабо, но скуесто лице, с изострен нос — секретарят на една ротна младежка организация.

— Какво има, Филипов? — неочичайно сухо и недружелюбно запита Тошев.

— Че май нищо, другарю лейтенант. Аз тъй... видях, че лампата свети, и рекох да вляза.

— Седни, разкажи какво правите в ротата.

— Че то, нашето, нали знаете, всичко е отмерено до милиметър. Като при фината механика... Нито наляво, нито надясно. Уставът го е определил.

— Така е в казармата, Филипов.

— Че аз... такава, другарю лейтенант, не казвам нищо против уставите. Но все ми се ще да направим още нещо... тъй, от себе си... И после приятелите в моя край да кажат: „Браво на наш Коско! Не ни посрами.“ Четох скоро във вестниците за ефрейтор Ганев, повел хората си да изучават всякоко стрелково оръжие. Хубаво нещо са намислили.

Тошев се оживи, подпря лакти на бюрото и се загледа в младши сержанта, а очите му загоряха с обичайния си блясък на творческо безпокойство.

— Конференцията — говореше Филипов — ние сега я обявяваме, а аз още преди месец, като чух от вас за нея, намерих книгите и вече прочетох половината от тях. Чета, другарю лейтенант, и си мисля: да мога да действавам като светските танкисти! Прочетох там за един екпаж, как всеки могъл да замести другаря си.

— А за Лавриненко чете ли? — запита Тошев.

— Че и той тъй! За петима действувал в машината.

Филипов замълча, срещна погледа си с тоя на офицера и неуверено запита:

— Че такава, другарю лейтенант, не можем ли и ние в ротата да направим нещо... тъй... необикновено? Уставът си е едно на ръка, но аз искам нещо извън него... тъй, от нас си... — Може, Филипов, стига да имате желание.

— Желание! Та нали от него аз намам мира! Лежа понякога до среднощ буен, гледам тавана и мисля, мисля и не мога да разбера напълно или паяве се виждат на мястото на Матросов, на Лавриненко, на нашия Гоcho Дечев, тоя, дето ти ни разказва за него. Искан се да направя нещо хубаво, голямо и хората с добро да ме запомнят. Но какво? Не ми иде в главата. Само мъка от тоя въпрос и нищо друго.

— Слушай, а може би трябва да се поучим от Танев? — запита лейтенант Тошев и привлече своя стол по-близо до Филипов.

— Че анджек затуй и аз дойдох при тебе, да те попитам.

Когато офицерът и войникът излязоха от канцеларията, над казармения двор лежеше тиха и топла пролетна вечер. Светлините в работилниците и гаражите бяха изгаснали, от спалните помещения се дочуваха говорът на войниците, към клуба гърмеше високото-ворителат.

Тошев вървеше по улицата с лека и енергична походка, така както вървят хората, чиято душа е окрилена от нещо. Столът беше затворен и той реши, че заради хубавия разговор с младши сержанта може да мине и без вечеря и тръгна към квартирата си.

Тук той намери едно писмо. Прочете го и все тъй оживен, каза гласно, сякаш отговаряше някому:

— Ще се видим, ще се видим, момичето ми! Само почакай, докато подемам работата, тогава ще прескока до Пловдив!

Няколко дни по-късно русомустакатият капитан срещна Тошев пред входа на шаба и му каза:

— Твоите хора пак си отпесват вниманието по странични неща. Що за дублиране на учебния процес е това, а? Вместо да се борят за спазване на уставите, младежите секретари ги нарушават. Или за вас дисциплината не важи?

— Другарю капитан, та ние в името на уставите правим това, нали повишаваме специалната подготовка на хората?

— За специалната подготовка уставът и заповедите определят часове и в тях войниците трябва да изучават машините, а не да си чоплят носовете. Приучете ги в тия часове да изучават машините, а не ги подтиквайте да се отпесват по странични мераци.

— Странично ли е това, че те искат в извън-служебно време да изучават всестранно танка? Момчетата са се запалили и всеки иска да овладее по няколко специалности.

— Тошев, това е казарма, а не дозовски курс. Ако е трябвало всички да изучават по няколко специалности, да ни е заповядано. А щом няма заповед, значи командването е отчело, че така е по-правилно и ти напразно мъдруваш по азбучни истини.

— Но аз ви моля да поставим въпроса по-нагоре, нека занимаем командването с него.

— Защо ти трябва на здрава глава болест? Защо си се хванал с тоя налудничав сержант, та не си гледаш работата? Сам си търсиш белята. Не влизай в очите на по-старши, защото ще видиш зор.

— Градев, защо не се разкараш? — не се сдържа Тошев и отмина, като задъхано мислеше: „Аз ще ви докажа, на всички ви ще докажа!“

От тоя ден в поделението усилено се заговори за младши сержант Филипов — заговори се и хубаво, и лошо.

Слушаше лейтенант Тошев тия разговори и вечер, когато присядаше с екипажа в учебната стая, често казваше:

— Момчета, ние от старта добре излетяхме. Мислете как ще стигнем на финала.

— Другарю лейтенант, дума сме дали, вървай на неа! — гореще се Филипов и скулите му почервяваха.

Късно вечер след привършването на занятията, като запалваха цигара, Филипов казваше:

— Чуден човек си ти, другарю лейтенант. Ние тук, щем-нечем, трябва да седим, а ти си върви! Ако всяка вечер закъсняваш, ергенските години ще минат покрай тебе.

Тошев излизаше, но беше вече късно. Улиците на града пустееха и в тия полунощни часове рядко отекваха звънките стъпки на закъснелите мъже и жени. Той се прибираще в ергенската си квартира, лягаше, вземаше книгата, но скоро я оставяше и замислен гледаше с невяждащите си очи по тавана.

„Не, напразно се бях разколебал! — казваше си той. — Може би у нас наистина няма огъня на ремеслите, рядко си припомняме ние за тях, това е вярно. Но от Ремса ще научим, едно, а от книгите за съветските войници и офицери ще изучаваме военното дело. Нали това ни е основната задача! Момчетата искат да направят нещо по-особено, да видят резултат от работата си. Енергия има у всички ни, а ние често не се съобразяваме с нея. Искаме да я затворим в ставите, в събранята и заседанията.“

В тия полунощни часове, когато Тошев заспиваше с книга в ръце, продължил мислите си в съня, в едно войничко помещение изскриваха няколко легла и в тях лягаха войници, капнаха за сън, със зачервени от умора очи, престояли досега в учебната стая или около танка в гаража. Веднаж съседът по легло на Филипов, ефрейтор, командир на танк,

— Грешниш, байно. В отпуска ми се ходи и ако ми дадат, няма да се откажа. Пък и нашив-ка ми се ще. Но аз не за това...

Той се почука с пръсти по гърдите — там, където пулсираше неспокойното му сърце, и замислено додаде:

— Тука, тука нямам мира аз! Не мога да стоя със скръстени ръце. Все ми се ще да направя нещо повече, по-хубаво, че и да изляза пред другите...

Навярно това, което не даваше мира и нему, и на другарите му, ги караше да тренират през всяка свободна минута. Изпитваха се един-друг, прицелваха се последователно с оръдието и картениците, без да могат да видят попаденията на „изстрелите“ върху мишените, защото по устав не им се полагаха за такива занятия боеприпаси.

Един ден войниците от екипажа продемонстрираха онова, което в продължение на два месеца изучаваха. Всеки изпълни последователно задълженията на другарите си и с това показа, че е овладял няколко специалности. На плаца остана един танк. До него стоеше лейтенант Тошев в гащеризон и шлемофон. Наоколо стояха офицери и войници — разговаряха, спореха, хвалеха, упрекваха. Очакваха какво ще предприеме лейтенантът, а той неспокойно се разхождаше около машината и очакващо поглеждаше към шаба. Най-после оттам дотича старши лейтенант и загърхано съобщи:

— Разрешиха, разрешиха! Действуй!

Тошев скочи на машината и затвори люковете. Грохотът на танка огласи казармения двор. По примера на прославения съветски танкист Лавриненко лейтенантът Иван Тошев демонстрира как сам човек може да изпълни всички ония задачи, които изпълнява цял екипаж.

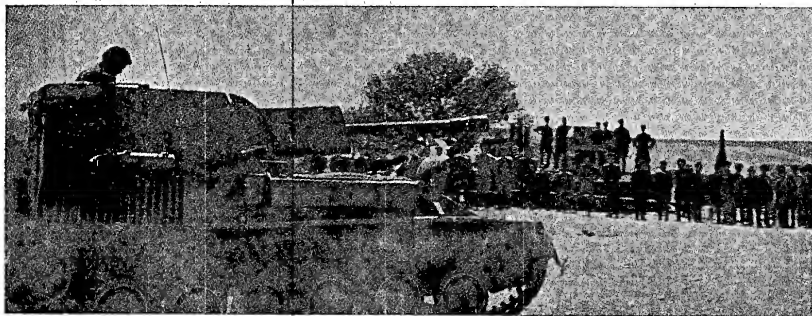
Когато машината се завърна на изходното си място, към нея пристъпи искам да се занимава вашата организация! — развълнуван говореше генералът. — Някои твои колеги са се превърнали в проповедници, само събрания организират и доклади изнасят. Трябва да се даде възможност на младежите да покажат онова, което могат — както вие постъпихте. Да се даде простор на енергията, за творчеството и инициативността им. А вие не се плашете! Понякога може и да ви се надсменят, може и да ви ругаят, навярно някои ще ви нарекат вироглави. Да не се плашите от това.

Изминаха дните на горчивини и съмнения. Днес и за предишните скептици е ясно колко високопатриотичен е примерът на младши сержант Филипов и другарите му. Само няколко месеца след първите демонстрации поделението подготви тройно повече механик-водители, отколкото се изискваха от него.

Но тия дни на почести и награди за лейтенант Тошев, за младши сержант Филипов, ефрейтор Захиров, Пенев, Калчев и Дончев не са тъй скъпи и мили както дните, в които ги упрекваха, че се отклоняват от учебния процес, че се стараят за нашивки, от вечерите, когато винаги лягаха след другарите си и сутрин ставаха първи. Дните и вечерите, в които воюваха за това, което постигнаха.

Промени се и лейтенант Тошев. Сега той е не само енергичен, подвижен и весел, какъвто го познават от преди половин година, но в черните му очи гори някаква несломима упоритост на победител. Лицето му изглежда озарено от неизказана радост, в походката и ръкомаханията личи отмерена, пресметната точност и увереност.

Разказват, че от всички неприятности и болки през тия няколко месеца само една не е изживял. Работата в поделението толкова го погълнала, че Лавиненко някаква девойка чакала, чакала своя любим и най-после му изпратила покана да заповяда на сватбата й...

— Престани да молиш! Не поемам отговорност за такива нарушения на учебния процес. И да се постави въпросът по-нагоре, няма да се съглася с вашите приумици. Заприличали сме на цивилно учреждение...

Капитанът отмина. Лейтенантът искаше да обясни, че младши сержант Филипов и неговите другари не се отпесват по разни приумици, че те всички всестранно изучават танка, за да могат отлично да действуват с него, а нали уставът и заповедите точно това изискват от тях! Искане да обясни още нещо, за да защити инициативата на младши сержанта, но не успя.

Тошев стоеше пред входа на шаба, загледал след капитана. До него се приближи един висок, слабават лейтенант и заргизено зашепна:

Нали е похвално, когато секретарят на организацията на ДСНМ в поделението е в добър танкост? Щом е така, вижте лейтенант Тошев — сам действа вместо целия екипаж...

като видя, че младши сержантът се прибира толкова късно, с присмех каза:

— Пак ли дрема около машината? Не вземеш да си седнеш на задника, ами си усложняваш живота. Отпуска или нова гъсеница на лагона ти се е припчила?

Филипов седна на кревата си. Не отговори. Едва когато оня захърка, той въздъхна и каза полугласно:

СЛЕД АПРИЛСКИЯ ПЛЕНУМ

трудещите се получават:

Н

а 31 юли 1956 година вестниците и радиото съобщиха за Постановлението на Министерския съвет и Централния комитет

на Българската комунистическа партия за поевтиняването и подобряването на храната в работническите столове.

Всички режийни разноски (заплати на персонала, поддържане и увеличаване на инвентара, осветление, отопление и др.) се заплащат от предприятията и учрежденията и няма да бъдат включени в цената на храната. Столуващите ще получават вкусна и разнообразна храна, като заплащат по цени на едро само продуктите, изразходвани за приготвянето ѝ.

Веднага след излизането на постановлението започнаха да се организират нови столове и да се разширяват съществуващите.

За няколко месеца в София броят на столовете нарасна от 290 на 370, а столуващите от 36,000 на 90,000 души.

Докато към 31 юни 1956 година във всички столове в страната се хранеха около 163,000 души, то сега се хранят към 350,000 души, или повече от два пъти.

Цената на храната в работническите столове е намалена средно с 25—30%, а на някои места, където са организирани стопанства — и до 50%.

За подобряване качеството и намаляване цените на храната в столовете държавата ще разходва ежегодно допълнително не по-малко от 150 милиона лева. Работниците от фабрика „Ернст Телман“ например ще получават годишно увеличение на реалната работна заплата от поевтиняването на храната в стола на фабриката в размер на 380,000 лева.

В повечето от столовете се готви разнообразно меню, което достига понякога до 10—15 вида ястия, салати и десерти. С всеки изминат ден нараства броят на столуващите, които взимат от столовете храна за цялото си семейство. Най-после домакинските-служещи и работнички са избавени от постоянната грижа да намерят време за купуване и приготвяване храна за семейството.

Откриването на нови столове, подобряването и поевтиняването на храната в старите е нова голяма придобивка за трудещите се в нашата страна.

150,000,000 ЛВ.

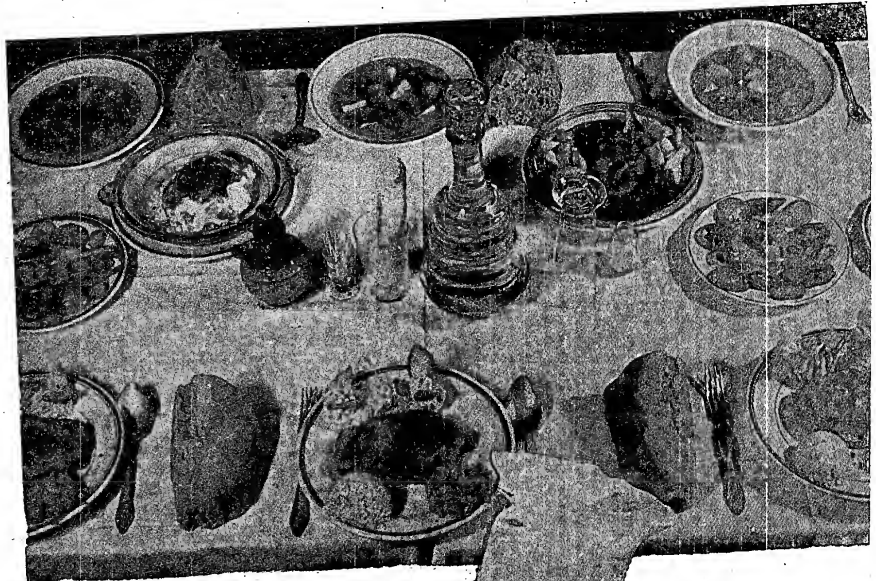
Листовите за ястията говорят достатъчно красноречиво. Няма изберем бульон, гювеч и млечна баняца. Преди постановлението те струваха 5.20 лв., сега — 3.25 лв. Има ли нужда от много думи?

ЦЕНИТЕ НА ЯСТИЯТА 1.1.1956 — 1.7.1956		ЦЕНИТЕ НА ЯСТИЯТА като 1.1.1956 г.	
Вид ястие		Цена	
САСУА ЧОРБА	0.35	САСУА ЧОРБА	0.35
БУЛЮН С ЛЮК	0.75	БУЛЮН С ЛЮК	0.75
ТЕЛЕЧНО ВАРЕНО	1.10	ТЕЛЕЧНО ВАРЕНО	1.10
САСУА ХИМНИ	0.60	САСУА ХИМНИ	0.60
КОМАТИ С ОРЕЗ	0.75	КОМАТИ С ОРЕЗ	0.75
ТЕЛЕЧНО ВАРЕНО	1.40	ТЕЛЕЧНО ВАРЕНО	1.40
ГЮВЕЧ ЗАРЗАВАТ	0.90	ГЮВЕЧ ЗАРЗАВАТ	0.90
СВИНСКО С ОРЕЗ	1.80	СВИНСКО С ОРЕЗ	1.80
СВИНСКО КАВАРМА КЪСАЛ	2.40	СВИНСКО КАВАРМА КЪСАЛ	2.40
ТЕЛЕЧНО СЪС ЗЕЛЕН САСУА	2.20	ТЕЛЕЧНО СЪС ЗЕЛЕН САСУА	2.20
КА. ПЪРХОЛА ЗЕМТАРА	2.60	КА. ПЪРХОЛА ЗЕМТАРА	2.60
САЛАТ ТУРЦИЯ	0.35	САЛАТ ТУРЦИЯ	0.35
МЛЧНА БАНЯЦА	1.60	МЛЧНА БАНЯЦА	1.60
КА. КАРАМЕЛ	1.10	КА. КАРАМЕЛ	1.10
ДЕСЕРТ	0.30	ДЕСЕРТ	0.30

СЛЕД ПОСТАНОВЛЕНИЕТО
350,000 ДУШИ

ПРЕДИ
ПОСТАНОВЛЕНИЕТО
163,000 ДУШИ

**УВЕЛИЧИ СЕ
БРОЯ НА
СТОЛУВАЩИТЕ**

На масата не липсва
вицъ, дори и прибо-
ри от венско стъкло.
А това е един от мно-
гото учреджовски
столове в София —
столът на М-во на
търговията.

Още едно удобство за домакините. . . . Защо да се мъчим над готварската печка, когато от стола
можем да купим за в къщи свинина и хубава храна?

ТКЗС „ГЕОРГИ ДИМИТРОВ“

29 ЛЕВА НА ТРУДОДЕН

През 1956 година 2,825 души от Трудово-кооперативното земеделско стопанство „Георги Димитров“ (с. Първенец, Коматеево, Марково, Извор, Св. Спас) изработиха общо 692,000 трудов дни. Средно на кооператор се падат по 245 трудов дни.

От общия доход на стопанството през изминалата година 19,500,000 лева бяха разпределени между кооператорите.

Всеки трудов ден в ТКЗС „Георги Димитров“ носи на кооператорите по 26 лв. в пари, 450 грама вино, 700 грама жито, 30 грама ракия и други по-дребни количества вълна, фасул и сирене.

Стойността на продуктите, изчислена по цените на държавните доставки, е 3.05 лева на трудов ден.

Или общото възнаграждение за трудов ден на кооператорите в ТКЗС „Георги Димитров“ за 1956 година излиза на 29.05 лева.

На 5 януари 1957 година стопанството приключи всичките си сметки. Българска народна банка — 2 в Пловдив този ден изплати на каспера на стопанството 7,300,000 лева, които бяха разпределени между кооператорите.

Много семейства през тази година получиха десетки хиляди лева.

Четиричленно семейство на Ламбри Ветрински за изработените 1,131 трудов дни получи 29,429 лева, 510 литра вино и 34 литра ракия, около 800 кг жито и други продукти.

Семейството на Стоян П. Комовски, състоящо се от трима души, е изработило 1,133 трудов дни, срещу които е получило 29,485 лева, 511 литра вино, 34 литра ракия, около 800 кг жито и други продукти.

Двучленно семейство на Радгел П. Ставрев е изработило през годината 880 трудов дни и е получило 22,396 лева, 387 литра вино, 28 литра ракия и други.

Кооператорът Благой Николов Крайчев е изработил сам 450 трудов дни, за които е получил 11,730 лева, 202 литра вино, 13 литра ракия и др.

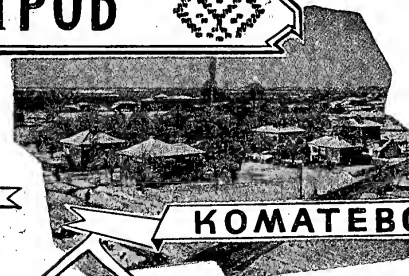
Значително се увеличават доходите на кооператорите от надпормено възнаграждение. Шестнадесет лозарска бригада (с бригадир Янко Георгиев) през тази година е получила повече от 50,000 лева надпормено възнаграждение.

През 1957 година в касата на стопанството ще влизат в резултат на постановлението на ЦК на БКП и Министерския съвет след Априлски пленум този стотици хиляди лева. Пълният икономически ефект от прилагането на новите постановления още не може да се изчисли точно, но по предварителните изчисления само за янкоп отрасля стопанството ще получи:

1. От намаление на цената на лозарската тел (50 тона по 5 лв. кг вместо по 10.50 лв.) 275,000
2. От намаление заплатицата на ригалниците (на 1,000 ден по 40 лв. вместо по 80 лв. ден) 40,000
3. От намаление цените на стъкла за парници (1,500 каси по 65 лв. вместо по 130 лв.) 97,500
4. От намаление на цената на дървените материали за каси (100 каси по 400 лв. вместо по 800 лв.) 40,000
5. От увеличаване цената на домовете 60,000
6. От увеличаване цената на вълната 14,820

Всичко лева 527,320

Новите постановления ще увеличат още повече личните доходи на кооператорите.

КОМАТЕВО

ПЪРВЕНЕЦ

МАРКОВО

СВ. СПАС

ИЗВОР

История...

Като черна лентя се е стрелял напред в равнината асфалтираният път между Коматеево и Първенец, изчистен от снега, обграден с ябълкови градини и лозя. Движението по пътя е оживено. Камionите и мотоциклетите изпреварват каруците и пешеходите, всички забързани, всички заети. Това е главната артерия, по която преминава производството на обединеното ТКЗС „Георги Димитров“. В него влизат пет села: Първенец, Марково, Коматеево, Извор и Свети Спас. От няколко години високите добиви и богатите трудов дни разнесоха славата на стопанството по цялата страна. И тази слава съперничи със славата на героичните дни от миналото...

Село Свети Спас има всичко 180 къщи и 700 жители. През септемврийските дни на 1923 година над селската община се развяло знамето на бунта, а по-късно на площада били хвърлени трупове на трима разстреляни

септемврийци. През „мирните“ дни до 1941 година пловдивската полиция неведнаж нахлувала в тесните дворове. А когато партията отправи призив за народно въстание, 12 души поеха трудния път към планината, 8 бяха изпратени в затворите, 6 — в концлагерите, повече от 50 души бяха пребити от бой, а останалите... останалите бяха ятаци. Затова жандармеристите, разквартирувани през 1943 — 44 година в селото, с основание го нарекоха „Малкият Сталинград“.

Свети Спас, Първенец, Коматеево, Марково бяха върна и сигурна база на партизаните. На 30 юли 1943 година в една от засадите, които полицията често устройваше недалеч от Първенец, падна убит командирът на II военно-оперативна зона Георги Жечев. Сега там се издига скромен каменен паметник.

Преди дванадесет и половина години партизаните, политзатворниците, концлагеристите, ятаците отново станаха обикновени селски труженици. Своята вяност към народа, своята

любов към родината те трябваше да изразят сега в неуморен труд на полето.

1948 година. Част от стопаните в село Първенец репават да обединят усилията си и създават ТКЗС „Георги Димитров“. Година след година се уголемяват кооперативните блокове. За девет години в стопанството влизат всички селяни без изключение. А при това тук никой никога не е насилвал да влезе в кооператива. В началото на 1955 година по предложение на Окръжния комитет на БКП в стопанството се обединяват три села. Първенец, Марково и Коматеево. Първото обединено стопанство в окръга!

Февруари 1956 година. В стопанството влизат още две села — Извор и Свети Спас. Управителният съвет не е във възторг! Това са сравнително бедни села, с хълмист терен. „Тъкмо тръгнахме добре и решихме, че тази година ще имаме висок трудовен!“ — оплаква се някой. А после разясняват: та кои други, ако не те, съседите, хората с опит и вяра, ще помогнат на новите кооператори? И ето на — въпреки всичко трудът на кооператорите тази година бе заплатен с 29 лева на трудодеи.

Мълнико цифри . . .

Обикновено в представите на хората счетоводителите са сухи, скучни хора, които боравят само с „цифри“. А каква поезия се крие зад цифрите! Колко воля и организаторско майсторство, колко пот и надежди са включени в цифрата 29 лева от един трудодеи!

И ние с удоволствие слушахме главния счетоводител на стопанството, който, както ни се струва, вдъхновено дори ни изрежда цифрите.

Петте села, които образуват ТКЗС „Георги Димитров“, имат всичко 30,000 декара обработваема земя. От нея изкарват хляба си 2,100 домакинства, от които всяка сутрин към блоковете и фермите се запътва близо 2,900 кооператори.

През 1956 година стопанството раздаде по 26 лева на трудодеи — само в пари. А освен това имаше вино, ракия, жито, сирене . . .

Почти цялата земя е засета с интензивни култури. Около 8,500 декара са лозя, близо 2,000 — тютюн, 5,000 — зеленчуци, около 3,000 декара — плодни дръвчета.

Доходът от доматите през 1956 година е бил 5,670 лева средно от декара, от ранните картофи — 1,170 лева, от лозята — 1,100 лева, от тютюна — 1,440 лева. Стопанството изнесе 3 милиона кг грозде и 4 милиона кг домати. Нали не е безинтересно да се знае, че много от жителите на Прага приготвиха миналото лято салатата си в къщи с домати от ТКЗС „Георги Димитров“?

От 86 крави са получени средно по 2,475 литра мляко, 1,600 овце са дали по 2,090 кг вълна и по 73 литра мляко, а 58 свине майки — 1,300 прасенца.

От варицата, каменната карьера, мандрата, сушилната за тютюн, както и от рибарника и сушилната за стафиди, които бяха създадени през миналата година, в касата на стопанството влязоха близо 500,000 лева.

Ежедневие

И петте селища носят романтиката на чисто българското село със спретнатите си улици, с вадички край тротоарите, с едноетажните си къщи, с широки стрехи и саксии пред засенените от перденца прозорци, с цветните си градини. Щом се запознати, когато се спусне здрачът, по пейките пред къщите насядват забавдени жени с плетива в ръцете и по стар обичай одумват младите. Ала стотиците нови червени покриви говорят, че тази романтика има нова основа, че много неща са се променили . . .

Надникнеш ли в селските къщи, ще видиш, че ги няма вече трикракните столчета, лепените с кал подове и зиданото в стената огнище. Българката, от всекове поклоннича на изкуството и красотата, е покрила дюпешето и масите с шарени черги и тъкани покривки със шевици, а в ъгъла стои грижливо лъсната печка. Светлината се пречупва и разсипва в стотици светещи искрици по повърхността на стъклените сервизи, наредени във

Нови къщи в село Коматеево. А така е не само там. . .

витринката на бюфета. „Някога нашите хора купуваха с всяка отделена пара имот — разказва председателят на стопанството Тодор Кордовски, — а сега всеки гледа да се обава. Всекиму се иска да има гардероб, радиоапарат, спалня. . .“

Сега, ако минете край селския магазин, няма да се изненадате от разнообразието на стоки: велосипеди, домашни потреби, радиоапарати, торби с цимент, кранове, тръби и електрически уреди за новите къщи, които никнат като гъби, различни тъкани, накити. . . Но и това вече не е достатъчно за кооператорите. Затова на 7 януари т. г. от Пловдив към петте села се проточи керван от каруци, а камionите на стопанството не спрели през целия ден. Кооператорите пазарували! Предишния ден счетоводството приключило сметките за 1956 година и раздало над 7,300,000 лева пари. 600,000 лева кооператорите внесли веднага в спестовната каса само в Първенец. А „Нармаг“ в Пловдив се виждал в чудо. Да, всекиму се иска да има гардероб, радиоапарат, спалня, и го има, щом е работил както трябва . . .

Ето в петте села се отварят вратите на пет двора, които през целия ден са били пълни с радост и безгрижие, и 470 палавци тръгват със своите майки към дома. . . До късно вечерта бърбините устича са мъчат да надвият умората, която теже на клепачите, и разказват. . . За всичко онова, което се е случило в детската градина, докато мама и татко са били на работа. . . Доволни са майките, защото опитни и нежни ръце се грижат за техните палавци, докато те са на работа; и това не им струва нито лев, защото и издръжката на детските градини е поета изцяло от стопанството.

Кооператорът Иван Недков Малинов е радостен. И има защо. . . С жена си те изработка 650 трудодини и сега бригадирът ще му наброя парите. През тази година и къщата на Иван Малинов влязоха 17,000 лева, 292 л аяно, 20 л ракия и други продукти

А младите, сменили работните си дрехи, излизат вечер да се разхождат по движението, отбиват се в читалищата, в клубовете на ДСНМ, в книжарницата.

В такава вечер преди една година и половина управителният съвет на ТКЗС решил в знак на благодарност по случай празника на Октомврийската революция да изпрати на работниците от автомобилния завод „Молотов“ в СССР един вагон грозде. Мотивировката за това решение била такава: „Много сме доволни от „молотовките“. Чудо работа ни вършат!“

А на автотранспорта на ТКЗС „Георги Димитров“ може наистина да се завижда. През миналата есен то имаше 12 камiona и два зетора с ремаркета, собствена ремонтна работилница и собствени шофьори, които получават възнаграждение на трудодеи.

През 1952 година Стоян Илиев Турбинов влезе като член на стопанството със собствения си камion.

Другите влизат със земята си, аз пък — с колата! — посвятивал той на колегите си. Тук, разбира се, имало и местен патриотизъм. Защо пък нашето ТКЗС да си няма собствен камion? Но и сметката на Стоян не излязла крива — през 1956 година той изработи около 840 трудодини. Пресметнете ги по 29 лева и ще разберете защо шофьорите на стопанството са „огън и пламък“, както казват кооператорите.

Но да се върнем на вагона с грозде. Изминали дните на Октомврийския празник, изтекъл ноември, допълз декември, а от молотовци нямало ни вест, ни кост. . .

Не може да бъде, поне с писмо да не отговорят! — говорили помежду си кооператорите и току подпитвали раздавача: — Няма ли писмо от Съюза?

Писмото пристигнало. И заедно с него два нови-нови камiona с цял комплект резервни части.

Както всички счетоводители и главният счетоводител на ТКЗС мисли с цифри:

— Да искаме да ги купим такива, каквито пристигнаха, 100,000 лева нямаме да ни стигнат! — И после добавя: — Така подарък може да направи само баща.

Защо са големи успехите?

— Защо ли? — отговаря бай Тодор с неохота и се озърта. Той знае, че неизбежно ще стане дума и за работата на председателя, а хвалбата не му е по сърце. И когато в стаята влиза едър, здрав момък, Тодор Кордовски въздъхва с облекчение:

— Това е един от агрономите на стопанството. Той ще може да ви разкаже повече работи.

Разбира се, първият въпрос, който зададохме на агронома, беше как се казва. „Павел Кордовски“ — чухме ние. Как така „Кордовски“?! И в това стопанство ли ще намерим толкова обичаната от фелетонистите семейност? Излезе точно обратното и в това човек може лесно да се убеди, ако поговори с когото и да било от кооператорите. Тук има семейство, но няма семейност. Председателят на стопанството е Кордовски, агрономът е негов син, зоотехникът е Нина Кордовска, съпруга на агронома, до преди няколко месеца партийният секретар, който отиде да се учи — и той беше Кордовски, — племенник на бай Тодор. Но какво значение

има това, щом те са дълбоко уважавани и обичани в селото, щом като именно с тях стопанството е постигнало големи успехи?

Младият агроном смръщва вежди, сякаш се готви да изнесе кратък доклад:

— Във всички наши работи се опираме на агротехниката. От цялата ни земя само 10,000 декара могат да бъдат обработвани с машини. През 1956 година момчетата от машинно-тракторната станция по два и по три пъти са обърнали всеки декар. А и нашите селяни са майстори, познават из основи земеделската работа. Има дори такива, от които агрономите могат да се поучат. А са заинтересовани да работят мъжки, защото знаят, че сметките са винаги точни, че всеки ще получи доход според това, което е изработил. И знаете ли, че досега никойто не сме подканяли да идва на работа, а никой никога не е закъснявал? Нашите кооператори са като чиновници — два пъти в месеца — точно на 10 и 25 число получават аванс срещу изработените трудови дни.

— А за тази година? Ще спомогнете ли да изкарате плана?

— Сега смятаме да организираме по нов начин работата в звената — продължава агрономът. — Звената ще се комплектуват сами, вместо съставят им да бъде определен от управителния съвет. С когото искаш — с него работи! Естествено, всеки ще иска да работи с ония, които ще му бъдат в помощ, а не в тягост. След това на всяко звено ще поверим отделен сектор, за който то ще се грижи, докато получи от него плод. И каквото си изкара звеното, това и ще получи.

Към нас се приближи младата, хубава жена и пошепна нещо на агронома. Той ни я представи:

— Нина, нашата зоотехничка. Между другото, моя жена.

Младата, прилична на момиченце зоотехничка се грижи за един от трудните отрасли в стопанството. Земята е малко, липсват пасбища, но кооператорите са разрешили и тази задача — през настоящата година 1,300 декара са засети с късна пшеница за силаж. Кравефермата изпълнява плановите си, овцевъдите се гордеят с постиженията и докато нормата за две прасила е 20 прасенца, гледачът Георги получи само от едно — 20. И все пак далече е още Нина от успехите на своя свекър!

Връщаме се в Пловдив. От двете страни на шосето се редят блоковете на стопанството. Ние си спомняме думите на агронома: „Да знаете каква земя имаме!“ и думите на бай Тодор: „Хората ни, хората — от тях иде всичко!“ И разбирате защо преуспява стопанството.

Пред нас тичешком прекосват шосето няколко девойки от Първенец, види се познаха ни и махат с ръка за сбогом. Довиждане, момичета, довиждане до края на дената, когато вапето стопанство ще ни посрещне с още по-големи успехи!

ЛИЛИАНА ПЕТРОВА

СЕМЕЙСТВО КОРДОВСКИ

Време е за асчери. Откога асче масата е наредена, а семейството на бай Тодор все не може да се събере. А уж е неделя!

За жената на бай Тодор — Гергина, в това няма нищо необикновено, но азучуката — децата, сестричката Гали, с оглушителен реал изразяват недоволството си — поне майка й да си беше дошла!

Откъм стълбата отекват леки стъпки и а широката сателна става являва млада жена. Това е сестрата — Нина Кордовски, зоотехничка на стопанството.

— Трябваше да прескоча до кравефермата и птицефермата — обяснява тя. — А татко и другите няма ли ги още?

— Павел поправя мотора, а баща ти не си е дошъл. Нищо, ще почакаме още малко.

От колко години вече Гергина е свикнала да чака! Когато се ожени, Тодор Кордовски — тогава още млад — беше активен участник в народната съпротива след Септемврийското въстание. Гръбница от тревата, тя всеки ден чакаше до вратината, а на сърцето й оскъпяше една когато видеше Тодор да се адааа от дъното на уличката. И никога не го посрещаша с ухрен, с мълба да зарече всичко и да си гледа ммота. „Нищо няма, Гергине — успокояваше я той и се смееше. — Онят имам вече аз в тая работа.“ Това беше вярно. Тодор Кордовски влезе в партизанта още на 18 години и остана неин верен син.

Когато се образува стопанството, асички, без да се замислят, решиха: няма по-добър председател от бай Тодор. От толкова години те го знаеха — честен, справедлив, грижовен стопанин, а при това и „партизан“ човек. Бай Тодор не работи много — взеха го в Пловдив в Районния кооперативен съюз, ала сърцето му остана в селото. И когато през 1955 година стопанството бе утвърдено, Кордовски се върна при кооператорите.

Кабинетът на бай Тодор е приветлив. В него има и тежко бюро, и килими, и кристална

ваза, а която цвятта са винаги сажки. Мераклия човек е бай Тодор, но кабинетът му е по-скоро за посетители, отколкото за него самия. Защото, ако поискате сигурно да намерите председателя, по-разумно ще бъде да го търсите на полето, в някоя от фермите или в МТС. Там, сред кооператорите, ще видите едър мъж, с ръко побеляла коса, с изразително, волево лице и искрици очи под гъсти черни вежди. Хората го изслушават — понякога с усмивка, понякога с наведени очи, но винаги с уважение. Това е Тодор Кордовски.

Добра организация на труда, редовна отчетност, материална заинтересованост на кооператорите — това го има и а други стопанства. Но за да стигне трудовият 29 лев и повече, е помогнало и доверие на хората към бай Тодор, авторитетът, с който той се ползува пред асички кооператори.

А има и нещо друго. Може би нито едно ТКЗС не е създавало такава здравя връзка с армията както ТКЗС „Георги Дамитров“. Най-добрите помощници на кооператорите в тяхното многоотраслово стопанство са войниците.

Най-сетне а този неделен ден асички членове на семейството на Тодор Кордовски са се събрали около масата. Няма го само по-малкият син — Васил, който следва геология в СССР. Говорят за него и за Москва, на малката Гали и изследва разговорът пак се завърта около стопанството. И зоотехничката Нина, и агрономът Павел, и председателът Тодор Кордовски сички забравят, че днес е денят, в който могат да си починат, да се повеселят. И няма нищо чудно, че а семейния разговор за най-любимите неща се е вмишнала а темата за стопанството. Защото за асички тях — семейство Кордовски — то отдавна е влязло в живота им, обичаю е като родна къща.

Гроздобер

ЛИЛИАНА СТЕФАНОВА

1
Очакваше писмо тя вчера...
С ръкав челото си оттри
и сърчице почна гроздобера
пак първа с първите зари.

Какво ли може да се случи?
Далечна граница... Войник...
Днес, утре — върва да получи
от своя Радко розов илик.

Трепери сухата десница
и къса зрелия димят:
добре е с другите войници
той да си зобне след наряд...

В гърдите й гори надежда
и грозд до грозда — кехлибар,
в широка кошница нарежда
тя за сина си граничар.

2
Пак ширата закипя в бадема —
не обръщай настрана очи!
Да претакаш откога е време —
майстора ще дойде да гълчи!

Няма днес отук да мине Катя —
личната мома от Първенец —
и да грейнат като старо злато
плитките й, свити на венец.

Лозето на хълма е обрано —
днес болгар в полето ще берат,
няма с пълна кошница на рамо
да се спусне тя по тоя скат!

Сладко вино в бичвите лудува —
стойчо, не обръщай пак очи!
Млада кръв в сърцето се вълнува —
нека майстора да си гълчи!

3
Не знам дали плепващ чужденците.
Не искам и да знам. За стотен път
из твоите простори да посетим
напевн гроздоберски ме зоват.

Ех, Тракия!... Опива с дъх на вишо
душата твоят модър небосклон.
Ветрец повяна в близките градини
и носи аромат на чуден плод.

Последните лъчи ми осветиха
покрай лозя и ниви път широк.
Пред мен крила размахва птица диха
и с кръсък се издига на възбог...

Не ми разказвай пак, не — няма пужда —
за минало, за древни времена!
Сега ще слушам как запяват дружно
след гроздобер замръзнали звена.

→
Доматите са едно от главните доходни пера а
ТКЗС „Георги Димитров“. Тези чайги ще за-
маният нейде далеч в чужбина, в това значи
нова машина за народното стопанство и раз-
бира се — повече пари за кооператорите

↓
Гроздето е хубаво. Момичетата — също. Може
да иначе, когато манипулацията на вкусния
плод, отгледан с такава любов от кооперато-
рите, се извършва от младежкото звено в
с. Първенец?

Николина Цанкова от първо звено на четвърта овощарска бригада а
с. Коматеево подрежда ябълките. А малката? Тя „помага“...

ОСВОБОДИТЕЛНА ВОЙНА 1877—1878 Г.

Руското правителство обявява Освободителната война на 24 април 1877 г. — На 24 април 1877 г. Русия обявява война на Османската империя за освобождението на поробените българи. — се води в първата половина на главномаяковият ден.

По тези време основните турски сили са съсредоточени в укрепени четири-петилатни Рум, Шумен, Варна, Силистра. По-малки противнически сили има в района София, Видин и Кавказ. Руското командване въпреки това е извършило Букурещ-Силистра-Турново-Силистра-Пирот, като е отстъпил да спазва линията на занаем към Плевен и на линия към Шумен. Самогласен удар: един в извержеността Плевен-Кюстенджа-Шумен и в тая на турците, пра войските, че решат да настъпят към Турново-Силистра, в втори удар — в Кавказ.

В началото на войната съотношението на силите на главния театър на военните действия е 100 хиляди руски войски срещу 200 хиляди османски войски. Плевенският и война на войната на страната на Русия се извършват дръжките и пръвни войски.

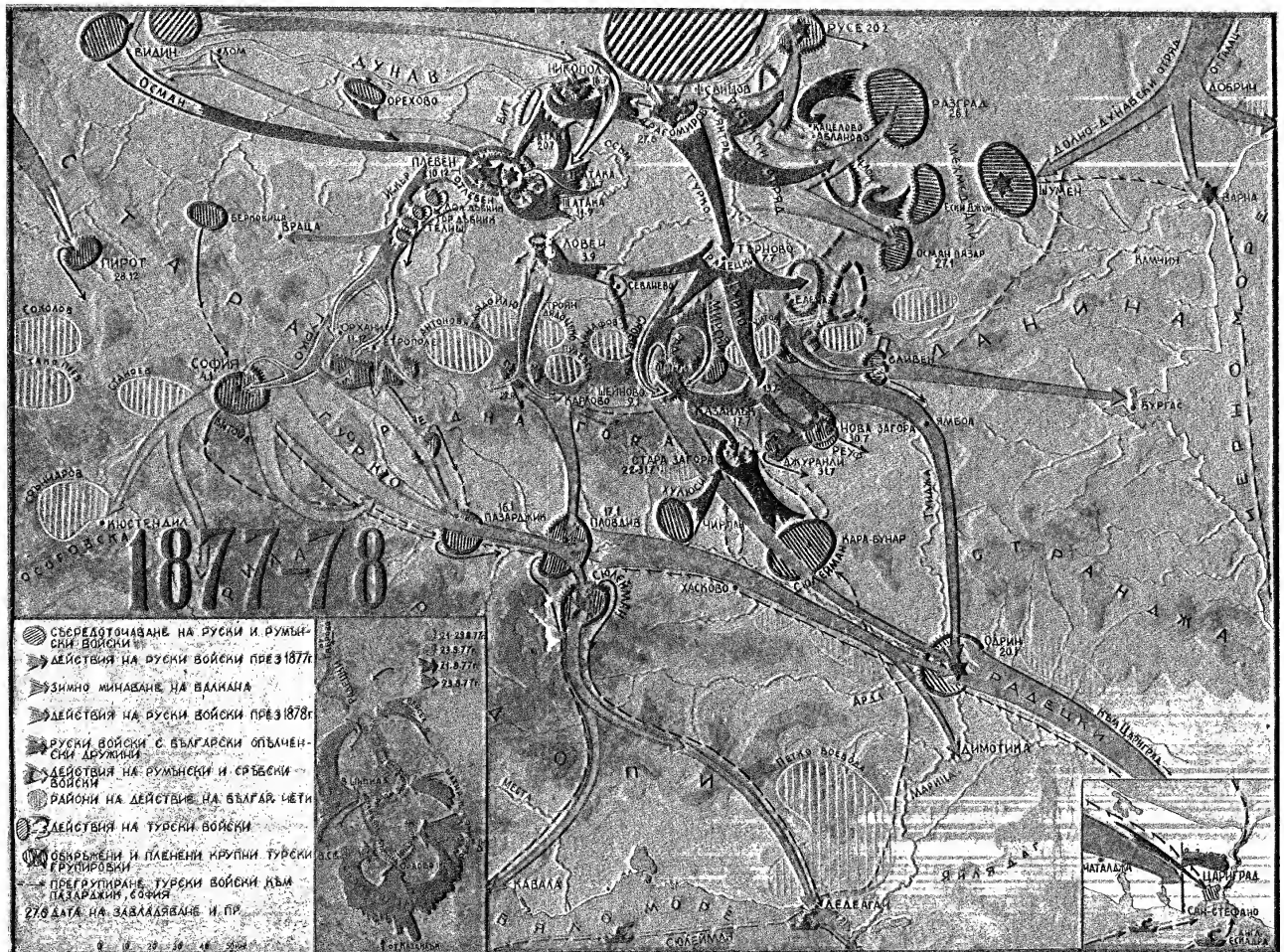
Първоначално руската армия се съсредоточава в района на Кавказ, след което излиза в Румелия и три месеца. Под предизвикане на Дюдау-Паскял отбегат тя извършва флангов удар и се съсредоточава отново от Букурещ.

На 10 (22) юни Дюдау-Паскял отбегва — 14 стрелкови корпус, форсира Дунав при Галац и продължава турските и извършва Кюстенджа-Шумен. На 10 (22) юни 14 стрелкови дивизии на генерал Драгомирски форсира Дунав при Силистра и завладяват мостове и ханчарии на главната линия. Имат форсира три отряда: Завидин, който настъпва към Икман и Плевен; Плевен, който настъпва към Руса-Шумен, и Плевен (желез), който настъпва към Бургаския океански, под командването на генерал Гурко, който настъпва към Турново, който настъпва към Плевен.

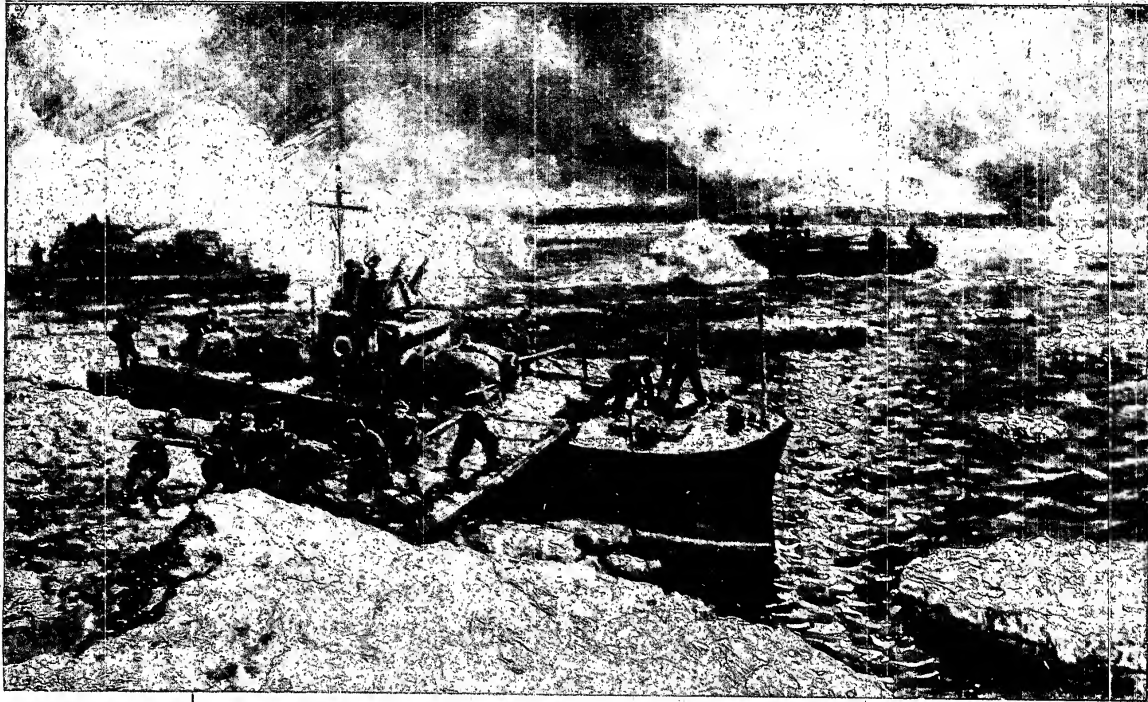
Плевенският и война на войната на страната на Русия се извършват дръжките и пръвни войски. Плевенският и война на войната на страната на Русия се извършват дръжките и пръвни войски.

На 19 (31) юли се подписва Османското примирие, а на 19 февруари (3 март) — Санстефанският мирен договор, според който на Балканите се дават всички земи от Београдското море до Истрия Тракия, включително главно от Българска Османска империя, освобождаваща българите с турската войска от постига независимостта на Румелия, Силистра и Черна гора.

Англия, която не желае да има силна България, осъжда Санстефанския договор, който сдържане на Берлинския конгрес — 1878 г., на който България била призната в независимост.

НЕ ПОБЕДИМАТА...

„ПЕРЕПРАВА ПРЕЗ ДУНАВА“ — маслен бей

Худ. Н. СОКОЛОВ

Пожба на Великата Октомврийска социалистическа революция, създадена под грижите на Комунистическата партия на 23 февруари 1918 година при Нарва и Псков, младата Червена армия срази немските окупатори и застави империалистите да се съобразяват с нейното съществуване. От този светъл ден и до днес тя е вечен кошмар за капиталистите от цял свят и опора и надежда за трудещите се в борбата им за труд, хляб и правде. Честуването на 23 февруари като рожден ден на Съветската Армия е дълбоко израз на всенародно признаване на огромните заслуги на въоръжените защитници на първото в света социалистическо отечество.

Откърмена от великите идеи на марксизма-ленинизма, Съветската армия 39 години гордо носи знамето на социалистическия патриотизъм и пролетарския интернационализъм. Не случайно в декрета за създаването ѝ, подписан от В. И. Ленин, се казва, че Червената армия се създава като армия на социалистическата революция, като армия на трудещите се. Цялата история на Съветската армия е история на беззаветна служба на родината, на доблестно изпълнение на своя воински дълг, на самоотвержена борба с враговете на великото дело на комунизма. В огъня на сраженията тя израсна и се закали, стана страшилище за враговете. Никога не ще излезат от паметта на поколенията примерите на легендарните герои от гражданската война Чапаев, Шогс, Пархоменко, Лазо, Котовски и много други, които възбуждат у нас неизтощима енергия за предана и всеотдайна служба на делото на социализма.

Най-голямото изпитание на всички материални и духовни сили на Съветската армия и целия съветски народ бе Великата Отечествена война през 1941—1945 година. Въпреки неблагоприятните за Съветската армия условия, при които започна войната, в хода на епичните боеве Съветската армия укрепна, набра мощ, извиси юнашка снага и

пречути гръбнака на хитлеровският звяр. Тази победа има всемирно-историческо значение. Войната, подготвена от международната реакция и подпалена от фашистките държави, не оправда техните надежди, не отслаби СССР, не укрепи отживяващата вече своя век капиталистическа система. Напротив, разгромени бяха ударните сили на капиталистическата реакция, изостри се още повече общата криза на капитализма, израснаха нови социалистически страни, което доведе до по-нататъшно отслабване на империализма.

Защитавайки своето социалистическо отечество, съветските воители показаха безброй неуважващи примери на доблест, мъжество и самоотверженост. Историята не познава такъв масов героизъм, какъвто проявиха съветските воители в борбата с хитлеровските завоеватели. Милioni патриоти са наградени с ордени и медали. Повече от 11,000 воители носят званието „Герой на Съветския съюз“. Примерът на Съветската армия е школа за мъжество и комунистическо възпитание за борещите се против капиталистическото иго в целия свят.

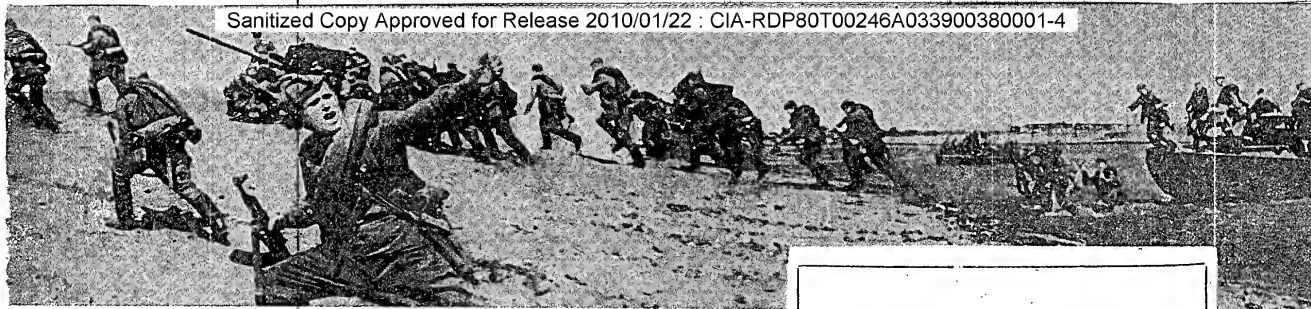
В резултат на славните победи на съветския народ и Съветската армия в гражданската война, империалистическата интервенция и особено в Отечествната война лагерът на социализма се разшири и укрепна. Развихриха се мощни националноосвободителни движения в Индия, Бирма, Индонезия, Египет, които доведоха до премахване на колониалното робство в тези страни.

Идеите на съветските воители, въоръжени със съвременни оръжия и техника, възпитани в духа на пролетарския интернационализъм, обогатени от своя исторически опит, стоят непоколебимо в защита на своята велика родина и респектират самозабравилите се любители на военни приключения.

Да бъде все така крепка десницата ви, братя, в борбата за светло бъдеще на трудещите се от целия свят!

Полковник КРЪСТЮ КРЪСТЕВ

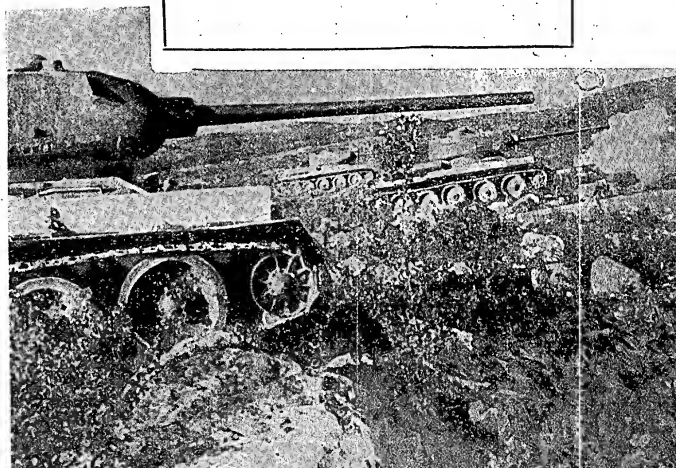

Обучението в умело форсиране на реки и други водни прегради е важна част от подготовката на съветските бойци. На снимката: бойци от поделението на офицера Берестяжовски са преодоляли водната преграда и без да спират, от код атакуют "противника"

Ден и нощ, при прости и сложни метеорологически условия съветските летци усъвършенствуват бойното си майсторство. На снимката: младият офицер, секретар на комсомолска организация, лейтенант Едуард Нечипорук във време на полет

Съветски нехотиянци на тактическия занаят

По сигнала на своя командир танковете стремително се втурват в атака. Пресечената местност не може да спре добре подготовените механик-водители от поделението на офицера В. Федотов

СЪВЕТСКАТА АРМИЯ

От СЕРГЕЙ СМІРНОВ

За нас си гордост, мъжество и сила! — историята тъй мълви сама.
Ти, половин Европа възкресила, възвърна на бездомните дома.
Далеч от Сталинград на Волга в сърцето на Европа стигна чак, пречуеният кръст ти стъпка долу, превзе със шум димания Райхстаг.
Под сирня от безмялостно олово на Изток ти се срещна със врага и стъпка самуранте сурово в позете като мощен ураган.
И синовете ти добиха право да се завърнат в родните места, в родината си да косят отава и да засаждат лесове в степта.
Тошм стомана, порим стени влажни и знаем ний с войнишка яснота, че има враг, но ти стоиш на стража по-силна, като слънце пред смъртта.
Стоиш напрек през цялата година уверена, спокойна, силна ти.
От теб — любимката на нашата родина — стъписва се войната и слухти.
И като буя радостта минава, когато възгласи „ура“ кътят, когато ти, обвеша от слава, прекосваш в марш Червения площад!

Преведе: Младен Исаев

АЛЕКСАНДЪР КРИВИЦКИ

СЪДБАТА НА ФОН ШРАДЕР

През февруари 1943 година специалният кореспондент на съветския военен вестник „Красная звезда“ А. Кривицки, по нареждане на редакцията, прелетя линията на фронта и отиде при партизаните в Бряньските гори. В резултат на неговото пребиваване при партизаните във в. „Красная звезда“ се появила дванадесет очерка, написани след връщането му в „Голямата земя“.

Тези очерки влязоха в книгата „В Бряньските гори“ — издадена от Госполитиздат и преведена по-късно на английски, френски,

китайски и други езици. В България досега книгата не е издадена.

Преди лятото на 1956 г. писателят А.

Кривицки посети София, гостува в редакцията на сп. „Български воин“ и остави на разположение на редакцията някои епизоди от спомените си за партизаните в Бряньските гори. Тези спомени дават ярка представа за героичната борба на съветските партизани с хитлеристките окупатори по време на Великата Отечествена война.

Рисунки от Добри Добров

... Ние се обърнахме и на няколко крачки от щабната партизанска землянка видяхме хитлеристки офицер в пълна парадна униформа, сух и висок, приличен на призрак. Зад него вървяха двама партизани с автомати в ръце. Те го водеха в щаба на разпит.

- Вашето име? ..
- Волфанг фон Шрадер.
- Звание?
- Майор.
- Длъжност?
- Командир на 619 остбатальон.

Началник-щабът на партизанското объединение Виктор Кондратиевич Гоголюк се отпусна уморено на облегалката на примитивния грубо скован стол, усмихна се проничително и ни каза:

— Сега вече целият 619 остбатальон е в гората. Операцията може да се смята за завършена.

— Как започна операцията? .. Беше преди два дни. Разузнавачите-партизани, които бяха изпратени в неприятелския тил преди няколко дни, вечерта неочаквано се явиха в щабната землянка.

— Утре на разсъмване един хитлеристки батальон ще навлезе в гората, точно в квадрат 244. Искат да нападнат нашите бази. Имам двама водачи. Сведенията са верни, отговарям за тях с главите си. Хитлеристите са съсем готови и ще тръгнат не току-така, а с оръдия и миномети. Смятат да си пробият път със силен огън. Степан ни помогна да разумаем. Той дойде заедно с нас, не бива повече да остава там.

— М-да... бавно каза командирът Дмитрий Василевич и погледна часовника си. — 19.15 часа. Времето не е много. Направлението се избрало правилно. Знаят, от друго място не могат да проникнат. Кой командуваше батальона?

— Майор фон Шрадер — отвърна Виктор Кондратиевич, като погледна в записната си книжка.

— Стар познат! Да... Той сам не смее нося си да покаже вън

от къщи. Къде смятахме да сечем дърва; а? ..

— При оврага — отвърна Виктор Кондратиевич, който съвсем не се учуди на странния въпрос на командира.

Изпратиха разузнавачите да почитат. Дмитрий Василевич протегна ръка към поставената на масата му цигарена кутия, облепена със зелена лентичка, на която пишеше на немски „Екстра“ — „Берлин“ — взе цигара, запали, пушна колелце вонящ дим, позакашля се и каза с досада:

— Съвсем боклук започнаха да пусят. Пушкин, а тя мирише като стара партерка. Какво ще кажеш, Виктор Кондратиевич, ако ние направим на майор Шрадер същия такъв сюрприз.

... След час няколко големи групи партизани с десетки шейни се отправиха към квадрат 244. Отпред, към пътя, бяха поставени засади. Сега в този квадрат и засек не би могъл да прескочи. Един участък в гората, дълг триста метра и широк двеста, беше напълно отрязан от останалия свят. В гъсталака, където дърветата се надигаха като черна стена, цареше тишина, нарушавана от скърпането на триони. Но ако някой успееше да погледне навътре в гората, би видял необичайна картина. Партизаните подрязваха с трион дърветата и странното бе, че нито едно от тях не паднаше. Хората работеха бързо и спорно, преминавайки от един бор на друг, като избираха най-големите. Реагирате вървяха от четирите страни на квадрата и се срещнаха в самия му център. В това време няколко партизани свързваха с яки възли дебели, насмоленни въжета.

Първата, но още най-важна част от работата бе завършена. Единият край на въжето партизаните завързваха за високата сла в северния край на гората и през всеки десет-петнадесет метра го увиваха около стълбото на подрязаните дървета.

Същото ставаше и от южната страна. Краищата на двете въжета бяха събрани в средата на участка. Двете въжета бяха свър-

зани и омотани около огромен бор, който се отделяше даже между обкръжаващите го гиганти. До дървото партизаните нагласиха дървена подпора, върху която поставиха огромен камък и здраво го завързваха с единия край на въжето.

Командирът собственоръчно завърза ново въже за подпората, облепната до красивия бор, и като го размота, се оттегли с партизаните на изток. Тъмната гъста гора ги погълна. Започна очакването.

Мина час, втори. В недълбок овраг, обрасъл с рсди кленови дървета, стояха трима партизани, които държяха края на въжето, вързано за дървената подпора при високия бор. Зад тях стояха командирът и началникът на щаба. Те зорко следяха небето. Внезапно, на края на гората, във въздуха се появила серия червени дукети.

— Дърпай! — заповяда командирът.

Тримата партизани започнаха да теглят въжето с всички сили. Лицата им почервяха от напрежение. След миг, някъде напред, се раздаде оглушителен, все по-нарастващ трясък, сякаш през гората си пробиваше път разярено стадо диви слонове, което домеше по своя път вековните дървета като лека тръстика. Точно след три минути загърмяха оръдия, заизбухваха мини, гракнаха картечници.

— По-нататък е ясно — разказваше ни младият партизан-ракетчик. — Ние бяхме залегнали на фланга на участъка, както ни бе заповядано. Гледаме, минават немски разузнавачи — около двадесет души. Пошариха нагоре-надолу из гората — всичко е спокойно. Изпратиха свързка при батальона. Подир малко — гледаме, целият батальон върви в колона. Вървят към гората всички автоматични, самоходни оръдия, миномети... Чакаме. Навлязоха в гората все така в колона. Почакахме нис десетина минути, оставихме ги да навлязат по-навътре в гората и пузнахме ракетите...

Веднага след сигнала тримата партизани изтеглиха дървената подпора до дървото. Огромният камък, който бе подпрял на нея висна с цялата си тежест върху красивия бор и го събори. В този миг цялата гора се раздвижи. Дърветата, свързани помежду си с въжета, започнаха да падат по земята, да мачат хитлеристите, да ги осакатяват. Едно подсечено дърво при падането си увличаше друго, прегъваше под тежестта си младите борчета. Гората забуча. Оглушените, полубезумели от ужас окупанти не разбираха какво става наоколо. Бойният ред на противника бе напълно разстроен. В това време от партизанските засади върху хитлеристите се посипа огън от картечници, миномети и автомати. 619 остбатальон престана да съществува!

Командирът заповяда:

— Изсечената гора да се прибере — ще потърбва!

През това време майор фон Шрадер, облечен в пълна парадна униформа по случай започване на важната акция, докел неспокойно изстаята: Село Верхполе бе отделено от гората с двойно укрепена линия, минни заграждения и се охраняваше от полицейските части. Но ето че радиовръзката с батальона се прекъснала и майорът започнал да се тревожи все повече и повече. Внезапно зад прозореца се раздали изстрели, разнесли се експлозии, блеснал пламък... граната... друга! Майорът не успял да се опомни, когато вратата на стаята се отворила и дулата на партизанските автомати опрели в корема му.

С разгромяването на хитлеристкия гарнизон се бе заел партизанският отряд на Михаил Илич Дука. Щабът на Шрадер се намира в първия етаж на училищната сграда. Нападението било извършено през нощта.

Ето какво ни разказа опитният партизанин Иван Ивакович Мартинов:

— Ние знаехме, че пред училището са построени огнени точки,

свързани помежду си с окопи. Войниците и полицаите живееха в училището и в селските къщи.

Нашата ударна група от 60 души обкръжи училището. Ръководител на групата беше Александър Георгиев Разуваев. Около училището имаше бараки. Ние решихме да ги претърсим. Един партизанин влезе в бараката и в тъмното настъпи спящ човек, който скочи и даде поредица с автомат, която обаче не засегна никого. Друга поредица ликвидира фашисткия войник.

Изстрелите изплашиха немците, които охраняваха училището, но те не успяха да се организират за отбрана, защото предварително бяха обкръжени от партизаните. В помещението на щаба ние не можахме да влезем веднага. Но скоро съпротивата им беше сломена. Трябваше да хванем жив Шрадер. Най-после стаята му бе блокирана. Когато влязохме в нея, Шрадер уплашено се озърташе. Той държеше в ръката си пистолет, но бе изстрелял всичките си патрони.

Шрадер захвърли със злоба пистолета си. Командирът на групата го хвана за ревера на куртката и майорът, смразен от ужас, бавно повдигна ръце.

При обиска намерихме златен часовник, който кайзерът бе подарил лично на Шрадер за доблестно участие в Първата световна война. На часовника бе гравирал дарствен надпис. Шрадер отначало не искаше да каже нищо, тъй като мислеше, че ще го застрелят веднага. Когато видя, че партизаните и не мислят да го убиват, той заговори.

Ударната група бързо очисти къщата от противника. През време на операцията бяха убити повече от 50 войници и офицери и 90 души бяха взети в плен. В резултат на неочакваното нападение нашите загуби се оказаха съвсем незначителни.

След този бой немците вече не посмяха да се разквартируват в селото, но непрекъснато хвърляха над него запалителни бомби. В резултат на тази операция 619 остбаталюн бе разгромен, а плененият майор Шрадер се оказа в щаба на партизанското обединение.

И ето сега фон Шрадер седи пред нас върху небоядисаната пейка в партизанския щаб. Неговите тънки устни са здраво стиснати, а острият му нос е побелял от студа.

денния мартенски вятър. Ниско остриганите коси стърчат на главата му като четина. Пътешествието под стража не се е отразило много на парадната му униформа. Тя е малко изцапана с кал и майорът с всички сили се старее да поддържа достойнството си. Уви, тази задача не е по силите му. Коленете на майора треперят и като се озърта, той неочаквано пита:

— Очите ми бяха завързани. . . Искам да знам само едно: как вашите хора успяха да се промъкнат незабелязано през двете линии на нашите укрепления?

— Бяха ви нахлутили шапка-невидимка — иронично отвърна Боголюбов и рязко добави: — Вие сте тук, за да отговорите, а не да питате.

Разузнавачът, който бе го довел, се усмихна и ни каза:

— Ние и от самия Львов бихме го домыслили, а не от някакво си село. Как да не преминем, по своя земя вървим!

Докато траеше обичайната процедура на разпита, ние разгледахме майора. Това беше стар фашистки вълк. Продълговатото му лице, беззъбните му вежди, надменната уста и немигащите очи изглеждаха като прекопирани от някоя карикатура на кайзеровски офицер от времето на Първата световна война. И наистина майор фон Шрадер бе стар офицер от германската армия. В 1914—16 година той бе имал чин лейтенант и върху военната му биография бяха се отразили трескавите стратегически комбинации на немския генерален щаб: лейтенант Шрадер бе изпратен ту на западния, ту на източния фронт, ту настъпваше в долините на Франция, ту отстъпваше в блатата на Галиция. . . Една година след идването на Хитлер на власт Шрадер получи капитански чин, а след това стана и майор.

Шрадер хвърля жаден поглед към кутията с цигарите. Командирът със знак му разрешава да закупи и немският майор, притегляйки към себе си кутията, сконфузено гледа познатия етикет „Екстра — Берлин“.

— От вашия обоз — каза Виктор Кондратиевич.

— Това беше във вторник — меланхолично забеляза фон Шрадер.

— Грешите! Това е от миналата сряда. А във вторник нямаше цигари — само патрони и снаряди.

Виктор Кондратиевич ни предлага да вземем участие в разпита на Шрадер. . .

— Какво образование имате?

— Висше.

— Знаете ли добре историята на Германия?

— О, да! Историк съм!

— С какво може да се обясни, че в годините, когато Европа се намираще под ботуша на Наполеон,

в Пруссия нямаше масово партизанско движение?

Историкът фон Шрадер бърчи чело и мълчи.

— Известно ли ви е, че когато селянинът Андрей Хофер в 1809 година вдигнал въстание в Тирол против Наполеоновото подличничество, битите немски генерали и раболепните министри се отrekli от него и предали партизанина на враговете?

Едри капки пот избиват по челото на майор фон Шрадер и той мърмори:

— Партизанското движение е възможно само в такава огромна страна като Русия.

— Но в малката Испания партизаните неведнъж бяха опитните генерали на Наполеон.

Майор фон Шрадер е явно объркан.

— Известно ли ви е, че едва в 1813 година, след като руската армия и руските партизани разгромили войските на Наполеон и унищожили могъществото му, в Пруссия започнали да възникват партизански отряди за действия против Бонапарт?

— У нас, в Германия, не обичат да си спомнят за това — унило отвърща Шрадер.

— Вярно! А защо? Защото се страхувате от партизанското движение и го отричате изобщо, защото наричате партизаните разбойници. Вие лично сте писали в позивите, че партизаните трябва да се убиват на място.

— Писах — потвърждава фон Шрадер, — разбирайки вече, че в тази земя няма е известно всичко, което той е правил недалеч от гората. — Но ние в Германия изобщо считаме партизанското движение за нецелесъобразно.

— Сега от собствен опит се убедихте в обратното.

Вратата се отвори. Влезе връзка, дошла от далечен партизански отряд.

— Другарю командир, разрешете да доложя. Отрядът изпълни задачата. Загуби — четири души. Поръчано ми е специално да предам: убита е Валя, която взе участие в операцията. . . Зае се с най-опасната работа. . . Немците се гавриха с нея, обезобрачиха я. . .

В стаята стана тихо. . .

— Изведете пленника — тихо каза командирът. — Не мога да го гледам. . .

В щаба влезе върналият се от път Василий Андреевич.

— Вижте, Генка Подривинка се намери! Идва насам — каза той.

Погледнахме през прозореца. По просеката, заобиколен от група партизани, важно крачеше тричетири годишен малчуган. . .

Подадена е команда:
„Взвод, към мотелката,
по първо отделение с
ъгъл, напред — марш!“

Фоторепортаж

от НИКОЛАЙ ГОСТИЛНИЧАРОВ

Наближава времето за обедна почивка. Един след друг се завръщат взводовете от занятие. В свежия и чист въздух се носят мъжествените песни на войниците. Ето задава се и взводът на лейтенант Матеев. С изправени снаги и широки крачки бойците маршируват след своя командир. Все по-ясно се виждат зачервените им от студа лица, по-отчетливо звучат думите на войнишката песен:

Да гръмнат мощни барабани,
тръби с възторг да затръбят,
гора от знамена развени
над родний край да зашумят.

С твърда стъпка преминава взводът през портала и навлиза в казармения двор, изпратен от радостните погледи на дошлите за свиждане хора от града и селата.

Трябва да кажем, че в този взвод строевата подготовка е на особена почит. И то не само в определените за това часове, а при всички случаи на строяване, при отиване и завръщане, на храна, на театър и т. н. А при занятията по строева подготовка часовете се използват за ново усъвършенстване, за придобиване на нови строеви навици и умения.

Ето и сега. Макар че казарменият район е покрит с дебела снежна покривка и студът хапе бузите и ръцете, строевият плац е разчистен, трамбовани занятието „Строеве на взвода“ се провежда тъй, както изисква Строевият устав.

Отдалеч се чува гласът на лейтенант Матеев. Той обяснява разгънатите строеве на взвода. Показва и след това се чува командата:

— Взвод, в две редици строй се!

По заснежения плац в надпревара със студения вятър тичат бойците и заемат местата си. Проверка, показване на грешките и отново строяване.

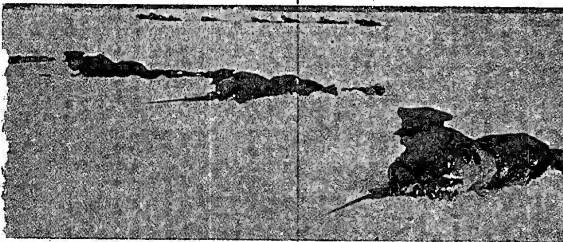
Следва едноредичният строй, след това походните строеве на взвода, където хората ту се събират в колона по отделения, ту се разтягат като броница при колоната по един.

Особена вискателност проявява лейтенант Матеев при разчленените строеве и веригата. Това са бойните строеве на взвода, те трябва до съвършенство да се знаят и безпогрешно да се изпълняват. Затова не един път се повтаря и потрета всяко положение.

Ето така, постепенно се създава добрият строеви вид на взвода, на бойците и командирите като цяло. Добрата строева подготовка на взвода е сглобила и споила личния състав като здрав боеви колектив, високо дисциплиниран, способен да изпълни всяка поставена задача с успех. И не случайно взводът има висок успех по всички раздели на бойната и политическата подготовка.

С твърда крачка взводът изучава престрояването от движение в колона по отделения.

Взводът е обстрелян внезапно с пушечен и картечен огън. Няма време за губене. Командирът на взвода Дюдаков командва: „Взвод, към теления стобор — за бой!“

Добрата маршировка краси взвода. Това се постига с труд и точно изпълнение на устава...

По ПАРТИЗАНСКИТЕ ПЪТЕКИ

БРИГАДА „ЧЕПИНЕЦ“

Богата са революционните традиции на Чепинския край. Те са изковани в тежка и сурова борба на неговото население срещу податливите и грабятелите на народа. Още през годините на турско-робство чепинци ярко проявяват своя копнеж за свобода и правда. Макар че са живели сред враждебно мохамеданско население, те не допуснали да загасне пламъкът на тяхното национално съзнание. Селяните от село Каменица забили пред турските насилиници, че камъни ще станат, но няма да се потурчат. Това ясно изразява твърдостта и безстрашието на чепинци.

Партизанското движение в Чепинския край възниква още през 1941 година. Организатор на въоръжената борба е местният районски комитет на партията със секретар Манол Велев. По решение на комитета през есента на същата година в планинската местност „Порт Артур“ се създава база за разгръщане на партизанското движение.

Първият обитател на партизанската база е комунистът Никола Божанов от Бакитово, който преминава в нелегалност през месец февруари 1942 г. поради провал в родното му село. Към него малко по-късно се присъединяват Костадин Гюров и Атанас Семерджиев, преминали в нелегалност през декември 1941 г. Скоро те се аклюват и през лятото 1942 г. действат в състава на Баташката чета. През се-

необходимите връзки с партийните и ремсови организации в селата и в извистенето на храни и дрехи за зимуване и планината.

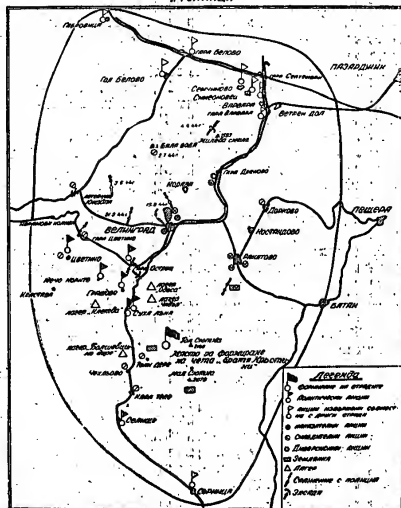
През януари полицията и новата дружина, разположена в сградата на „Прогимназията в Ляджене, започват масови арести на легални дружини. Това налага колониалната от партизаните, в по-късно и останалите въпреки големият си да напуснат землянката и да се свържат със селата, за да изведат застрашените от арест комунисти и членове на РМС.

Настъпва продължителна тежка и безпощадна борба на партизаните не само със снега, студа и глада, но и с многочислената полиция и жандармерия, които след разгрома на отряд „Антон Иванов“ хвърлят всички сили за унищожаването и на чепинските партизани. Следват бои на Никола Божанов, Стефан Добрев и Георги Шулев край с. Ракитово; престрелката при нападенето на гора Цастно; бои със засада на Мечи мост; единичен бой на Вела Пеева и Стою Калпазанов с многочислената жандармерия и полиция край с. Ляджене; акция в с. Цастно.

В тези боеве падат убити легендарните партизани Вела Пеева, партизаните Крум Божанов, Стою Калпазанов и Стефан Добрев. Но въпреки това четата значително укрепва.

През пролетта партизанската чета установява здрава и постоянна

СХЕМА на партизанската бригада „Чепинци“ за бойните действия

Чепинските партизани вземат активно участие във всички походи, акции и сражения на антонивановци през 1942 г.

Самостоятелна партизанска единица в Чепинския край се формира през ноември 1943 г. По договореност между щабовете на Втора и Трета военно-оперативни зони 14 партизани и партизанки предимно от този край се отделят от „Антон Иванов“ и образуват партизанската чета „Братя Кръстими“ с командир Атанас Семерджиев (Цастан) и комисар Манол Велев (Филип).

Краят на ноември и декември преминават в организационно укрепване на четата, в установяването на

връзка с щаба на Трета зона, със съседните партизански единици и с отряда „Никола Паранунов“. Започва нейното бързо разрастване в отряд, а впоследствие в бригада.

В редовете на чепинци се вливат няколко десетки младежи, избягали от фашистката казарма. Числеността ѝ достига 200 човека. Растат бойното майсторство и опитът на партизаните. Изпълнението на партизанските присъди срещу враговете на народа и предците им кара местните фашистки власти да треперят от страх, а у народа то предизвиква ланкуване и нескрита радост.

Районът на бойните действия на Бригада „Чепинци“ се простира

от долината на Доспатската река до хребета Алабак, излизаваш се над западната част на пазарджишкото поле и от прохода Аврамови колиби до Батак.

Част от силите на бригадата под ръководството на Цветан се разположи и действаха главно северно от Чепинското корто, Съвместно с партизаните от отряд „Ангел Кънчев“ те провеждат последователни нападения срещу селата Габровица и Голямо Белово срещу охраната на конспиратори за връзки при гара Белово; срещу работещите за немците големи маляри в землищата на Каменица и Дорково. След това група от 8 души чепински партизани нападна и обстрелва едно противовъздушно отделение войници в село Ляджене, което води наблюдение от „Казармата“.

През втората половина на август част от бригада „Чепин“ и отрядите „Ангел Кънчев“ и „Панайот Волов“ провеждат една от най-големите и дръзки чепински акции и нападната страна — едновременно нападение на железопътния възел Варвара и селата Варвара, Симеоново и Семчиново. Прилагатки военна хитрост, едно отделение партизани, обхванено във войнски дръзки и командувано от преминалия към партизаните офицер-комунист Иван Благоев (Камев), обстрелва охраната на толемия немски склад, намиращ се в село Симеоново. В селата Семчиново и гара Варвара партизаните водят бой с големи сили

на войската и полицията. Във Варвара и Симеоново се провеждат ситуационни митинги, на които се стича цялото население. Част от плененото немско имущество с изнесено с коне и мулета в планината за нуждите на партизаните, друга част — разпределя на населението, в останалата — унищожена.

По-голямата част от бригадата под ръководството на Милко Велев в същото време се разполага и действа южно от Ляджене, като провежда смели акции в селата Грашево, Сърница, Цветино; извършва нападение срещу фабричните работници за немците и горските работници; не допуска износване на дървен материал за немците; изземва и разпоява на населението приготвените и малярите казаквал за Германия. В нивелото на август партизаните спират чепинския влак, пътуващ за гара Острец, и обстрелват влакът, който се в него погледан и военни лица. Със същия влак те се изнасят към гара Острец и нападат войсковото отделение, което я отблъсква.

В края на месец август разналични-циб на бригадата бива издигнат другарят Иван Благоев (Камев).

Силата на партизаните е в правилното политическо ръководство на партията и в неразривните връзки с трудещите се. Чепинските парти-

зани имаха десетки ятаци и помагачи във всички села, в това число и в помашките, които ги укриваха, хранеха и обличаха, рискувайки спокойствието и живота на своите семейства. Живите партизани никога няма да забравят предаността и себестраданията на такова ятаци, като Делчо Гавчев, Васил Кръстин, Насил Содев, Иван Содев, Михаил Михайлов, Георги Галин, Марин Кордана, Кръста Пандева, семейство Станудини, Кръстю Пеев, Петър Чивката и др.

В края на август и началото на септември 1944 г. по решение на щаба на зоната бригади „Чепин“ и част от отряда „Ангел Кънчев“ — общо около 200 партизани, се съсредоточават в района на в. Милени скали с намерение заедно с отряда „Панайот Волов“ да преминат в едновременно настъпление по южните склона на Пазарджишкото поле.

На 4 септември 1944 година фашистката власт вдига на крак целия 27 лехотен полк, специалната ловна дружина от Ляджене, един кавалерийски част и пещерските тежкоартилерийски дружини. Тези сили обкръжават събраните на в. Милени скали партизани. С въоръженото започва от сутринта и продължава целия ден. След измъкването от обкръжението — колоната на чепинци, която се движил и щаба на зоната, поведе на силна картечна знода, след това на втора, трета... Партизаните с бой си пробиват път на

запад. Чак до залез слънце над прохладните долине на Алабак се разнася злобещият вой на фашистките картечници и автомати, а илюните на дърветата треперат от трясците на бомбите. В изравния бой с много числени враг загиват 12 души партизани, между които и Методи Шатаров — командир на 3 въстаническа оперативна зона. Въпреки това бойт е спечелен от партизаните. Врагът получи достоен отпор, което още повече разклаха неговото морално състояние.

На 8 септември 1944 г. бригада „Чепин“ участва в установяването на народната власт в селата Каменица, Ляджене, Цветино, където беше посрещната с гореща любов от цялото население.

Николко дни след Деветосептемврийската победа от бригади „Чепин“ се организира отделна партизанска рота, която се включва в състава на Народната армия и взема участие в боевете срещу немскофашистката армия в Македония. Най-малко боят път минава през Киселица (край Крупа Палика), Червендамък, Остреш, Куманово и Скопие.

Тази справка е написана от другари полковник Атанас Семерджиев и съгласуван с другарите Милко Велев, Гера Пеев, Крум Гавчев, Георги Шулес, Илия Карев и Костадин Гауров.

18. VIII. 1944 г.

Спомен от ИВАН ПОПОВ

— Към Пазарджик, а може и по-нататък — обясняваме на шофьора.

— Ввакуирахме се. На устата ни бяха селата Белово, Сараново, Звъничево, Перущица, Брестовица — само по-далеч от тази отровна атмосфера.

Пред очите ни се мяркаха селцата, разпилени по северните склонове на Родопите. Те ни привличаха. Ние завихме на юг от гара Септември и спрехме на гара Варвара.

Насочихме се към това неизвестно нам село, за което от няколко места ни бяха казали, че било неблагоприятно, болшевиизирано, а едно длъжностно лице дори се обзвря с известно съжаление към нас:

— Тук са най-големите разбойници в околността!

А страхът от „разбойниците“ бе наистина голям. Но от тях се страхуваха онези, които бяха разлепили следната заповед:

ЗАПОВЕД № 59, 10 МАЙ 1944 ГОДИНА
„Съгласно лично поверително писмо 611 от 5 май на господина началника на пазарджишкия гарнизон

УВЕДОМЯВАМ

населението на село Варвара, че всеки, който наруши селото и стане нежелан и неговите близки не могат да дадат точни сведения за него къде се намира в момента, където му ще бъде запалена, а родителите му, жена, деца и близки ще бъдат избити...“

Времето течеше. Събитията следваха едно след друго. Службите за зачестилите партизански акции достигнаха до всички.

— Научихте ли? Миналата нощ партизаните са били в Юндоло, завчера в село Дорково. Шели да дойдат и тук...

И те наистина дойдоха. С настъпването на вечерта на 18 август из селото се разнесе честа пушечна стрелба. Селото се спотаи. От време на време се долавяха само установените от партизаните пароли „Лом“, „Варна“ и пр., което показваше, че то е здраво блокирано. Акцията е била така добре подготвена, ударът — толкова изненадващ, че още в първата схватка кметското население често бе овладяно, като бяха хванати няколко души от охраната. Заловени и доведени тук бяха и други. Пред

намесничеството — малка приземна стаячка на бедна селска къща — бяха изнесени и изгорени архивите и реквизиционните списъци. След доста продължителна пауза планна отново внесахна и честа стрелба. Чу се кратък писклив глас на плачеща жена, след което настъпи отново неравна тишина.

Жена оплаква някого — помислихм ние. Несочаквано партизани донасят на ръце две ранени, облени в кръв деца. По-голямото, шестнадесетгодишна девойка, изписва, когато вижда баща си, командирът на отряд „Ангел Кънчев“, който доведе селото.

— Татко, убиха мама!

Бащата е обхванен от ужасната вест. Той знае кой е убиецът: Стоян Чомпата — най-свирепото и най-вярното господарско псе в селото, остъждан за убийство и дежал много пъти в затвора. Неговите подли провокации и престъпления го държача денонощно напрек с пушка в ръка. След като прави жалък опит да организира отбраната на общината, Чомпата бива ранен в престрелката, но успява да се промъкне през кордона. Останал сам, озверен, главорезът изтича до къщата на партизанския командир Асен Бонев и след като не успява да проникне вътре, насочва пушката си срещу вратата, зад която била жената на Бонев, бранача като орлица децата си.

Бедната жена бива проиназана от няколко куршума и пада мъртва на пода. Другите и две по-малки деца, скрити под леглото, останали незащитени. След това кръвожадният убиец се насочва към къщите на други партизани от селото и само една слипа случайност пресича пътя му за проливане на още кръв. После той успява да се прикрие и изчезва в тъмнината.

Дълбоко развълнуваният от жестоката вест Асен Бонев запазва забележително самообла-

дание. Той оглежда наредените край стената на общинската стая съмишленици на убиеца и сочевки децата си, които санитарите бързат да превържат, се обръща към фашистите:

— Сега кажете wie какво трябва да направя. Сами отсърдете!

Изтръпнали пред ужасното престъпление на своя „водач“, треперещи от смъртен страх, те очакват най-лошото.

— Можем да разстреляме всички ви, но ние не сме убийци! — отсича Бонев и прегръща децата си.

— Тръпки ползаха по гърба ми, когато чух тези думи — казваме Иван, напийт служак. И добави: — Очаквах да накажат някого, а те не сториха никому нищо. Щейм ми се да скоча и да тръгна с тях. Не можем да одържа сълзите си...

Партизаните взеха плачещите деца и заедно с тях се оттеглиха към полунощ безшумно и незабелязано.

Засемането на село Варвара бе един от ударите на „четворната акция“, организирана и проведена тази вечер от ръководството на Третата въстаническа оперативна зона с център Пазарджик под командването на Методи Шатаров. Същата вечер беше атакувана гара Варвара, село Симеоново, където имаше немски склад с дрехи, и село Семчиново.

Както навсякъде, тъй и тук партизаните събужда нова надежда в сърцата на измъчените и отрудени дисциплина и със своето сполучно и твърдо държане показваха неспроходимата сила на освободителното движение.

— Колко добра душа беше жената на Асен! — скръбно повтаряше дядо Илия и добавяше: — Комунист ли е, той е честен, той е човек. Ония, ония са зверове!

СЪВРЕМЕННИ БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛИ

АНГЕЛ
КАРАЛИЙЧЕВ

Сладка е думата на Ангел Каралийчев, незебраним са героите на неговите разкази. Зачетеш кой да е книга — пред теб шире нашата земя хубава, чувш как Росица шуми под росенски камей мост, видиш как бо-сонога момиченца продават круши покрай пана, срещнеш във вилелците дядо Божки, който носи златното лъвче към града, съзреш бай Рожан Каменов сред безкрайните лехи на големата Соколова нива. А когато авторът ни поведе по далечните пътеки на далечното ма-нило, сякаш вървим с него, слушаеш със затаен дъх думите му, мразещ агарянеца, който съенча патриарх Евтимий, чакан с надежда от горичката главия да изтече листенце, корен да пусне бръст на българщината.

Тежкопола сукманият мятат героините на Каралийчев. Неговите мъже са наметнати със сурни и бозови ямурлуци и имат златни ръбци и за рало и за стреме да стъпят, и чук и длето да поемат, и към овчарска свирка да посегнат. ... Само когато от дъх-душа обичаш хората — само тогава би могъл да пишеш за тях с толкова човешина.

Ами за малките? Та има ли за тях по-голям еладодумец от Ангел Каралийчев, има ли по-чужди приказки от неговите?

Жителната пинка се търкаля, очите на вълка светят като въглени. ... Нешко Татар-чето се емее насреща и зъбите му лъщат като зърна. Матарешето на дядо Минчо крупа на самотната нива огризки, а баба Тиша пъди вилелците от градинчето и ордак дечурлата пълна с веселия врява дворова, улица, широки поляни и бели чучулки.

Името на Каралийчев е едно от най-популярните писателски имена. Виеко българче го знае от читанките и букварчетата, всеки любознателен читател е чел неговите разкази, които звучат като песни.

Ангел Каралийчев е роден през 1902 г. в с. Стражица, Горнооризово. Още учениче в родното си село, надарен с будно око, отзвучаво сърце и леко перо, той отрано напежда чело над книгите, четее, учи наизуст, сам пише. Явяват се първите спомогновения. Като студент по химия Каралийчев поддържа своите стихове и прогресивните тогавашни издания с псевдонимите Миможко Гладиев и Иван Чернев. Но неговото развитие не спира

тука. Един случаен повод го накарава да се опита в прозата. Каралийчев написва първия си разказ — „Пролет“. После втори, трети и ... намира себе си.

Така се зареждат книгите „Ръж“, „Сре-бърна ръкояка“, „Вихрушка“, „Лъжовен свят“, „Птичка от глина“, „Росенският камей мост“, „Соколова нива“, „Народен закривник“ и десетина книги за малките читатели, които разказват умно и кротко за природата и чу-тото — и по Балкана, и по Стражица, и по Тракийските равни полета, и из Родопските гъсти гори. Героите на Каралийчев ядат хляб и лудец, седят на краи на софрата и до тях бълкват краи приза, косят дълбока мъжа в душата си и беднотията не елика от раменете им. Всичко това Каралийчев описва талантливо, ярко.

Има дни, в които писателят се е отклонявал от здравите, реалистични пътища на нашата литература, но той винаги е намирал сили да претърсва тоа. Сега той е в разцвета на своето творчество и без съмнение ще стамее да разказва за новите дни, които живеят дядо Божковите, приятелите на Нешко Татарчето, съседите на баба Тиша.

Прекрасни неща съдържаат книгите, които Каралийчев събра в „Приказен свят“. И нека тоя приказен свят става все по-широк, нека окоето на писателя гледа все по-далеч и по-надълбоко и живота на хората, за да може спотаната му ръка да напише още стотни приказки и разкази — пъстри и кресни като шарена селска черга, дъхави като жълта дюля на поляна, толли и затрогващи като песни!

НАЙДЕН ВЪЛЧЕВ

корона на хан Крум. Когато той седна на престола в Плиска, пристигнаха приятели и вратове, за да му поднесат дарове и да смекчат жестоко му сърце. Самият крал на франките, които върлуваха там, където залязва слънцето, проводи на Крума обсадна машина, за да събаря с нея испоклатими крепостни стени, аварите от север му докараха петстотин вола с вити рога, предложиха му още пет хиляди и много делви със златици му обещаха, стига да им стане съюзник и заедно с тях да нападне краля на франките. А тъмнокожият владетел на пустинята отвъд Топ-лото море го почете с две клетки, големи колкото курниции. Едната беше празна, а в другата се мъдреше златогривата котка. Посланиците на тъмнокожия целунаха десни-цата на Крума и му рекоха:

— Владетелят на пустинята ти изпраща този звяр, който няма равен на себе си по сила и без-страшие. В Константинопол на императорския престол се е разположил Никнфор, който смята себе си за по-силен от всички лъвове на земята. Нашият го-сподар ти изпраща празната клетка — да заключиш в нея Никн-фора и да го показваш на народа си.

Хан Крум поклонил на чуждите пратеници които на зверове от българските гори, поръча да им заколят черночетинестни гилгани от дебрите край Тича и да ги напоят с вино от преславските лозя. На аварите показа всичко: и Мадарския хълм, и конните дружини, които препускаха в равнината покрай Плиска, и прав-ните държавни житници. Нищо не скри от другоземците. И защо да крие? Нали те протягат ръце да му станат съюзници! Когато влязоха в Плиска, посланиците бяха на брой четриннадесет, а когато нлизиха, бяха останали триннадесет.

— Намерете четринадесетия! — заповяда ханът.

Най бързоходите войници се втурнаха да го дирят. И го настъп-наха в Рипския проход, опитен на юг, към Никнфоровата столица — да разкаже на императора какво е видял в Плиска.

Месечината дванайсет пъти се нащърби и дванайсет пъти се появи пълнолуна над Мадарските овчарници. Крумовите конници за-прашиха на север. Кралят на франките насмете аварите надолу, по течението на Дунава, българите ги подгониха нагоре срещу водите. Аварската държава се сгромоляса с голям трясък. Всичките врати на крепостите се разтвориха и по-бедителите се наместиха в дво-рите на победените. Крумовите войници оковаха с желязо краката на челиниците и ги подкараха към Плиска. И ето ги сега: разтре-перани стоят пред прага на трон-ната зала.

— Да влязат! — извика ханът и се раздвижи върху мечата кожа, с която беше подплатен позла-тения му трон.

Двете крила на вратата скръц-наха и се разтвориха. Пленниците плахо пристъпиха и щом стигнаха до нозете на хана, митом се стру-полиха на очите си като трепи, поведени от желязна коса. Ханът ги разгледа навъсено, изпод вежди и рече тихо:

— Станете прави! Пленниците се дигнаха. Ханът потърси с ръка мечата си, който висеше отляво на бедното му,

ХАН КРУМ
И НЕГОВИЯТ КАВХАН

Аварите мъдчливо въздъзоха по черните мраморни стъпала. Прашните им боси позе нарису-ваха бели ходила по огледаната полирай камък. Те вървиха един след друг съкрушени, с изпо-драни кокусии, пристегнати на кръста. Челата им бяха набраздени от горест, ръцете им — навъз-рани с ремъци от биволска кожа. Верните на нозете им скимтаха като пребрити псета. Пред затворе-ната врата на тронната зала стояха застинали на стража двамина кру-

мови войници. Отгърлци от ковано желязо тегиха на гърдите им. Дръжките и ножниците на мечо-вете им бяха замрежени със златна паяжина, върховете на копията им стигаха до тавана, където живописец-резбар беше разказал пречудни истории.

Изневиделица съвсем наблизо, под голямото стълбиче на дво-реца избухна рев, подобен на гръм небесен, по-силен от гроко-та на обсадни машини, които събарят крепостни стени. Плен-

ниците пожелтяха. Скупчиха се като стадо овце, нападнати от вълча глутиница. Накъде да бягат? Двамина стражници се спогле-даха и митом оживяха. Дяволити усмивки разкриха белите им зъби. Те знаеха, че реве голямата зла-тогрива котка, която може с един удар на лапата си да простре на земята най-силния човек. Но котката е заключена в желязна клетка и реве за просторите на пустинята. Месец текло, което значи овен, на 804 година довнесе

хвана ножницата и я положи върху коленете си. Обърна се към едноръкия, който беше по-висок от всички, и попита:

— Кои сте вие?

— Ние сме същите, дето преди една година идвахме от Аварската земя да те поздравим с престола и ти докарахме петстотин вола! — отговори едноръкият.

— И се опитахме да те предадем на ромейския император! — рече на себе си Крум и неволно стисна дръжката на тежкия меч, но си спомни думите на своя баща Кардама: „Никога не вадя нож на умряло куче“ и пусна дръжката.

— Ние бяхме най-големите и най-богатите. Сега сме нищо! — покланят тъжно глава вторият, който стоеше надясно от едноръкия.

— Докъде стигаха границите на вашата държава? — прокхнтя дрезгаво гласът на хана.

— Ние владеехме всичките земи от Дунава до Студеното море — бързо отговори едноръкият и се удари в гърдите.

— Ние натискахме с крак всичките народи от Елба до Волга! — добави оня отдалеч.

Очите му блеснаха за миг и пак угаснаха.

Ханът на българите покланя глава:

— А защо пропадна тъй скоро вашата могъща държава? Отговаряй!

— Не знам! — отстъпи две крачки назад едноръкият. — Враговете ни нахакваха, като изпратиха в нашата гора най-силните дървари с най-острите секири.

Тогаво едно прегърбено старче с остра червена брадичка и мигащи очи разбута пленническата навалица и излезе напред:

— Аз да кажа! — рече старчето.

— Говори! — кимна с глава ханът.

— Нашата държава пропадна първо и първо, защото между управниците нямаше съгласие. Всеки телеше чергата върху себе си.

— Второ? — нетърпеливо го подкани ханът.

— Умножиха се злодеите и крадците, а стадините станаха техни съюзници.

— Трето?

— Клеветниците почерниха челата на най-личните между нас.

— Четвърто?

— Търговците грабеха безбожно народа. От едно агне вземаха по две кожи.

— Пето?

— Ония, които трябваше да грабнат мечовете и да се бият с твоите войници, се търкаляха в кръчмите без ум и без памет.

— Стига! — ревна ханът на българите и скочи. — Махнете ги от очите ми! Тяхната болест е по-страшна от чумата!

И като разблъска аварите, ханът изскочи навън. Тичешком слезе по стълбището, спря между двете порфирни колони на външната порта и викна:

— Конят ми!

С крилат устрем патоногият хански жребец изтрополя по улиците на Плиска, прехвърляна дълбокия ров, който заобикаляше столицата, и се понесе по равното поле, където пасяха държавните коне. Шом съзряха буйния жребец, стотици глави на млади кобили се извърнаха към него и тревожно почнаха да цвилат. И не се укротиха, додето не го изгубиха от очите си. Слънцето клонеше към зъберите на Мадарските овчарници, когато ханът спря запъхтаното животно в подножието на канарите. Скочи на земята, пусна коня в дълбоката трева да пасе и мъчително възлезе по стрънните стъпала, които възхождаха до горното равнище. Цялото плато беше окружено с ограда от габрови пръти. В кошарите тлъстеха меднорунни овни за ханската трапеза. Погледът на Крума се плъзна по сламените кошари, по гърбовете на овните, които току-що се бяха върнали от паша. Изведнаж през ниската ограда чевърсто се прехвърли едно голямо куче с остри уши, подгони овните, запаса гръбляна на най-охранения, метна го върху гърба си и заедно с него прескочи плета. Додето го усетят овчарските кучета — зверът потъгва в близката лешникова гора.

— Вълк — рече на себе си ханът и жилата, която пресича челото му, набъбна като пиявица.

Втурна се към първата кошара, където десетина овчари с дървени лъжици сърбяха димящо мляко от една кошана.

— Очите си да отваряте, или ще ги изблакам! — викна ханът. — Додето-вие тука лапате, вълкът отнесе най-големия овен.

Овчарите зинаха втресени.

На връщане ханът отпусна юздата на жребца и го остави да върви, където ще. Конят се отби от отпъкания коларски път и кривна по Преславската пътека. Наляво, между вековните дъбаци, се гущеше една землянка, покрита с плочи, оградена с висок плет. В градинката зад къпурката бяха наредени като калпаи сламените кошери на пчеларя дядо Трак, а в предния двор мяташе сянка една стара лозинка, която раждаше гроздаци със зърна, едри като биволски очи. Жребецът спря пред липовата вратня. Ханът се изхлу от седлото и блъсна вратнята. Като го видя, братият пчелар се засмя до уши, наведе се до коляното му, изнесе му трикрако столче да седне, наточи му студена медовина от зимника в пръстена паница и му откъсна най-узрелите гроздове от лозинката.

— Не съм дошъл при тебе да ям и да пия, а ида да ме научиш на ум — проговори гостенинът и се отпусна на столчето. — Ще те попитам нещо.

— Питай, господарю!

— Какво правиш ти, старче, когато гилецът нападне кошерите? Помагат ли ти молитвите на жреците?

— Не помагат, вивги хан, никакви молитви. Мястото на загиналия кошер не е в пчелина, а в огъня.

— И аз тъй ще направя! — рече ханът и отидна, сякаш воден един камък се разтовари от плещите му. — Ще издам закон на клеветниците да режат езиките, злодеите и крадците нека останат без ръце, подкупните съдии ще съд сам!

И ханът разтърси заканително юмрука си към Плиска.

— А на пиянството ще отрежа корена! Тъй да знаеш!

И като грабна паницата с медовината, гостенинът я пресути на един дъх, облиза устните си и рече на пчеларя:

— Ти трябваше да ми бъдеш кавхан, а не онова бостанско плашило, което не може да раздели, сеното на две магарета и се е разположило на първото място след хана, само защото е от рода Дуло!

— Аз, господарю — поклони се пчеларят, — съм кавхан на един милион крилати войници. Повече са от твоите.

Крум го погледна озадачен.

— Къде са тия войници?

— Там са те моите юначни и верни рожби — показа с пръст дядо Трак през рамото си към кошерите. — Те са моята грижа и разтук.

Хан Крум се усмихна и потупа мъдрия пчелар по рамото.

Додето окапе шумата на лозинката, ханските глашатая разнесоха царския закон по всичките краища на българската земя. Загряха секирите. Изсякоха лозите. Един чукач не остана в преславските лозя, по белите хълмове на Провадия и покрай бреговете на морето, откъдето изгрява слънцето. Плесеняха пръстените делви, разсяха се бъчвите, в които старите българи наливаха гроздовата мъст.

Търкулнаха се още пет години. След битката в Ришкия проход, където загина самият ромейски император Никифор, хан Крум се намери в голямо затруднение, когато дигна пред дружините си златната чаша, изкована от черепа на Никифора, защото никъде в българската земя нямаше кашпа вино. Със сладка студена водича наквасиха гърлата си юначните войници.

Шом влезе в двореца си, ханът най-напред отиде под стълбището и положи в празната клетка Никифоровата чаша. Златогривата котка легеше омърлушена и тиха. Сърнето, което сутринта ѝ беше донесъл гледачът на зверилищата, не беше покланято.

— Пуснете тая ноц звяра на улицата — сам да си хване жива плячка! Глашатаяте да разгласят по мегданите, че додато залезе месечината, златогривата котка ще бъде господар на Плиска. Никой да не излиза от къщата си!

На другия ден гледачите на ханските зверове намериха лъва простряна върху насила на градския ров с прерязано гърло.

По всичките мегдани на столицата екнаха гласовете на глашатаяте:

— Слушайте! Слушайте! Оня, който е затрил златогривата котка, скоро да се яви в ханския дворец! Ханът ще го почете с достоен дар.

Най-напред се навървиха синовите на вельможите. Първият, който превари другите, скочи от коня си, изтича пръгаво по стълбището, блъсна вратата на тронната зала и се простря на пода. Челото му опря до ханските ботуши.

— Ти ли закла нощес неукротимия звяр? — изпитателно го стрелна с очи ханът.

— Аз! — срамежливо отвърна младият човек и почна да мига, защото ханът го гледаше с недобър поглед.

Тогаво Крум скочи на крака, протегна напред ръцете си, изкриви пръстите си като нокти на хищник и ревна гръмовито:

— Харрр!
Младият велможа изхвърляна ка-
то заек от тронната зала. Ханът
се провикна подире му:
— Петдесет тояги за лъжата!
Дряновици!

Синът на втория велможа по-
лучи шестдесет дряновици, защото
надълго и нашироко лъгоше как е
хванал лъва за ушите, как го е
развеждал по улиците на Плиска
и най-сетне му додейло да го
влочи и изтегил меч си.

— Харрр! — изрева ненадейно
хан Крум и се сгромоляса върху
лъжеца.

С три ведра вода залиха царе-
дворците момъка, защото беше
припаднал от страх.

Влезе третият...
Отмалеха ръцете на оня, който
раздаваше наградите с дрянови-
цата.

Най-сетне прага на тронната зала
прекраси нехайно един мъжага
с бутнат към темето калпак, с
цървули, с бели навуца и черни
кръстосани върви върху тях.

— Ти какво искаш? — попита
го ханът.

— А че... за награда съм до-
шъл.

— Харрр! — връхлетя го ха-
нът. — На ти наградата!

Но гостенинът, наместо да търти
навън, отстъпи само два разкрача,
светкавично се наведе, измъкна
изпод навоя на левия си крак
един остър нож и процеди през
зъби:

— Аз от един лъв не се уплаших,
отко теб ли? Ей сегинка ще
ти взема душницата!

Ханът вдигна властно десни-
цата си:

— Стой! Разбрах — ти си юна-
кът. Скрий ножа! Дръпни се назад
и ми разкажи що за човек си и
кой магосник те е надарил с
такава сила и безстрашие?

— Аз ли — наведе се момъкът
и прибра ножа в ножницата, —
каквото ме гледаш, такъв съм.
Казвам се Ишбул. Камъни вадя
от каменоломницата при Царев
брод. Баща ми е дядо Трак, оня
сълънцат, дето има пещини на Прес-
лавската пътека. Знаеш го, ако не
си го забравил. Умът му реже като
бръснач. Когато ти извади закон

да изсекат лозята, той издигна
кътния плет още два човешки
боя, потули лозницата, скри я от
очите на хората и премести вход-
ната вратня отзад, там, където бяха
кошерите. Всяка есен той обира
плодовете на лозницата, мачка ги и
сока им налива в една голяма
пръстена деля. Искрящо питие,
огън, но си го пие сам — по една
паничка на ден. А зимника, където
е делята, държи под ключ. Сно-
щи, като се върнах от каменолом-
ницата, заварих вратата на зим-
ника отключена и рекох:

— Я да опитам татковото питие!

Нагребах си една паничка, гав-
рътнах я, но ми се позавърта гла-
вата, затуй излязох на полето —
да се поразтъпча. Върху самия
градски ров срещнах котката.

— И?

— Преборих я.

— Ако не беше пил от татковото
си питие, щеше ли да се хванеш
на борба с лъва?

— Защо не? Мене от нищо не
ме е страх.

— А какво каза баща ти, когато
преди пет години узна царската
ми воля за изсичането на лозите?

— Какво каза ли? — почеса се
по ухото синът на дядо Трак. —
Той каза тъй: „Оня, дето коли
кучето в Плиска, е решил да изгори
козяка за бълхата, но дядо Трак
е стар лесугер и не си дава лозни-
цата.“ А сега искам да ми кажеш
какво ще ме правиш? — попита
Ишбул хана, като го загледа право
в очите и се усмихна.

— Аз, Ишбуле, откога търся
такъв юнак като тебе! Ще
те направя кавхан. След мене ти ще
бъдеш най-големият. Но заедно
дигна ръка срещу своя господар,
ще те накажа да лежиш в тъмни-
цата, додето оканят листата на
бащината ти лозница. На ден ще
получаваш по една коричка про-
сеник и по една кратунка вода.
Ако изтраеш — ще станеш кав-
хан. Сложете му вериги на крака-
та! — извика ханът.

— Ще изтрая! — завъртя глава
новият кавхан, оправи си калпака
и тръгна към тъмницата.

АНГЕЛ КАРАЛИЙЧЕВ

Рисушки от Минчо Никифоров

ПРОЧЕТИ ТЕЗИ КНИГИ!

БИБЛИОТЕКА „БЪЛГАРСКИ ВОИНИ“

През месец януари 1957 година излязоха от пе-
чат пет номера на библиотеката „Български вои-
ни“: „Мечтата на Стоян“ — разкази от Рангел Игнатов,
„Песента на славея“ — разкази от Борис Крумов,
„Хора от народа“ — очерци от Димо Арабаджиев,
„Песни по пътя“ — стихове от Евстати Буриаски, и
сборникът „С перо и меч“, който съдържа из-
брани художествени материали — стихове, поеми,
разкази и очерци, печатани в третата и четвъртата
годишнина и в първите две книжки от петата го-
дишнина на списание „Български вои“.

Библиотеката „Български вои“ (към списание „Бъ-
лгарски вои“ бе създадена от Политическото управ-
ление) при МНО със задача да организира още
една централна за създаване на литературни творби
с военна тематика. В библиотеката ще се печатат
предимно кратки произведения на млади писатели,
които са насочили творческите си търсения към
мировремения живот в нашата народна казарма,
към героичните подвизи на българина по бойните
полета, към епичните борби на нашия народ срещу
наши и чужди подтисници.

През 1957 година ще излязат нови 12 книжки от
библиотеката: войнишки стихове от Николай Ан-
тонов, поема за септемврийския герой Янко Ива-
нов от Димитър Данаилов, поемата „Небеса“,
посветена на нашите летци, от Орлин Орлинов.
Първа книга разкази с тематика от Отечествената
война ще издаде Васил Чертовенски. Петър Стъпов
ще публикува разкази за борбите на нашия народ
през турското робство. Подготвят се за печат и
книги от Иван Аржентийски, Станислав Савриев,
Васил Ченков, Цветан Марангосов и други военни
поети и белетристи.

В плановете на библиотеката „Български вои“ е
включено и издаването на преводни разкази и къси
повести на писатели от страните с народна демо-
крация, Китайската народна република, Корея и
Вьетнам. За тази цел ръководството на библиоте-
ката се е обвърнало с молба към военните издате-
лства на тези страни да изпратят подходящи харак-
терни произведения.

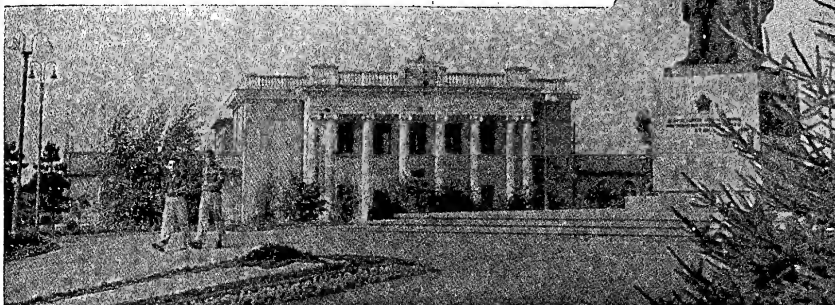
Всячки издания на библиотеката „Български вои“
са добре подвързани и художествено оформе-
ни. Те са илюстрирани от най-изтъкнатите наши
художници.

Библиотеката „Български вои“ ще работи пре-
димно с млади автори. Всеки изпратен ръкопис ще
бъде разглеждан най-внимателно и на авторите ще
се оказва всестранина помощ.

Библиотеката моли читателите да изпращат мие-
нията и препоръките си на адрес: София, бул. „Мо-
лотов“ № 1, библиотеката „Български вои“.

РУСЕ

СТАРИЯТ И НОВИЯТ

Очерк от СЕРАФИМ СЕВЕРНЯК

Русе!

Оня, който минава случайно оттук, свързва това име с бакрените води на Дунава, със знаменития мост, опнал стоманена снага между двата бряга на реката, с новия младежки парк, разстлал алеи и градини на мястото на стария католически пансион, с великолепната сграда на новата опера.

От тези, които живеят тук, може би само най-старите помнят строежа на красивото Доходно здание — сегашния Народен театър „Сава Огнянов“, виждали са вероятно как поставят върху стройния пиедестал чудната Статуя на свободата — дело на италианеца Ариолдо Цоки, посещавали са първите представления на самодейната опера.

И макар днес градът да е един от първите културни центрове на страната, колцина знаят какво е бил той в годините на българската национална революция, през турското робство. Колцина знаят имената и делата на ония, които са се борили за свобода и просвета тук, в този град, когато на мястото на днешните хали е било тържище, а в кояка е управлявал прочутият асимилатор Митхад паша. Ако разгърнем вехтите страници на летописите, ако надникнем в записките на Захари Стоянов или разчетем документите от Държавния архив, ще останем поразени от делата на цяла редица светли хора.

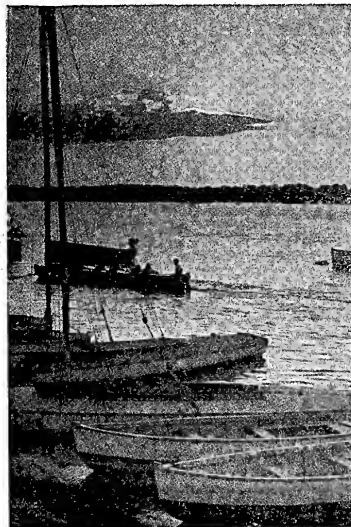
Русе не е станал такъв, какъвто е сега, за два дни. Жива е в народната памет отколедната песенчица, която възпява Русчук като брат на Цариград. Много пътешественици са идвали тук през миналите две столетия и са записали на книга възторга си от града. Сам султан Махмуд II, като решил да обходи поголемите градове на империята си, посетил на 29 април 1836 година Русчук. След заминаването му правоверните вдигнали мраморен обелиск, чийто арабски надпис гласи: „Желанието на султана от години и месеци да посети Русчука се сбъдна като мечтата на бореща Русе... Той похвали реда на войските и упоен от възторг, направи големи дарения.“

Първата железница по нашата българска земя свързва Варна с Русе. По нейното трасе идва пеш младият котленски овчар Захари Стоянов, бъдещият книжовник и най-добър описател на Априлското въстание. Той е написал вдъхновени страници за Русе и русенските възрожденци. Тези страници днес звучат още по-възбуждащо затова, че тук, в русенското читалище „Зора“, Захари Стоянов се е научил на четмо и писмо и от овчар, скитник и слуга станал виден писател.

Много от ония, за които пише Захари Стоянов, почиват в старите и буренясали русенски гробища. Тук лежат костите на прочутия войвода Кочук Стефан Караджа, обесен на буннищия край Дунава, на Любен Каравелов, на баба Тонка Тихова Обретенова, на младия помощник на Лерски Ангел Кънчев, на войводата Панайот Хитов...

В ония времена, та до първите години след Освобождението Русе е бил най-големият български град. Идването на Митхад паша е свързано с разрастването на града, с благоустрояването и култивирането му, както и с удряването на протеста в гърдите на робите. Когато по спомените на Никола Обретенов, той, за да отвлече вниманието на младите, открива в Русе шантини, главният учител на класното училище Драган Цанков основава през зимата на 1866 година читалище „Зора“. С това огнище е свързана цялата просвета и революционна дейност на Русчук в годините преди Освобождението. Чудни хора са работили тук — Ангел Кънчев, Никола Обретенов, Тома Кърджиев, Георги Икономов, Иларион Драгостанов... В записките на Обретенов и Захари Стоянов е отредено почетно място на читалището. От тях съдим за някогашния му вид: две стан в горния кат от къщата на чорбаджи Ангел Глаголиза, дълга маса, постаната със зелено сукно и отрупана с вестници — български и европейски, по стените — портретите на Крум Страшин, Симеон Велики, Аспарух, Кирил и Методи... Библиотекарите Пенчо Черковски и Никола Обретенов са раздавали

Гаснещият залез трепти по тихите води на Дунав. Скоро ще настъпи вечер и по огледаната погледност на реката ще се люшнат хиляди крайбрежни светлини

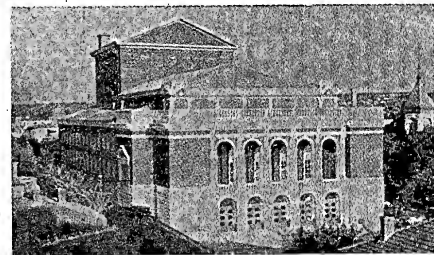

книги и вестници: „Ендепанданс“ белж., „Курьер д'Ориан“, „Леван Таймс“, парижката многоцветна „Илюстрация“, гръцкия „Имера“, сръбския „Видовдан“.

В неделната утрин направо от черква любознателните еснафи са идвали на читалищна сказка. Господин Марко Буботинов говори на тема „Първобитният човек, неговата нужда като производител на различните знания и най-после — превъзходството на учителското звание в обществото...“, господин Нестор Марков говори за „Историята на земята“, а младият Ангел Кънчев според митхадовия вестник „Дунав“ — за „Въртенето на земята около слънцето“.

Един непубликуван още спомен на Никола Обретенов разказва за първия русчушки театър. Най-авторитетният български театрал от онова време — Добри Войников, е квил русенските „карагосцини“ на представления в Бранла, Гюртево и Галац и преди всичко артистите Петрача Обретенова (дъщеря на баба Тонка) и Величка Иванова — Шипкалиева. Избледелите букви на една покана с изискана калиграфия разказват днес за премиерата на „Велизарий“ и за изключителното събитие, че през почивките ще пее „новосформираното певачко дружество“.

Когато Драган Цанков научил, че младите от читалището се занимават и с революция, нарекл ги кюлханета¹. Ала когато Митхад паша се опитал да прокара идеята за общи училища, в които официалният език да бъде турски, Драган Цанков се разсърдил и викнал в малката стая на „Зора“:

На мястото на някогашния църковен салон сега се издига красивата сграда на Русенската народна опера

— Аз не съм съгласен да се слезат училищата, защото нашите деца са интелигентни, бързо напредват в науката и ний не можем да носим на гърба си другите народности; които са тийи и нищо не струват!...

И попушнал на „кюлханетата“ да разкъсат на градския площад пред вилаетството брошурата, която пропагандирала митхадовата идея.

После идва революционният комитет „Кубрат“, самоубийството на Ангел Кънчев пред слисаните очи на пазвантите, гюржевският комитет на младите, свободата...

Тази свобода, през която стамболовистият окръжен управител Мантов застреля заради русофилски идеи оживелия организатор на черноводската чета Тома Кърджиев, през шестдесетте години на която буржоазната нашла с паваж някоя и друга улица и построила „Доходното здание“. В това наистина доходно здание покрай тесния театрален салон имаше сума чревоугодни заведения — ресторанти, аперативи, бирхалета...

Елате сега да видите Русе!

За дванадесет години не е останал помен от пращия неблагоустроен град. За миналото говори може би само бароковият стил на главната улица и градския площад, които богатите търговци на жито донесоха от Вена в началото на нашия век.

Ако идвате от север, от Румъния, най-напред ще ви поразят металната сила, величието на огромния прездунавски мост. Целият от бетон и стомана, той бе построен само за две години. После влакът се спуска стремително към брега

¹ Кюлхана — нехранимайко.

и навлиза в новата гара, най-голямата в България. Няколкостотин метра покрит перон, украсен с колони, флагове и старинни фенери от ковано желязо. Дясното крило на гарата е така наречената представителна част. Тук са двете огромни зали с римска мозайка, рязани от черно дърво, тавани, прозоречни рамки, в които се посрещат чуждите гости — стъпили за пръв път на българска земя. Два тунела водят в огромната билетна. Това е по-скоро дворов салон с красиви форми на гипсовия таван, с великолепен полилей, с двете тераси около вратите. Млади жени къпят своите невърстни пътничета в детската баня или ги повиват за почивка в малки креватчета...

Иска ни се да ви разкажем повече за културното строителство. Но къде по-напред да ви заведем!

Ако е пролет, най-добре е да отидем в парка. Той е млад. Млади са дървчетата му, посадени преди две години. За няколко месеца хиляди младежи с доброволен труд очертаха алеите и пътеките, насипаха пясък, посяха семената на тревите. Градският съвет достави съоръжения за отдих и отмора: люлки и абсисна железница за децата, огледала на шегите, дяволско колело и стрелбища за възрастните. В неделни дни млади хора се въртят в голям кръг с двата „реактивни“ самолета, изработени от русенски майстори. Вечер стотиците маси на ресторант-градина се пълнят с народ. Хубаво е да слушаш оркестъра и да гледаш как по тъмните плещи на реката блещат като пламъци на гигантски свещи отраженията от лампите на отсрещното румънско пристанище Гюртево.

В началото на парка е един от най-големите домове на културата в нашата страна. Салон със седемстотин места за концерти и естрадни представления, богата библиотека, зали за тенис на маса и шах, просторни фойета за изложби. От кроката светлина на лампите червенят и зеленият мрамор блещат меко. Тук може да слушаш концерти на Държавния симфоничен оркестър, на републиканските първенци хор „Родина“ и „Дунавски звуци“, гастролите на Николай Гяуров и Еми Бехар, на Леон Сурожан и Юрий Буков. Пролет и есен от сцената екхат гласовете на самодейците от Делиормана и Добруджа.

Доброволният младежки труд даде на града не само парка. Някога между старите гробница и завод „Миолхаупт“ имаше един квартал, наречен Жабешкото блато. В мочурите наистина деаноночно крякаха хиляди жаби, комари се виеха на облаци в задушните летни дни. Младостта пресуши вонливото дъно на това блато, насипа планини от пръст и днес тук е градският стадион — красив, модерен, с повече от двадесет хиляди места.

Доскоро в Русе нямаше едно прилично кино. Сега в самия център на града на мястото на грозния салон от миналото е новото кино „Москва“. Неговата неонов светлина събира вечер във фойето и салона стотици хора.

Понякога рано сутрин на входа необичайно се трупат хора. Градският съвет има сесия. Депутатите решават да се павират нови улици в крайните квартали, да се посадят нови градини, да се довършат кулите на плувния басейн, да се поставят бюстове на възрожденците в новия парк — там, където вече са бронзовите образи на баба Тонка и Ангел Кънчев. В огромната къща на бивш търговец

Много хора, пътували по чужди земи и страни, разказват, че не са виждали гранична гара по-красива и приветлива от русенската.

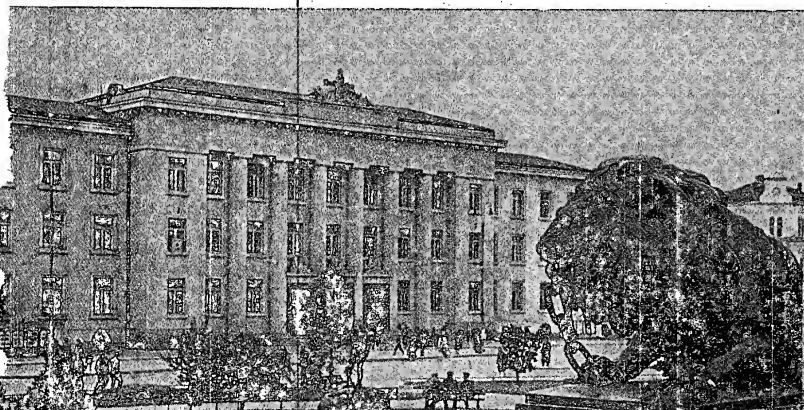
съветът е настанил Окръжния музей, а в някогашната Търговска палата — Окръжната библиотека. В музея любопитният гост може да види сабата на Раковски с извезан златен надпис: „Сава С. Раковски, 1 май 1854 год.“ С тази сабя бащата на нашата национална революция е извел в Балкана дванадесет души, за да помага на русите в същата година, когато от силнстренските лозя към бойното поле е гледал сам граф Лев Николаевич Толстой, офицер за връзка в щаба на армията...

Тъй като сме тръгнали по главната улица, нека видим какво става в дясното крило на Доходното здание. Там отдавна е подготвена и подредена Художествената галерия, ремонтиран е салонът на театър „Сава Огнянов“, открит е първокласният ресторант „Приста“, а на мястото на някогашните магазини сега се довършва вътрешната подредба на скоро възстановеното възрожденско читалище „Зора“. Голяма читалища, модерно книгохранилище, музеен кът, в който ще се възстанови обстановката на някогашното читалище според описанията на Захари Стоянов и Никола Обретенов.

Когато преди 7—8 години любителите на певческото изкуство се съдвиха със заповед за основаване на русенската държавна опера, първите пионери се настаняха в стаята на стария турски хотел „Исляххане“ — същия, в който са играни представленията на първата театрална трупа и в антракта са пели песни музикантите от певчкото дружество на Тодор Хаджистанчов. Годици наред постановките на младата опера се слагаха на тясната сцена на Доходното здание, като се редуваха с постановките на театъра. Колективът израсна, правителството награди някои млади актьори. Едномесечните гостувания в София и румънския град Темешвар показаха, че в Русе има солидна, представителна опера, а салон за нея все нямаше и нямаше. Едва в началото на тази година върху основите на стария черковен

Обектът с Паметника на свободата е работа на големия италиански скулптор Арнолдо Зюка — авторът на Паметника „Александър II“ в София

Централният площад на гр. Русе

салон! бе завършена окончателно новата сграда. Тя е истинска гордост за русенци.

Приветни фойета, облицовани с чер, зелен и бледорозов мрамор, изцяло полиени, голям салон с 650 стола, оформен с вкус, и сцена, на която могат да се слагат най-тежки постановки. Тук първото представление преди близо една година бе премиерата на „Евгений Онегин“. Последваха „Продадена невеста“, „Трубадур“. На тази сцена гостува темешварският театър за опера и балет, френският театър „Ателие“. Помня как директорът на „Ателие“ господин Барсак се зарадва, че един малък град, запилил някъде по периферията на Европа, може да има такава удобна сцена. Той сподели радостта, която бяха изпитали неговите хора: ако имаха такава сграда, такава сцена, там в Париж!...

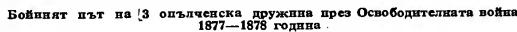

Всяка вечер тук звучи музиката на Чайковски и Бизе, на Маскани и Верди или ечат гласовете на актьорите от театър „Сава Огнянов“. И няма да се повтори някога ония тъжни случаи, когато Сава Огнянов, на път за чужбина, е слизал в Русе специално да уговаря надутия кмет да не закрива общинския театър.

Такъв е днес Русе, погледнат само от една страна. От една страна, защото тук се строи най-големият у нас завод за селскостопански машини, който отдавна произвежда комбайни за нашите МТС и за чужбина, голям корабостроителен завод, какъвто още не сме имали, завършен е и работи заводът за електроматериали „Найден Киров“, чиято продукция е прочута в Турция, Сирия и други източни страни.

Гостоприемен и примамлив със зелената си лете, ласкав с ранната си есен, суров с дълбокия сняг зима и с набъбналите пролетни води на Дунава, старият и новият Русе расте все по-приветлив и красив.

Завора."

Заропа.

Sanitized Copy Approved for Release 2010/01/22 : CIA-RDP80T00246A033900380001-4

МАРТА АЛБРАНД

Неприятел в къщи

Рисуни от Симеон Венов

... В този миг чух гласа на Джени зад вратата на стаята ми.

— Ето паспорта ми — каза тя. — Имам специално разрешение.

— Негова жена ли сте? — попита Шварц.

— Да!

Шварц я въведе и ни остави сами.

— Не трябваше да идваш! — казах ѝ аз.

— Дойдох, за да съм при тебе — отвърна тя.

Наблюдавах я, докато си сваляше палтото. Беше се забравила с копринена кърпа и сега бавно развързваше възела под брадичката си. Движенията ѝ бяха спокойни и безшумни, но издаваха вътрешно въздишение, което тя напразно се опитваше да скрие.

— Съжалявам, Руне, много съжалявам! Прости ми.

Усмивнах ѝ се.

— Скъпа моя!

Тя прекоси стаята и се хвърли в прегръдките ми. Притиснах я до себе си.

— Не зная какво говорех! Не бях на себе си.

— Знам — казах. — Знам, Джени.

— Мога да чуя ударите на сърцето ти — продължи тя, — ето, тук! О, Руне!

Започна да плаче. Оставих я да плаче, като я държах в прегръдките си. Чувствувах как се трескаха раменете ѝ от хълцанията и как трепереше цялото ѝ тяло.

— Любима, всички трябва да умрем порано или по-късно. Сега ежедневно умират милиони хора. Все едно, че и аз съм войник. Разликата е само там, че не съм в униформа.

Ръката ѝ стисна моята. После ме пусна и отиде на другия край на стаята. Седна.

— Спомяни ли си — продадох тихо тя — деня, в който се срещнахме на пазара в Хаарлем?

— Още тогава ти знаеше кой бях аз.

— Да, знаех. Руне — и повтори това, което бе казала някога във Верс, когато току-що бях получил мобилизационното си назначение: „Щастлива съм, че се ожених!“. Въпреки всичко щастлива съм, че те обикнах!“

Някъде в часовник отзвъни полунощ. Джени потрепера.

— Облякла си роклята, която харесвам най-много — забелязах аз, — същата беше облякла и в деня, когато излязох от болницата.

— За тебе я облякох — отговори тя. — Исках с нея да ме запоминиш. О, Руне, Руне!

Прекосих стаята, за да се доближа до нея. Тя падна в обятията ми.

— Няма да можем да изпълним това, което си мечтахме — каза тя, обърната настрана. — Никога вече няма да се пълзяме с кънки, няма да караме автомобил, няма да тичаме по плажа, никога, никога вече!

Сложи ръцете си на лицето ми и започна нежно да го гали.

Времето течеше много бързо. То бягаше, а ние не можехме и за миг да го оползотворим.

— Ще намерим завещанието ми в дясното чекмедже на писалището.

— Не, моля те!

Часовникът удари четири.

— Руне, Руне! — извика Джени. — Не може да бъде истина! Не е истина, не може да бъде истина. Кажете ми, че снувам!

Бях близо до нея. Лицето ѝ бе подутото от плач, но очите ѝ бяха като два бисера. Тя се

„Неприятел в къщи“ е един от най-известните романи за холандската съпротива през време на немскофашистката окупация.

Главният герой в романа Йонкхеер ван Ринек, наричан от близките си Руне, е активен участник в съпротивата. Нелегалната организация му е поставила тежката задача да се сблъска с немците, за да служи като разузнавач. Той успява да спечели доверието на немските офицери — полковник Раднер и поручик Шварц, и всички, дори собствена му жена, мислят, че е на германска служба.

Ринек получава нелегалното име Льомен. Героят предполага, че това е измислено име, без да знае, че действително съществувал такъв човек, негов двойник, поставил живота си на разположение на организацията.

През време на нелегалната си работа Ринек убива фашисткия капитан Малер. Немците узнават, че Малер е убит от Льомен. Те подозират Ринек за съучастничество в убийството и военният съд го осъжда на смърт. Жена му узнава в последния момент, че е осъден, и ида да се прости с него.

Откъса, който даваме, е взет от последната глава на романа.

хвърли буйно към мене и обгърна с ръце раменете ми.

— Руне, Руне, моля те! — Изведнаж погледът ѝ падна върху часовника. Стоеше прикована от ужас. — Почти пет часът е, а трябва да намерят оня човек — Льомен! Трябва нещо да се случи, Руне! Не може да те убият така за нищо! ... Нали друг е виновен? ...

Нечовешки вик излезе от устата ѝ. Тя тъй жестоко прехапа устната си, че една капка кръв, като едра, кървава сълза капна на разтрепераната ѝ брадичка.

— Виновният никога нямаше да бъде открит.

— Как — прошепна Джени, — откъде знаеше, Руне? — Очите ѝ ме пронизаха и като стрели проникваха в сърцето ми.

— Понеже аз съм Хендрик Льомен.

Тя стоеше неподвижна, като бездушна. Сякаш бе престанала да диша. Наведох се над нея. Трябваше да шепна; някой можеше да ни чуе. Разказах ѝ всичко.

— Разбираш ли, Джени? Кажете, разбираш ли?

— Да, разбирам, Руне! Разбирам. — Долепи лицето си до моето. Стояхме безмълвни и гледахме как минаваха часовете.

Някой почука, някаква врата се отвори и се чуха стъпки към съседната стая.

— Не ме отпращай, нека да бъда до тебе. ... до последния момент!

Чу се повторно почукване. Сега то бе на нашата врата.

— Йонкхеер, Йонкхеер ван Ринек! — бе гласът на поручика.

— Влез! — отговорих аз.

Той отвори вратата и запъхтян се спря на прага.

— Намерихме Льомен, намерихме убиеца, той е тук. Току-що дойде — продължи задъхано той. — Срещнал спътник при влизането, но се боял, че ще бъде много късно, ако се предаде другде.

Джени стоеше на края на леглото с вкямено лице, с безизразни очи, приковани в поручика. Църковните камбани отзвъниха четвърт час и звукът им се сли с чуруликането на вратите. С безкрайно голямо усилие тя повдигна главата си и раздвижи разтрепераните си устни:

— Чуй — каза тя, — чуй. ...

После припадна. Поручик Шварц се спусна, за да хване безчувственото ѝ тяло.

— Погрижи се за нея! — извиках му аз и излязох от стаята.

Чаканята бе изпълнена с дима на безбройните цигари, изпушени от четиримата подофицери през време на дежурството им.

Ето той бе там, облечен в почти същите дрехи като мене. Под пирокполата извехтяла шапка, с два номера по-малка от неговата мярка, се подаваха къдравите му коси, паднали на слеповете очи. Черна, стригана брадичка окраси белия му. Носеше очила без рамка. Той свали бавно кърпените си памучни ръкавици.

Значи Хендрик Льомен не бе измислено име. Той съществуваше. През цялото време е съществувал.

— Извинете — каза той на холандски с тих, несигурен глас, който все пак за нещастие би могъл да бъде чул. — Извинете, че дойдох

толкова късно. — Направи няколко крачки към средата на стаята, като понакуцваше леко. Същото стори и аз. Той се закашля...

— За бога, кой сте вие? — извиках аз. Той бе вече тъй близо до мене, че можех да усетя дъха му върху лицето си.

— Аз съм Хендрик Льомен — отговори той и ме погледна, сякаш искаше да ме хипнотизира със странните си бледосини очи. — Аз убих капитан Малер! Исках да дойда още вечерта, но ми липсваше смелост за това.

Погледнах войниците. Ако съдех по лицата им — те не разбираха езика ни и все пак изглеждаше, че се колебаеха: да ни позволят да си шепнем ли, или да говорим на висок глас.

— А сега защо дойдохте? — попитах аз. Чух, че поручикът телефонираше. Докато се отправях към салона, където имаше още двама войника на пост, аз разбрах, че той говореше с полковник Раднер. Съобщавахме му за станалото и очакваше нови заповеди. Имаше време за обучение.

— А сега защо дойдохте? — повторих въпроса си.

— За да спася един невинен! Той се закашля. Този път се уверих, че действуваше решително, съзнаващ като мене опасността, ако бъдем открити.

— Да — повтори той. Усмивката му бе едновременно и любезна, и тъжна. Тя се разпростря като воял по лицето му. Той погледна към един от постовите войници: като проследих посоката на погледа му, забелязах, че войникът държеше един голям плик под мишницата си.

— Отворете го! — каза той.

Протегнах ръка и взех плика. Снимките представляват двата ми бели дроба — продължи Хендрик Льомен. — Радиографи. Погледнете ги. Лекарят каза, че нищо не може да ми помогне. Дадете ми живот най-много една година още.

Един от войниците се приближи до мене, сякаш подозираше нещо. Като се убедил, че не се касае до забранени снимки, върна се на мястото си. Без да разбира, той поклати глава. Аз взех негативите и ги погледнах срещу светлината.

— Виждате ли — продължи човекът, все още говорейки с нисък глас, — бях в Роттердам, когато дойдоха немците. Имах малка къща. Живеех с баща си и жена си; една бомба уби и двамата. Аз останах жив. Бог пожела да поживея още, за да умра като герой. За миг помълча.

— Дайте ми една цигара! — ме помоли после той. Дадох му. Усмивна ми се. — Не трябва да пуша, но какво значение има сега това?

Той вдъшваше с наслада дима, а после го изпущаше през ноздрите си на малки, бели кълбенца.

— Още от детинство се възхищавах от тях, които бяха силни и решителни. Аз бях винаги слаб, колеблив, ето защо се записах в списъка на доброволците, готови да умрат, когато организацията поиска. Както виждате, обичам живота и бих сторил всичко, за да живея. Но така също съм и патриот, обичам страната си и съм готов на всичко за нея. Живеех леко, докато ме арестуваха за първи път. Остъдиха ме на осем дни. В продължение на осем дни, ден и нощ аз слушах виковете и стенанията на изтезаваните затворници. Мене не ме докоснаха нито веднаж. Но аз се уплаших от всичко това. Охканията на нещастниците отекваха в ушите ми.

Предложих ми втора цигара.

— Но аз не се сприях. Продължих да работя както по-рано, но нещо бе станало с мене. Знаете ли, не можех да се освободя от звуковете на стенанията, които се повтаряха, повтаряха. Като че ли започнах да оглушавам. Непрекъснато ги чувах. После, след няколко седмици, пак ме хванаха. Бях скъсал няколко техни манифеста. Хвърлиха ме отново в затвора и този път ме бяха.

За един миг погледът ми стана толкова разсеян, че помислих, че се забравил и мене, и цялата тая тъжна работа.

— А тогава — продължи той, като повиши гласа си, за да ме накара да разбера, че това щеше да каже и на Гестапото, — нея нощ се готвех да пиша с тебешир патриотични дозунги. Едва започнах и някой се приближи зад мене и ме попита какво правя. Обърнах се, бе

един немски офицер. Хвана ме. Помислих, че иска да ме арестува, да ме предаде на Гестапото, да ме бият и пак да ме затворят. Ето защо го убих.

Погледна ме. — Всъщност аз не исках да го убивам. Исках само да му попреча да ме издаде. Така стана всичко това.

Започна да кашля силно. Слюнка и кръв се появиха по ъглите на устата му.

— Уплаших се. Побягнах и се скрих.

Той сне очилата си, които бяха оставили на носа му дълбока, синя следа.

— Като научих, че са осъдили невинен човек, върнах се — каза той просто, — но ми трябваше време, за да достигна дотук.

Поручик Шварц дойде при нас. Той все още бе много възбуден.

— Какво каза? — попита той. — Успяхте ли да го накарате да говори?

— Не е искал да убива капитан Малер.

Телефонът иззвъня в салона и той изтича да го отвори.

— Вие сте болен... — започнах аз — защо трябва да умрете?...

Хендрик Льомен се изправи с целия с ръст; гласът му се промени изведнаж, стана почти заплашителен.

— Всеки изпълнява своя дълг! Аз съм холандец, Йонкхеер ван Ринекон!

На улицата се чу шумът на скърцаща спирачка. Звукът на сирените.

— Идват — каза той с очи, разширени от ужас.

— Кажете им... — започнах аз, но той веднага ме прекъсна.

— Не, не — прошепна той. — Дължни сме да се подчиняваме. Така ми е заповядано.

Един ден всичко ще излезе наяве, а когато се напише история на Холандия, името ми ще бъде споменато. Ще кажат: „Между героите,

дали живота си за свободата на отечеството; имаше един човек — търговски представител от Роттердам, на име Хендрик Льомен.“ Не вярвате ли?

В този миг се чуха бързи стъпки. Те се приближаваха към нас.

Хендрик Льомен протегна ръката си и стисна моята.

— Всеки според заслугите си, всеки на поста, където ще бъде най-полезен. Само така бог ще може да чуе непрестанните ни молитви!

Вратата се отвори.

Гестапо.

Върнах се при Джени.

Тя стоеше облягната на прозореца, загледала към улицата. Бе видяла пристигането на хората от Гестапо и сега ги наблюдаваше, като си отиваха, отвръщайки със себе си един слаб стареш. Нищо не ми каза. Само протегна ръце и ме притисна до себе си.

Разказах й всичко: откога започнах да работя за освободителното движение, как ми бе намерен двойник в случай че нещо се случи и попречи на делото ми, друг да вземе моето място. По едно време я чух да казва: „Трябва да се борим срещу най-добре организираната на света военна машина. И то трябва да се борим с голи ръце срещу хиляди пречки; затова трябва да предвидим всички случайности.“

Стояхме и двамата в мълчание, близо един до друг. Мислех си: „Бил съм копиецо, а вярвах, че съм оригинал.“ Гледахме как денят се пробуждаше. Църковният часовник, който бяхме чували през цялата нощ да отзвънява часовете, отново заби. Шест часа.

Джени сложи главата си на рамото ми. Всеки от нас знаеше какво мисли другият.

Влезе поручик Шварц.

— Йонкхеер е свободен — каза той. — Полковник Раднер току-що ми телефонира.

Той удари енергично шпорите си.

Изминаха няколко минути, а ние не се помръднахме, продължавахме да стоим, хванати за ръце. Главата на Джени бе все още на рамото ми; гледахме предметите около нас и сякаш искаме да се обогатим със стаята и с всичко, което се бе случило. После тя въздъхна и стана. Отиде в съседната стая, взе мантото си и малката копринена кърпа, с която се бе забрала, когато дойде да прекара при мене последните ми часове.

— Да вървим, Руне — каза тя...

Преведе от италиански Елга Нешева

Карикатури от Марко Бехер

У БЪЛГАРИНА НЕЩО СТАВА...

ЕДНОАКТНА АНАДОЛСКА ОПЕРЕТА

Действащи лица:
Турските вестници

Сон поста
Милиет
Истамбул експрес
Хюриет
Шехир
Тан
Дюня

Възрастни и дечурлига,
чуйте,
който не е чул:
Край Босфора
шум се вдига,
шум се вдига
в Истамбул!
С пот
и под носа
окупани,
зурладжките са в зор
и с думтежа див
на тъпани
екне вестникарски

ХОР:

Ей, хора,
нямате представа,
обаждат се от
Едрене:
У българина нещо става
или пък,
ако още не,
ще стане сигурно,
тепърва,
след ден,
след два,
след три,
след пет —
ще текнат там
реки от кърви
и мураб
ще стане вред.

СОН ПОСТА:

Но вий не знаете ли още?
В България
по път, над път,
ежеминутно,
денем-нощем
рой руски танкове
снопват.
Кръжат опасни ескадрили
и комунистите,
разбрах,
по двама-трима
са се скрили
в доланите
от страх.

ХЮРИЕТ:

Всичко
на влакно виси!
И народът,
плах и бледен,
ще му се
да се спаси —
все към Цариграда
гледа.

ШЕХИР:

Будят хората
по гащи.
Очевидец
информира ни:
Куп работници,
служачи
в Чам курия
интернирани!

ИСТАМБУЛ ЕКСПРЕС:

Е, ясно,
няма там управа!
Там всичко е
тюрлю-тювеч.
У българина нещо става —
това се вижда
отдалеч.

МИЛИЕТ:

А селяните!
Идеално!
Въстнали са
стар и млад!
Под формата на
„натурално“
разграбват бързо
склад след склад.
А други,
да не изгори
левчето им така,
мърцина,
натъпкват пазвите
с пари —
изкупват
цели магазини!

СОН ПОСТА:

О, туй е само!
философия!
По-важни сметки
там се чистят:
полк селяни
вървят към София
под маската
на курортисти.
Пътуват първа,
втора класа
и все такъвз едни —
бабанки,
а както снощи
ни донасят —
нападнали са вече
Банки.

ИСТАМБУЛ ЕКСПРЕС:

Я гледай ти,
я гледай ти!
Това е
истинска забава:
Чак тука
битката кънти —
у българина нещо става!

ШЕХИР:

Какво ти става,
будали!
Направо
бунтът е избухнал!
Куршумен дъжд
навред вали,
това
с ушите си го чухме.

ТАН:

Обади ни се
Рамазан —
кореспондента от Виена!
че в Пловдив
срещу Зарезан
е станал
страшен руски зян:
три крайцера
са потопени!
Четвъртият
се посъзвел,
измъкнал се едвам,
с изкуство
от морския
широк обстрел
и някъде
към Вакарел
голямата си котва
пуснал.

ДЮНЯ:

Цял Пловдив
миза на арест.
Претърсени са
и къшетата.
Пристианището
дреме днес,
народът се сражава
с чест,
лют бой
се води
из тепетата...

ХЮРИЕТ:

Вестите са твърде харни:
В Пловдив,
София
и Варна —
полк убити,
полк ранени,
бунт,
пожари,
наводнения...

СОН ПОСТА:

Избухват бомби
на пресечките!
България е
пред потоп!
На всеки покрив
и картечица,
на всяка тараба
и топ!

ИСТАМБУЛ ЕКСПРЕС:

Ей, хора,
нямате представа,
обаждат се от
Едрене:
У българина нещо става,
но май
за писане
не е...

ВСИЧКИ ЗАЕДНО:

Това го знаем,
будала,
но доба е такваз дошла!
Тук факта
верен и неверен —
при нас е верен той досущ!
Въпросът е
за далавера
и весникарския
джумбуш!

*

Възрастни и дечурлига,
чуите,
който не е чул:
Край Босфора
шум се вдига
сред Истамбул.
При това
каков шум още!
Чуите
в Истамбул
и във
шум на гладните кокошки,
гълтали просо
насън!

ГЕОРГИ БИЦИН

ЗАБАВНА МИНУТА

I. ИГРОСЛОВИЦА - ЛОЗУНГ

Около всяка цифра поставете шестбуквена дума по посока на стрелката.

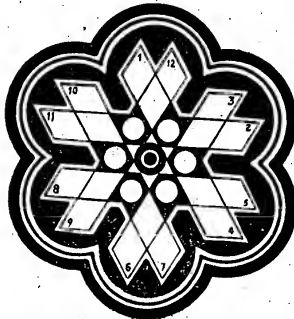
1. Необходимост при някои огнестрелни оръжия.
2. Избухливо вещество. 3. Наша планина. 4. Столица на Арменска ССР. 5. Математическо понятие.
6. Комисия от вещи лица за проверяване на факти, дела, събития и др. 7. Река в Западна Франция.
8. Столица на Пакистан. 9. Плодоносно дърво (м. ч.).
10. Град в Италия. 11. Съветски географ и изследовател, член на Акад. на науките. 12. Гара по линията София-Пловдив. 13. Италиански композитор. 14. Воинско снаряжение. 15. Най-вътрешната обвивка на очната ябълка. 16. Дълго словосъединение на една мисъл. 17. Съединение от няколко триумфали свода.
18. Български хан (777 г. — 802 г.). 19. Река в България. 20. Древна област на Балкански п-ов. 21. Административно подразделение на окръг. 22. Горещ аятър, обичаен за крайбрежията на Средиземно море и Африка. 23. Пойна прелетна птица. 24. Най-големият приток на Дунав в Балкански п-ов. 25. Голям плавателен съд (м. ч.). 26. Летателни апарати. 27. Стар исторически град в Испания. 28. Забавна игра. 29. Руско мъжко име. 30. Съставна част от сателитния газ (СН₂). 31. Река в Източен Сибир. 32. Съветски изследовател на Централна Азия. 33. Термин в шахматната игра.

При правилно разрешаване на игрословицата по пунктирната линия от 1—33 ще прочетете лозунг.

II. ВИЗИТНА КАРТИЧКА

ПАНКО АВР. ЛИНКОВ

Къде служи и какво е званието на офицера?

Съставил Пр. Загорски

III. МАЛКО АРИТМЕТИКА...

Това са невъзможни решения, нали? И все пак можем с шестци, петци или тройки да получим резултат 30, ако действията бъдат малко по-други. Какви например?

IV. РОЗЕТКА

1—2. Европейска столица. 3—4. Първон адр висшния пълтаж. 5—6. Немска драматична опера от Гьоте и опера от Гуно. 7—8. Сдружение на занаятчици в миналото. 9—10. Стара титла изповише у маджарите и сръбите. 11—12. Антична страда за уникни дни и постигнати предстваления.
Пр ф правилно разрешаване на думите а кръжчетата ще полупте амилното име на голям полководец, един от създателите Съветската армия.

Съставил М. Карамихов

ОТГОВОРИ НА „ЗАБАВНА МИНУТА“

I. КАРТИНЕН РЕБУС: „Абонирайте се, четете и разпространявайте списание „Български воин“.“

II. СРИЧКОВА КРЪСТОСЛОВИЦА: 1. Пирамида. 2. Мисисипи. 3. Снаггери. 4. Геперали. 5. Радатор. 6. Агитатор.

III. СЕДЕМТЕ ВЪДИЧАРИ
Всички прилагатели ще се срещнат на реката след 420 дни.

IV. ЦИФРОВ КРЪГ

В центъра следва да се постави цифрата 5, а в кръжчетата по периферията — последователно: 1, 6, 7, 2, 9, 4, 3, 8.

V. КРЪСТОСЛОВИЦА

ОТВЕСНО: 1. Бахта. 2. Кавта. 3. Босна. 5. Ампер. 7. Докар. 10. Хитгар. 11. Елзвонди. 13. Екрап. 15. Африк. 19. Атка. 20. Сзам. 22. Арсен. 23. Балет. 24. Раван.
ВОДОРАВНО: 4. Балатон. 6. Титан. 8. Омега. 9. Автон. 12. Катер. 14. Рампа. 16. Гара. 17. Брма. 18. Права. 20. Сюло. 21. Скапа. 24. Радар. 25. Права. 26. Текеран.

Главен редактор: АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН

Редакция: БОРИСТАШЕВ (зам.-главен редактор), МЛАДЕН ИСАЕВ, ЛАМАР СТАНИСЛАВ СИВРИЕВ, ЛЮБОМИР РОБЕРТОВ, ИОСИФ ДАРЕВ

Художествено оформление: Ив. Христов

Технически уредник: Ив. Цонова

Черни и цветни снимки: Вл. Кръстанов

Коректор: Н. Раигелова

Печат на текста, кориците и цветните приложения — Държавно военно издателство

Адрес: София — бул. „Молотов“ № 1

Секретариат телефон: — 7-07-82, чрез МНО — 553

ГОДИШЕН АБОНАМЕНТ

25 лева

КН. 2 — 2-50 лева

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
ОСВОБОЖДЕНИЕТО — Младен Исаев	1
Из „ЛИЗРАЕЛИ“ и „РУСИЯ“ — Иван Вазов	1
Из „ПИСМА ОТ БЪЛГАРИЯ“ — Всеволод Гаршин	1
ПОСРЕЩАНЕТО НА РУСКИТЕ ВОЙСКИ В СТАРА ЗАГОРА — П. Дукмасов	2
СТИХОВЕ — Иван Рудинков	2
СТАРШИНА, очерк — Димитър Кръстев	3
ПРЕЗ БАЛКАНА, фоторепортаж — Вл. Иосифов	4
БЪЛГАРИЯ, стихотворение — Иван Гора	5
ДО ПОСЛЕДЕН КУРШУМ, разказ — Станислав Сивриев, рис. К. Кожухаров	6
1. ДА НЕ СЕ ЗАБРАВЯ. 2. НИТО КРАЧКА НАЗАД — СЪВЕТСКА ВОЕННА ХРОНИКА	8
БЕЗСМЪРТНИЯТ ПОДВИГ НА ЯМБОЛИ — БЪЛГАРСКА ВОЕННА ХРОНИКА	8
МАЙКА, поема — Нико Николов	9
ПОДИР ПОЛЕТА НА МЕЧТИТЕ, очерк — Борис Крумов	10
СЛЕД АПРИЛСКИЯ ПЛЕНУМ, фоторепортаж	12
ТКЗС „ГЕОРГИ ДИМИТРОВ“, очерк — Ляляна Петрова	14
СЕМЕЙСТВО КОРДОВСКИ	16
ГРОЗЛОВЕР, стихотворения — Ляляна Стефанова	16
СЪВЕТСКАТА АРМИЯ, стихотворение — Сергей Смирнов	17
СЪДБАТА НА ФОН ШРАДЕР, разказ — Александър Кривяцки, рис. Д. Добрев	18
ДОБИВ В СТРО — СИЛНИ В БОЯ, фоторепортаж — Николай Гостиничаров	20
ПО ПАРТИЗАНСКИТЕ ПЪТЕКИ — БРИГАДА „ЧЕПИНЕЦ“	21
18. VIII. 1944, спомен — Иван Попов	22
СЪВРЕМЕННИ БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛИ — Ангел Каралийчев — бележка от Найден Вълков	23
ХАН КРУМ И НЕГОВИЯТ КАВХАН, разказ — Ангел Каралийчев, рис. М. Никитов	23
БИБЛИОТЕКА „БЪЛГАРСКИ ВОИН“	25
РУСЕ — СТАРИЯТ И НОВИЯТ, очерк — Сергеев Севериан	26
ПРОСЛАВЕНИ ПОЛКОВЕ — 26 ПЕРНИШКИ ПЕХ. ПОЛК	28
НЕПРИЯТЕЛ В КЪЩИ, разказ — Мярта Албравд, илюстрации С. Велков	29
С ТЕХНИТЕ КАМЪНИ — ПО ТЕХНИТЕ ГЛАВИ — У БЪЛГАРИНА НЕЩО СТАВА... — Георги Бачев	31
ЗАБАВНА МИНУТА	32

ЦВЕТНИ ПРИЛОЖЕНИЯ:

Стр. I — Цялти снимки към очерка ТКЗС „ГЕОРГИ ДИМИТРОВ“
Стр. II — ОСВОБОДИТЕЛНА ВОЙНА 1877—1878 — историческа справка
Стр. II—III — Цялти карта на бойните действия през време на Освободителната война — 1877 — 1878 г. — съставил: о. з. полковник Веселин Вълков
Стр. IV — НЕПОВЕДИМАТА... — Кръсто Кръстева, подковник
„ПРЕПРАВЯ ПРЕЗ ДУНАВА“ — маслени бон, худ. Н. Соколов

КОРИЦИ:

Стр. I — „СЛАВА НА ЧЕРВЕНАТА АРМИЯ“ — плакат от Л. Ф. Голованов
Стр. II — 1877—1878 г. репродукции от гравири за Освободителната война
Стр. III — ИВАН ФУНЕВ — бележка от Атанас Божков
Репродукции от скулптурите на Иван Фунев: „III КЛАСА“, „РАВКОРИ“ и „ГЪОНЧО ВЕЛВ — ГЛАВА“
Стр. IV — „В РАЗУЗНАВАНЕ“ — цветна снимка от Стр. Добрев

Непоместени материали не се връщат

ИВАН ФУНЕВ

Иван Фунев е един от най-известните съвременни български скулптори.

Андрей Николов създаде галерия от мрамор и бронз и въплъти в нея незабравими лирични настроения и дълбок хуманизъм. Жско Спиридонов и Марин Вацлев поддържаха с най-добрите си творби реалистичните традиции на нашата скулптура. Иван Лазаров въведе декоративната прелесть на народните традиции и обряди, а Иван Фунев въведе социалната тематика и стана първият майстор на пролетарската скулптура у нас.

Той е роден през 1900 г. в с. Горна Бешевца, Врачанско. Гимназиялото си образование завършва в гр. Враца. Там получава и своята първа марксовска закалка. През 1930 г. Иван Фунев завършил Държавната художествена академия в София и започва своя сложен и неспокоен път към висотите на изкуството. Със своя близък приятел и другар Стоян Венев той уреди през 1932 г. изложба, която идейно тематично представяше програма за създаването на ново босно изкуство — изкуство, свързано с

борбите на масите и с най-актуалните въпроси на времето. В нея имаше нече традиционните образи от предишните изложби — там бяха показани „простите“ трудови хора. Изкуството бе станало по-„грубо“, по-„плътничко“, но затова пък беше и по-правдиво и по-въздействително.

Това беше неговото творческо верую, и той му остана верен до днес. Той въведе в изкуството хамаките, дърварите, машинистите и отстояваше неотклонно тяхното право да бъдат „герои“. В композициите му те бяха не само подтиснати от живота и не само „безработни“ — те бяха активни борци, които живеят със свои големи идеи („Стачен пост“ — 1934 г., „Събрание“ — 1936 г.). Той имаше чувството на новатор, затова търсеше по новому и образното претворяване на своите теми — опитваше релефа и кръглата фигура, фрагментната композиция и бостта, а на мястото на мрамора въведе железобетона, защото той най-много допаднаше на суровата носия на неговите герои. Таки талантливото творчество на Иван Фунев се превърна в една от първите големи прояви на реализма в нашето изкуство.

Днес „Рабкорите“, „Третата класа“, „Стачният пост“ и др. представляват вече едно признато наследство в нашата скулптура. Занапази своите сили, Иван Фунев продължава да обогатява непрекъснато това наследство. Той създаде едни от най-силните образи на партизанина в нашето изкуство, участва в изграждането на редица крупни архитектурно-скулптурни паметници в нашата страна, между които Паметник на Съветската армия в София, а след посещението си в Китай създаде цяла редица образи на китайски революционери, работници и културни дейци, които може би нашата общественост ще може да види в близко време на специална изложба.

Иван Фунев е дългогодишен преподавател във Висшия институт за изобразителни изкуства „Николай Павлович“, а през последните години е главен секретар на Съюза на художниците в България.

За неговата многогодишна самоотвержена работа през 1950 г. той бе удостоен с Димитровска награда, а през следващата година му бе дадено званието „Заслужил художник“.

АТАНАС БОЖКОВ

„Рабкорите“ — скулптура от проф. Ив. Фунев

„Третата класа“ — скулптура от проф. Ив. Фунев

„Гьозчо Белен — глава“ — скулптура от проф. Ив. Фунев

Sanitized Copy Approved for Release 2010/01/22 : CIA-RDP80T00246A033900380001-4

Sanitized Copy Approved for Release 2010/01/22 : CIA-RDP80T00246A033900380001-4

Sanitized Copy Approved for Release 2010/01/22 : CIA-RDP80T00246A033900380001-4

Page Denied

25X1

Sanitized Copy Approved for Release 2010/01/22 : CIA-RDP80T00246A033900380001-4